

Србија и Агенда 2030.

Мапирање националног планског оквира у односу на циљеве одрживог развоја

Новембар 2022.

ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
РЕПУБЛИЧКИ СЕКРЕТАРИЈАТ
ЗА ЈАВНЕ ПОЛИТИКЕ

Република Србија

САДРЖАЈ

1. Увод: Агенда 2030. и циљеви одрживог развоја	2
1.1. Србија и Агенда 2030.....	3
2. Циљеви одрживог развоја у националном планском оквиру Републике Србије.....	4
2.1. Методологија мапирања	4
2.2. Резултати мапирања.....	6
2.2.1. Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Основе	7
ЦОР 16: Мир, правда и снажне институције	8
2.2.2. Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Унутрашње тржиште 22	
ЦОР 3: Добро здравље	23
2.2.3. Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Конкурентност и инклузивни раст	35
ЦОР 1: Свет без сиромаштва	35
ЦОР 5: Родна равноправност	43
ЦОР 10: Смањење неједнакости	52
ЦОР 4: Квалитетно образовање.....	60
ЦОР 8: Достојанствен рад и економски раст	70
ЦОР 9: Индустрија, иновације и инфраструктура	85
2.2.4. Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Зелена агенда и одржива повезаност.....	95
ЦОР 6: Чиста вода и санитарни услови	96
ЦОР 7: Доступна и обновљива енергија	103
ЦОР 11: Одрживи градови и заједнице	110
ЦОР 12: Одговорна потрошња и производња	117
ЦОР 13: Акција за климу.....	125
ЦОР 15: Живот на земљи.....	134
2.2.5. Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Ресурси, пољопривреда и кохезија	141
ЦОР 2: Свет без глади	142
ЦОР 17: Партнерством до циљева.....	150
3. Оквир за спровођење Агенде 2030. у Србији.....	162
4. Закључак	164
Анекс 1: Табела са свеобухватниг мапирања националног планског оквира у односу на циљеве одрживог развоја и ЕУ преговарачка поглавља	0

1. Увод: Агенда 2030. и циљеви одрживог развоја

Резолуцију:¹ *Трансформација нашег света: Агенда за одрживи развој до 2030. године*² Уједињене нације су усвојиле на самиту у септембру 2015. године. Агенда за одрживи развој до 2030. године (у даљем тексту: Агенда 2030) ступила је на снагу 1. септембра 2016. године и представља универзалну стратегију и најцеловитији план за уклањање екстремног сиромаштва, смањење неједнакости и заштиту животне средине, узимајући у обзир различите нивое националног развоја и капацитете појединачних земаља. Агенда 2030. садржи 17 циљева одрживог развоја (у даљем тексту: ЦОР), операционализованих кроз 169 потциљева, који треба да се остваре до 2030. године. За праћење напретка у остваривању ЦОР до 2030. године дефинисано је 247 показатеља. Од држава потписница очекује се да до 2030. године мобилишу расположиве ресурсе како би допринели смањењу сиромаштва и социјалној инклузији, економском расту и заштити животне средине.

У Агенди 2030. стављен је акценат на пет кључних елемената: *људи, напредак, планета, партнерство и мир*, који су обухваћени у оквиру 17 циљева и 169 потциљева одрживог развоја и укључују све три димензије одрживог развоја: економски раст, социјална инклузија и заштита животне средине. Агенда 2030. односи се на све државе чланице Уједињених нација. Институционални развој, партнерство и сарадња, који би требало да допринесу владавини права и миру, такође су обухваћени одговарајућим циљевима и потциљевима одрживог развоја.

Циљеви одрживог развоја су:³

1. **Свет без сиромаштва:** окончати сиромаштво свуда и у свим облицима;
2. **Свет без глади:** окончати глад, постићи безбедност хране и побољшану исхрану и промовисати одрживу пољопривреду;
3. **Добро здравље:** обезбедити здрав живот и промовисати благостање за људе свих генерација;
4. **Квалитетно образовање:** обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућности целоживотног учења;
5. **Родна равноправност:** постићи родну равноправност и оснажити све жене и девојчице;
6. **Чиста вода и санитарни услови:** обезбедити санитарне услове и приступ пијаћој води за све;
7. **Доступна и обновљива енергија:** осигурати приступ доступној, поузданој, одрживој и модерној енергији за све;
8. **Достојанствен рад и економски раст:** промовисати инклузиван и одржив економски раст, запосленост и достојанствен рад за све;
9. **Индустрија, иновације и инфраструктура:** изградити прилагодљиву инфраструктуру, промовисати одрживу индустријализацију и подстицати иновативност;
10. **Смањење неједнакости:** смањити неједнакост између и унутар држава;
11. **Одрживи градови и заједнице:** учинити градове и насеља инклузивним, безбедним, прилагодљивим и одрживим;
12. **Одговорна потрошња и производња:** обезбедити одрживе облике потрошње и производње;
13. **Акција за климу:** предузети хитну акцију у борби против климатских промена и њихових последица;
14. **Живот под водом:** очувати и одрживо користити океане, мора и морске ресурсе;
15. **Живот на земљи:** одрживо управљати шумама, сузбити дезертификацију, зауставити и преокренути деградацију земљишта и спречити уништавање биодиверзитета;
16. **Мир, правда и снажне институције:** промовисати мирољубива и инклузивна друштва за одрживи развој, обезбедити приступ правди за све и изградити ефикасне, поуздане и инклузивне институције на свим нивоима;
17. **Партнерством до циљева:** учврстити глобално партнерство за одрживи развој.

¹ A/RES/70/1 – Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development

² <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/89/PDF/N1529189.pdf?OpenElement>

³ <http://rs.one.un.org/content/dam/unct/serbia/docs/Publications/UNCT%20Serbia%20SDGs%20brochure%20-%20SRB.pdf>

1.1. Србија и Агенда 2030.

Влада Републике Србије учествовала је од самог почетка у изради Агенде 2030. укључивањем заинтересованих грађана у процес путем јавних консултација о развојним приоритетима након 2015. године и учешћем представника државе на глобалним форумима на којима су дефинисани циљеви одрживог развоја. Република Србија је, заједно са неколико других земаља широм света, била одабрана да подржи дефинисање новог програма глобалног развоја кроз консултовање грађана о њиховим погледима на развојне приоритете (спроведена национална кампања „Србија какву желим” као део глобалне кампање „Свет какав желим”).

Добровољни национални извештај Републике Србије о спровођењу Агенде за одрживи развој 2030. представља процену од стране државе о напретку у примени Агенде 2030. за одрживи развој и 17 циљева одрживог развоја како на националном, тако и на поднационалним нивоима. Извештај је представљен 2019. године на састанку Политичког форума на високом нивоу у Уједињеним нацијама (извештај садржи процену међусобне сарадње, промовише процес размене искуства између владиних агенција, локалних самоуправа, цивилног друштва, пословне заједнице, међународних организација и осталих заинтересованих страна и идентификује изазове и области у којима је потребно додатно унапредити напоре).

Република Србија према Извештају о одрживом развоју⁴ заузима 35. место од 163 земље, са индексом одрживог развоја 75,9. Код већине циљева одрживог развоја, осим циљева 1 и 4, Република Србија суочена је са изазовима како би се глобални циљеви одрживог развоја достигли и остварио напредак у њиховој реализацији. Према истом Извештају, Република Србија бележи следеће резултате у погледу тренда кретања ка достизању циљева одрживог развоја:

- за ЦОР 1, 4, 6, 10 – *на добром путу за достизање циља;*
- за 2, 3, 5, 8, 9, 11, 12, 15, 16, 17 – *умерен напредак;*
- за ЦОР 7 – *стагнација;*
- за ЦОР 13 – *смањење;*
- ЦОР 14 – *информације нису доступне.*

⁴ Извештај о одрживом развоју представља глобалну процену напретка земаља ка постизању циљева одрживог развоја. То је допуна званичним ЦОР индикаторима и Добровољним националним извештајима о напретку у спровођењу циљева одрживог развоја – <https://dashboards.sdgindex.org/profiles/serbia>

2. Циљеви одрживог развоја у националном планском оквиру Републике Србије

У циљу успостављања оквира за спровођење и праћење спровођења циљева одрживог развоја, Републички секретаријат за јавне политике (у даљем тексту: РСЈП) је 2017. године, уз подршку Немачке организације за развојну сарадњу (*Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit/GIZ*), израдио први извештај „Србија и Агенда 2030.“. GIZ је подржао и ажурирање извештаја у 2020, 2021, и 2022. години, кроз пројекат „Реформа јавних финансија – Агенда 2030.“.

Извештај је израђен на основу мапирања националног планског оквира у односу на важећа планска документа Републике Србије. Структура извештаја је прилагођена новој методологији приступања ЕУ, према којој су преговарачка поглавља груписана (осим поглавља 34 – Институције и 35 – Остала питања) у шест тематских кластера.⁵

У складу са политиком ЕУ, која је од свог оснивања посвећена поштовању принципа одрживог развоја и која је посећена остваривању Агенде 2030, процес европских интеграција је интегрални део спровођења Агенде 2030. у Републици Србији. С тим у вези, испуњавањем захтева који произлазе из процеса европских интеграција и усклађујући своје политике и законодавни оквир са политикама и прописима Европске уније, Република Србија доприноси и реализацији циљева одрживог развоја. Процес приоритизације циљева одрживог развоја у Републици Србији треба да прати исти принцип и стандарде успостављене унутар ЕУ, што значи да сва планска документа Републике Србије, укључујући документа јавних политика,⁶ треба да буду израђена и у складу са политиком приступања ЕУ и Агендом 2030. У складу с тим, извештај за 2022. годину пружа свеобухватан преглед важећих националних планских докумената и релевантних међународних планских докумената у односу на сваки од 17 ЦОР-а, груписаних према кластерима и преговарачким поглављима у оквиру процеса европских интеграција.

У сврху праћења и извештавања о постигнутим резултатима у односу на показатеље учинка утврђене документима јавних политика, у складу са Законом о планском систему, успостављен је Јединствени информациони систем за планирање, праћење спровођења, координацију јавних политика и извештавање (ЈИС) и сви предлагачи докумената јавних политика на националном нивоу имају обавезу да у ЈИС унесу садржај својих докумената јавних политика. У ЈИС-у су унете и везе између докумената јавних политика и циљева и потциљева одрживог развоја, након мапирања националног планског оквира у односу на Агенду 2030. и циљеве одрживог развоја.

Праћење напретка Републике Србије у достизању циљева и потциљева одрживог развоја на основу УН показатеља одрживог развоја, спроводи Републички завод за статистику. Праћење се заснива на званичним подацима које Републички завод за статистику приказује на ЦОР порталу⁷ и тренутно је за Републику Србију доступно 125 показатеља у оквиру 17 ЦОР, док се за 123 врши истраживање извора.⁸

2.1. Методологија мапирања

Мапирање националног планског оквира у односу на циљеве одрживог развоја обухватило је преглед важећих националних планских докумената, односно преглед 85 докумената јавних политика, усвојених до **јуна 2022. године**. За потребе мапирања националног планског оквира коришћени су подаци Републичког секретаријата за јавне политике.

Мапирање подразумева сагледавање у којој мери су циљеви, односно потциљеви одрживог развоја обухваћени планским документима Републике Србије. Да би се утврдио допринос планских

⁵ У оквиру кластера ће сва поглавља бити отворена одједном, али ће се и даље затварати појединачно. Република Србија је у досадашњем току преговора отворила два кластера (Кластер 1 – Основе и Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност), односно 22 од 35 преговарачких поглавља, од којих је привремено затворила два преговарачка поглавља (25 – Наука и истраживање и 26 – Образовање и култура).

⁶ У овом извештају коришћени су термини плански документи и документи јавних политика, као комплементарни, у складу са чл. 4. Закон о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС“ број 30/2018).

⁷ <https://opendata.stat.gov.rs/odatasdgun/#> и <https://sdg.indikatori.rs/>

⁸ Ibid.

докумената циљевима одрживог развоја, прво је мапирано који су од потциљева одрживог развоја релевантни⁹ за Републику Србију. С тим у вези, од укупног броја потциљева одрживог развоја (169), утврђено је да је 156 потциљева релевантно за Републику Србију. У наредној табели је представљен број релевантних потциљева одрживог развоја у оквиру сваког циља одрживог развоја.¹⁰

ЦОР	Укупан број потциљева одрживог развоја	Број потциљева одрживог развоја релевантних за РС
ЦОР 1	7	7
ЦОР 2	8	8
ЦОР 3	13	13
ЦОР 4	10	10
ЦОР 5	9	9
ЦОР 6	8	8
ЦОР 7	5	5
ЦОР 8	12	11
ЦОР 9	8	8
ЦОР 10	10	9
ЦОР 11	10	10
ЦОР 12	11	11
ЦОР 13	5	4
ЦОР 14	10	2
ЦОР 15	12	12
ЦОР 16	12	11
ЦОР 17	19	18
Укупно	169	156

Допринос планских докумената циљевима одрживог развоја примарно је сагледано на нивоу општинских и посебних циљева планских докумената, а делимично мапирање је извршено и за мере и утврђене показатеље за праћење спровођења планских докумената.

Мапирањем су сагледани следећи елементи:

- да ли **планска документа доприносе циљевима одрживог развоја** на нивоу утврђених општинских и посебних циљева.
- да ли се планска документа на нивоу утврђених **општинских и посебних циљева могу повезати са релевантним потциљевима одрживог развоја**.
- да ли и у којој мери се показатељи утврђени планским документима могу употребити за праћење доприноса планских докумената напретку у достизању потциљева одрживог развоја.

Као први корак у мапирању, извршено је груписање 17 циљева одрживог развоја¹¹ према шест преговарачких кластера¹² како је приказано у Табели:

Циљ одрживог развоја – ЦОР	Преговарачки кластери
16	1. Основе
3	2. Унутрашње тржиште
1, 4, 5, 8, 9, 10	3. Конкурентност и инклузивни раст

⁹ Релевантност ЦОР је одређена на основу могућности примене на националном нивоу, као и да ли се ЦОР односи на специфичну групу земаља у које не сапада Република Србија.

¹⁰Потциљевима који нису укључени као релевантни су следећи: 8а, 10б, 13а, 16.8 и 17.18, док су у оквиру ЦОР 14. као релевантни укључени подциљевима 14.4 и 14.6.

¹¹ Циљ 14 који се односи на одрживо коришћење океана, мора и морских ресурса није узет у обзир зато што Република Србија нема директан приступ мору. Индиректни утицај на загађење мора од стране река покривен је у оквиру Циља 6.

¹² Нова преговарачка структура према ревидираној методологији проширења ЕУ за Западни Балкан.

6, 7, 11, 12,13, 15	4. Зелена агенда и одржива повезаност
2	5. Ресурси, пољопривреда и кохезија
17	6. Спољни односи

У оквиру сваког кластера, оквир за спровођење и праћења спровођења ЦОР приказан је кроз пет тематских целина. На почетку је дат **кратак преглед оствареног напретка** у оквиру ЦОР и релевантних потциљева. Напредак Републике Србије је представљен у односу на најзначајније УН показатеље за праћење припадајућег циља и потциљева одрживог развоја, као и друге доступне показатеље који проистичу из релевантних домаћих и међународних статистичких извора и анализа. Потом су, у контексту доприноса Републике Србије спровођењу Агенде 2030, за сваки ЦОР представљени **кључни међународни процеси** у којима Република Србија учествује, пре свега кроз процес ЕУ интеграција и кроз које Република Србија додатно доприноси реализацији циљева одрживог развоја.

Затим је приказан **преглед важећих и кључних планских докумената** чија ће реализација допринети напретку Републике Србије у спровођењу Агенде 2030, односно достизању потциљева одрживог развоја у оквиру сваког ЦОР. Представљена је покривеност потциљева одрживог развоја планским оквиром Републике Србије, и истовремено је приказан преглед планских докумената који доприносе различитим потциљевима одрживог развоја. Детаљна анализа мапирања приказана је у оквиру поглавља 2.2. У Анексу 1 овог документа налази се табела која приказује покривеност ЦОР и њихових потциљева националним планским оквиром Републике Србије, као и повезаност ЦОР и планских докумената са преговарачким поглављима и кластерима у процесу приступања Републике Србије Европској унији.

Након тога, представљени су и **кључни институционални и координациони механизми** којима се омогућава израда и праћење спровођења планских докумената у контексту оквира за праћење напретка у достизању ЦОР. У основи Агенде 2030. препозната је потреба за стварањем окружења које треба да омогући учешће свих заинтересованих страна у циљу мобилизације и размене знања, стручности, технологије и финансијских ресурса на свим нивоима у процесу израде планских докумената. С тим у вези, сагледани су постојећи институционални и координациони механизми надлежних органа у оквиру којих се израђују плански документи и прати њихово спровођење, укључујући и консултације у свим фазама израде планских докумената и прописа, као и јавну расправу. Укључивање заинтересоване јавности у процес јавних консултације и јавних расправа је од децембра 2021. године омогућено и путем портала е-Консултације.

У оквиру пете тематске целине, сагледано је да ли и у којој мери **показатељи утврђени планским документима** могу допринети праћењу доприноса планских докумената, напретку у достизању релевантних потциљева и циљева одрживог развоја. Сходно томе, сагледано је да ли показатељи утврђени планским документима одговарају УН показатељима одрживог развоја. Републички завод за статистику прати остварене вредности показатеља ЦОР у Републици Србији и њихове трендове током година, док мапирање показатеља утврђених планским документима омогућава да се конкретније утврди да ли и у којој мери одређени плански документ доприноси релевантном потциљу и циљу одрживог развоја, као и да ли се остварују утврђене циљане вредности тих показатеља.

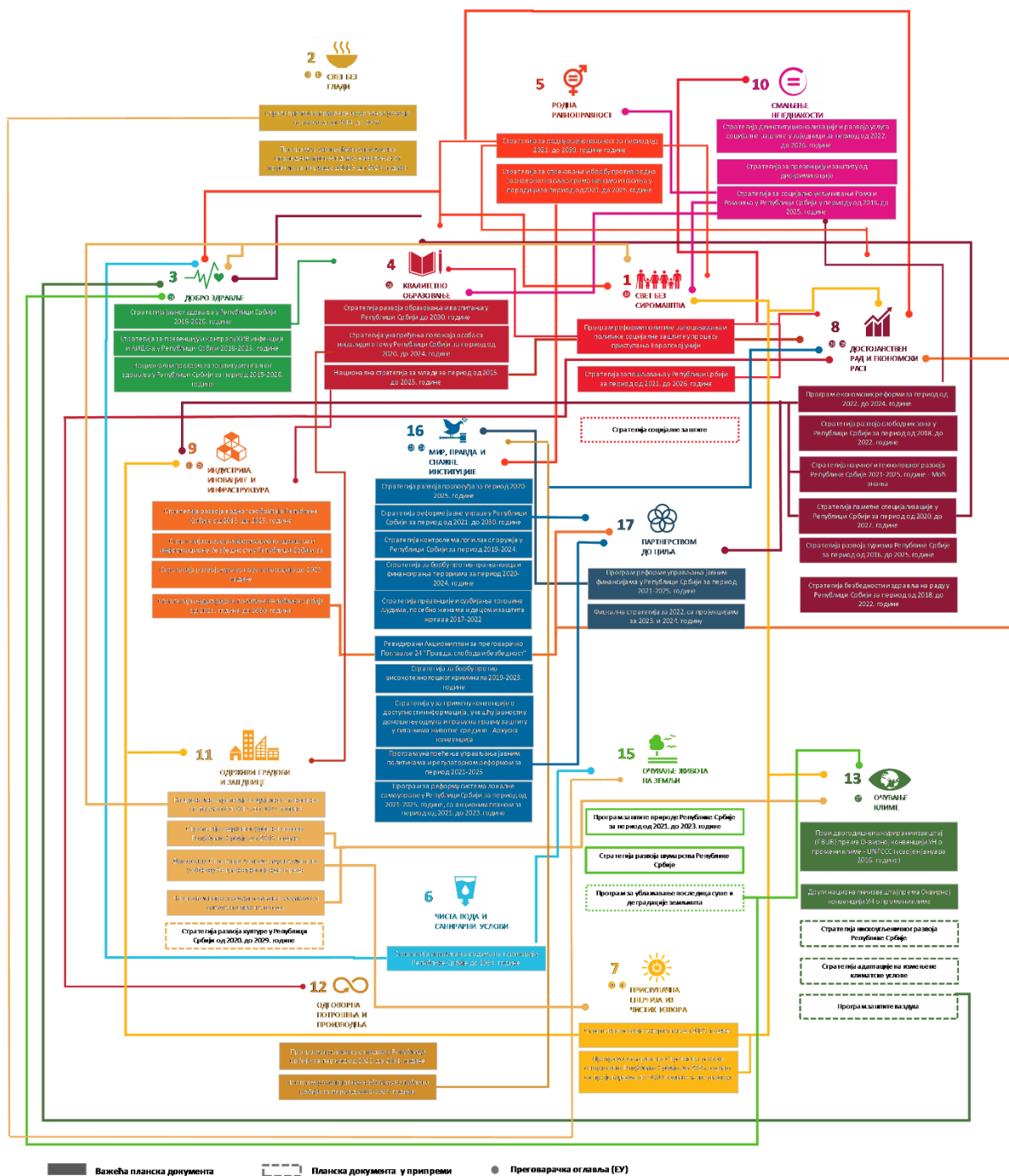
2.2. Резултати мапирања

Резултат мапирања важећих планских докумената у односу на Агенду 2030. показује да је Република Србија у већини области Агенде 2030. посвећена остваривању циљева одрживог развоја.

У вези са 119 показатеља одрживог развоја, које прати Републички завод за статистику кроз Извештај о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године у Републици Србији,¹³ мапирање је показало да они још увек нису на адекватан начин укључени у планске документе који су били предмет анализе и мапирања. У наредној визуелизацији издвојени су кључни плански документи у односу на циљеве одрживог развоја и кластере процеса ЕУ интеграција. У оквиру приказане шеме представљена су планска документа која имају кључан допринос у достизању циљева одрживог развоја, док је у Анексу 1 приказана комплетна листа планских докумената који доприносе циљевима

¹³ <https://www.stat.gov.rs/vesti/20220331-izvestajonaprcor/?a=0&s=2400>

одрживog разvoja. Поједина планска документа повезана су за више циљева одрживog разvoja, а у оквиру шеме она су позиционирана у оквиру ЦОР коме кључно доприносе.

2.2.1. Национални плански оквир и циљеви одрживog разvoja у оквиру кластера – Основе

Први кластер – Основе представља најбитнију област у процесу преговора о чланству у ЕУ, с обзиром на то да обухвата преговарачка поглавља која се односе на демократске институције, владавину права, политичке и економске критеријуме, реформу јавне управе, јавне набавке, финансијску контролу и статистику. Преговарачка поглавља која су њиме обухваћена јесу: **5 – Јавне набавке; 18 – Статистика; 23 – Правосуђе и основна права; 24 – Правда, слобода и безбедност; 32 – Финансијски надзор.** Кластер – Основе чине и области које нису обухваћене конкретним преговарачким поглављима, али стварају предуслове за изградњу демократских институција и јачање административних капацитета, како би држава као кандидат за чланство могла да испуни критеријуме из Копенхагена и те области чине:

- Економски критеријум – односи се на осигурање функционалне тржишне економије државе кандидата, која може да парира конкуренцији на јединственом тржишту Европске уније;
- Реформа јавне управе – односи се на успостављање и унапређивање административних капацитета државе кандидата како би се обезбедило ефикасно спровођење и примена законодавства Европске уније;
- Функционисање демократских институција – односи се на стабилне институције којима се гарантује владавина права, демократија, људска права и поштовање и заштита мањина.

Област владавине права, која је обухваћена овим кластером, показатељ је тока преговарачког процеса у односу на који се процењује напредак у процесу преговора и доносе одлуке о отварању нових кластера или евентуално заустављање преговора. Сва поглавља у овом кластеру отворена су током досадашњих преговора, а на међувладиној конференцији одржаној у јуну 2021. године, закључено је да се у складу са новом методологијом цео кластер и формално може сматрати отвореним.

Циљ одрживог развоја који се везује за кластер Основе је **ЦОР 16 – Мир, правда и снажне институције** и фокусира се на кључне хоризонталне принципе за спровођење Агенде 2030, укључујући промовисање мирољубивих и инклузивних друштава за одрживи развој, обезбеђивање приступа правди за све и изградњу ефикасних, одговорних и инклузивних институција на свим нивоима.

ЦОР 16: Мир, правда и снажне институције

1. Преглед оствареног напретка

ЦОР 16 посвећен је изградњи институција државне управе и правосудног система које грађанима омогућавају безбедно и сигурно окружење без корупције и насиља, у коме могу несметано да остварују своја људска и политичка права. У погледу **потциља 16.1 Смањити све облике насиља** (УН показатељ 16.1.2), у Републици Србији је у 2021. години забележено укупно 2.743 убиства (од чега је 796 жена умрло насилном смрћу),¹⁴ што представља раст у односу на 2020. годину (89 убиства). Удео жена старости 18–74 године које су биле жртве физичког, психичког или сексуалног злостављања током године (УН показатељ 16.1.3) износи 10,4% у 2018. години.¹⁵ Удео становника који осећа да се безбедно креће само у близини места где живи (УН показатељ 16.1.4) износи 87,5% у 2019. години.¹⁶

ЦОР 16 залаже се за изградњу институција и правосудног система који свима гарантује остваривање права и слобода.

У вези са **потциљем 16.2 Окончати све облике експлоатације и насиља над децом**, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања процењује да је у последњих пет година повећан број свих облика насиља у породици. Неки облик физичке казне или психолошке агресије од стране родитеља или старатеља искусило је 44,5% деце старости 1–17 година (УН показатељ 16.2.1) у току месеца који је претходило Истраживању вишеструких показатеља (MICS) 2019. године.¹⁷ У оквиру ромских насеља, чак 67,3% деце старости 1–17 година доживело је неки вид физичке казне или психолошке агресије од стране родитеља или старатеља у 2019. години. Број жртава трговине људима на 100.000 становника према полу, старости и облику експлоатације (УН показатељ 16.2.2) износи 57 у 2020. години и већи је у односу на 2019. годину када је забележено 39 жртава трговине људима.¹⁸ Према полној структури, жене су жртве у 65% случајева трговине људима у 2020. години.¹⁹ У старосној структури, жртве су у већој мери пунолетни грађани и грађанке којих је било 33 у 2020. години.²⁰ Према

¹⁴ РЗС, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/18030304?languageCode=sr-Latn>

¹⁵ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN160103?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁶ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16010401?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁷ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16020101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁸ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16020201?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16020201?languageCode=sr-Cyrl>

²⁰ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16020202?languageCode=sr-Cyrl>

облику експлоатације, највише је присутна сексуална експлоатација (21 забележен случај у 2020. години).²¹

У погледу потциља **16.3. Владавина права и једнак приступ правди**, у Републици Србији је у 2019. години забележен удео жртава насиља у претходних 12 месеци које су пријавиле своју виктимизацију надлежним органима или другим званично признатим механизмима за решавање конфликта (УН показатељ 16.3.1) од 67%, укључујући и ромска насеља (67%).²² Неосуђени притвореници (УН показатељ 16.3.2) чине 18,6% свеукупне затворске популације у 2020. години (17,2% у 2019. години).²³

Забележено је преко 12.000 жртава насиља у породици, од тога 72,4% жртава су жене у 2020. години. Убијено је 27 жена као последица насиља у породици у 2020. години, док је у 2021. години забележено укупно 20 убистава пунолетних жена у породично-партнерском контексту, као и 16 покушаја убистава жена.²⁴ Од почетка 2022. године у Србији је убијено 13 жена, од којих 8 у породично-партнерском контексту. Нажалост, прецизан број убијених жена тешко је утврдити, јер не постоји званична јавно доступна евиденција убијених жена.²⁵

У погледу **потциља 16.4. Борба против организованог криминала**, у Републици Србији је у 2021. години за 80.632 пунолетна учиниоца кривичних дела завршен поступак по кривичној пријави, што је за 8% више у односу на 2020. годину. Правноснажно је осуђено 27.508 пунолетних лица, што је за 8% више у односу на претходну годину. У 2021. години, најбројнија кривична дела за која су правноснажно осуђена пунолетна лица јесу кривична дела против: имовине (24,4%), брака и породице (13,5%) и здравља људи (19,3%). На доживотни затвор правноснажно су осуђена два лица, а осам лица је осуђено на казну затвора у распону од 30 до 40 година. Казна затвора чини 23,1% свих казни, а условна осуда на казну затвора 52,7%.²⁶ У поступку идентификације жртава трговине људима препознато је 122 особе у току 2021. године, док је формално идентификовано 46 жртава трговине људима у 2020. години.²⁷ Као и претходних година, већину идентификованих жртава чине жене, и то чак 80%. Републички завод за статистику тренутно не омогућава праћење УН показатеља којима се мери напредак у остварењу **потциља 16.4. Борба против организованог криминала**. Министарство унутрашњих послова је усвојило Процену претње од тешког и организованог криминала – СОКТА 2019, за период 2020–2023. године,²⁸ према коме је у 2018. години укупно одузето 1.812 комада оружја.

У оквиру **потциља 16.5. Значајно смањити корупцију**, није могуће пратити напредак у погледу смањења корупције, јер су подаци Републичког завода за статистику доступни само за 2010. годину. Према овим подацима, у периоду од 12 месеци који су претходили истраживању, 9,3% испитаника је пријавило да је дало мито јавном службенику, или је јавни службеник то од њих тражио. Удео лица са оваквим искуством нешто је већи међу мушкарцима него међу женама (10,0% према 8,5%). С друге стране, извештај сектора за унутрашњу контролу Министарства унутрашњих послова пружа податаке да је у Републици Србији у 2021. години пријављено 223 кривичних дела са елементима корупције, од чега се 47,5% односи на примање мита, 44% на злоупотребу службеног положаја, 4,5% на трговину утицајем и 4% на давање мита.²⁹ Ипак, једва 1% кривичних дела корупције буде пријављено, док је број оптужених и кажњених далеко мањи. По индексу перцепције корупције (CPI) Република Србија је рангирана на 96. месту од 180 земаља у 2021. години (94. место у 2020. години).³⁰ Светска банка посматра корупцију у јавном сектору у оквиру ширег контекста квалитета власти, односно управљања

²¹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16020203?languageCode=sr-Cyrl>

²² РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN160303?languageCode=sr-Cyrl>

²³ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN160302?languageCode=sr-Cyrl>

²⁴ https://www.womenngo.org.rs/images/femicid/FEMICID_Saopstenje-2021.godina.pdf

²⁵ <https://ravnopravnost.org.rs/18-maj-dan-secanja-na-zene-zrtve-nasilja-u-porodici/>

²⁶ <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20220714-punoletni-ucinioci-krivicnih-dela-2021/?s=1402>

²⁷ Центар за заштиту трговине људима, Извештај о раду 2021, <http://centarzztlj.rs/wp-content/uploads/2022/03/20220228102824.pdf>

²⁸ <http://mup.gov.rs/wps/wcm/connect/fb61b551-a863-42b3-a208-53892082f851/SOCTA+2019+-+Procena+pretnje+od+teskog+i+organizovanog+kriminala.pdf?MOD=AJPERES&CVID=nl6aHQ2>

²⁹ МУП, Извештај о раду сектора унутрашње контроле за 2021. годину, http://prezentacije.mup.gov.rs/sukp/rezultati/Izvestaj_2021_SUK.pdf

³⁰ Transparency International, <https://www.transparency.org/en/countries/serbia>

државом (*Worldwide Governance Indicators / WGI*). Квалитет управљања Светска банка изражава кроз шест димензија управљања: 1) слобода говора и одговорност, 2) политичка стабилност и одсуство насиља/тероризма, 3) ефикасност владе, 4) квалитет законске регулативе, 5) владавина права и 6) контрола корупције. У оквиру димензије која се односи на контролу корупције³¹ Република Србија бележи пад позиције, са 40,4 перцентила у 2019. години на 36,6 перцентила у 2021. години.³² Такође, податке о перцепцији грађана у погледу корупције пружа и истраживање перцепције грађана о борби против корупције у Републици Србији и сумарни преглед за период 2018–2021. године,³³ спроведеном у оквиру УСАИД пројекта за одговорну власт. Према овом истраживању, удео лица која су имала контакт са јавним службеницима, а која су дала мито или им је тражено да дају мито током претходних 12 месеци (УН показатељ 16.5.1) износи 5% у 2021. години (9% у 2020. години).³⁴ Чак 7% анкетираних грађана је изјавило да је понудило плаћање мита ради добијања услуге на које имају право, како би се убрзао процес. Од 10 испитиваних коруптивних активности, удео грађана који сматрају да су оне донекле или веома заступљене, креће се од 79% до 88% на нивоу државе, односно од 66% до 80% у најближем окружењу. Што се тиче ставова испитаника у вези са распрострањеношћу корупције, 52% наводи да је корупција много и веома много распрострањена, што представља најмањи проценат од 2018. године (57%). Од свих испитаних грађана, 35% грађана је навело да је дошло до пораста корупције у држави у последњих дванаест месеци, а свега 20% да је њен ниво у последњој години смањен.

У складу са **потциљем 16.6. Развој ефективних, одговорних и транспарентних институција**, примарни државни расходи као удео у оригинално одобреном буџету (УН показатељ 16.6.1) износе 98% у 2021. години (98,1% у 2020. години).³⁵ Остварење овог потциља у великој мери зависи од транспарентности државног буџета и степена његове реализације.

Приступ чланству међународним организацијама и јачање улоге у њима је предуслов деловања на међународном плану, што се изражава и прати у оквиру потциља **16.8. Повећати учешће у институцијама глобалног управљања**. Република Србија и даље није чланица Светске трговинске организације. Преговарачка позиција Републике Србије у међународним организацијама, мерено учешћем у одлучивању (УН показатељ 16.8.1), износи 0,52% у Генералној скупштини УН, у Међународном монетарном фонду 0,53%, у Међународној финансијској корпорацији (IFC) 0,54% и у ИБРД-у 0,53% у 2020. години.³⁶

У погледу **потциља 16.9. Обезбедити универзални правни идентитет**, изменом Закона о ванпарничном поступку омогућен је накнадни упис у матичну књигу рођених и створени су услови за повећање обухвата уписа грађана и грађанки ромске популације. Вођење регистра матичних књига у електронском облику и могућност пријаве рођења детета електронским путем, такође доприносе остваривању овог потциља. Упис деце старости до 5 година у матичну књигу рођених (УН показатељ 16.9.1) у порасту је и износи 99,9% у 2019. години.³⁷ У оквиру ромских насеља, упис деце старости до 5 година у матичну књигу рођених износи 98,5% у 2019. години.³⁸

Успостављена су независна регулаторна тела, која омогућавају заштиту грађана и приступ информацијама од јавног значаја, што доприноси остваривању потциљева **16.10. Осигурати јавни**

³¹ Контрола корупције је једна од 6 димензија Worldwide Governance Indicators. Ранг перцентила (0–100), означава позицију земље међу свим државама на свету. Вредност 0 означава најнижу позицију, док више вредности означавају бољу позицију земље у оквиру димензије која се односи на контролу корупције.

³² Worldwide Governance Indicators, <https://info.worldbank.org/governance/wgi/Home/Reports>

³³ УСАИД, Перцепција грађана о борби против корупције у Србији – сумарни четворогодишњи преглед 2018–2021. година, <https://www.odgovornavlast.rs/wp-content/uploads/2021/12/USAID-GAI-Percepcija-gra%C4%91ana-o-borbi-protiv-korupcije-u-Srbiji-sumirani-cetvorogodisnji-pregled-2018-2021.pdf>

³⁴ УСАИД, Перцепција грађана о борби против корупције у Србији за 2020. годину, <http://www.cesid.rs/wp-content/uploads/2021/08/USAID-GAI-Izve%C5%A1taj-sa-istra%C5%BEivanja-javnog-mnjenja-Percepcija-gra%C4%91ana-o-borbi-protiv-korupcije-u-Srbiji-za-2020.godinu-1.pdf>

³⁵ ЦОР, ПЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN160601?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

³⁶ United Nations Statistics Division, <https://ourworldindata.org/grapher/proportion-of-members-of-developing-countries-in-international-organizations?country=~SRB>

³⁷ ЦОР, ПЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16090102?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

³⁸ ЦОР, ПЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16090102?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

приступ информацијама и заштиту основних слобода и 16.а Ојачати националне институције ради спречавања насиља и борбу против криминала и тероризма. Република Србија спада у групу земаља које пружају уставне и законске гаранције за приступ информацијама (УН показатељ 16.10.2).³⁹ Присутна је усклађеност институција које се баве питањем људских права са Париским принципима (УН показатељ 16.а.1).⁴⁰ Полицијска сарадња у Републици Србији је свеобухватна и одвија се на свим нивоима (стратешком, оперативном, специјалистичком и граничном), као и путем различитих комуникационих канала (међународних – ИНТЕРОЛ, ЕВРОПОЛ, SELEC, и билатералних).

У складу са **потциљем 16.б Промовисање и подстицање недискриминаторних закона и политика**, удео становништва које је изјавило да је током претходних 12 месеци имало осећај да је дискриминисано или узнемиравано по неком од основа дискриминације која је забрањена према међународном праву људских права (УН показатељ 16.б.1), износи 6,9% у 2019. години.⁴¹

2. Допринос процеса ЕУ интеграција и других међународних процеса

Највећи допринос напретку у остваривању резултата у оквиру ЦОР 16 даје процес европских интеграција, у коме се спроводе суштинске реформе јавног сектора у правцу унапређења владавине права, транспарентности и инклузивности, као и реформе јавне управе. У оквиру процеса ЕУ интеграција, питања која се односе на суштину ЦОР 16 у Републици Србији, детаљно су обухваћена кроз преговарачка поглавља **23 – Правосуђе и основна права** и **24 – Правда, слобода и безбедност** (садржаних у кластеру 1 – Основе) и пратеће акционе планове. Акциони план за Поглавље 23 предвиђа да је **кључна мера за превенцију корупције доношење новог Закона о спречавању корупције**, који је претходно Народна скупштина усвојила 31. маја 2019. године. Нови закон усвојен је 2022. године и припремљен је у складу са GREKO препорукама. Закон додатно оснажује независност Агенције за спречавање корупције, обезбеђује довољна финансијска средства и људске ресурсе за њен рад, као и везу са другим релевантним институцијама (укључујући приступ њиховим базама података). Такође, Агенција добија и надлежности у вези са Законом о лобирању, води Регистар лобиста и врши надзор над лобистима и лобираним лицима. У домену **репресивне борбе против корупције, кључна мера** Акционог плана за Поглавље 23 јесте развијено ефикасно и проактивно поступање у откривању и кривичном гоњењу дела корупције и организованог криминала.

Антикоруптивно законодавство Републике Србије, према Акционом плану за преговарачко поглавље 23, у највећем делу је усклађено са европским правним тековинама и релевантним међународним стандардима у области борбе против корупције.

Према извештају Европске комисије о напретку Републике Србије за 2022. годину,⁴² у предстојећем периоду Република Србија би требало посебно да повећа напоре у области реформе правосуђа. Неопходно је наставити израду прописа из области правосуђа како би се омогућило спровођење уставних амандмана у складу са препорукама Венецијанске комисије у циљу јачања независности правосуђа и аутономије тужилаштва, наставити израду закона који треба да омогуће јачање независности судства и самосталности тужилаштва, започети спровођење стратегије за људске ресурсе за целокупни правосудни сектор и успоставити јединствени и централизован систем за управљање предметима. У борби против корупције, Република Србија треба да изгради делотворан механизам координације који би операционализовао циљеве политике превенције и делотворно се бавио корупцијом; потом да унапреди евиденцију о истрагама, оптужницама и правноснажним пресудама у случајевима корупције на високом нивоу, укључујући и одузимање имовине стечене извршењем кривичног дела; затим да делотворно спроведе законодавство које се односи на спречавање корупције, како би се ојачала улога Агенције за спречавање корупције и да изради, усвоји и започне са спровођењем нове стратегије за борбу против корупције. Кад су у питању основна права, Република Србија мора да ојача институције за људска права и да гарантује њихову независност, да усвоји и започне спровођење стратегије против дискриминације, стратегију родне равноправности, стратегије

³⁹ Global Right to Information Rating, <https://www.rti-rating.org/country-data/Serbia/>

⁴⁰ United Nations Statistics Division, <https://ourworldindata.org/grapher/countries-in-compliance-with-paris-principles?region=Europe>

⁴¹ ЦОР, РЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16120101?languageCode=sr-Cyrl>

⁴² https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/serbia_report_2021.pdf

за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, стратегију деинституционализације, и да активно спроводи истрагу и доноси пресуде за кривична дела учињена из мржње и обезбеди доследну примену законодавства које се односи на националне мањине, укључујући Роње. Такође, у области борбе против организованог криминала, од Републике Србије очекује се да прикаже боље резултате у погледу ефикасних истрага, кривичног гоњења и правноснажних пресуда у случајевима организованог криминала, укључујући финансијске истраге; потом да систематски појача замрзавање и одузимање имовине стечене извршењем кривичног дела на основу систематског праћења токова новца, и да обезбеди јасно раздвајање овлашћења и прописа у вези са пресретањем комуникација ради кривичних истрага и за безбедносне потребе.

Међународноправни оквир који регулише ову област на нивоу УН и ЕУ веома је обиман. Најзначајнији глобални документ у области борбе против криминала је **Конвенција УН против транснационалног организованог криминала са пратећим Протоколима**, усвојена 2000. године у Палерму. Конвенција је имала за циљ да укаже на озбиљност проблема и да унапреди међународну сарадњу у борби против организованог криминала. Уз њу су усвојена и 2 протокола која допуњују ову конвенцију: 1. Протокол за превенцију, сузбијање и кажњавање трговине људским бићима, нарочито женама и децом; 2. Протокол против кријумчарења миграната копном, морем и ваздухом; Конвенција правно обавезује потписнике да предузму конкретне мере у борби против организованог криминала (инкриминација учествовања у криминалној групи, прања новца, корупције, прихватање ефикаснијег механизма екстрадиције и полицијске сарадње). Протоколи дају и међународно прихваћене дефиниције трговине људима и кријумчарења миграната, а предвиђају и низ мера за борбу против ових облика криминала.

Декларација Генералне скупштине УН о владавини права на националном и међународном нивоу из 2012. године потврђује да су владавина права и стабилни правни оквир основе одрживог развоја. Независно судство је предуслов владавине права, а државе се позивају да омогуће приступ правди за све. Признаје се улога Међународног кривичног суда и захтева сарадња са њим.

Конвенција УН против корупције из 2003. године је правно обавезујућа и захтева од држава потписница да примењују мере против корупције из области превенције, кривичног гоњења, међународне сарадње, одузимања имовине и размене информација. По питању превенције захтева се оснивање антикорупцијских тела, што је у Републици Србији и учињено, јачање транспарентности и одговорност у управљању јавним финансијама. По питању кривичног гоњења, захтева се инкриминација не само за примање мита, већ и за ометање истраге и прање новца. Такође, предвиђа се и заштита сведока и узбуњивача. Одузимање имовине стечене извршењем кривичног дела корупције на међународном нивоу је најзначајнија одлика ове Конвенције.

Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена (CEDAW) из 1979. године даје дефиницију шта се сматра дискриминацијом жена. Конвенција је међународноправни инструмент чијом се ратификацијом државе чланице обавезују да ће предузимањем одговарајућих мера спречити сваки вид непосредне и посредне дискриминације жена, обезбедити потпуни развој и напредак и на тај начин гарантовати женама да равноправно са мушкарцима остварују и уживају људска права и основне слободе. Конвенција садржи грађанска и политичка права (изборно право, једнакост пред законом, право на држављанство), али и економска, социјална и културна права (право на рад, образовање, здравство, као и релевантна права у економском и социјалном животу). Чланице су обавезне да обезбеде судску заштиту ових права. Постоји и обавеза држава да сваке четири године извештавају УН о примени Конвенције.

Конвенција УН о правима детета из 1989. године је најшире прихваћена од свих међународних конвенција. Овим документом гарантована су права детета која се односе на више циљева одрживог развоја.

Међународни пакт о грађанским и политичким правима из 1966. године је конвенција која уопштено штити основна права на којима почива модерно друштво, као што су слобода мишљења, забрана тортуре и ропства, произвољног хапшења, једнакост пред законом, непристрасно суђење и права мањина.

Конвенција о заштити људских права и основних слобода (Европска конвенција о људским правима), за чију примену је надлежан Европски суд за људска права у Стразбуру, кључни је документ за развој

људских права у Европи. Прописана је заштита свих класичних људских права (живот, слобода, безбедност, правично суђење, савест и вероисповест и др.). На основу ње је усвојена Повеља ЕУ о основним правима 2009. године, која обједињује све европске и међународне документе о људским правима, као и најмодернија решења која се тичу заштите података, биоетике и транспарентности државне управе. Ова повеља има статус Уговора о Европској унији.

ЕУ Конвенција о борби против корупције, укључујући званичнике Европске уније или званичнике држава чланица из 1997. године обавезује чланице да се пасивна и активна корупција пропишу као кривична дела, а прописује и одговорност руководиоца у привредном субјекту за активну корупцију извршену у име тог субјекта. Сродна **Кривичноправна конвенција о корупцији** из 1999. године прописује међународне механизме за кривично гоњење корупције, а за њено спровођење одговоран је GRECO.

Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици из 2011. године, тзв. Истанбулска конвенција, даје правно обавезујућу дефиницију „рода“. Ова Конвенција прописује обавезну инкриминацију психичког насиља, сваки сексуални чин који није на добровољној бази, присилне бракове и сексуално узнемиравање, а нарочито истиче тзв. „злочине из части“. Република Србија је у октобру 2013. године ратификовала Истанбулску конвенцију. Следећи корак би био увођење Истанбулске конвенције у прописе и побољшање положаја жена жртава насиља, као и кривично гоњење учинилаца.

Конвенција Савета Европе против трговине људима из 2005. године, забрањује све облике трговине људима, а поред тога посебну пажњу посвећује заштити жртава трговине.

Стратегија права особа са инвалидитетом 2021–2030.⁴³ године доприноси јачању социјалне инклузије и спровођењу недискриминаторних политика на нивоу ЕУ. Циљеви ове стратегије су: заштита људских права, једнаке могућности за све, интеграција у друштво, слободно и самостално доношење одлука, слобода кретања и елиминисање дискриминације.

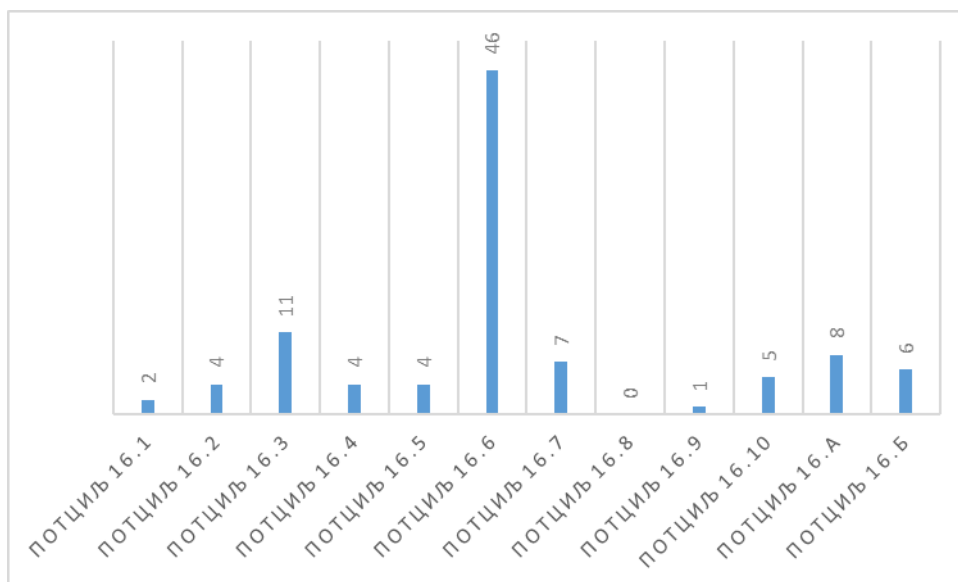
3. Преглед националног планског оквира Републике Србије

Национални плански оквир који је релевантан за напредак Републике Србије у процесу европских интеграција у оквиру кластера – Основе, доприноси и достизању ЦОР 16 – Мир, правда и снажне институције. Највећи број важећих планских докумената у оквиру ЦОР 16 (90%) доприноси остваривању потциља **16.6 – Развити делотворне, одговорне и транспарентне институције на свим нивоима**. Разлог је што највећи број националних планских докумената препознаје да је предуслов спровођења реформи и одрживог раста управо изградња институција и административних капацитета на свим нивоима, који треба да омогуће делотворно, квалитетно, транспарентно вршење јавних функција и спровођење активности које су основа развоја економски снажног, праведног и инклузивног друштва. С друге стране, Ревидирани Акциони план за преговарачко поглавље 24 – Правда, слобода и безбедност, јесте документ који доприноси највећем броју потциљева у оквиру ЦОР 16.

Преглед и мапирање националног планског оквира је обухватило оне планске документе који спадају у област владавине права и реформе јавне управе, док су остала планска документа, која доприносе потциљу 16.6, табеларно приказана у Анексу. Мапирање планских докумената извршено је у односу на једанаест потциљева одрживог развоја, док потциљ 16.8. који се односи на проширивање и повећање учешћа земаља у развоју у институцијама глобалног управљања, није релевантан за Републику Србију.

Прегледом планских докумената који доприносе ЦОР 16 може се закључити да се плански документи у овој области могу повезати са 11 од 12 потциљева ЦОР.

⁴³ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8376&furtherPubs=yes>

Слика 1. Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима ЦОР 16 – Мир, правда и снажне институције

Смањење насиља / борба против криминала (потциљ 16.1. Смањити све облике насиља), проблем је који је делимично обухваћен у оквиру више планских докумената. **Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021–2025. године**⁴⁴ са **Акционим планом за период од 2021. до 2023. године**, предвиђа елиминисање свих видова насиља у породици (нарочито према женама и девојчицама), уз пружање адекватне заштите и подршке. Циљеви дефинисани овом стратегијом односе се на унапређење превенције, обезбеђење ефикасне и делотворне заштите и подршке, стварање услова за адекватно процесуирање и кажњавање учинилаца, унапређење положаја жртава и сведока и успостављање целовитог и функционалног система прикупљања и анализе података. Такође, ова стратегија путем унапређења деловања свих актера на превенцији родно заснованог насиља према женама и насиља у породици доприноси и **потциљу 16.2. Борба против злоупотребе деце**.

Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године са Акционим планом за 2020. и 2021. годину⁴⁵ представља свеобухватни одговор друштва на насиље према деци, у складу са динамиком изазова, ризика и претњи, а кроз унапређен систем превенције, заштите и подршке. Предвиђен је низ мера које се односе на подизање капацитета професионалаца у сектору образовања, социјалне и здравствене заштите, полиције и правосуђа, као и унапређење капацитета деце, родитеља, старатеља и хранитеља за превенцију насиља над децом и пружање подршке деци и породици у ризику. Посебна пажња се посвећује развијању механизма подршке за жртве и учиниоце насиља. Спровођење ове стратегије ће допринети остваривању **потциља 16.1. Смањење насиља / борба против криминала**, као и **потциљу 16.2. Борби против злоупотребе деце**. **Акционим планом за поглавље 23** предвиђен је низ мера ради унапређења права детета (унапређење малолетничког правосуђа у циљу пуне имплементације европских стандарда).

Закон о спречавању насиља у породици усвојен је 23. новембра 2016. године, са применом од 1. јуна 2020. године. Континуирано се спроводи специјализована обука судија, тужилаца и полицијских службеника, у циљу ефикасне примене нових законских решења, која ће довести до смањења броја деце која трпе насиље од својих старалаца и тиме доприноси **потциљу 16.2. Борба против злоупотребе деце** (УН показатељ 16.2.1).

⁴⁴ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/47/1>

⁴⁵ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/80/1/reg>

Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштита жртава 2017–2022.⁴⁶ године, такође се односи на **потциљ 16.2**, а посебно на УН показатељ 16.2.2. (број жртава трговине људима). Овај документ предвиђа низ мера за превенцију и кажњавање трговине људима, с акцентом на заштиту деце од трговине људима и искоришћавање у порнографији и проституцији и њиховим последицама. Јачањем партнерства у одговору на трговину људима на локалном, националном и међународном нивоу, допринеће се **потциљу 16.3 Владавина права и једнак приступ правди**. **Акционим планом за преговарачко поглавље 24** предвиђене су мере које је Република Србија обавезна да спроведе како би ојачала своје капацитете за сузбијање трговине људима.

Реализација већег броја планских докумената допринеће потциљу 16.3, односно стварању услова за јачање владавине права и унапређења приступа правди свим грађанима Републике Србије. **Стратегија развоја правосуђа за период 2020–2025. године**,⁴⁷ као један од стратешких циљева, предвиђа јачање независности и самосталности правосуђа, што доприноси остварењу **потциља 16.3. Владавина права и једнак приступ правди**. Закон о бесплатној правној помоћи усвојен је 9. новембра 2018. године, а у примени је од 1. октобра 2019. године, омогућио је да се уведе системска бесплатна правна помоћ. У првих годину дана примене Закона о бесплатној правној помоћи, поднето је 3.672 захтева за бесплатну правну помоћ, а одобрено 3.386 или 91% захтева.⁴⁸ Потребну правну помоћ углавном је пружала општинска служба бесплатне правне помоћи, а 669 корисника је упућено адвокатима. **Акциони план за преговарачко поглавље 23** има посебно потпоглавље посвећено правосуђу, које предвиђа низ активности са истим циљем као и Стратегија развоја правосуђа. За спровођење ових активности у домену независности судства, неопходно је ускладити низ закона који ће омогућити спровођење Уставних амандмана (Закон о судијама, Закон о уређењу судова, Закон о јавном тужилаштву, Закон о Високом савету судства и Закон о Државном већу тужилаца). Укупан број притвореника у Републици Србији износи 1.734 у 2019. години (1.691 у 2018. години), а укупан број затворске популације износи 11.077 у 2019. години (10.871 у 2018. години).⁴⁹

Стратегије које су такође важне за сегмент обезбеђивања владавине права и доступности правди, свакако су и **Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године**, са Акционим планом за период 2022–2023. године, који је усвојен у септембру 2022. године, а која ће допринети стварању нормативних и друштвених претпоставки за равноправно остваривање и заштиту основних људских права, посебно људске безбедности, родно засноване дискриминације, родно заснованог насиља, насиља према женама и у породици, равноправности жена и мушкараца у политичком животу и одлучивању о јавним пословима (као предуслова за развој безбедног друштва у коме ће бити обезбеђена владавина права), равноправност у приступу правди за жене и мушкарце, а посебно за рањиве групе, у складу са међународним стандардима, делотворни инструменти заштите права и ефикасна заштита права, у складу са начелом владавине права и неотуђивим људским правима.

Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године, омогућиће стварање услова за унапређење деловања свих релевантних институција на превенцији родно заснованог насиља, за обезбеђење ефикасне и делотворне заштите жртава, као и пружање адекватне подршке жртвама насиља, и тиме, такође, допринети потциљу 16.3.

Приступ правди важан је за све грађане, али је посебно значајно унапредити услове за обезбеђивање једнаког приступа правди особама које се налазе у ризику од дискриминације. Сходно томе, **Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године** фокусира се на изједначавање могућности у приступу правди и остваривању права на правично суђење подизањем свести јавности о дискриминацији особа са инвалидитетом и радом на превазилажењу стереотипа и предрасуда према особама са инвалидитетом, нарочито међу професионалцима у органима јавне власти, правосуђу, у сектору пружања јавних услуга, рада и

⁴⁶ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2017/77/1/reg>

⁴⁷ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/101/1/reg>

⁴⁸ <https://www.mpravde.gov.rs/vest/30909/vise-od-27000-gradjana-koristilo-pravo-na-besplatnu-pravnu-pomoc-i-podrsku.php>

⁴⁹ SPACE I, 2019, https://wp.unil.ch/space/files/2021/02/200405_FinalReport_SPACE_I_2019.pdf; SPACE I, 2020, https://wp.unil.ch/space/files/2021/04/210330_FinalReport_SPACE_I_2020.pdf

запошљавања. Унапређење доступности правде биће омогућено и реализацијом **Стратегије превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године**, која ће у наредном периоду допринети јачању међусекторске сарадње и обезбеђивању мултисекторског одговора на изазове и препреке са којима се сусрећу припадници група које се налазе у ризику од дискриминације. Стратегија такође истиче да је потребно унапредити функционисање механизма заштите од дискриминације (грађанскоправна, кривичноправна и прекршајноправна заштита од дискриминације). **Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године**, допринеће оснаживању Рома и Ромкиња и јачању њиховог идентитета и приступа правима, и јачању институција које треба да омогуће заштиту од дискриминације.

Област владавине права и једнаког приступа правди биће унапређена и циљаним деловањем и спровођењем **Националне стратегије за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020–2025. године**, у сегменту оснаживања механизма за кажњавање ратних злочина, заштиту и подршку жртава, откривање судбине несталих лица и изградњу друштвеног амбијента толеранције и помирења. Владавина права и развој демократских институција у фокусу је и **Стратегије националне безбедности**.

Садржина **Стратегије контроле малог и лаког оружја за период 2019–2024. године**,⁵⁰ као и **Стратегије за борбу против ширења оружја за масовно уништење за период од 2021. до 2025. године**,⁵¹ директно је везана за **потциљ 16.4. Смањење незаконитих токова новца и оружја, борба против прања новца и против свих облика организованог криминала**. Стратегија контроле малог и лаког оружја за период 2019–2024. године има за циљ смањивање претњи од недозвољеног поседовања и злоупотребе малог и лаког оружја, муниције и експлозива за цивилну употребу. Реализација планираних мера осигураће унапређење безбедности грађана ефикасном и ефективном контролом малог и лаког оружја и то: кроз успостављање свеобухватних и одрживих механизма за идентификовање, спречавање, кривично гоњење и контролу недозвољеног поседовања, злоупотребе и трговине ватреним оружјем, муницијом и експлозивом. **Стратегија за борбу против ширења оружја за масовно уништење за период од 2021. до 2025. године**, допринеће повећању степена сигурности и безбедности и то путем спречавања развоја оваквог оружја, јачањем превенције, унапређењем државних капацитета и повећањем степена међународне сарадње.

Стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма за период 2020–2024. године⁵² са **Акционим планом за период 2022–2024. године**, има за циљ да разради систем за борбу против прања новца и финансирања тероризма у Републици Србији ради успешног суочавања са ризицима утврђеним 2018. године у Процени ризика од прања новца и Процени ризика од финансирања тероризма. Овом стратегијом стварају се услови за усвајање мера које ће бити у складу са стандардима ФАТФ (енг. Financial Action Task Force) и које ће успешно доприносити постављеним циљевима у борби против прања новца и финансирања тероризма. Циљеви постављени Стратегијом директно су повезани са **потциљем 16.4. Смањење незаконитих токова новца и оружја, борба против прања новца и против свих облика организованог криминала** и УН показатељем 16.4.1 (укупна вредност долазећих и одлазећих илегалних токова новца). Нови Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма усвојен је 26. децембра 2020. године, у циљу унапређења постојећег система откривања и спречавања прања новца и финансирања тероризма и усклађивања са европским директивама у овој области.

У непосредној вези с истим потциљем је и **Акциони план за преговарачко поглавље 24** који се опширно бави питањима организованог криминала и прања новца, којима је посвећено посебно потпоглавље. Он предвиђа активности увођења криминалистичко-обавештајног система, повезивање органа надлежних за гоњење, спровођења сложених финансијских истрага, повећања заплене имовине стечене криминалом и појачане контроле ватреног оружја. Најзначајније активности у **борби**

⁵⁰ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/44/1/reg>

⁵¹ <https://www.mfa.gov.rs/sites/default/files/inline-files/strategija05%20210-67562021.pdf>

⁵² <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/14/1/reg>

против организованог криминала према Акционом плану за поглавље 24⁵³ су повећање ефикасности надлежних институција, унапређење вођења евиденције, као и размене информација на националном и међународном нивоу и даље промовисање регионалне и међународне сарадње путем регионалних и међународних пројеката. Једна од препорука из АП, важних за праћење и извештавање о постигнутим показатељима релевантним за праћење напретка у достизању ЦОР 16, представља спровођење истраге пре и током извршења кривичног дела (проактивне истраге), укључивање државних органа у најранијим фазама поступка кроз размену информација и унапређење механизма координације, комуникације и размене информација међу државним органима. Неопходно је наставити са унапређењем интероперабилности ИТ система и јачањем људских капацитета кроз програме обука. Успостављање јединствене статистике за евидентирање кривичних дела на нивоу полиције, тужилаштва, затвора и судова и обједињавање података, кључни су у борби против организованог криминала.

Потциљ 16.5 Борба против корупције био је обухваћен **Националном стратегијом за борбу против корупције у Републици Србији за период од 2013. до 2018. године**,⁵⁴ која је представљала основни плански документ у области борбе против корупције. Садржала је низ системских мера усмерених на јачање институција за борбу против корупције, као и специфичне мере из појединих области друштвеног живота (здравство, медији, правосуђе и др.). У недостатку новог планског документа, ова је област у највећој мери регулисана Законом о спречавању корупције,⁵⁵ као и Законом о лобирању.⁵⁶ У важећем планском оквиру Републике Србије сада се питањима борбе против корупције бави **Акциони план за преговарачко поглавље 24**, у контексту борбе против организованог криминала и финансирања тероризма, као и **Акциони план за преговарачко поглавље 23**, који у оквиру посебног потпоглавља обухвата мере и активности које је неопходно спровести у области борбе против корупције. Агенција за спречавање корупције установила је да од 100 активности дефинисаних ревидираним Акционим планом за преговарачко поглавље 23, 60% је спроведено, 36% није спроведено, а 4% није било могуће оценити у 2021. години.⁵⁷

Питање борбе против корупције делимично је обухваћено и **Програмом економских реформи за период од 2022. до 2024. године**, који предвиђа структурне мере у области оптимизације и дигитализације административних поступака, чиме ће се омогућити већа правна сигурност, одсуство корупције и ефикасно функционисање администрације.

Мере за борбу против корупције уграђене су у **Стратегију реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године**⁵⁸ (Акциони план за период од 2021. до 2025. године) и **Програм развоја јавних набавки у Републици Србији за период 2019–2023. године**⁵⁹ (АП за 2022. годину).

Мапирање националног планског оквира у односу на **потциљ 16.6 Развити делотворне, одговорне и транспарентне институције на свим нивоима**, указало је на то да велики број важећих планских докумената доприноси овом потциљу. Док је потпуна листа планских докумената који се могу повезати са потциљем 16.6 представљена у Анексу овог документа, у овом сегменту смо указали на најзначајнија планска документа чији је циљ успостављање јаким, транспарентних и делотворних институција.

Стратегија реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године са АП за период од 2021. до 2025. године представља кровни документ у области јавне управе који треба да обезбеди континуитет реформи и проширење њиховог обухвата на целу јавну управу. Општи циљ ове стратегије јесте побољшање рада јавне управе и квалитета креирања јавних политика и обезбеђивање

⁵³ <http://www.mup.gov.rs/wps/wcm/connect/534c031c-49b6-4e09-bd14-20a80e72778e/Akcioni+plan+za+P24+-+revidirana+verzija+23+07+2020.pdf?MOD=AJPERES&CVID=ng1hMov>

⁵⁴ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/ostalo/2013/57/2/reg>

⁵⁵ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2019/35/3/reg>

⁵⁶ <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-lobiranju-republike-srbije.html>

⁵⁷ https://www.acas.rs/storage/page_files/lzve%C5%A1taj%20o%20sprovo%C4%91enju%20Revidiranog%20akcionog%20plana%20za%20Poglavlje%2023-Potpoglavlje%20Borba%20protiv%20korupcije.pdf

⁵⁸ <https://www.paragraf.rs/propisi/strategija-reforme-javne-uprave-republika-srbija.html>

⁵⁹ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2019/82/1>

високог квалитета услуга грађанима и привреди у складу са принципима Европског административног простора. Посебни циљеви се односе на институционалну изградњу, развој људских капацитета, унапређење пружања услуга и јачање одговорности и транспарентности јавне управе. Овом стратегијом предвиђен је и развој е-управе, као и више активности на сузбијању корупције. **Програм реформе управљања јавним финансијама 2021–2025. године**⁶⁰ са **Акционим планом 2021–2025.** треба да омогући одрживост буџета путем бољег финансијског управљања и контроле, јачања процеса интерне ревизије и повезивања буџетског планирања са јавним политикама Владе Републике Србије.

Програм развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2020. до 2022. године⁶¹ са **Акционим планом** пружа подршку Стратегији реформе јавне управе у Републици Србији и са њом је тесно повезан. Програмом су дефинисани следећи посебни циљеви: развој инфраструктуре у електронској управи и обезбеђивање интероперабилности, унапређење правне сигурности у коришћењу електронске управе, повећање доступности електронске управе грађанима и привреди кроз унапређење корисничких сервиса и отварање података у јавној управи. Развој електронске управе и дигитализација су приоритети Владе Републике Србије. И до сада су у тој области учињени значајни кораци. Према Извештају о спровођењу Акционог плана за спровођење Програма Владе (АПСПВ), завршено је повезивање база 6 државних органа: Матичне књиге (МКР, МКВ, МКУ), МУП – пребивалиште и МУП – биометријска документа, ПУ – упит стања, НСЗ – преглед евиденција и уверење о исплаћеним износима, ЦРОСО – провера радног статуса лица, ПИО – матична евиденција корисника. Приступ повезаним базама омогућен је преко услуге е-ЗУП-а, који је почео са радом 1. јуна 2020. године. Управљачка структура је дефинисана. Стручни капацитети тренутно су задовољавајући. Услуге на Порталу еУправа користи 40% интернет популације у 2021. години.⁶²

Програм за реформу система локалне самоуправе у Републици Србији за период од 2021–2025. године, са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године омогућава развој делотворних, ефикасних и одрживих институција на локалу које имају за циљ стварање окружења у коме грађани могу да остваре право на локалну самоуправу. Програм ће бити остварен кроз следеће циљеве: 1) Унапређење положаја и одговорности локалне самоуправе; 2) Унапређење система финансирања локалне самоуправе; 3) Унапређена организација и капацитети локалне самоуправе и 4) Унапређење квалитета и доступности услуга локалних органа управе, комуналних услуга и услуга јавних установа.

Други инструменти подршке Стратегији реформе јавне управе у Републици Србији су **Програм стручног усавршавања државних службеника** у Републици Србији, као и **Програм о стручном усавршавању запослених у јединицама локалне самоуправе**. Иако ови документи не представљају документе јавних политика, њихова реализација доприноси повећању ефикасности и економичности рада јавне управе и њене делотворности у погледу остваривања права и интереса грађана, привредних субјеката и других носилаца права и обавеза, кроз стварање услова за континуирано и свеобухватно повећање нивоа компетенција државних службеника, чиме директно утиче на **потциљ 16.6. Развити делотворне, одговорне и транспарентне институције на свим нивоима** и УН показатељ 16.6.2. (удео грађана задовољних последњим искуством са јавним властима). Остала планска документа која у структури планираних реформи имају циљеве и мере усмерене на јачање институционалног оквира и капацитета за спровођење неопходних реформи, представљена су у Анексу.

Достизању **потциља 16.7. Одговорно и партиципативно доношење одлука** доприноси Закон о планском систему Републике Србије⁶³ који све предлагаче планских докумената и прописа обавезује на спровођење консултација са свим заинтересованим странама, као и јавних расправа. На тај начин се доприноси унапређењу улоге грађана и привреде у систему управљања јавним политикама и доношењу прописа. Друга значајна обавеза из овог закона јесте да се јавне политике усвајају на основу претходно спроведених анализа и да буду засноване на чињеницама, што одговара УН показатељу

⁶⁰ https://www.mfin.gov.rs/upload/media/yrndWJ_60ec21463954b.pdf

⁶¹ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2020/85/1/reg>

⁶² РЗС, Употреба информационо-комуникационих технологија у Републици Србији, 2021,

<https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G202116016.pdf>

⁶³ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2018/30/1/reg>

16.7.2 (удео становништва које верује да је доношење одлука одговорно и партиципативно). Исте обавезе предвиђене су и Акционим планом за спровођење иницијативе **Партнерство за отворену управу у Републици Србији за период 2020–2022. године**.⁶⁴ Стратегијом за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године, као и пратећим Акционим планом за период 2022. и 2023. године дефинисано је јачање родне равноправности у политичком животу и обезбеђивање равноправног учешћа жена и мушкараца у одлучивању о јавним пословима. **Програм унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021–2025. године са Акционим планом** допринеће унапређењу консултативног процеса, што такође утиче на реализацију потциља 16.7. Са становишта важности планских докумената, који доприносе успостављању механизма за партиципативно и инклузивно доношење одлука на свим нивоима, треба истаћи **Програм за реформу система локалне самоуправе у Републици Србији за период од 2021–2025. године, са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године**. Усвајањем новог закона о референдуму и народној иницијативи, као и изградњом капацитета за његову примену на нивоу локалне самоуправе, допринеће се унапређењу непосредног учешћа грађана у управљању локалном самоуправом. Такође, Програмом ће се континуирано јачати капацитети локалне самоуправе у циљу повећања учешћа локалне самоуправе у процесу израде националних прописа и јавних политика, као и за примену принципа доброг управљања.

Јачање механизма за обезбеђивање веће партиципације и учешћа у креирању и доношењу одлука и политика за младе, Роме и Ромкиње, као и унапређење учешћа јавности у доношењу одлука и права на правну заштиту у питањима животне средине, један је од приоритета **Националне стратегије за младе за период од 2015. до 2025. године**.

У погледу заступљености националних мањина, Влада Републике Србије је усвојила уредбе на основу Закона о запосленима у аутономним покрајинама и јединицама локалне самоуправе, које дају предност запошљавању припадника недовољно заступљених мањина и тиме додатно доприноси **потциљу 16.7. Одговорно, инклузивно и партиципативно доношење одлука**.

Потциљ 16.9. Обезбедити правни идентитет за све, укључујући издавање извода из матичне књиге рођених, односи се на проблем који у Републици Србији у највећој мери обухвата ромску популацију. У Стратегији за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године,⁶⁵ овај проблем није обухваћен кроз посебну меру, мада овај документ предвиђа мере за које је предуслов поседовање извода из матичне евиденције (упис у школу, запошљавање, право на здравствену и социјалну заштиту). У пракси, у погледу уписа у матичне књиге, обезбеђено је остваривање права припадника ромске националне мањине на упис у матичну књигу рођених у управном поступку, као и делотворна судска заштита у поступку утврђивања времена и места рођења, чиме се значајно смањило број лица која нису остварила то право.⁶⁶

Акциони план за спровођење иницијативе Партнерство за отворену управу у Републици Србији за период 2020–2022. године има за циљ побољшање интегритета, транспарентности, ефикасности и одговорности јавне власти, кроз изградњу поверења јавности, сарадњу са организацијама цивилног друштва, оснаживање учешћа грађана у управљању, борбу против корупције, приступ информацијама, употребу нових технологија, а у вези са остваривањем делотворнијег и одговорнијег рада јавне власти. Поред тога, **Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја**,⁶⁷ као и **Стратегија за примену конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине – Архуска конвенција**⁶⁸, представљају оквир који дефинише правац одрживог развоја и јача основне демократске принципе. **Стратегија развоја система јавног информисања у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године са Акционим планом за период од 2020. до 2022. године**⁶⁹ представља правни оквир којим се остварују: слобода изражавања, слобода медија, безбедност новинара, медијски плурализам, развијено медијско

⁶⁴ <http://mduls.gov.rs/wp-content/uploads/Akcioni-plan-POU-2020-2022--dec-2020.pdf>

⁶⁵ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2022/23/1>

⁶⁶ Републички секретаријат за јавне политике, Извештај о спровођењу АПСРП, август 2017.

⁶⁷ „Сл. гласник РС“, бр. 120/2004, 54/2007, 104/2009, 36/2010 и 105/2021.

⁶⁸ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2011/103/1/reg>

⁶⁹ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/11/1>

тржиште, оснажена новинарска професија, едуковано грађанство и институције способне за примену регулативе. Започета је израда **Стратегије за заштиту података о личности** која ће додатно допринети уређењу заштите основних права и слобода. Наведени плански документи представљају одговор Републике Србије на **потциљ 16.7 Одговорно, инклузивно и партиципативно доношење одлука**, као и **потциљ 16.10 Јавни приступ информацијама и заштита основних слобода**.

Национални плански оквир и одговор Републике Србије на **потциљ 16.а Ојачати националне институције за спречавање насиља и борбу против криминала и тероризма** чини група планских докумената чија ће реализација допринети јачању институционалне инфраструктуре на националном нивоу и подстицању међународне сарадње у борби против криминала и тероризма. Те планске документе чине: **Стратегија за борбу против високотехнолошког криминала 2019–2023. године**⁷⁰ (АП истекао); **Стратегија контроле малог и лаког оружја у Републици Србији за период 2019–2024. године**; **Стратегија за борбу против ширења оружја за масовно уништавање за период од 2021. до 2025**; **Акциони план за преговарачко Поглавље 24**; **Стратегија националне безбедности и Стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма за период 2020–2024. године**⁷¹ (АП за период 2020–2022. године). Национални плански оквир којим су обухваћени облици насиља према рањивим групама (деца и жене) чини **Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године** (АП за период од 2021. до 2023. године), као и **Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године**.

Кључни национални плански документ у области спровођења антидискриминационих политика који доприноси **потциљу 16.б Примена недискриминаторних закона и политика за одрживи развој** је **Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године** и њен **Акциони план**, који имају за циљ да омогуће равноправно остваривање свих људских права и слобода особама које се налазе у ризику од дискриминације и јачање система превенције и заштите од дискриминације у свим областима и на свим нивоима. Јачању антидискриминаторног оквира у Републици Србији такође доприносе: **Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године** и **Акциони план**; **Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године**; **Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године** (и **Акциони план за период 2022. и 2023. година**); **Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године**; **Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године**.

4. Институционални механизми координације, израде и праћења спровођења планских докумената

У кључним областима ЦОР 16 неколико министарстава је надлежно за израду, праћење и координацију планских докумената чијом реализацијом Република Србија доприноси достизању потциљева у оквиру овог циља. Организација и рад правосудних органа, бесплатна правна помоћ, припрема планских докумената и прописа, као и усклађивање међународне сарадње у области борбе против корупције, у надлежности је Министарства правде. Послове државне управе који се односе на систем државне управе и организацију и рад министарстава, посебних организација, јавних агенција и јавних служби, матичне књиге, управљање људским ресурсима, одговорност и транспарентност рада јавне управе, пружање услуга – обавља Министарство државне управе и локалне самоуправе. Такође, у сарадњи са Повереником за информације од јавног значаја и заштиту података о личности припрема се и прати примена прописа из области слободног приступа информацијама од јавног значаја. Израда планских докумената и прописа и праћење њиховог спровођења у области заштите живота, личне и имовинске безбедности грађана, илегалних миграција, азила, јединственог матичног броја грађана, електронског вођења података о личности, борби против организованог криминала – у надлежности је Министарства унутрашњих послова.

⁷⁰ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2018/71/1/reg>

⁷¹ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/14/1/reg>

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања надлежно је за израду и праћење планских докумената и прописа који се односе на систем социјалне заштите и политику запошљавања. Кључна новина у погледу израде, праћења и координације у области антидискриминационих политика, људских и мањинских права, политика у области родне равноправности, уведена је формирањем Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог.⁷²

Поред министарстава, и други државни органи у оквиру својих надлежности израђују и прате спровођење планских докумената која доприносе ЦОР 16. Међу њима су, између осталих, и Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности који, као независан државни орган, прати поштовање обавеза органа власти утврђених према Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја, предлаже иницијативе за доношење или измене прописа ради спровођења и унапређења права на приступ информацијама од јавног значаја и друго; Агенција за спречавање корупције, као самосталан и независан државни орган, спроводи активности и области спречавања сукоба интереса, превенције и борбе против корупције итд; Повереник за заштиту равноправности, као самосталан државни орган, врши надзор над применом Закона о забрани дискриминације. У области креирања и управљања јавним политикама, спровођења регулаторне реформе и анализе ефеката докумената јавних политика и прописа које припремају министарства и посебне организације – надлежан је Републички секретаријат за јавне политике.

Већина планских докумената која доприносе ЦОР 16, а посебно оних који су израђени након ступања на снагу Закона о планском систему, израђена је укључивањем заинтересованих страна, било формално у састав радних група за израду планских докумената и прописа, или кроз процес јавних консултација. Укључивање и сарадња са представницима цивилног друштва предвиђена је и током спровођења планских докумената.

5. Преглед УН показатеља за праћење напретка у достизању циљева одрживог развоја

На глобалном нивоу праћење напретка у остваривању ЦОР 16 омогућено је преко 24 УН показатеља.⁷³

У сврху праћења остваривања циљева одрживог развоја, Републички завод за статистику је поставио платформу⁷⁴ на којој корисници могу пратити доступне показатеље за праћење ЦОР Републике Србије. У погледу праћења глобалних УН показатеља, којима се исказује напредак у остваривању ЦОР 16, **Републички завод за статистику прати 7 потциљева преко 10 УН показатеља**. Према последњем Извештају о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године,⁷⁵ за 2021. годину напредак је остварен у односу на потциљеве 16.1 – који предвиђа смањење свих облика насиља и са њима повезане стопе смртних случајева; 16.6 – у погледу развијања делотворних, одговорних и транспарентних институција на свим нивоима и 16.9 – у погледу обезбеђивања законског идентитета за све, укључујући и упис у матичну књигу рођених. Негативни трендови бележе се у односу на потциљеве 16.2 – који предвиђа окончање злоупотребе, експлоатације, трговине и свих облика насиља и тортуре над децом и 16.3 – којим се предвиђа промовисање владавине права и осигурање једнаког приступа правди за све. Напредак није могуће пратити због недостатка ажурираних података у односу на потциљеве 16.5 – којим се предвиђа значајно смањење корупције и подмићивања у свим појавним облицима и 16.6 – којим се прати промовисање и спровођење недискриминаторских закона и политика ради постизања одрживог развоја.

Сагледавањем показатеља утврђених документима јавних политика у оквиру мапирања националног планског оквира релевантног за ЦОР 16, утврђено је да се показатељи могу повезати са осам УН показатеља, у оквиру пет потциљева, али да се у већини не мапирају са глобалним УН показатељима.

Треба имати у виду да се праћење УН показатеља за потциљ 16.4 – *До 2030. значајно смањити незаконите токове новца и оружја, побољшати проналажење и враћање украдене имовине и*

⁷² Министарство је формирано преузимањем Канцеларије за људска и мањинска права, Канцеларије за сарадњу са цивилним друштвом Владе Републике Србије и преузимањем дела надлежности Министарства државне управе и локалне самоуправе које се односе на људска и мањинска права, као и од Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у области антидискриминационе политике и равноправности полова.

⁷³ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

⁷⁴ <https://sdg.indikator.rs/>

⁷⁵ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

борити се против свих облика организованог криминала, који РЗС тренутно не прати, може омогућити и кроз показатеље важећих документа јавних политика.

У табели 1. приказана је покривеност потциљева у оквиру ЦОР 16 УН показатељима који прати РЗС за Републику Србију и показатељима који су утврђени у националним планским документима, а који се могу довести у везу са одређеним потциљевима.

Табела 1. Покривеност потциљева ЦОР 16 УН показатељима који се прате за Републику Србију и показатељима утврђеним у ДЈП, који се могу довести у везу са одређеним потциљем

Потциљ одрживог развоја	Потциљеви за које РЗС прати УН показатеље одрживог развоја	Потциљеви за које се могу користити показатељи утврђени у ДЈП
16.1	X	X
16.2	X	X
16.3	X	X
16.4		X
16.5	X	
16.6	X	
16.7		
16.8		
16.9	X	X
16.10		
16.a		
16.б	X	

2.2.2. Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Унутрашње тржиште

Други кластер – Унутрашње тржиште обухвата четири основне слободе на којима је заснована Европска унија (слобода кретања робе, људи, услуга и капитала) и представља тематски веома важну област у процесу преговора. Процес преговора у оквиру овог кластера подразумева усвајање правних тековина ЕУ у областима као што су усклађивање тржишта Републике Србије са тржиштем ЕУ, укључујући и заштиту здравља и потрошача. Важност овог кластера огледа се и у томе што области у оквиру којих је потребно усагласити политике и прописе имају велики утицај на живот грађана и грађанки Републике Србије, од доступности различитих производа и услуга на домаћим тржиштима (који задовољавају захтеване стандарде квалитета), могућности запошљавања у земљама Европске уније, равноправније тржиште конкуренције заинтересованих актера, па до заштите потрошача и здравља домаћег становништва.

Овај кластер обухвата девет преговарачких поглавља: **1 – Слободно кретање робе, 2 – Слободно кретање радника, 3 – Право пословног настањивања и слобода пружања услуга, 4 – Слободно кретање капитала, 6 – Право привредних друштава, 7 – Право интелектуалне својине, 8 – Политика конкуренције, 9 – Финансијске услуге и 28 – Заштита потрошача и заштита здравља.** Од девет поглавља која се налазе у овом кластеру, у досадашњем току преговора отворена су четири (Слободно кретање капитала, Право привредних друштава, Право интелектуалне својине и Финансијске услуге). Међутим, пошто отварање кластера захтева да сва поглавља која га чине буду отворена, **овај кластер још увек није отворен.** Отварање овог кластера подразумева почетак преговора о још пет поглавља, што ову област чини садржајном и захтевном у погледу динамике и тока преговарачког процеса. Поред четири отворена поглавља, Република Србија је доставила Европској унији преговарачке позиције за поглавља 2, 3 и 28 (Слободно кретање радника, Право пословног настањивања и слобода пружања услуга и Заштита потрошача и здравља).

У складу са методологијом мапирања националног планског оквира, циљ одрживог развоја који се везује за кластер Унутрашње тржиште и у оквиру њега највише са преговарачким поглављем 28 – Заштита потрошача и заштита здравља јесте **ЦОР 3 – Добро здравље.** Планска документа која се израђују у процесу европских интеграција, како би се одговорило на захтеве преговарачких поглавља

у оквиру овог кластера, могу се повезати са већим бројем потциљева ЦОР 3 у области јавног здравља, здравог живота и благостања за целокупно друштво.

ЦОР 3: Добро здравље

1. Преглед оствареног напретка

Здравље се прати преко субјективног здравственог статуса, односно процене сопственог здравља становништва. У том погледу Република Србија показује најнеповољнију слику, јер бележи најмањи удео становништва старости 16 и више година које своје здравље процењују као добро или врло добро. У 2020. години 63,6% становника Републике Србије старијих од 16 година процењује своје здравље као добро или врло добро у односу на 69,5% становника ЕУ-27.⁷⁶

Здравствена заштита становништва у Републици Србији се спроводи преко мреже здравствених установа, којих је у Републици Србији било 336⁷⁷ у 2020. години, док је у систему здравствене заштите било запослено око 105.233 радника. Број лекара на 100.000 становника у Републици Србији износио је 291 у 2020. години. Здравствену заштиту на примарном нивоу обезбеђује 141 дом здравља у државној својини, са развијеном мрежом здравствених станица и амбуланти и завода који спроводе здравствену заштиту појединих групација становништва, односно здравствену делатност из појединих области здравствене заштите. Стационарну (болничку) здравствену заштиту је пружало 120 здравствених установа: стационари при домовима здравља (18), опште болнице (40), специјалне болнице (31), заводи (2), институти (14), клинике (7), клиничко-болнички центри (4) и универзитетски клинички центри (4), са укупним постељним фондом од 6,1 на 1.000 становника у 2020. години. Број болесника у стационарним здравственим установама износио је нешто више од 1,6 милиона, а укупан број остварених болничких дана 6,9 милиона. Просечна дужина лечења, у току 2020. године, по једном болеснику износила је 6,5 дана, а просечна заузетост болничких постеља 45,0%.⁷⁸

Поред Републичког завода за статистику, податке о здрављу и здравству у Републици Србији обезбеђује и Институт „Др Милан Јовановић Батут“. На међународном нивоу, најрелевантнији сет показатеља у овој области прикупља Светска здравствена организација (СЗО) са више база података, као што су „European Health for All Database“ и „Global Health Observatory“. Иако не у потпуности, и неки други системи међународног праћења здравствених показатеља обрађују податке за Републику Србију. То су „European Core Health Indicators“ (ЕЧИ) и Европски здравствени потрошачки индекс (European Health Consumer Index/ЕHCI) који омогућава упоредно праћење учинка здравствених система 35 европских држава с аспекта корисника. По овом индексу, проистиче да је последњих година постигнут искорак у квалитету здравствене заштите, односно да се Република Србија налази на 18. месту у 2018. години.⁷⁹ То се приписује увођењу новог информационог система који треба да доведе до смањења листа и времена чекања,⁸⁰ као и због улагања у терапије зрачењем и МР скенера и увођење еРецепта. Јединствена листа чекања се за 26 здравствених услуга ажурира на дневној бази и објављује на сајту Републичког фонда за здравствено осигурање (РФЗО),⁸¹ а укупан број лица на овој листи износио је око 58.959 хиљада средином јула 2022. године. Пацијентима је, да би преузели лекове у апотеци, потребна само здравствена књижица. Од октобра 2017. године, када се почело са

ЦОР 3 предвиђа
обезбеђивање здравог живота
и промовисање благостања за
целокупно
становништво.
Према Агенди 2030. заразне
болести морају бити
искорењене, здравствена
заштита, вакцине и ефикасни
лекови доступни по
приступачним ценама, а
информације и средства
спречавања настанка болести
доступни свима.

⁷⁶ Еуростат, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_03_20/default/table?lang=en

⁷⁷ <https://www.batut.org.rs/download/publikacije/pub2020.pdf> – 24 завода за јавно здравље, 4 клиничка центра, 4 клиничко-болничка центра, 33 специјалне болнице, 40 општих болница, 7 клиника, 141 дом здравља, 22 завода, 17 здравствених центара – дом здравља, 10 здравствених центара – општа болница, 16 институти, 28 апотека и 4 војне здравствене установе

⁷⁸ Институт за јавно здравље РС „Др Милан Јовановић Батут“, Здравствено-статистички годишњак, <https://www.batut.org.rs/download/publikacije/pub2020.pdf>

⁷⁹ <https://healthpowerhouse.com/media/EHCI-2018/EHCI-2018-report.pdf>

⁸⁰ CEVES, „Какво нам је здравље“, 2017, https://ceves.org.rs/wp-content/uploads/2017/12/Kakvo-nam-je-zdravlje_Sistem-indikatora-za-dru%C5%A1tveni-dijalog.pdf

⁸¹ <http://rfzo.rs/index.php/osiguranalica/listeceanja/lc-dnevni-presek>

применом еРецепта, издато је нешто више од 139 милиона електронских рецепата, а 4.517 апотека је интегрисано у овај систем.⁸² Ефикасне здравствене услуге и еЗдравље су експлицитни приоритет Владе Републике Србије.

У погледу **потциља 3.1. Смртност мајки при порођају**, према односу матерналне смртности⁸³ (УН показатељ 3.1.1.), у Републици Србији је 9,7 жена умрло на 100.000 рођене деце у 2020. години.⁸⁴ Уз надзор обучених здравствених радника (УН показатељ 3.1.2) обављено је 99,9% порођаја у 2019. години.⁸⁵

Када се говори о **потциљу 3.2. Умањити смртност деце новорођенчади и деце до 5 година старости**, стопа смртности деце до 5 година (УН показатељ 3.2.1.) износи 5,8 умрлих старости до 5 година на 1.000 живорођених у 2020. години.⁸⁶ Стопа смртности деце до 5 година у ромским насељима износи 9 умрлих старости до 5 година на 1.000 живорођених у 2019. години. Међутим, дошло је до значајног побољшања положаја ромске популације пошто су смањене обе стопе смртности ромске деце у ромским насељима: смртност деце до 1 године – 12,8 у 2014. години и 8 у 2019. години, док је смртност деце до 5. године – 14,4 у 2014. години и 9 у 2019. години.⁸⁷ То се може приписати побољшању покривености здравственим осигурањем, које је омогућило лакши приступ здравственим услугама и побољшану покривености пренаталних услуга током истог периода када су те услуге биле омогућене Ромима преко ромских здравствених медијатора⁸⁸ (УН индикатор 3.8.1.). Стопа неонаталне смртности⁸⁹ (УН индикатор 3.2.2) износи 3,78 умрле одојчади старости 0–27 дана на 1.000 живорођених у 2020. години.⁹⁰

Обухват вакцинисаних против дифтерије, тетануса и пертусиса износи 91,7%, а полиомијелитиса 91,7%. MMR вакцинација је извршена у 78,1% случајева, док је обухват новорођенчади BCG вакцином износио 97,7%⁹¹ у току 2020. године. Стопа морталитета од заразних болести (на 100.000 становника) у Републици Србији износи 16,9%⁹² у 2020. години. Исте године регистроване су 32 особе новооболеле од AIDS-а (стопа инциденција 0,46 на 100.000 становника), док је 16 особа умрло од Morbus HIV (стопа морталитета 0,23 на 100.000 становника).⁹³ У 2020. години у Републици Србији пријављено је 314 случајева оболевања од свих облика туберкулозе, који подлежу обавезном пријављивању, са нотификационом стопом од 4,55 на 100.000 становника (УН показатељ 3.3.2), што указује на константан вишегодишњи пад, чиме се Република Србија сврстава у земље са ниским оптерећењем туберкулозом у Европи. Ови показатељи су везани са потциљем **3.3. Смањити епидемије заразних болести**.

У погледу **потциља 3.4. Смањење смртности од незаразних болести кроз превенцију и јачање менталног здравља људи**, хроничне незаразне болести: болести срца и крвних судова, малигни тумори, шећерна болест, опструктивна болест плућа, повреде и тровања, поремећаји менталног здравља и друге, већ деценијама доминирају у нашој националној патологији. Болести срца, крвних судова и малигни тумори чинили су преко две трећине свих узрока смрти током 2020. године у Републици Србији. Скоро половина свих смртних исхода (47,3%) била је последица умирања од болести система крвотока, а скоро свака пета умрла особа (17,8%) била је жртва малигног тумора. Од компликација шећерне болести умрло је 2,9% становника Републике Србије, од последица повреда и

⁸² РСЈП, Извештај о спровођењу Акционог плана за спровођење Програма Владе, 2017–2020.

⁸³ Број матерналних смрти на 100.000 живорођених – смрт жене која је наступила за време трудноће или у току 42 дана од завршетка трудноће, без обзира на трајање и локализацију трудноће, због било ког узрока у вези са трудноћом, али не као последица случајних или споредних узрока.

⁸⁴ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03010101?languageCode=sr-Cyrl>

⁸⁵ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03010201?languageCode=sr-Cyrl>

⁸⁶ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03020101?languageCode=sr-Cyrl>

⁸⁷ [https://mics-surveys-](https://mics-surveys-prod.s3.amazonaws.com/MICS6/Europe%20and%20Central%20Asia/Serbia%20%28Roma%20Settlements%29/2019/Survey%20findings/Serbia%20%28National%20and%20Roma%20Settlements%29%202019%20MICS%20SFR_English.pdf)

[prod.s3.amazonaws.com/MICS6/Europe%20and%20Central%20Asia/Serbia%20%28Roma%20Settlements%29/2019/Survey%20findings/Serbia%20%28National%20and%20Roma%20Settlements%29%202019%20MICS%20SFR_English.pdf](https://mics-surveys-prod.s3.amazonaws.com/MICS6/Europe%20and%20Central%20Asia/Serbia%20%28Roma%20Settlements%29/2019/Survey%20findings/Serbia%20%28National%20and%20Roma%20Settlements%29%202019%20MICS%20SFR_English.pdf)

⁸⁸ Извештај Владе РС о реализацији миленијумских циљева за период 2000–2015. године, октобар 2015.

⁸⁹ Број умрле одојчади старости 0–27 дана на 1000 живорођених, у години посматрања.

⁹⁰ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03020201?languageCode=sr-Cyrl>

⁹¹ РЗС, ЦОР, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/PdfE/G20212054.pdf>

⁹² Ibid.

⁹³ Институт за јавно здравље РС „Др Милан Јовановић Батут“, Извештај о заразним болестима, <https://www.batut.org.rs/download/izvestaji/Godisnji%20izvestaj%20o%20zaraznim%20bolestim%202019.pdf>

тровања умрло је 2,8%, а од опструктивних болести плућа 2,2 %. Од 2011. до 2020. године уочен је пораст опште стопе смртности у Републици Србији за 19,4%. У посматраном периоду порасле су стопе морталитета од шећерне болести за 13,9%, болести срца и крвних судова за 4,8% и малигних тумора за 4,0%. Истовремено, забележен је пад стопа морталитета од повреда и тровања за 15,7% и стопе морталитета од опструктивних болести плућа за 0,3%.⁹⁴ УН показатељ 3.4.1. Стопа смртности, покрива стопе смртности од кардиоваскуларних болести, рака, дијабетеса и хроничних респираторних болести, и за Републику Србију износи 21,1%⁹⁵ у 2020. години. Стопа смртности од самоубиства на 100.000 становника (УН показатељ 3.4.2) износи 13% у 2020. години.⁹⁶

На основу података Регистра за рак Републике Србије, у 2019. години оболела је 42.290 особа од малигних тумора, а умрле су 21.340 особе.⁹⁷ Република Србија је по оболевању од рака на 18. месту, а по смртности на другом месту у Европи.⁹⁸ То јасно указује на неопходност већег ангажовања на **превентиви и раном откривању рака**, што Република Србија и чини **увођењем организованих скрининг програма од 2012. године**. Рак дојке је најчешћи злоћудни тумор код жена у Републици Србији. Сваке године око 4.500 жена оболи, а 1.700 умре од ове болести. Једна од осам жена током свог живота оболи од рака дојке. Република Србија је започела **програм за рано откривање рака дојке, скрининг мамографијом**, који је бесплатан за све жене старости од 50 до 69 година. Са преко 1.057 новооболелих и 427 умрлих жена, рак грлића материце трећи је водећи узрок оболевања и четврти је узрок умирања од рака међу нашом женском популацијом у 2018. години.⁹⁹ С тим циљем, започет је организовани **скрининг програм за рано откривање рака грлића материце**, који је бесплатан за све жене старости од 25 до 64 година.

Потциљ 3.5. бави се ризицима, а нарочито **Превенцијом и лечењем од злоупотребе опојних дрога и алкохола**. Уз подршку Европског центра за праћење дрога и зависности од дрога – EMCDDA, основан је систем за рано упозоравање о новим психоактивним супстанцама, који се налази у оквиру Центра за мониторинг дрога и зависности од дрога. Такође, завршен је Протокол о Систему за рано упозоравање о новим психоактивним супстанцама. Међународна сарадња Министарства здравља у овој области дефинисана је Законом о психоактивним контролисаним супстанцама. У периоду од 2008. до 2019. године од последица везаних за коришћење дроге у Републици Србији је преминуло 735 особа.

Ниво безбедности саобраћаја од кључне је важности за напредак у реализацији **потциља 3.6. Превенција и смањење саобраћајних несрећа**. Стопа смртности услед повреда у друмском саобраћају (УН показатељ 3.6.1) износи 7,5 особа на 100.000 становника у 2019. години. У периоду 2011–2020. године просечан број погинулих је 596, док је просечан број повређених у саобраћајним незгодама 19.409 лица.¹⁰⁰

Присутан је напредак у остварењу **потциља 3.7. Обезбедити универзалан приступ услугама које се односе на полну и репродуктивну заштиту укључујући планирање породице, информисање и образовање**. Удео жена у репродуктивном периоду (старости 15–49 година) које своје потребе за планирање породице задовољавају савременим методама (УН показатељ 3.7.1) износи 30% у 2019. години.¹⁰¹ Према типу образовања, учешће ових жена је значајно присутније међу више и високо образованим (38,2%), док код средње образованих износи 27,7%, а код оних без образовања и са

⁹⁴ Институт за јавно здравље РС „Др Милан Јовановић Батут“, Здравствено-статистички годишњак, <https://www.batut.org.rs/download/publikacije/pub2020.pdf>

⁹⁵ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN030401?languageCode=sr-Cyrl>

⁹⁶ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN030402?languageCode=sr-Cyrl>

⁹⁷ <https://www.batut.org.rs/download/publikacije/pub2020.pdf>

⁹⁸ Канцеларија за скрининг рака, <http://www.skriningsrbija.rs/src/opste-informacije-o-skriningu/>

⁹⁹ Институт за јавно здравље РС „Др Милан Јовановић Батут“, Здравствено-статистички годишњак, <https://www.batut.org.rs/download/publikacije/pub2020.pdf>

¹⁰⁰ Агенција за безбедност саобраћаја, <https://www.abs.gov.rs/admin/upload/documents/20211221085715-statisticki-izvestaj-o-stanju-bezbednosti-saobracaja-u-republici-srbiji-u-2020.-godini.pdf>

¹⁰¹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03070101?languageCode=sr-Cyrl>

нижим образовањем износи 15,4% у 2019 години.¹⁰² Стопа рађања адолесценткиња (старости 15–19 година) на 1000 жена из те старосне групе (УН показатељ 3.7.2) износи 13,6 у 2020. години.¹⁰³

Потциљ 3.8. Универзалан обухват здравственом заштитом у Републици Србији остварен је кроз обавезно здравствено осигурање свих запослених, samozапослених и њихових породица, а држава обезбеђује осигурање пензионерима, незапосленима, избеглицама и осетљивим групама. Опремљеност ресурсима (број лекара по становнику, број болничких постеља), као и годишња издавања за здравство из јавних и приватних средстава су изнад компаративних очекивања. Укупна издавања за здравство у Републици Србији износила су 8,54% БДП-а у 2018. години,¹⁰⁴ док издавања по глави становника износе 600 УСД. Здравство је примарно финансирано из буџета Републике Србије, 60% укупних средстава обезбеђује држава, док је учешће приватног сектора 40%. Ипак, Република Србија је једна од држава са највећим уделом грађана са незадовољеним медицинским потребама са 3,8% у 2020. години (1,9% ЕУ-27 у 2020. години).¹⁰⁵ Узрок томе треба тражити у неуједначеном територијалном распореду ресурса. Према обухвату основним здравственим услугама у 2019. години (УН показатељ 3.8.1): пренатална заштита – четири и више посета (УН показатељ 3.8.1б) износи 96,6%¹⁰⁶, имунизација против дифтерије, тетануса и великог кашља (ДТР) (УН показатељ 3.8.1ц) износи 91,8%,¹⁰⁷ коришћење побољшаних санитарних просторија (УН показатељ 3.8.1д) износи 98,6%.¹⁰⁸ Међу становништвом које је имало потребу за здравственом заштитом у 2019. години, 15,4% није остварило своје потребе због дугог чекања, због удаљености 4,1% и због финансијских разлога 31,3%.¹⁰⁹

Потциљ 3.9. односи се на **Смањење смртности и обољевања од опасних хемикалија и загађења.** Од укупног броја контролисаних јавних водовода градских насеља у Републици Србији у 2020. години, 21 или 13,5% водовода има истовремено и физичко-хемијску и микробиолошку неисправност, док је 107 или 68,6% било исправно. Пад загађености ваздуха сумпор-диоксидом у односу на претходну годину забележен је у Београду, Брадарцу, Горњем Милановцу, Елемиру, Звечану, Косовској Митровици, Костолцу, Крушевцу, Пожаревцу, Смедереву, Сремској Митровици, Трстенику, Ћуприји, Чачку; али је у Бору, Ваљеву, Врању, Краљеву, Лазаревцу, Лесковцу, Обреновцу, Прибоју и Ужицу загађеност била већа него претходне, док су у 2020. години најзагађенија насеља сумпор-диоксидом били Бор, Елемир и Зрењанин. Средња годишња вредност емисије азот-диоксида је прешла дозвољену средњу годишњу граничну вредност за насељена места од 40,0 µg/m³ само у случају Смедерева. Најзагађенија насеља у погледу присуства чађи била су Зрењанин и Елемир.¹¹⁰ Стопа смртности која се приписује ненамерном тровању на 100.000 становника (УН показатељ 3.9.3) износи 0,2 у 2020. години.¹¹¹

У погледу **потциља 3.а Примена „Оквирне конвенције СЗО о контроли дувана“** који се такође фокусира на смањење ризика по здравље, ова област је у Републици Србији уређена сетом закона (Закон у дувану, Закон о заштити становништа од изложености дуванском диму). Према Националном плану за усвајање правних тековина ЕУ, у периоду који следи акценат треба да буде на усклађивању Закона о дувану са Директивом 2014/40/ЕУ, односно изради свеобухватног закона о контроли дувана и изменама и допунама Закона о дувану, како би се примењивали највиши стандарди у области заштите безбедности и здравља. Без обзира на одређене мере на плану контроле дувана (забрана пушења на јавним местима, веће цене цигарета, истицање штетности), Република Србија заузима прво место у региону по уделу пушача који имају преко 15 година у укупном броју становништва (УН показатељ 3.а.1), са 39,8% у 2020. години.¹¹²

¹⁰² РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03070103?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁰³ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03070201?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁰⁴ Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“, Национални здравствени рачуни

¹⁰⁵ Еуростат, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sgd_03_60/default/table?lang=en

¹⁰⁶ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03080101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁰⁷ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03080109?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁰⁸ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN03080113?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁰⁹ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/pdf/G20216003.pdf>

¹¹⁰ Институт за јавно здравље РС „Др Милан Јовановић Батут“, Здравствено-статистички годишњак, <https://www.batut.org.rs/download/publikacije/pub2020.pdf>

¹¹¹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN030903?languageCode=sr-Cyrl>

¹¹² Светска здравствена организација, <https://apps.who.int/gho/data/node.sdg.3-a-data?lang=en>

2. Допринос процеса ЕУ интеграција и других међународних процеса

Република Србија доприноси остваривању ЦОР 3 – Добро здравље, спровођењем великог броја међународних уговора и декларација чији смо потписник и које се односе на јавно здравље, као и на унапређење и доступност квалитетних здравствених услуга свим грађанима. Право на здравље уграђено је у бројне међународне уговоре и декларације, међу којима су најважније: Међународна повеља о људским правима (1948), Европска конвенција о заштити људских права и слобода (1950), Европска социјална повеља (1961), Међународна конвенција за елиминацију свих облика расне дискриминације (1965), Међународни споразум о економским, социјалним и културним правима (1966), Међународни споразум о грађанским и политичким правима (1989), Споразум о елиминацији свих облика дискриминације жена (1979), Конвенција против мучења, суровости, нечовечности и понижења (1984), Конвенција о правима детета (1989), УН Миленијумска декларација (2000–2001), Декларација о посвећености HIV/AIDS (2000) и међународне смернице за HIV/AIDS и људска права (консолидована верзија 2006), Оквирна конвенција СЗО о контроли дувана (2006).

Универзална декларација о људским правима у члану 25(1) предвиђа да: „Свако има право на животни стандард који обезбеђује здравље и благостање, његово и његове породице, укључујући храну, одећу, стан и лекарску негу и неопходне социјалне службе...“.

Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима садржи најобимнији члан о праву на здравље. У складу са чланом 12(1) Пакта, државе потписнице признају „право сваког лица да ужива највиши могући стандард физичког и менталног здравља“, док члан 12(2) предвиђа, на илустративан начин, одређен број „мера које ће државе потписнице... предузети у циљу постизања овог права“.

Устав Светске здравствене организације (1946) је акт који установљава принцип да су владе држава одговорне за здравље становништва. У складу с овим актом усвојени су међународни здравствени прописи (*International Health Regulations*) (2005), који правно обавезују државе да прате и обавештавају СЗО о догађајима који представљају међународну здравствену опасност.

Европска социјална повеља (1961) наводи да свако има право на социјалну и здравствену заштиту, без обзира на средства којима располаже. Ова повеља посебно обавезује државе да отклоне узроке болести, промовишу здравље, спречавају епидемије и подстичу личну одговорност за здравље.

Споразум о елиминацији свих облика дискриминације жена (1979, 1999) једина је међународна конвенција која штити репродуктивна права жена и прописује да државе морају да осигурају једнаку доступност медицинских услуга, укључујући и мере планирања породице и бесплатну негу и одговарајућу исхрану током трудноће, постнаталног периода и дојења.

Право на здравље такође прокламују и Комисија за људска права, Бечка декларација и Акциони програм из 1993. године, као и остали међународни инструменти попут **Принципа за заштиту ментално оболелих особа и за унапређење менталне здравствене заштите (1991)**, који промовише права ментално оболелих/заосталих и обухвата правила које се односе на информисани пристанак, тајност података, стандарде за негу и третман. Један од принципа забрањује дискриминацију по основу менталне заосталости.

У оквиру **УН конвенција о правима особа са инвалидитетом** (2006) земље потписнице су се обавезале да ће особама са инвалидитетом омогућити да у потпуности уживају сва људска права и основне слободе, а посебно у контексту доступности физичког, социјалног, економског и културног окружења, здравља и образовања, као и информација могућности комуникације. Државе стране уговорнице признају особама са инвалидитетом право на остваривање највишег могућег здравственог стандарда без дискриминације засноване на инвалидитету. Државе стране уговорнице ће предузети све одговарајуће мере како би особама са инвалидитетом омогућиле приступ здравственим услугама, водећи рачуна о полу, укључујући рехабилитацију у вези са здрављем.

Конвенција Савета Европе о борби против медицинских производа и осталих злочина који угрожавају јавно здравље усвојена је 2011. године.

У оквиру **Талинске декларације** „Здравствени системи за здравље и благостање”, земље чланице су се између осталог обавезале да ће: промовисати заједничке вредности солидарности, праведности и учешћа у формулисању здравствених политика, планирању и расподели ресурса и другим активностима које обезбеђују да се на тај начин посвећује пажња потребама сиромашних и других посебно осетљивих популационих група; инвестирати у здравствене системе и стимулирати инвестирање у друге секторе; промовисати транспарентност и бити одговорни за учинке здравствених система како би се постигли мерљиви резултати.

Кроз „**Оквирну конвенцију СЗО о контроли дувана СЗО**“ (2006), Република Србија се обавезује да примени различите мере у контроли дувана којима се смањују понуда и потражња за дуванским производима, а тиме и штетне последице по здравље становника.

Поред тога, релевантна међународна документа су и: Лисабонска стратегија (2000), Европска повеља о правима пацијента (2002), Политички оквир за европски регион „Здравље за све“ (2005), Међународни здравствени правилник (2005), Протокол о води и здрављу уз Конвенцију о заштити и коришћењу прекограничних водотокова и међународних језера и Амандмана на чланове 25. и 26. Конвенције о заштити и коришћењу прекограничних водотокова и међународних језера (2005), Декларација „Здравље у свим политикама“ (2007), Повеља о основним правима Европске уније (2010), Европски водич за унапређење квалитета у свеобухватној контроли рака (2015), Акциони план за превенцију и контролу незаразних болести у европском региону СЗО 2016–2025 (2016), Острвска декларација о животној средини и здрављу (2017), Декларација о примарној здравственој заштити (Астана 2018).

ЕУ програм здравства за период 2021–2027¹¹³ успостављен је као одговор на пандемију Ковид-19 и у циљу јачања спремности за кризне ситуације у ЕУ. Представља скуп мера и активности којима треба да се унапреди квалитет и отпорност здравствених система, нарочито у периодима здравствених криза. Заснива се на 4 стратешка циља: унапређење и подстицање здравствене заштите (спречавање зараза, промоција здравства и међународна сарадња), ограничавање прекограничних претњи по здравље (превенција и ефикасно деловање, повећање залиха основних производа и повећање резерви медицинске опреме), унапређење медицинске опреме и производа (повећање доступности медицинских производа и опреме) и повећање одрживости, отпорности и ефикасности здравствених система (јачање капацитета за обраду података, пружање услуга и дигиталну трансформацију, повећање приступа здравственој заштити, примена ЕУ регулатива и доношење одлука засновано на чињеницама и интеграција рада националних здравствених система).

Спровођење мера у процесу преговора са ЕУ у оквиру **преговарачког поглавља 28: Заштита потрошача и здравља** захтева значајне административне капацитете на националном, регионалном и локалном нивоу и доприноси реализацији глобално прихваћених обавеза у оквиру **ЦОР 3: Добро здравље**. Преговори у оквиру поглавља 28 врше се у две области заштита потрошача и заштита здравља и обухватају усаглашавање са правним тековинама у тематским областима које се односе на контролу дувана, озбиљне прекограничне опасности по здравље, укључујући преносиве болести, крв, ткива, ћелије и органе, права пацијента на прекогранично здравствено осигурање, медицинске производе, козметику и медицинске уређаје, као и оне које су у вези са менталним здрављем, превенцијом злоупотребе дрога, неједнакости када је реч о здрављу, исхраном, смањењем штетних последица коришћења алкохола, скринингом за рак, здравим окружењем укључујући превенцију повреда, промовисање безбедности, активно и здраво старење, као и европско деловање у области ретких болести.

Одбор за европске интеграције Народне скупштине Републике Србије је 26. јануара 2022. године дао позитивно мишљење на Предлог преговарачке позиције Републике Србије за Међувладину конференцију о приступању Републике Србије Европској унији за Поглавље 28 – Заштита потрошача и здравља. **Преговори о поглављу 28 још увек нису отворени**. У свом последњем Извештају о напретку Републике Србије у процесу приступања ЕУ, из 2021. године, Европска комисија оцењује да је Србија „**умерено припремљена**“ у овој области и да је неопходно да: ојача административни капацитет надлежних органа за заштиту потрошача, тржишни надзор и санитарни инспекцијски надзор; ојача

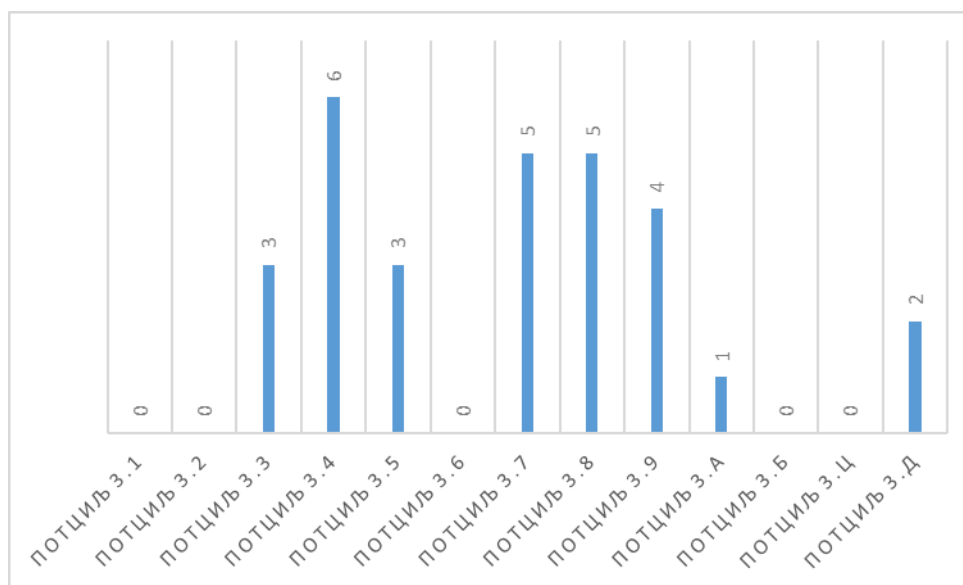
¹¹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R0522&from=EN>

опште управљачке капацитете, људске ресурсе и финансијску одрживост јавног фонда за здравствено осигурање; усклади законодавство с правним тековинама ЕУ о супстанцама људског порекла, контроли дувана и лековима за људску и ветеринарску употребу. У складу са четвртим ревидираним националним програмом за усвајање правних тековина Европске уније (НПАА),¹¹⁴ Република Србија наставља усаглашавање са правним тековинама у области заштите потрошача и заштите јавног здравља.

Напретком у процесу преговора и испуњавањем мерила која ће бити успостављена за затварање овог поглавља, Република Србија ће моћи и ефикасније да допринесе ЦОР 3, а посебно кроз активности у области борбе против заразних и ретких болести, рака, болести зависности и болести повезаних са загађењем животне средине.

3. Преглед националног планског оквира Републике Србије

Мапирање националног планског оквира у оквиру ЦОР 3 – Добро здравље садржало је преглед 18 планских докумената који су подједнако релевантни за процес европских интеграција у оквиру кластера – Унутрашње тржиште, посебно у оквиру **преговарачког поглавља 28 – Заштита потрошача и здравља**, али и доприносе остваривању ЦОР 3. Конкретније, **важећа планска документа могу се повезати са осам од тринаест потциљева обухваћеним ЦОР 3**. Стратегија јавног здравља у Републици Србији за период 2018–2026. године доприноси највећем броју потциљева у оквиру ЦОР 3, док се са друге стране *потциљ 3.4. Непреносиве болести, потциљ 3.7. Репродуктивно здравље и потциљ 3.8. Универзалан обухват здравственом заштитом* могу повезати са највећим бројем планских докумената.

Слика 2. Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима ЦОР 3 – Добро здравље

Важећа **Стратегија јавног здравља у Републици Србији за период 2018–2026. године**,¹¹⁵ са **Акционим планом за период од 2018. до 2026. године**, тренутно је кључни документ у области очувања и унапређења здравља и здравствене заштите. Стратегијом су утврђени следећи циљеви: унапређење здравља и смањење неједнакости у здрављу, унапређење животне средине и радне околине, спречавање и сузбијање болести и водећих ризика по здравље становништва, промоција здравља у заједници, подршка развоју доступне, квалитетне и ефикасне здравствене заштите, развој система јавног здравља заснованог на доказима из истраживања, унапређење управљања, комуникације и партнерства за примену начела „здравље у свим политикама”. Спречавањем и сузбијањем заразних и незаразних болести и водећих ризика за здравље реализација Стратегије допринеће потциљу **3.3. Смањити епидемије заразних болести и потциљу 3.4. Непреносиве болести**. Унапређењем

¹¹⁴ https://www.mei.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npaa/NPAA_2022-2025_002.pdf

¹¹⁵ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2018/61/1/reg>

здравља и смањивањем неједнакости у здрављу Стратегија ће низом мера допринети и остварењу потциља **3.5. Превенцијом и лечењем од злоупотребе опојних дрога и алкохола. Потциљ 3.8. Универзалан обухват здравственом заштитом** такође ће бити под утицајем Стратегије чијом ће се реализацијом повећати обухват здравственом заштитом и унапредити доступност и квалитет здравствених услуга. Реализација Стратегије допринеће и очувању и унапређењу сексуалног и репродуктивног здравља, чиме ће омогућити остваривање напретка у погледу достизања **потциља 3.7. Репродуктивно здравље. Потциљ 3.8. Универзалан обухват здравственом заштитом** обухваћен је у оквиру Стратегије циљевима и мерама усмереним на смањење неједнакости у здрављу, као и унапређењу доступности и приступачности здравствене службе. Унапређење животне средине и радне околине, као један од циљева Стратегије, допринеће потциљу **3.9. Смањење смртности и обољевања од опасних хемикалија и загађења**. Реализација Стратегије ће допринети и достизању потциља **3.д Управљање националним и глобалним здравственим ризицима**.

Постоје и важећи програми за поједине болести и смањење ризика од оболевања, који су утврђени уредбама, али који по правилу немају акционе планове и о њиховом спровођењу се не извештава. Често се мере и активности предвиђене тим програмима преклапају са утврђеним мерама и активностима у Акционом плану за спровођење **Стратегије јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године**, па тако немају међусобно јасно постављен хијерархијски однос, што повлачи отежану приоритизацију приликом планирања буџета и осталих потребних ресурса за њихово спровођење.

У правцу оптимизације планског оквира у области здравства, започета је израда нове стратегије развоја здравствене заштите Републике Србије за период од 2026. године, која још није завршена због прекида рада на њеној изради услед појаве пандемије изазване коронавирусом. Оптимизацијом планског оквира треба да буде уређен хијерархијски однос документа, као и да се смањи број програма којима се утврђују јавне политике за заразне и хроничне незаразне болести, а такође да се интегришу политике утврђене у програмима који немају орочен период важења.

Достизање **потциља 3.3. Окончање епидемије AIDS-а и туберкулозе, борба против хепатитиса, болести које се преносе водом и осталих заразних болести**, Република Србија је раније планирала кроз Програм заштите становништва од заразних болести, чије важење је истекло. У међувремену, усвојена је **Стратегија за превенцију и контролу HIV инфекција и AIDS-а за период 2018–2025. године**¹¹⁶ са **Акционим планом за период 2018–2021. године**, који је такође истекао. У плану је израда Програма за животну средину и здравље којим треба да буду предвиђене мере за смањење ризика од болести које се преносе водом, чија израда је обустављена услед епидемије Covid-19. Наставком рада на новој стратегији развоја здравствене заштите, стећи ће се услови за израду програма којим би се објединила борба против заразних болести, са нагласком на јачању спремности здравственог система за брзу идентификацију нових узрочника и реаговања у циљу заштите становништва. Здравље и благостање младих један је од стратешких циљева **Националне стратегије за младе за период од 2015. до 2025. године**, чијом реализацијом ће се утицати на превенцију ризичног понашања младих, као и на унапређење квалитета и доступности здравствених услуга младима, укључујући и доступност програма за превенцију полно преносивих инфекција, HIV/AIDS и очувања репродуктивног здравља.

Потциљ 3.4. Непреносиве болести у Републици Србији био обухваћен Стратегијом за превенцију и контролу хроничних незаразних болести, која је важила до 2018. године. Након истека Стратегије, још увек није израђен плански документ који би обухватио све облике непреносивих болести, тако да у овом тренутку овом потциљу доприноси неколико планских докумената у различитим областима које су обухваћене овим потциљем: ментално здравље, малигне болести, гојазност.

Национални програм за заштиту менталног здравља у Републици Србији за период 2019–2026. године, са **Акционим планом до 2022. године**,¹¹⁷ кроз четири посебна циља доприноси унапређењу „стања благостања у којем свака особа остварује свој потенцијал, носи се са свакодневним стресом, да може продуктивно да ради и да је у могућности да доприноси својој заједници”. Област незаразних болести је у Републици Србији обухваћена и **Програмом унапређења контроле рака у Републици**

¹¹⁶ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/%20%20%20strategija/2018/61/%202/reg>

¹¹⁷ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2019/84/1>

Србији за период 2020–2022. године,¹¹⁸ са Акционим планом, чији је циљ да се успостави боља контрола рака путем бољег планирања и координације широког спектра услуга које се пружају у оквиру националног здравственог система, од превенције и унапређења здравља, до рехабилитације и палијативног збрињавања. **Национални програм за превенцију гојазности код деце и одраслих** омогућиће стварање услова за очување здравља и смањења фактора ризика за хроничне незаразне болести (неправилне исхране и физичке неактивности) путем јавно здравствених активности, активности промоције здравља и превенције болести. **Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године** усмерена је на пружање подршке младима, родитељима и наставницима у области унапређења менталног и општег здравља младих људи, укључујући и развој програма правилне исхране и превенције гојазности код младих жена и мушкараца.

Одговор Републике Србије на **потциљ 3.5. Превенција злоупотребе опојних супстанци, укључујући и злоупотребу наркотика и штетну употребу алкохола** садржан је у оквиру **Националног програма превенције штетне употребе алкохола и алкохолем узрокованих поремећаја**¹¹⁹ у 2017. години, који нема одређен период важења и нема акциони план. Превенција штетне употребе алкохола и алкохолем узрокованих поремећаја представља врло важну тачку у заштити и унапређењу здравља опште популације, стога је Програм усмерен на смањење штетних последица употребе алкохола на појединца и на друштво у целини.

Потциљ 3.6. Превенција и смањење саобраћајних несрећа није тренутно обухваћен, с обзиром да је питање безбедности саобраћаја било обухваћено Стратегијом безбедности саобраћаја на путевима Републике Србије за период од 2015. до 2020. године, чији је рок истекао и до сада није израђен и усвојен ниједан плански документ који би допринео овом потциљу.

Република Србија је **Стратегијом подстицања рађања**¹²⁰ обухватила неколико области које ће допринети достизању стопе завршног фертилитета од минимум 10% и тиме допринети **потциљу 3.7. Репродуктивно здравље. Ублажавање економске цене подизања детета**, једна је од области која ће омогућити ублажавање неповољног материјалног положаја породица са децом у односу на оне без деце, и посебно ће бити подстицајне за рађање другог детета. **Усклађивање рада и родитељства** има за циљ да подржи запослене парове да се лакше одлуче на родитељство, а родитељима да се одлуче на рађање већег броја деце. **Оснаживање психолошке цене родитељства**, допринеће смањењу субјективног доживљаја оптерећења и експлоатације ресурса, од емотивних, преко материјалних, психолошких, здравствених, итд, а посебно код рађања већег броја деце и омогућиће подизање квалитета живота и осећање задовољства сопственим животом. **Промоција репродуктивног здравља и борба против неплодности** утицаће на побољшање здравственог стања деце, адолесцената, жена и парова у репродуктивном периоду. Стратегија ће допринети и унапређењу бриге и надзора над трудницама, али предвиђа и активније укључивање локалне самоуправе у израду локалних програма, чиме би се унапредила доступност планираних мера свим грађанима.

Реализација **Националног програма очувања и унапређења сексуалног и репродуктивног здравља грађана Републике Србије**¹²¹ допринеће унапређењу сексуалног и репродуктивног здравља становника Републике Србије, уз поштовање права на доношење одлука заснованих на доброј информисаности, које се односе на сексуалност и репродукцију, независно од личних карактеристика појединаца (пол, род, старосно доба, инвалидитет, социо-економски статус, културни идентитет, сексуална оријентација, изложеност социјалној депривацији, инфицираност вирусом хумане имунодефицијенције – HIV и друге личне карактеристике) и тиме утицати на **потциљ 3.7. Репродуктивно здравље**. Такође, **Национални програм подршке дојењу, породичној и развојној нези новорођенчета**¹²² усвојен је 2018. године и настоји да интензивира активности на промоцији и повећању степена свести о значају дојења, као и да допринесе стварању повољног друштвеног окружења као подршке за успостављање и одржавање дојења у Републици Србији и тиме допринесе

¹¹⁸ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2020/105/1>

¹¹⁹ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/uredba/2017/115/1/reg>

¹²⁰ <https://www.mdpp.gov.rs/doc/strategije/Strategija-podsticanja-radjanja-2018.pdf>

¹²¹ „Службени гласник РС“, број 120/2017.

¹²² <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/uredba/2018/53/1/reg>

потциљу 3.7, у сегменту који се односи на информисање и образовање у области репродуктивног здравља и планирања породице.

Унапређење обухвата здравственом заштитом у великој мери зависи од универзалне доступности здравствених услуга свим грађанима, али је условљено и обезбеђивањем приступачности здравствених објеката. Сходно томе, **Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године,**¹²³ са **Акционим планом за период 2021–2022. године,** разматра посебне мере којима жели да утиче на обезбеђивање приступачности објеката, јавних површина, информација, услуга и производа особама са инвалидитетом и представља допринос Републике Србије потциљу **3.8 Универзалан обухват здравственом заштитом,** посебно у сегменту који се односи на доступност основних здравствених услуга. **Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године,**¹²⁴ омогућиће једнак приступ квалитетним здравственим услугама и пуно остваривање права на здравље без дискриминације, нарочито у кризним ситуацијама, у здравственом систему Републике Србије, Ромима и Ромкињама и тиме допринети унапређењу њиховог здравља. Тиме се доприноси потциљу 3.8, посебно у сегменту доступности квалитетних здравствених услуга, као и основних лекова и вакцина за све.

Иако није директно повезана са здравством, **Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године,**¹²⁵ којом су предвиђене мере за спречавање и смањење загађења вода испуштањем отпадних вода из тачкастих и расутих извора директно у водотокове и подземне воде, утицаће на смањење оболевања и смртних случајева услед контаминације воде опасним хемикалијама и тиме допринети **потциљу 3.9 Смањити оболевање и смртне случајеве од опасних хемикалија, загађења и контаминације ваздуха, воде и земљишта.** Акционим планом за спровођење ове Стратегије за период 2021–2023. године, усвојеним у јулу 2021. године, обухваћено је уређење и надградња правног и институционалног система, као и развој интегралне заштите и коришћења вода. Предвиђено је и доношење нових докумената јавних политика за заштиту ваздуха, и заштиту земљишта (Програм заштите ваздуха и Национални програм за борбу против дезертификације и деградације земљишта су у фази израде), док је **Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године,** усвојен у јануару 2022. године. Програм управљања отпадом није непосредно усмерен на смањивање оболевања и смртних случајева развијањем одрживог система управљања отпадом, али свакако да ће његова реализација утицати на очување ресурса и смањење негативних утицаја на животну средину, здравље људи и деградацију простора.

Националном стратегијом за родну равноправност за период 2021–2030. године, са Акционим планом за период 2022–2023. године, утврђене су свеобухватне мере за унапређење родне равноправности као чиниоца који подстиче развој друштва у Републици Србији, са посебним освртом на обезбеђивање свеобухватне здравствене заштите, укључујући и рану превенцију сексуалног и репродуктивног здравља. Национална стратегија за родну равноправност ослања се и на Агенду 2030, усклађена је са њом и процесом приступања ЕУ, а циљеви постављени у Стратегији одговарају потциљу **3.7 Репродуктивно здравље,** као и **3.8 Универзалан обухват здравственом заштитом.**

Потциљ **3.а Примена Оквирне конвенције СЗО о контроли дувана** реализоваће се кроз мере које су предвиђене **Стратегијом јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године са пратећим Акционим планом,** посебно у контексту подршке промени постојећих, или усвајању нових прописа до 2026. године, у складу са препорукама Водича за примену Оквирне конвенције о контроли дувана СЗО и законодавства Европске уније.

Програм за ретке болести у Републици Србији за период 2020–2022. године, са Акционим планом,¹²⁶ који је усклађен са Препоруком Савета Европе о активностима у области ретких болести, допринеси остварењу **потциља 3.4 Непреносиве болести** и **потциља 3.д. Управљање националним и**

¹²³ „Службени гласник РС“, број 44/2020.

¹²⁴ „Службени гласник РС“, број 23/2022.

¹²⁵ <https://www.paragraf.rs/propisi/strategija-upravljanja-vodama-u-srbiji-do-2034.html>

¹²⁶ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2019/86/1/reg>

глобалним здравственим ризицима. Потциљ 3.д. Управљање националним и глобалним здравственим ризицима обухваћен је и **Стратегијом јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године**, чијом реализацијом ће се унапредити систем за спречавање и сузбијање болести и водећих ризика за здравље.

Дигитализација доприноси ефикасности здравственог система, вишем квалитету дијагностике и лечења и омогућава ауторизовани приступ информацијама кључним за доношење клиничких одлука, што непосредно утиче на повећање доступности и обухвата здравственим услугама. **Програм економских реформи 2022–2024. године** обухвата и реформе у области здравства, и сходно томе ће унапређењем ефикасности здравственог система кроз дигитализацију процеса омогућити унапређење ефикасности здравственог система и квалитета здравствене заштите и тиме допринети остварењу потциља **3.8 Универзалан обухват здравственом заштитом**.

4. Институционални механизми координације, израде и праћења спровођења планских докумената

У складу са надлежностима које обавља, Министарство здравља одговорно је за израду, праћење и координацију планских докумената у кључним областима обухваћеним ЦОР 3, као што су послови у вези са управљањем здравственим системом и очувањем и унапређењем здравља људи. Важну улогу у погледу спровођења и праћења планских докумената у области јавног здравља има и Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“. Поред Министарства здравља, и друга министарства и органи надлежни су за планска документа чијом ће реализацијом Република Србија допринети остваривању ЦОР 3, као на пример: Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, у погледу питања здравствене заштите у контексту родне равноправности, а посебно сексуалног и репродуктивног здравља и права, затим унапређења квалитета и доступности здравствене заштите лицима која се налазе у ризику од дискриминације, особама са инвалидитетом, Ромима и Ромкињама, итд; Министарство омладине, у погледу унапређења здравља и благостања младих жена и мушкараца; Министарство заштите животне средине, у погледу унапређења стања животне средине и услова за здрав живот и заштиту од непреносивих болести.

Један од основних принципа Агенде 2030. јесте и партнерство између Владе и парламента, локалне самоуправе, цивилног друштва, научне и академске заједнице, приватног сектора, како у креирању политика које доприносе циљевима одрживог развоја, тако и током спровођења циљева одрживог развоја. У центру Агенде 2030. стоји потреба за стварањем окружења које треба да омогући учешће свих заинтересованих страна у циљу мобилизације и размене знања, стручности, технологије и финансијских ресурса на свим нивоима. Сходно томе, у циљу унапређења координације секторских и међусекторских политика, образован је **Национални савет за јавно здравље**¹²⁷ 2019. године. Један од основних задатака Савета јесте да се стара о унапређењу здравља, превенцији болести и побољшању квалитета живота кроз систем јавног здравља, као и да анализира, прати и унапређује систем јавног здравља у Републици Србији. Међутим, иако је Национални савет у обавези да два пута годишње подноси извештај о свом раду Влади Републике Србије, извештаји рада овог тела нису јавно доступни. Постоје и међуресорна тела која се повремено баве питањима од значаја за унапређење јавног здравља опште популације или појединих осетљивих група, као што су на пример: Координационо тело за праћење спровођења Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња и Координационо тело за родну равноправност.

У погледу укључивања заинтересованих страна у процес израде планских докумената који доприносе ЦОР 3, посебно оних који су израђени након ступања на снагу Закона о планском систему, може се рећи да је већина докумената израђена у складу са законским обавезама и у консултацији са релевантним представницима заинтересованих страна, или кроз јавне консултације или током поступка јавне расправе. У погледу механизма сарадње у процесу спровођења планских докумената, мапирање националног планског оквира указало је на то да су конкретне мере сарадње и укључивања

¹²⁷ „Службени гласник РС“, број 15/2019.

заинтересованих страна у процес спровођења планских докумената садржане у 11 од 17 планских докумената који су били предмет мапирања.

5. Преглед УН показатеља за праћење напретка у достизању циљева одрживог развоја

На глобалном нивоу праћење напретка у остваривању ЦОР 3 омогућено је преко 28 УН показатеља.¹²⁸

У Републици Србији, у погледу праћења глобалних УН показатеља којима се прати напредак у остваривању ЦОР 3, важну улогу има **Републички завод за статистику (РЗС) који прати 9 потциљева преко 13 УН показатеља**. Према последњем Извештају о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године,¹²⁹ за 2021. годину значајан напредак је остварен у односу на потциљеве 3.1.1, 3.3, 3.4.2, 3.7, 3.8, 3.9. Оствареним потциљевима могу се сматрати 3.1 и 3.2, док се удаљавање од потциљева бележи код 3.4.1 и 3.ц.

С друге стране, мапирање националног планског оквира у односу на ЦОР 3 указало је да важећи плански документи утврђују показатеље који могу користити у поступку праћења њиховог доприноса ЦОР 3. Међутим, системи за праћење напретка и извештавање нису у потпуности утврђени. Значајан извор података за праћење напретка у односу на ЦОР 3 представљају и публикације и анализе Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут“. **Показатељи утврђени документима јавних политика могу се повезати са 16 УН показатеља у оквиру 8 потциљева**, што наводи на закључак да плански документи у одређеном обиму могу омогућити праћење три додатна показатеља у односу на показатеље које прати РЗС, што је представљено у Табели 2.

Табела 2. приказује потциљеве одрживог развоја у оквиру којих напредак Републике Србије у достизању ЦОР 3 прати РЗС преко одређених УН показатеља. С друге стране, табелом су представљени потциљеви у оквиру којих се допринос планских докумената циљевима одрживог развоја може пратити на основу показатеља, утврђених документима јавних политика, које је могуће повезати са УН показатељима одрживог развоја у оквиру одређеног потциља.

Републички завод за статистику омогућава праћење УН показатеља у оквиру потциља 3.9 – *До 2030. значајно смањити број смртних случајева и обољења од опасних хемикалија и загађења, и контаминације ваздуха, воде и земљишта* у оквиру којег постоје важећи плански документи, међутим они не обухватају те расположиве УН показатеље.

Сходно томе, да би се омогућило ефектније праћење доприноса планских докумената ЦОР 3, у наредном периоду је приликом утврђивања показатеља за праћење спровођења планских докумената потребно узети у обзир и показатеље које прати РЗС.

Табела 2. Потциљеви ЦОР 3 у оквиру којих Републички завод за статистику прати глобалне УН показатеље одрживог развоја, и чије праћење може бити омогућено и преко докумената јавних политика

Потциљ одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих РЗС прати УН показатеље одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих се на основу показатеља утврђених ДЈП може пратити допринос ДЈП ЦОР 3
3.1	X	
3.2	X	
3.3	X	X
3.4	X	X
3.5		X
3.6		
3.7	X	X
3.8	X	X
3.9	X	

¹²⁸ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

¹²⁹ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

3.a		X
3.б	X	
3.ц	X	X
3.д		X

2.2.3. Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Конкурентност и инклузивни раст

Трећим кластером обухваћени су конкурентност и инклузивни раст и овај кластер спада у групу још увек неотворених кластера. У оквиру кластера налази се осам преговарачких поглавља која се односе на економску и монетарну политику, царинску унију, опорезивање, социјалну политику и запошљавање, предузетништво и индустријску политику, науку и истраживање и образовање и културу: **10 – Информационо друштво и медији; 16 – Опорезивање; 17 – Економска и монетарна политика; 19 – Социјална политика и запошљавање; 20 – Предузетништво и индустријска политика; 25 – Наука и истраживање; 26 – образовање и култура и 29 – Царинска унија.** Република Србија је до сада отворила пет преговарачких поглавља у оквиру овог кластера (17, 20, 25, 26 и 29), два од њих су привремено затворена (25 и 26). Ни у једном преговарачком поглављу у оквиру овог кластера нису преостала да се испуне никаква мерила за отварање, а за преговарачка поглавља која нису отворена (поглавља 10, 16 и 19), Република Србија је дефинисала преговарачке позиције.

Овај кластер обухвата усаглашавање са правним тековинама и политикама ЕУ примарно у вези са припремом Републике Србије за достизање стандарда у области економских критеријума за чланство, као и учешће у процесу економског и фискалног надзора. Кључни плански документ у овом процесу је Програм економских реформи Републике Србије, који пружа основу за економски дијалог са ЕУ. Почевши од 2015. године, у Републици Србији се Програм економских реформи доноси почетком сваке године, са пројекцијама економског и фискалног развоја за наредне три године, а у јануару 2022. године усвојен је осми Програм економских реформи за период 2022–2024. године.

У складу са методологијом мапирања националног планског оквира, циљеви одрживог развоја који се везују за кластер – Конкурентност и инклузиван раст су: **ЦОР 1 – Свет без сиромаштва, ЦОР 5 – Родна равноправност, ЦОР 10 – Смањење неједнакости, ЦОР 4 – Квалитетно образовање, ЦОР 8 – Достојанствен рад и економски раст и ЦОР 9 – Индустрија, иновације и инфраструктура.** Сходно методологији, планска документа која се израђују у процесу европских интеграција како би одговорила на захтеве преговарачког процеса, преговарачких поглавља и преговарачких позиција, могу се повезати са већим бројем потциљева одрживог развоја у областима релевантним за развој људских ресурса, укључујући смањење сиромаштва, родну равноправност, као и смањење неједнакости, образовање, одрживи економски раст, запосленост, побољшање услова за рад и одрживе индустријализације, развоја инфраструктуре и иновација.

ЦОР 1: Свет без сиромаштва

1. Преглед оствареног напретка

На глобалном нивоу искорењивање сиромаштва представља један од највећих изазова. Иако је број људи који живи у екстремном сиромаштву смањен са 1,9 милијарди у 1990. години, на 689 милиона у 2017. години, велики број људи и даље живи без адекватног приступа храни, пијаћој води и санитарним условима.¹³⁰ Стопа екстремног сиромаштва у свету је пала са 36,2% у 1990. години, на 9,2% у 2017. години.¹³¹ Према проценама Светске банке присутан је даљи пад на 643 милиона људи у екстремном сиромаштву и пад стопе екстремног сиромаштва на ниво од 8,4% у 2019. години.

ЦОР 1 предвиђа да екстремно сиромаштво буде искорењено, да број људи који живе у било ком облику сиромаштва буде преполовљен и да се смањи опасност од сиромаштва људи који припадају најосетљивијим групама.

¹³⁰ Светска Банка, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34496/9781464816024.pdf>

¹³¹ Светска Банка, <https://data.worldbank.org/topic/poverty>

Под утицајем пандемије Ковид-19 очекује се повећање броја људи у екстремном сиромаштву на ниво од 703 милиона и раст стопе екстремног сиромаштва на 9,1% у 2020. години.¹³² Према подацима Владе Републике Србије, стопа апсолутног сиромаштва у 2020. години износила је 6,9%.¹³³ Према Анкети о радној снази, стопа неформалне запослености износила је 13,2% у 2021. години.¹³⁴ У области становања, велики број ромских домаћинстава живи у подстандардним ромским насељима и нема приступ електричној енергији; 32% подстандардних ромских насеља није прикључено на мрежу електричне енергије, а на водоводну мрежу није прикључено 38% подстандардних ромских насеља. Готово све становништво које живи у ромским насељима користи основне, побољшане изворе воде за пиће (98%),¹³⁵ а 86% користи основне санитарне услуге. Удео становништва из ромских насеља које користи воду за пиће из водовода која је доведена до стана или куће износи 78%.¹³⁶ Приступ основним услугама није омогућен ни појединим насељима у Војводини која имају велике проблеме у погледу квалитета воде која се испоручује становништву, као што су Зрењанин и Кикинда. Сиромашни и грађани у рањивим категоријама несразмерно су изложени утицају природних и друштвених катастрофа.

Као одговор на овај и даље актуелан проблем, **ЦОР 1** промовише смањење сиромаштва, подршку најугроженијим људима, приступ ресурсима и услугама, као и подршку у случају конфликта и катастрофа изазваних климатским променама. Неопходно је да социјална помоћ буде одговорније и равномерније распоређена, доступнија и отворенија да препозна потребе оних који су изостављени, а подршка им је неопходна.

У Републици Србији сиромаштво је распрострањено. Стопа екстремног сиромаштва (УН показатељ 1.1.1) износи 2,3% у 2019. години.¹³⁷ Ово је уједно најрелевантнији податак за остварење **потциља 1.1. Искоренити екстремно сиромаштво свуда и за све**. Забрињава и висока стопа људи изложених ризику од сиромаштва (УН показатељ 1.2.1), која је према подацима Анкете о приходима и условима живота (енг. Survey on Income and Living Conditions – SILC) анкете¹³⁸ била 21,7% у 2020. години (ЕУ-27 16,6% у 2020. години).¹³⁹ Стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености (УН показатељ 1.2.2) износи 29,8% у 2020. години¹⁴⁰ (21,5% просек ЕУ-27 у 2020. години).¹⁴¹ У порасту је и већ висока неједнакост расподеле дохотка која се мери *Gini* коефицијентом и износи 33,3 у Републици Србији за 2020. годину (изнад просека ЕУ-27 од 30,0 у 2020. години).¹⁴² Ови индикатори су битни и за праћење реализације **потциља 1.2. Смањити број мушкараца, жена и деце који живе у било ком облику сиромаштва**. Највећи степен угрожености може се видети код појединих група као што су Роми, поготово у неформалним насељима, интерно расељена лица, особе са високим степеном инвалидитета, стара лица без пензије, лица без образовања или са ниским нивоом образовања и становништво изван градских средина.

Везано за потциљ **1.3. Применити одговарајуће националне системе социјалне заштите и мере за све, укључујући најугроженије**, расходи за социјалну заштиту и сигурност у Републици Србији износили су 13,6% БДП-а у 2021. години. У структури ових расхода доминирају пензије (9,7% БДП-а),

¹³² Светска Банка, <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34496/9781464816024.pdf>

¹³³ <https://socijalnoukljucivanje.gov.rs/sr/%D1%81%D0%BE%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%BE-%D1%83%D0%BA%D1%99%D1%83%D1%87%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D1%83-%D1%80%D1%81/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%D1%81%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%88%D1%82%D0%B2%D0%B0/%D0%B0%D0%BF%D1%81%D0%BE%D0%BB%D1%83%D1%82%D0%BD%D0%BE-%D1%81%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%88%D1%82%D0%B2%D0%BE/>

¹³⁴ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20225682.pdf>

¹³⁵ Извештај „Положај осетљивих група у процесу приступања Републике Србије Европској унији Преглед стања: Положај Рома и Ромкиња”, Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе републике Србије, 2021. године.

¹³⁶ MICS 6 – Истраживање вишеструких показатеља положаја жена и деце у Србији за 2019. годину, Републички завод за статистику и УНИЦЕФ.

¹³⁷ Светска Банка, [Poverty headcount ratio at \\$1.90 a day \(2011 PPP\) \(% of population\) - Serbia | Data \(worldbank.org\)](https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/34496/9781464816024.pdf)

¹³⁸ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20211282.pdf>

¹³⁹ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_01_20/default/table?lang=en

¹⁴⁰ РЗС, ЦОР, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20211282.pdf>

¹⁴¹ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_peps01n/default/table?lang=en

¹⁴² <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi190/default/table?lang=en>

док расходи за социјалну помоћ износе 2,7% БДП-а према консолидованом буџету¹⁴³ (што је упоредиво са земљама у региону). Удео становништва обухваћеног системима социјалне заштите у укупној популацији (УН показатељ 1.3.1) износи 10,2% у 2020. години.¹⁴⁴

Потциљ **1.4.** се односи на **Обезбеђивање једнаких права на економске ресурсе, приступа основним услугама, власништву и управљању земљиштем, новим технологијама и финансијским услугама укључујући и микрофинансирање.** Осетљиве групе у Републици Србији суочавају се са проблемима у приступу најважнијим економским ресурсима као што су земљиште, рад и извори финансирања. Велики део ромске популације живи у ризичним животним условима и без формалних власничких права. Постоји и велика неједнакост у приступу услугама почевши од образовања и здравства, али и услугама транспорта које нису прилагођене потребама особа са инвалидитетом, као ни јавни простори који нису прилагођени и доступни за пружање услуга грађанима. У Републици Србији још увек није усвојен Закон о небанкарским финансијским институцијама који би омогућио микрофинансирање. Три организације које се овим послом баве у Републици Србији добијају финансијску подршку међународних донатора, али не могу средства да пласирају непосредно, већ преко пословних банака, што знатно усложњава процедуру и поскупљује ова средства за крајње кориснике. Удео становништва које живи у домаћинствима са приступом основним услугама: коришћење основних услуга снабдевања водом за пиће (УН показатељ 1.4.1а) износи 99,1% у 2019. години (у ромским насељима 98,2%).¹⁴⁵ Удео становништва које живи у домаћинствима са приступом основним услугама: коришћење основних санитарних услуга (УН показатељ 1.4.1б) износи 98,4% у 2019. години (у ромским насељима 86,4%).¹⁴⁶

Везано за **потциљ 1.5. Смањити изложеност сиромашних од екстремних климатских догађаја и других економских, друштвених или еколошких катастрофа,** анализа рађена након поплава из 2014. године показала је да су поплаве имале веће последице по угрожене групе (пре свега Роме, избегла и расељена лица и особе са инвалидитетом), као и да су била угроженија домаћинства која воде жене.¹⁴⁷ Процењује се да је после поплава 125.000 грађана пало испод границе сиромаштва, што је резултирало порастом сиромаштва од готово 7% у односу на ниво из претходне године. Број смртних случајева и несталих лица као последица природних катастрофа на 100.000 становника (УН показатељ 1.5.1б) износи 0,04 у 2020. години.¹⁴⁸ Број интерно расељених лица као последица природних катастрофа (УН показатељ 1.5.1а) износи 880 у 2020. години.¹⁴⁹ Број лица директно погођених природним катастрофама на 100.000 становника (УН показатељ 1.5.1ц) износи 22,91 у 2020. години.¹⁵⁰ Директни економски губици узроковани катастрофама у односу на глобални БДП (УН показатељ 1.5.2а) износе 0,00034% у 2020. години.¹⁵¹ Директни економски губици узроковани катастрофама (УН показатељ 1.5.2б) износе 18,1 мил. УСД у 2020. години.¹⁵² Пољопривредни губици проузроковани катастрофама износе 11,7 мил. УСД, док губици у стамбеном сектору износе 5,9 мил. УСД у 2020. години. Оцена усвајања и имплементације националних стратегија за смањење ризика од катастрофа у складу са Сендајским оквиром (УН показатељ 1.5.3) износи 0,025 у 2018. години.¹⁵³ Удео локалних самоуправа које усвајају и примењују стратегије за смањење ризика од катастрофа у складу са националном стратегијом смањења ризика од катастрофа (УН показатељ 1.5.4а) износи 4,6% у 2018. години.¹⁵⁴

¹⁴³ МФИН, Консолидовани биланс државе: <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

¹⁴⁴ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN010301?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁴⁵ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN01040102?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁴⁶ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN01040105?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁴⁷ <http://www.obnova.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Izvestaj-o-proceni-potreba-za-oporavak-i-obnovu-posledica-poplava.pdf>

¹⁴⁸ UN Office for Disaster Risk Reduction, <https://ourworldindata.org/grapher/deaths-and-missing-persons-due-to-natural-disasters?tab=chart&country=~SRB>

¹⁴⁹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN01050101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁵⁰ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN01050101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁵¹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN01050201?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁵² РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN01050202?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁵³ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN010503?languageCode=sr-Cyrl&displayMode=table>

¹⁵⁴ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN01050401?languageCode=sr-Cyrl>

Потциљ 1.а се односи на **Мобилизацију ресурса из различитих извора како би се обезбедила средства за примену програма и политика у циљу окончања свих облика сиромаштва**. Удео укупних државних расхода за основне услуге (УН показатељ 1.а.2) износи 51,2% у 2020. години (6,7% образовање, 14,5% здравство и 30% социјална заштита).¹⁵⁵

Потциљ 1.б се односи на **Креирање јасних оквира политика на свим нивоима које промовишу борбу против сиромаштва и родну осетљивост**. Иако се анализа ефеката јавних политика на друштво тренутно не спроводи у свим областима јавних политика, за овакве процене су припремљене смернице за процену утицаја на друштво према методологији ЕУ,¹⁵⁶ као и Приручник за анализу ефеката јавних политика и прописа.¹⁵⁷ Република Србија је и прва земља Западног Балкана која је овакву анализу спровела у оквиру доношења Програма економских реформи.

2. Допринос процеса ЕУ интеграција и других међународних процеса

Смањење сиромаштва у средишту је преговарачких поглавља у оквиру кластера три – Конкурентност и инклузивни раст у оквиру којих се Република Србија усклађује са правним тековинама и политикама ЕУ, и то пре свега кроз преговарачко поглавље **19 – Социјална политика и запошљавање** у области постизања јединственог и праведнијег приступа основним социјалним услугама и унапређења система социјалне заштите и запослености уз посебну бригу за групе које су мање присутне на тржишту рада, као и преговарачко поглавље **20 – Предузетништво и индустријска политика** у области обезбеђивања једнаких права на економске ресурсе и приступ новим технологијама и финансијским услугама. У погледу спремности Републике Србије за процес преговора у области социјалне политике и запошљавања, преговарачко поглавље 19, Република Србија је умерено спремна, иако поглавље још увек није отворено, постигнут је ограничен напредак у даљем усклађивању с правним тековинама ЕУ. У случају преговарачког поглавља 20, према Извештају Европске комисије из 2021. године, Република Србија је умерено припремљена у области предузетништва и индустријске политике; поглавље је отворено за преговоре.

Република Србија доприноси ЦОР 1 и кроз процес преговора у оквиру преговарачких поглавља која нису део кластера – Конкурентност и инклузиван раст. Преговарачко поглавље у оквиру којег се спроводе реформе у процесу усаглашавања законодавства са правним тековинама ЕУ или са политикама ЕУ у области смањења сиромаштва јесте и преговарачко поглавље **23 – Правосуђе и основна права** у области заштите основних људских права и борбе против дискриминације у приступу услугама, ресурсима и основним људским правима.

У Стратегији Европа 2020. за паметан, одржив и инклузиван економски раст, један од циљева био је избављење 20 милиона људи из ризика од сиромаштва и социјалне искључености до 2020. године. Овај циљ није остварен и у 2021. години усвојен је **Акциони план за имплементацију европског стуба социјалних права**,¹⁵⁸ у којем је дефинисан циљ смањење сиромаштва за најмање 15 милиона људи (међу којима је најмање 5 милиона деце) до 2030. године, што је у потпуности у складу са реализацијом ЦОР 1.

Европска платформа против сиромаштва укључује предузимање низа мера у оквиру јавних политика, веће и успешније коришћење фондова ЕУ у циљу подршке социјалном укључивању, промовисање социјалних иновација, рад кроз партнерства и искоришћавање потенцијала социјалне економије, као и побољшање координације између земаља.

Тема смањења сиромаштва део је и важних регионалних иницијатива у којима Република Србија учествује. **Стратегија развоја Југоисточне Европе до 2030. године**¹⁵⁹ заснива се на принципу да никога не треба оставити без подршке. Један од основних циљева садржаних у стратегији јесте смањење сиромаштва. Постизању овог циља тежи се кроз већи приступ образовању и здравству, повезивању земаља региона у области енергетике и транспорта и спровођење процеса дигитализације привреде. Стратегија се спроводи у оквиру три димензије одрживог развоја: Просперитет; Људи и мир и

¹⁵⁵ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN010602?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁵⁶ <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2016/11/Smernice-za-procenu-uticaja-na-drustvo-SRP.pdf>

¹⁵⁷ <https://rsjp.gov.rs/wp-content/uploads/Prirucnik-za-analizu-efekata-javnih-politika-i-propisa-21012021-1-srb.pdf>

¹⁵⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1615364474217&uri=CELEX%3A52021DC0102>

¹⁵⁹ <https://www.rcc.int/docs/581/south-east-europe-strategy-2030>

Партнерства, као и три хоризонталне области: Сиромаштво, Дигитална трансформација региона ЈИЕ и Зелена транзиција региона ЈИЕ. За ЦОР 1 најрелевантнији су приоритети у оквиру **друге димензије сарадње, Људи и мир**, у оквиру које се, између осталих, промовишу акције усмерене на боље коришћење потенцијала људског капитала и повећање запослености, олакшавање приступа здрављу и подршка побољшању његовог квалитета, као и побољшање приступа и квалитета услуга животне средине / санитарних услуга и приступачног, сигурнијег и здравијег становања. У оквиру ове иницијативе **Савет за регионалну сарадњу** додатно доприноси заједничком раду на простору Југоисточне Европе.

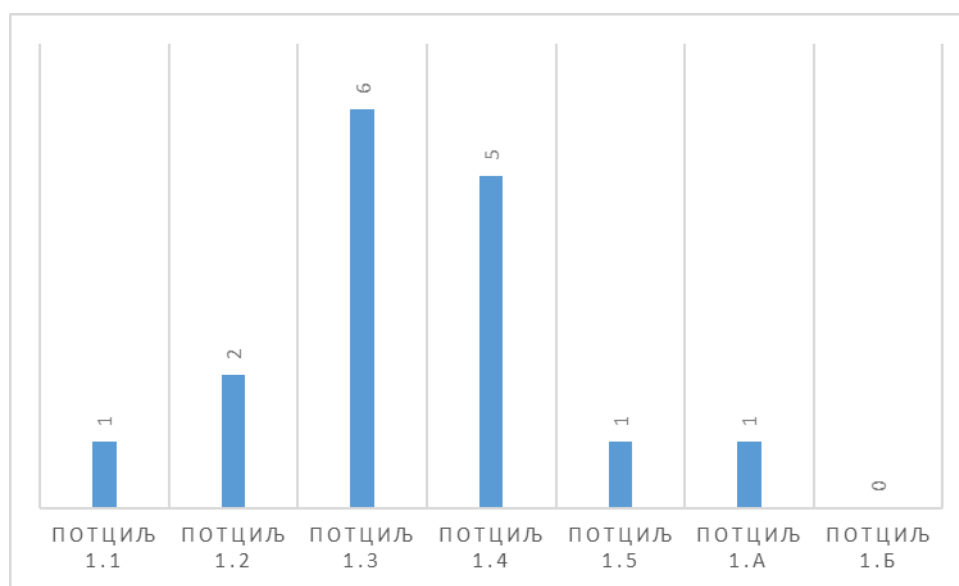
У процесу приступања ЕУ нису успостављени циљеви који се изричито односе на смањење сиромаштва, ЕУ се тим питањем бави у **Европском стубу социјалних права**, који обавезује све државе чланице (као и оне које су обухваћене политиком проширења ЕУ) да, између осталог, обезбеде сваком лицу које нема довољно средстава за живот да оствари „право на адекватна давања минималног прихода која обезбеђују живот у достојанству у свим његовим фазама“.

С друге стране, **ЦОР 1 Свет без сиромаштва** у непосредној је вези са неколико других циљева одрживог развоја и очекују су заједнички ефекти у њиховом остварењу. То су **ЦОР 5 Постићи родну равноправност и оснажити све жене и девојчице** и **ЦОР 10 Смањити неједнакост између и унутар држава**.

3. Преглед националног планског оквира Републике Србије

Мапирање националног планског оквира у оквиру ЦОР 1: Свет без сиромаштва, обухватило је преглед једанаест планских докумената у области социјалне заштите, науке и образовања, запошљавања, владавине права, јачања институција, здравства и многим другим сегментима, који су подједнако важни за процес европских интеграција и припрему Републике Србије за кластер – Конкурентност и инклузивни раст, као и за остваривање напретка у оквиру ЦОР 1.

Важећа планска документа могу се повезати са шест од седам потциљева у оквиру ЦОР 1. Кључни документи који доприносе највећем броју потциљева јесу Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године, Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године и Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године. С друге стране, *потциљу 1.3 Применити одговарајуће националне системе социјалне заштите и мере за све, укључујући најугроженије* и *потциљу 1.4. Обезбеђивање једнаких права на економске ресурсе, приступа основним услугама, власништву и управљању земљиштем, новим технологијама и финансијским услугама укључујући и микрофинансирање*, доприноси највећи број планских докумената.

Слика 3. Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима ЦОР 1 – Свет без сиромаштва

У планском оквиру Републике Србије тренутно не постоји ниједан свеобухватни плански документ који директно доприноси смањењу сиромаштва. Велики број планских докумената Републике Србије препознаје важност секторских јавних политика за остварење општег циља смањења сиромаштва. Програм реформи политике запошљавања и социјалне политике (*Employment and Social Reform Programme – ERSP*), један је од најважнијих докумената за реализацију ЦОР 1, јер у себи садржи кључне реформе и програме Републике Србије у области запошљавања и тржишта рада, људског капитала и вештина, социјалне инклузије и заштите, као и изазове у пензионом и здравственом систему. Посебан акценат стављен је на незапослености младих као групе у ризику. Међутим, документ је престао да важи 2020. године и до сада га није наследио сличан документ.

Стратегија развоја социјалне заштите из 2005. године је застарела и Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања започело је рад на припреми нове **Стратегије социјалне заштите у Републици Србији**. Стратегија би требало значајно да допринесе реализацији **потциља 1.1. Искоренити екстремно сиромаштво свуда и за све и потциља 1.2. Смањити број мушкараца, жена и деце који живе у било ком облику сиромаштва**. За реализацију ових потциљева од велике важности је и **Стратегија запошљавања Републике Србије за период од 2021. до 2026. године**¹⁶⁰ са **Акционим планом за период од 2021. до 2023. године**, која као један од приоритета дефинише смањење релативног сиромаштва (смањење стопе ризика од сиромаштва код запослених).

Потциљ 1.3. Применити одговарајуће националне системе социјалне заштите и мере за све, укључујући најугроженије тиче се механизма социјалне заштите и у том контексту кључни документ је **Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од 2022. до 2026. године**. Стратегија за циљ има унапређење услова за остваривање људских права на живот у заједници корисника социјалне заштите кроз процесе деинституционализације и социјалне инклузије. У погледу интегрисања корисника услуга социјалне заштите на тржиште рада, **Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године** треба да допринесе укључивању на тржиште рада радно способних корисника услуга социјалне заштите, као важног корака у процесу социјалне интеграције. Успостављање приступачне и свеобухватне здравствене заштите и обезбеђена социјална сигурност за све жене и мушкарце у складу са принципом социјалне правде, биће омогућено и реализацијом **Стратегије за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године**. Побољшан приступ Рома и Ромкиња правима и услугама у социјалној заштити представља један од циљева **Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године**, чиме ће бити унапређен приступ услугама социјалне заштите, доступност и делотворност новчаних давања ради смањења сиромаштва и повећања социјалне укључености Рома и Ромкиња у локалној заједници. **Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године, са Акционим планом 2021–2022. година**, омогућиће унапређење квалитета и доступности друштвених услуга, смањење ризика од сиромаштва, и решавање стамбених потреба свих грађана. Стратегија ће поспешити и унапређење социјалне инклузије, као и демографску обнову урбаних подручја и тиме допринети потциљу 1.3. Примена одговарајућих мера система социјалне заштите и мера за све, укључујући најугроженије, а посебно сиромашне и рањиве, како би имали једнака права на економске ресурсе, као и приступ основним услугама, обухваћена је у оквиру **Стратегије подстицања рађања**.

Потциљ 1.4. Обезбеђивање једнаких права на економске ресурсе, приступа основним услугама, власништву и управљању земљиштем, новим технологијама и финансијским услугама укључујући и микрофинансирање није покривен јединственом стратегијом, али су елементи важни за достизање овог потциља препознати у постојећем планском оквиру. **Национална стратегија социјалног становања**, усвојена још 2012. године, омогућава приступ ценовно доступном и здравом становању у складу са принципима одрживог развоја, домаћинствима која из социјалних, економских и других разлога не могу да обезбеде стан по тржишним условима. **Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године** садржи оперативни циљ повећање степена обухваћености јавним водоводним системима, са садашњих 81%, на 93% на крају планског периода,

¹⁶⁰ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2021/18/1/reg>

чиме ће допринети да се обезбеди приступ основним услугама до 2030. године. Тема регулисања имовинскоправног статуса стамбених објеката у ромским насељима и повећање учешћа Ромкиња у власништву, као и побољшање приступа Рома и Ромкиња правима и услугама у социјалној заштити, препозната је у оквиру **Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године**.¹⁶¹ **Национална стратегија социјалног становања за период од 2012. до 2022. године**¹⁶² са **Акционим планом**, доприноси побољшању у овој области кроз реализацију посебног циља који ће омогућити повећану доступност трошкова становања за домаћинства са ниским и средњим примањима. Допринос достизању потциља 1.4 обезбедиће и **Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године** и то спровођењем циљаних мера усмерених на смањење родног јаза у економији, науци и образовању као предуслову и подстицају социо-економског развоја друштва и успостављањем приступачне и свеобухватне здравствене заштите и обезбеђивањем социјалне сигурности. Приступ одговарајућим новим технологијама и финансијским услугама биће омогућен и реализацијом **Стратегије развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године**, укључујући и **Акциони план за период до 31. децембра 2022. године за реализацију Стратегије развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године**.

Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода¹⁶³ најважнији је плански документ који је директно везан за **потциљ 1.5. Смањити изложеност сиромашних од екстремних климатских догађаја и других економских, друштвених или еколошких катастрофа**. Овај документ препознаје велике последице поплава из 2014. године на социјално угрожене категорије, али и на повећање стопе сиромаштва у периоду после поплава. Мере предложене програмом нису директно фокусиране на угрожене групе, али заједно чине оквир за унапређење свих елемената управљања ризиком од елементарних непогода, с циљем да се постигне знатно веће смањење ризика од катастрофа које проузрокују губитак живота, доводе до умањења услова за стварање средстава за живот, заштиту здравља и доводе до губитка економске, физичке, културне и еколошке имовине људи, компанија, заједница и земаља.

Фискалним оквиром опште државе, који је саставни део **Фискалне стратегије за 2023. годину са пројекцијама за 2024. и 2025. годину**, утврђени су расходи за основне услуге (образовање, здравство и социјалну заштиту). Ово је у директној вези са остварењем **потциља 1.а Мобилизација ресурса за смањење сиромаштва**. Присутан је тренд побољшања социјалне компоненте буџета бољим таргетирањем програма социјалне помоћи и већим издвајањем за функције здравства и образовања.

4. Институционални механизми координације, израде и праћења спровођења

У погледу институционалних механизма за израду, праћење и координацију планских докумената у оквиру ЦОР 1, велики део надлежности за достизање ЦОР 1 налази се у делокругу министарства надлежног за рад, запошљавање и социјалну политику, с обзиром на то да обавља послове државне управе који се односе на систем социјалне заштите. Поред министарства, и Републички завод за статистику игра важну улогу, будући да је надлежан за спровођење Анкете о потрошњи домаћинстава, којом се прикупљају подаци на основу којих се израчунавају и објављују подаци о стопи апсолутног сиромаштва, и за спровођење Анкете о приходима и условима живота (*Survey on Income and Living Conditions/SILC*), којим се утврђује стопа ризика од сиромаштва.

За остваривање ЦОР 1 важно је успоставити ефикасну сарадњу и координацију институција и органа извршне власти који се баве економским питањима, као и питањима социјалне политике и заштите, али за сада, из перспективе бриге о социјално и економски најугроженијим лицима, не постоје механизми и споразуми који се изричито односе на смањење сиромаштва, обезбеђивање приступа основним услугама и правне сигурности на земљишту.

Велики број других институција укључено је у израду, спровођење и праћење планских докумената у области ЦОР 1. За обезбеђивање приступа становништва основним услугама, односно сигурност права

¹⁶¹ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2016/26/1/reg>

¹⁶² <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2012/13/1>

¹⁶³ <http://www.obnova.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Nacionalni%20program%20upravljanja%20rizikom%20od%20elemenarnih%20nepogoda.pdf>

на земљишту, надлежни су Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Министарство здравља, Министарство рударства и енергетике и Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде. Координацијом послова органа државне управе, који се односе на социјално укључивање Рома и Ромкиња, бави се Координационо тело за унапређење положаја и социјално укључивање Рома и Ромкиња и праћење реализације Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2016. до 2025. године. За питања социјалног положаја и дискриминације припадника националних мањина и других осетљивих друштвених група, попут жена и ЛГБТ популације, надлежно је Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог. Министарство финансија је надлежно за израду и утврђивање фискалне стратегије, чиме доприноси стварању оквира за финансирање политика усмерених на смањивање сиромаштва.

Укључивање заинтересованих страна у израду планских докумената и прописа у областима обухваћеним ЦОР 1 спроводи се у складу са законским обавезама. Мапирањем националног планског оквира, утврђено је да су представници организација цивилног друштва и заинтересованих страна, путем јавних консултација, били укључени у израду већине планских докумената. У погледу спровођења планских докумената, мапирањем националног планског оквира, утврђено је да плански документи имају развијене мере којима се унапређује сарадња и партнерство, као и укључивање организација цивилног друштва и заинтересоване јавности у спровођење политика и прописа у области смањења сиромаштва и унапређења доступности основних услуга свим грађанима.

5. Преглед УН показатеља за праћење напретка у достизању циљева одрживог развоја

На глобалном нивоу праћење напретка у остваривању ЦОР 1 омогућено је преко 13 УН показатеља.¹⁶⁴

За праћење достизања циљева одрживог развоја **Републички завод за статистику (РЗС)** је успоставио платформу на којој су доступни УН показатељи који се прате за Републику Србију. Напредак у остваривању ЦОР 1, РЗС прати за **5 потциљева преко 9 УН показатеља**. У односу на извештај за 2020. годину, у области ЦОР 1 могуће је пратити један потциљ и четири индикатора више. Према последњем Извештају о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године,¹⁶⁵ за 2021. годину напредак је остварен у односу на потциљ 1.2; умерен напредак остварен је и у односу на потциљ 1.3, док напредак у оквиру потциља 1.4 није могуће пратити због недостатка података за више година. У погледу напретка у оквиру потциља 1.5 бележи се смањење броја жртава катастрофа, као и смањење економских губитака услед катастрофа. Значајно удаљавање од циља регистровано је у оквиру потциља 1.а.

Сагледавањем показатеља утврђених документима јавних политика у оквиру мапирања националног планског оквира релевантног за ЦОР 1, утврђено је да се показатељи у већини **подударују са УН показатељима у оквиру 5 потциљева**. У односу на показатеље које прати Републички завод за статистику, **Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године** утврдила је додатна четири показатеља и то: број подстандардних ромских насеља у којима је изграђена комплетна комунална инфраструктура и објекти су прикључени на исту до 2030. године; број породица припадника ромске националне заједнице са потпуно решеним стамбеним питањем у смислу озакоњења, приступа комуналној инфраструктури и адекватност стамбених услова; број озакоњених објеката у којима живе Роми и Ромкиње; проценат домаћинстава у подстандардним ромским насељима која користе неко од новчаних социјалних давања. Табела 3. приказује потциљеве одрживог развоја у оквиру којих напредак Републике Србије у достизању ЦОР 1 прати РЗС преко одређених УН показатеља. С друге стране, табелом су представљени потциљеви у оквиру којих се допринос планских докумената циљевима одрживог развоја може пратити на основу показатеља утврђених документима јавних политика које је могуће повезати са УН показатељима одрживог развоја у оквиру одређеног потциља.

Да би се омогућило комплетније праћење доприноса планских докумената ЦОР 1, у наредном периоду је приликом утврђивања показатеља за праћење спровођења планских докумената потребно узети у обзир и показатеље које прати РЗС.

¹⁶⁴ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

¹⁶⁵ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

Табела 3. Потциљеве ЦОР 1 у оквиру којих Републички завод за статистику прати глобалне УН показатеље одрживог развоја, и чије праћење може бити омогућено и преко докумената јавних политика

Потциљ одрживог развоја	Потциљеве у оквиру којих РЗС прати УН показатеље одрживог развоја	Потциљеве у оквиру којих се на основу показатеља утврђених ДП може пратити допринос ДП ЦОР 1
1.1		
1.2	X	X
1.3	X	X
1.4	X	X
1.5	X	X
1.a	X	X
1.6		

ЦОР 5: Родна равноправност

1. Преглед оствареног напретка

Родна равноправност као важан аспект одрживог развоја и у Републици Србији су права жена и мушкарца изједначена. Међутим, у пракси је укупан друштвено-економски положај жена знатно лошији од положа мушкарца. Родне неједнакости су изражене на тржишту рада и економским активностима. Стопа запослености жена у 2021. години је износила 41,3%, што у односу на 2020. годину представља повећање од 1,2 процентна поена, док је запосленост мушкараца у истом периоду порасла за 1,8 процентних поена и у 2021. години је износила 56,5%. Тако се разлика у стопи запослености мушкараца и жена још више повећала, са 14,5 у 2020. години на 15,2 процентна поена у 2021. години.

У поређењу са 2020. годином, стопа незапослености жена повећана је за 1,9 процентних поена, док је стопа незапослености у мушкој популацији већа за 0,8 процентних поена. Ове стопе су у 2021. години износиле 12,1% и 10,2% респективно. Разлика у стопи незапослености жена и мушкараца износи 1,9 процентних поена у корист мушкараца.

Младе жене на тржишту рада имају вишу стопу незапослености у односу на младе мушкарце, а та разлика износи 4,9 процентних поена у 2021. години (29,5% и 24,6% респективно).¹⁶⁶ Република Србија је прва земља ван ЕУ која је увела **Индекс родне равноправности**, а подаци показују заостајање за просеком земаља чланица ЕУ у свим доменима родне равноправности (осим домена моћи), са озбиљним јазом у доменима рада и новца. Индекс родне равноправности (публикован 2021. године) износи 58 и већи је за 2,2 поена у 2018. години у односу на 2016. годину.¹⁶⁷ Удео фирми у власништву жена је знатно испод њиховог учешћа у укупној економији. Жене су власнице само 31,7% предузетничких радњи и фирми у Републици Србији, а међу предузећима која добијају средства на конкурсима за подршку развоју бизниса, тек је свака пета у њиховом власништву. То прети да додатно умањи учешће жена у привредним активностима, као и у правима на економске ресурсе и доприносу економском развоју, што показује извештај припремљен за потребе Канцеларије *UN Women* у Србији, у оквиру пројекта „Родна анализа економских програма и финансијских мера у Србији“.

ЦОР 5 залаже се за окончање насиља, једнака власничка права и накнаде за рад и вредновање неплаћеног рада и бриге у домаћинству. Право на одлуке које се тичу сопственог тела и остваривање права жена да једнако учествују у руковођењу и доношењу одлука у јавном животу.

¹⁶⁶ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20225682.pdf>

¹⁶⁷ Индекс родне равноправности, https://www.stat.gov.rs/media/343261/indeks_rodne_ravnopravnosti_u_rs_2021.pdf

Платни јаз између жена и мушкараца представља такође важан аспект родне равноправности и један од индикатора којим се у ЕУ прате постигнућа у оквиру ЦОР 5. Према подацима за 2018. годину, платни родни јаз је био већи у ЕУ-27 (14,4%) него у Републици Србији (8,8%).¹⁶⁸

Још један од индикатора који је важан за достизање ЦОР 5 јесте и могућност жена да равноправно учествују у руковођењу на свим нивоима доношења одлука у политичком, економском и друштвеном животу. Домен моћи мери родни јаз у учешћу у структурама политичке, економске и друштвене моћи. Ово је домен са највећим позитивним променама (повећање вредности за 9,2 индексна поена између 2016. и 2018. године, а повећање од 18,5 индексних поена између 2014. и 2018. године). Ово повећање дугује се повећању индекса за поддомене политичке и друштвене моћи, упркос смањењу вредности за поддомен економске моћи.¹⁶⁹

Напредак у оквиру **потциља 5.1. Елиминисани сви облици дискриминације жена и девојчица** могуће је остварити унапређењем правног оквира који регулише област дискриминације, родне равноправности и заштите жена и девојчица од насиља. У складу са правним оквиром који треба да промовише, спроводи и прати равноправност и забрану дискриминације по основу пола (УН показатељ 5.1.1), мери се проценат постигнућа на скали 0–100%. Сходно томе, проценат постигнућа у Републици Србији у категорији Свеобухватни правни оквири и јавни живот износи 90%, Насиље над женама 58,33%, Запосленост и економске користи 100% и Брак и породица 72,73% у 2018. години.¹⁷⁰

Један од важних сегмената родне равноправности обухваћен је у оквиру **потциља 5.2. Елиминисање свих облика насиља над женама и девојчицама у приватној и јавној сфери**. Удео жена и девојчица старости 15 и више година које су или које су биле у партнерским везама изложене физичком, сексуалном, или психолошком насиљу од стране садашњег или бившег партнера, током протеклих 12 месеци (УН показатељ 5.2.1) износи 9,2% у 2018. години.¹⁷¹ Удео жена и девојчица старости 15 и више година које су биле изложене сексуалном насиљу од стране особа које нису биле њихов интимни партнер током протеклих 12 месеци (УН показатељ 5.2.2) износи 9,2% у 2018. години.¹⁷²

У погледу потциља 5.3. Елиминисати све штетне праксе, као што су дечји, рани и присилни бракови, дечји бракови представљају испољавање дискриминације према женама и девојчицама, кршење основних људских права и препреку за њих да у потпуности уживају у својим правима. Као облик родно засноване дискриминације, дечји бракови несразмерно више утичу на девојчице и жене, мада су и дечаки такође у опасности од дечјих бракова. Упркос чињеници да је законодавни и институционални оквир у Републици Србији у складу са међународним стандардима и упркос значајним позитивним корацима који су направљени, дечји, рани и присилни бракови и даље постоје. Према подацима РЗС у вези са ступањем у ране бракове, у брак пре навршених 15 година старости је ступило 1,2% девојчица¹⁷³ (УН показатељ 5.3.1а), а пре навршених 18 година старости 5,5% жена¹⁷⁴ (УН показатељ 5.3.1б) у 2019. години. Највећи број оваквих бракова је присутан међу ромском популацијом, најсиромашнијима и онима без образовања и са нижим образовањем.

У погледу **потциља 5.4. Неплаћени рад, недостатак бриге и старања у домаћинству** у Републици Србији је напредак остварен усвајањем Закона о родној равноправности у 2021. години, којим се вођење домаћинства, старање о члановима домаћинства и подизање деце препознаје као неплаћени рад. Удео времена које се проводи у обављању неплаћених послова у домаћинству и бризи о другима (УН показатељ 5.4.1) износи 14,1% у 2015. години.¹⁷⁵ Посматрано према полу, овакав вид рада је присутнији код жена и износи 19,2% укупног времена (код мушкараца износи 8,7%) у 2015. години. Индекс родне равноправности¹⁷⁶ у домену времена за Републику Србију износи 48,7. Индикатор за

¹⁶⁸ РЗС, Жене и мушкарци у Републици Србији, 2020. године

¹⁶⁹ https://www.stat.gov.rs/media/343261/indeks_rodne_ravnopravnosti_u_rs_2021.pdf

¹⁷⁰ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN050101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁷¹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN050201?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁷² РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN050202?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁷³ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN05030101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁷⁴ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN05030103?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁷⁵ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN05040101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁷⁶ https://www.stat.gov.rs/media/343261/indeks_rodne_ravnopravnosti_u_rs_2021.pdf

поддомен бриге о домаћинству, којим се мери удео особа које кувају и/или обављају послове у домаћинству сваког дана (становништво старости 18 година и више), показује да чак 67,9% жена и само 11,5% мушкараца кува и/или обавља послове у домаћинству сваког дана. Када је у питању брига о старијима, деци и члановима породице са инвалидитетом, родни јаз је нешто мањи, мада је и даље веома изражен, јер 41,2% жена (старости 18 и више година) свакодневно обавља ове активности, док то чини 29,5% мушкараца.

За остваривање родне равноправности од великог значаја је и **потциљ 5.5. Обезбедити руковођење жена на свим нивоима доношења одлука**. Удео жена у националним парламентима (УН показатељ 5.5.1а) је у порасту и износи 38,8% у 2020. години.¹⁷⁷ Удео жена у локалним самоуправама (УН показатељ 5.5.1б) такође бележи раст и износи 37,2% у 2020. години.¹⁷⁸ Удео жена на руководећим положајима (УН показатељ 5.5.2) континуирано се повећава и износи 21,7% у 2020. години.¹⁷⁹

Уједначавању положаја мушкараца и жена додатно доприноси **потциљ 5.6. Универзалан приступ услугама сексуалног и репродуктивног здравља и остваривање репродуктивних права**. Удео жена које самостално доносе одлуке о репродуктивном здрављу (УН показатељ 5.6.1) износи 84,2% у 2019. години.¹⁸⁰ Доношење самосталних одлука о сексуалном и репродуктивном здрављу на бази релевантних информација, поштовање, заштита, испуњење и гарантовање сексуалних и репродуктивних права, интегрисано је на нивоу специфичних циљева у **Националном програму очувања и унапређења сексуалног и репродуктивног здравља грађана Републике Србије**¹⁸¹ (није временски ограничен, нема АП).

У Републици Србији, препознато је унапређење правног оквира који омогућава женама једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наследству и природним ресурсима, што је у складу са **потциљем 5.а. Степен до којег правни оквир гарантује једнака права жена на власништво над земљом и/или контролу**¹⁸² (УН показатељ 5.а.2 је у 2019. години оцењен оценом.¹⁸³

Присутан је тренд раста поседовања и коришћења мобилних телефона, чиме се доприноси **потциљу 5.б. Употреби иновативних технологија, посебно информационих и комуникационих технологија, како би се промовисало оснаживање жена**. Удео особа које поседују мобилни телефон у Републици Србији (УН показатељ 5.б.1.) износи 95,5% у 2021. години. Посматрано према полу, 96,6% мушкараца и 94,4% жена поседује мобилни телефон у 2021. години.¹⁸⁴

2. Допринос процеса ЕУ интеграција и других међународних процеса

Питања родне равноправности су у процесу европских интеграција део кластера Основе и преговарачког поглавља 23 – Правосуђе и основна права. Правне тековине ЕУ у сегменту основних права садрже гаранције за осигурање једнакости. Постоји општа забрана дискриминације на разним основама; мора се обезбедити једнакост између мушкараца и жена; мора се поштовати културна, верска и језичка различитост.

Питање интеграције родне равноправности у политике и прописе обухваћено је и законодавством Европске уније, која је интеграцију перспективе родне равноправности у политике и прописе прихватила као водећу стратегију за остваривање родне равноправности. Интеграција родне равноправности остварује се и у оквиру програма и пројеката који се финансирају ЕУ средствима.

¹⁷⁷ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN05050101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁷⁸ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN05050102?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁷⁹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN050502?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁸⁰ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN05060101?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁸¹ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/uredba/2017/120/2/reg>

¹⁸² Ниво до којег правни оквир земље подржава права на земљу на основу шест показатеља међународног права и међународно прихваћених добрих пракси, посебно Конвенције о уклањању дискриминације над женама (CEDAW). Већа оцена (1–6) значи виши ниво гаранција родне равноправности у власништву над земљиштем и/или контроли у законском оквиру.

¹⁸³ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN050702?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁸⁴ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN050801?languageCode=sr-Cyrl>

На нивоу ЕУ, плански оквир за унапређење родне равноправности и интеграцију родне перспективе у планска документа и прописе чини **Стратегија родне равноправности 2020–2025**.¹⁸⁵ Циљ Стратегије је остваривање слободе избора, једнаких могућности напретка и равноправно учешће у доношењу одлука. Како би се ови циљеви остварили, неопходно је: окончање родно заснованог насиља, елиминисање родних стереотипа, стварање једнаких могућности за запослење, смањење родног јаза у висини плата и пензија и веће учешће жена у процесима доношења одлука.

Акциони план ЕУ о родној равноправности и оснаживању жена у спољним односима 2021–2025. (GAP III)¹⁸⁶ има за циљ да убрза напредак у оснаживању жена и девојчица, и сачува резултате постигнуте у области родне равноправности током 25 година од усвајања Пекиншке декларације и њене Платформе за акцију. Акциони план пружа смернице ЕУ политика у оквиру пет стубова деловања за убрзање напретка ка испуњавању међународних обавеза у области родне равноправности. Акциони план има за циљ да питања родне равноправности постави као приоритет у оквиру спољних ЕУ политика и акција; нуди мапу пута за заједнички рад са заинтересованим странама на националном, регионалном и мултилатералном нивоу; појачава деловања у стратешким тематским областима; обезбеђује транспарентност резултата. Акциони план поставља амбициозне циљеве и индикаторе деловања у оквиру 6 тематских приоритета: Обезбеђивање слободе од свих облика родно заснованог насиља; Промовисање сексуалног и репродуктивног здравља и права; Јачање економских и социјалних права и оснаживање девојака и жена; Унапређење равноправног учешћа и лидерства; Интегрисање Агенде „Жене, мир и безбедност“; Решавање изазова и коришћење могућности које нуди зелена транзиција и дигитална трансформација.

Пекиншка декларација и Платформа за акцију представља међународно договорену стратегију за унапређење родне равноправности. Декларација обавезује све заинтересоване стране, владе земаља потписница и Уједињене нације, на примену међународних норми и стандарда једнакости између жена и мушкараца, на унапређење интеграције родне равноправности у своје јавне политике и законе, као и обезбеђивање „равноправног приступа и пуног учешћа жена у структурама власти и одлучивања“.

Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена (CEDAW конвенција) јесте међународноправни инструмент чијом се ратификацијом државе чланице обавезују да ће предузимањем одговарајућих мера спречити сваки вид непосредне и посредне дискриминације жена, обезбедити потпуни развој и напредак и на тај начин гарантовати женама да равноправно са мушкарцима остварују и уживају људска права и основне слободе. Конвенција садржи грађанска и политичка права (изборно право, једнакост пред законом, право на држављанство), али и економска, социјална и културна права (право на рад, образовање, здравство, као и релевантна права у економском и социјалном животу). Прихватањем ове конвенције она је, према одредбама Устава, постала део правног поретка Републике Србије и њене одредбе се непосредно примењују. У правном систему Републике Србије CEDAW конвенција, као потврђени међународни уговор, има виши статус у односу на националну легислативу, која мора бити у складу са потврђеним међународним уговорима.

Међу међународним документима и механизмима којима се регулишу права и обавезе у области родне равноправности налазе се и следећа: Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција) и механизма за праћење примене Конвенције о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици – GREVIO механизам; Конвенција УН о политичким правима жена (1953); Међународни пакт и грађанским и политичким правима (1966); Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (1966); Резолуција 1325 УН „Жене, мир и безбедност“ (2000); Европска повеља о социјалним правима (1961. године). У УН, интеграција родне равноправности је дефинисана и од стране Економског и социјалног савета (1997. године), као и у оквиру Конвенције УН о политичким правима жена.

3. Преглед националног планског оквира Републике Србије

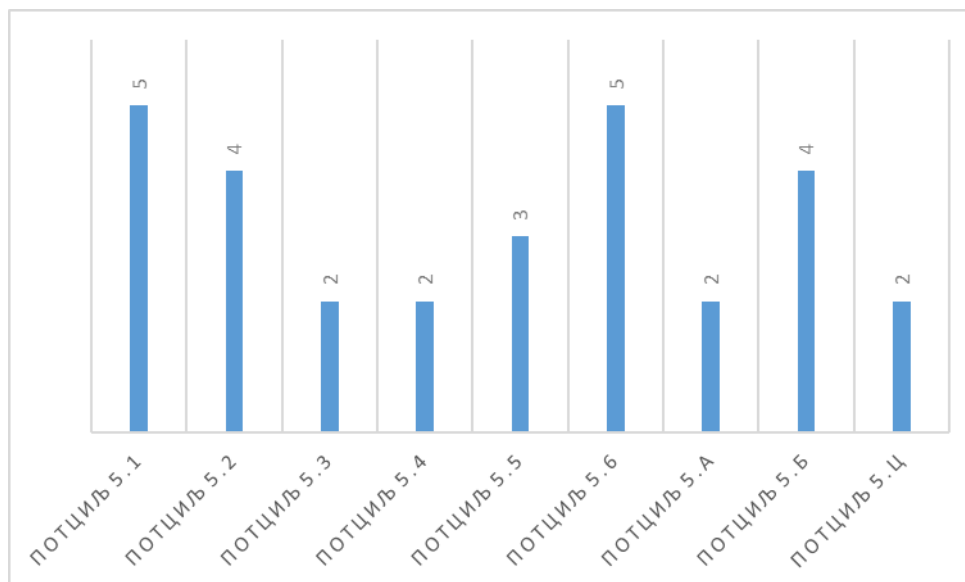
Мапирање националног планског оквира који доприноси остваривању ЦОП 5: Родна равноправност, обухватило је преглед петнаест планских докумената у области људских права, социјалне заштите,

¹⁸⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0152&from=EN>

¹⁸⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020JC0017&from=EN>

здравства, омладине, јавне безбедности, која су подједнако важна за процес европских интеграција и припрему Републике Србије за кластер – Конкурентност и инклузивни раст, укључујући и кластер – Основе, као и за остваривање напретка у оквиру ЦОР 5.

Важећа планска документа могу се повезати са свих девет потциљева у оквиру ЦОР 5. Кључни документ који доприноси свим потциљевима у оквиру ЦОР 5 јесте Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године. Највећим бројем планских докумената обухваћени су *потциљ 5.1. Елиминисање свих облика дискриминације према женама и девојчицама* и *потциљ 5.6. Универзални приступ услугама сексуалног и репродуктивног здравља, репродуктивних права*.

Слика 4. Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима ЦОР 5 – Родна равноправност

Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године,¹⁸⁷ са Акционим планом за 2022. и 2023. годину за спровођење Стратегије за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године, кључни је документ за остваривање родне равноправности и напредак у оквиру ЦОР 5. Родна равноправност, као предуслов развоја друштва и међусекторско питање јесте окосница и суштинска одредница Стратегије за родну равноправност и повезана је са Агендом 2030, као универзалном стратегијом која укључује три димензије одрживог развоја – економски раст, социјалну инклузију и заштиту животне средине. Стратегија ће кроз холистички и међусекторски приступ мобилисати ресурсе ради остваривања циљева одрживог развоја до 2030. године, допринети јачању капацитета институција и организација на свим нивоима власти и свим секторима, побољшати координацију кључних актера и подићи ниво свести грађана о родној равноправности.

Реализација Стратегије допринеће превазилажењу родног јаза и остваривању родне равноправности као предуслова за развој друштва и побољшање свакодневног живота жена и мушкараца, девојчица и дечака, и тиме директно допринети потциљу **5.ц. Усвојити и оснажити добру политику и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица на свим нивоима**. Стварање системских оквира за креирање јавних политика које доприносе унапређењу родне равноправности на свим нивоима биће остварено и кроз **Програм унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021–2025. године**. Као плански документ који има хоризонталан ефекат, Програм доприноси овом потциљу кроз системско унапређење оквира за израду прописа којим ће се утицати на унапређење квалитета прописа спровођењем теста на родну равноправност, представљањем резултата овог теста у оквиру извештаја о анализи ефеката прописа у

¹⁸⁷ <http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/sr/%D1%83%D1%81%D0%B2%D0%BE%D1%98%D0%B5%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%98%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%83-%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D1%80/>

случају када пропис има ефекте на родну равноправност, као и јачањем капацитета органа државне управе у погледу спровођења теста на родну равноправност.

Остваривањем првог посебног циља Стратегије који ће допринети обезбеђивању једнаких могућности за остваривање и заштиту људских права, биће ојачан законодавни оквир и створене друштвене претпоставке за равноправно остваривање и заштиту основних људских права, посебно људске безбедности, родно засноване дискриминације, родно заснованог насиља, насиља према женама и у породици, равноправности жена и мушкараца у политичком животу и одлучивању о јавним пословима, као предуслова за развој безбедног друштва у коме ће бити обезбеђена владавина права, равноправност у приступу правди за жене и мушкарце, а посебно за рањиве групе, у складу са међународним стандардима, делотворни инструменти заштите права и ефикасна заштита права, у складу са начелом владавине права и неутуђивим људским правима на којима почива уставни поредак Републике Србије. Овим путем, Република Србија допринеће реализацији **потциља 5.1. Елиминисање свих облика дискриминације према женама и девојчицама**, као и **потциља 5.3. Елиминација свих штетних пракси као што су дечји, рани и присилни бракови и обрезавање женских гениталија**. Важан сегмент заштите жена и девојчица од дискриминације јесте наставак интегралне примене Резолуције 1325 СБ УН – „Жене, мир и безбедност“ у Републици Србији.

Питање елиминације свих облика дискриминације и доприноса **потциљу 5.1. Елиминисање свих облика дискриминације према женама и девојчицама** адресирано је у неколико планских докумената у области људских права. Поред Стратегије родне равноправности, кључни документ за остваривање овог потциља је и **Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године**, која директно доприноси стварању једнаких могућности за припаднике група које су у ризику од дискриминације, да на равноправној основи са другима уживају сва људска права и слободе, као и унапређена ефикасност система превенције и заштите од дискриминације у свим областима и на свим нивоима. Посебан акценат Стратегије биће на системском увођењу антидискриминационе перспективе у креирање, спровођење и праћење јавних политика, чиме ће се допринети превенцији дискриминације, као и отклањању структуралне дискриминације којој су изложени припадници појединих група (нпр. жене, Роми и Ромкиње, особе са инвалидитетом, ЛГБТ* популација и друге групе). Спровођењем **Стратегије за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године**, треба да се обезбедити ефикасна превенција и заштита од свих облика родно заснованог насиља и развити родно одговоран систем услуга подршке жртвама насиља. Стратегија је у функцији свеобухватне примене ратификованих међународних уговора, које првенствено прописује Истанбулска конвенција и CEDAW конвенција, као и одредаба домаћег законодавства. Спровођењем стратегије унапредиће се ниво квалитета и делотворности заштите људских права жртава од свих облика родно заснованог насиља према женама и насиља у породици. **Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године, са Акционим планом за период 2021. и 2022. година**, има за циљ да осигура елиминисање свих облика дискриминације, насиља и злостављања особа са инвалидитетом, укључујући и унапређење друштвене инклузије особа са инвалидитетом, као и обезбеђено право на пословну способност и породични живот на равноправној основи са другима. Стратегија ће допринети изградњи праведнијег, инклузивнијег друштва, заснованог на принципима једнаких могућности. Посебна пажња је посвећена особама са инвалидитетом како би се обезбедило њихово уживање свих грађанских, политичких, економских, социјалних и културних права, уз пуно поштовање њиховог достојанства и индивидуалне аутономије, као и обезбеђивање независности, слободе избора и пуне и ефективне партиципације у свим областима друштвеног живота, укључујући и живот у заједници.

Спровођење **Стратегије за родну равноправност за период од 2021–2030. године** ће допринети и унапређењу законодавног, политичког и институционалног оквира за спречавање и сузбијање свих облика родно заснованог насиља према женама и насиља у породици и тиме омогућити напредак Републике Србије у достизању **потциља 5.2 Елиминисати све облике насиља над свим женама и девојчицама, укључујући трговину људима, сексуалне и друге облике експлоатације**. Стратегија ће допринети унапређењу безбедности жена и девојчица у јавној и приватној сфери, смањивању и елиминацији насиља над женама и девојчицама, укључујући и сексуалне и друге облике експлоатације, као и трговину људима, посебно у време криза и ванредних ситуација.

Елиминација свих облика насиља према женама у фокусу је **Стратегије за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године**, која ће системски утицати на јачање капацитета свих надлежних актера за деловање на превенцији родно заснованог насиља према женама и насиља у породици, укључујући и подизање свести друштвене заједнице о узроцима, распрострањеностима и штетним последицама родно заснованог насиља према женама и насиља у породици. Стратегијом ће се ојачати механизми за обезбеђење ефикасне и делотворне заштите жртава и биће успостављене доступне и адекватне опште и специјализоване услуге подршке жртвама насиља; такође, биће обезбеђена основа за израду интегрисаних јавних политика и успостављен целовит и функционалан систем прикупљања и анализе података о родно заснованом насиљу према женама и насиљу у породици. Општи циљ **Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године** јесте да се обезбеди континуирани свеобухватни одговор друштва на насиље према деци, у складу са динамиком изазова, ризика и претњи, кроз унапређен систем превенције, заштите и подршке, чиме се доприноси потциљу **5.2. Елиминисати све облике насиља над свим женама и девојчицама, укључујући трговину људима, сексуалне и друге облике експлоатације.**

Кључни плански документ у области трговине људима је **Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштита жртава 2017–2022. године**. Стратегије је дефинисана на начин да пружи континуирани свеобухватни одговор друштва на трговину људима, у складу са динамиком нових изазова, ризика и претњи, кроз унапређен систем превенције, помоћи и заштите жртава и сузбијања трговине људима, посебно помоћи и заштите женама и деци, путем функционалног повезивања и институционалне изградње капацитета свих партнера.

Један од приоритета Агенде 2030. и циљева одрживог развоја свакако је и **потциљ 5.3. Елиминација свих штетних пракси као што су дечји, рани и присилни бракови и сакаћење женских гениталија**. Питање стварања системских услова за спречавање и отклањање дечјих, раних и присилних бракова, један је од приоритетних области у оквиру Стратегије за родну равноправност, а посебно у контексту унапређења безбедности жена и девојчица. Допринос достизању овог потциља даће и **Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године** организовањем и унапређењем деловања свих институционалних актера на превенцији родно заснованог насиља према женама и насиља у породици.

Стратегија за родну равноправност, као и Закон о родној равноправности, препознају неплаћени кућни рад и њиховим спровођењем допринеће се достизању **потциља 5.4. Вредновање неплаћеног рада, бриге и старања у домаћинству**. Највише времена у неплаћеним активностима проводе жене и мушкарци у браку са дететом до седам година (нешто мање од осем сати дневно жене, и три сата дневно мушкарци). Неплаћени кућни рад, економија неге и бриге и начин на који жене и мушкарци користе своје време, од великог је значаја и за њихов економски положај и за смањење родне неједнакости у економији. Стратегија предвиђа активностима које треба да омогуће препознавање, вредновање и редистрибуцију неплаћеног кућног рада и повећање расположивог времена за плаћени рад, лични развој и слободно време.

У фокусу **Измењене и допуњене Стратегија подстицања рађања** налази се и потреба обезбеђивања адекватних услова за младе брачне парове и родитеље, укључивање на тржиште рада и стварање услова за равномерну расподелу посла у вези са бригом и старањем у домаћинству. Недовољно контролисано тржиште рада неретко доводи и до (неплаћеног) неопционог прековременог рада, посебно међу младима, због чега је веома тешко планирати породицу, али и обављати родитељске дужности. Стога ће допринос препознавању и вредновању неплаћеног кућног рада, посебно у сегменту вођења домаћинства и обука за помоћ у нези деце и старијих особа, пружити и Стратегија подстицања рађања.

Јачањем капацитета, унапређивањем институционалног и нормативног оквира родне равноправности у политичком животу и обезбеђивањем равноправног учешћа жена и мушкараца, посебно рањивих група у одлучивању о јавним пословима, Стратегија за родну равноправност ће допринети и потциљу **5.5. Ефективно учествовање и једнаке могућности за руковођење на свим нивоима доношења одлука у политичком, привредном и јавном животу**. Јачање утицаја жена и њихове улоге у процесима руковођења и одлучивања, те тиме и допринос овом потциљу, омогућиће и **Национална**

стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године, између осталог и кроз унапређења правног и политичког оквира за укључивање перспективе младих жена и мушкараца и учешће младих у процесима доношења одлука и развоју политика за младе.

Питање **потциља 5.6 Универзални приступ услугама сексуалног и репродуктивног здравља, репродуктивних права** препознато је у неколико планских докумената. Основни документ који у средишту своје политике има очување и унапређење сексуалног и репродуктивног здравља становника Републике Србије, уз поштовање права на доношење одлука заснованих на доброј информисаности, које се односе на сексуалност и репродукцију независно од личних карактеристика појединаца, представља **Национални програм очувања и унапређења сексуалног и репродуктивног здравља грађана Републике Србије**.

У погледу потциља **5.6. Универзални приступ услугама сексуалног и репродуктивног здравља, репродуктивних права**, Стратегија за родну равноправност препознаје потребу унапређења законодавног и планског оквира у циљу успостављања приступачне и свеобухватне здравствене заштите и обезбеђивања социјалне сигурности у складу са принципом социјалне правде. Акционим планом за 2022. и 2023. годину за спровођење Стратегије за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године, планиране су бројне активности усмерене на побољшање здравља жена, затим равноправан приступ здравственим услугама, укључујући и активности које се тичу сексуалног и репродуктивног здравља и права жена, а посебно жена са инвалидитетом, жена које живе са HIV-ом, жена у руралним подручјима, као и вишеструко дискриминисаних жена.

Стратегија подстицања рађања препознаје потребу очувања и унапређења репродуктивног здравља, решавања проблема неплодности, као и обезбеђивања адекватне здравствене заштите жена током трудноће, порођаја и периода материнства до 12 месеци после порођаја, унапређења квалитета пружених услуга у области здравствене заштите жена, смањења морбидитета и морталитета мајки и новорођенчади, перинаталне смртности, мртворођености и учесталости конгениталних анормалија у Републици Србији.

Национални програм подршке дојењу, породичној и развојној нези новорођенчета обухвата конкретне мере усмерене на подршку одговорном родитељству, пружању одговарајуће здравствене заштите и најбољих услова за порођај и рођење детета.

Економско оснаживање жена и стварање услова за једнак приступ ресурсима у фокусу је **потциља 5.а. Обезбеђивања једнаких права на економске ресурсе, приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине и финансијским услугама, наследству и природним ресурсима**. Достицању овог потциља допринеће Стратегија за родну равноправност и Акциони план за 2022. и 2023. годину за спровођење Стратегије за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године, реализацијом низа активности усмерених на економско оснаживање жена, обезбеђивања једнаког приступа ресурсима, подршком учешћа жена у технолошким иновацијама и системском подршком за започињање, развој и раст бизниса у већинском власништву жена, као и мерама усмереним на активацију жена на тржишту рада. Достицање овог потциља биће остварено и кроз друге планске документе, попут **Стратегије запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године**. Фокус Стратегије је на обезбеђивању услова за једнаке могућности у приступу или повратку на тржиште рада, укључујући и прилике за стицање додатних знања, вештина, компетенција и одржање или унапређење запослења, што је од значаја је за сваког појединца, укључујући и незапослене жене које се суочавају са факторима вишеструке теже запошљивости и/или социјалне депривације. Сходно томе, Стратегија ће омогућити пружање системске помоћи у форми интегрисаног приступа институција различитих система, уз креирање додатних услуга/мера подршке за жене на тржишту рада са акцентом на информационо-комуникационе технологије.

Стратегија за родну равноправност ће допринети **потциљу 5.б Повећати употребу иновативних технологија, посебно информационих и комуникационих технологија, како би се промовисало оснаживање жена**, спровођењем подстицајних мера које ће омогућити женама и девојкама учешће у иновационој делатности повезаној са дигиталном, циркуларном и зеленом економијом, кроз истраживачке тимове.

У претходном периоду, у оквиру планских докумената препозната је потреба да се економски положај жена и њихов статус на тржишту рада унапреди. Посебан потенцијал уочен је у области информационо-комуникационих технологија (ИКТ). Сходно томе, неколико докумената јавних политика допринеће потциљу **5.б. Повећати употребу иновативних технологија, посебно информационих и комуникационих технологија, како би се промовисало оснаживање жена**. Пре свега, потребно је истаћи **Стратегију запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године**, која уводи посебне мере подршке женама на тржишту рада са фокусом на ИКТ вештине. **Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године**, као и **Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године**, иако не доприносе директно потциљу 5.б, дефинишу активности које су усмерене на унапређење дигиталних и ИКТ вештина и компетенција свих грађана и грађанки.

4. Институционални механизми координације, израде и праћења спровођења планских докумената

У погледу институционалних механизма за израду, праћење и координацију планских докумената у области родне равноправности и заштите од дискриминације, кључно је министарство надлежно за људска и мањинска права и друштвени дијалог. Министарство је носилац Закона о родној равноправности, Стратегије за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године, укључујући и Стратегију за превенцију и заштиту од дискриминације за период од 2022. до 2030. године, као и Стратегију за социјално укључивање Рома и Ромкиња за период 2016–2025. године. Координацију послова у области родне равноправности, поред министарства надлежног за људска и мањинска права и друштвени дијалог, обавља и Координационо тело за родну равноправност. Закон о родној равноправности разрађује институционални оквир за координацију родне равноправности на свим нивоима власти и регулише међусобну сарадњу надлежних тела имајући у виду мултисекторску природу ове области.

Важан аспект спровођења Агенде 2030. јесте и укључивање заинтересованих страна у процес израде планских докумената и доношења одлука. Укључивање заинтересованих страна у израду планских докумената и прописа у областима обухваћеним ЦОР 5 спроводи се у складу са законским обавезама. Мапирањем националног планског оквира, утврђено је да су представници организација цивилног друштва и заинтересованих страна путем јавних консултација били укључени у израду већине планских докумената у оквиру ЦОР 5. У погледу спровођења планских докумената, мапирањем националног планског оквира утврђено је да плански документи имају развијене конкретне мере и активности којима се унапређује сарадња и партнерство и омогућава укључивање организација цивилног друштва и заинтересоване јавности у спровођење политика и прописа у области родне равноправности и превенције и заштите од дискриминације.

5. Преглед УН показатеља за праћење напретка у достизању циљева одрживог развоја

На глобалном нивоу праћење напретка у остваривању ЦОР 5 омогућено је преко 14 УН показатеља.¹⁸⁸

РЗС прати **8 потциљева преко 12 УН показатеља**, а у односу на извештај за 2020. годину, могуће је пратити и један показатељ више.

Према последњем Извештају о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године,¹⁸⁹ за 2021. годину резултати у односу на потциљ 5.1, којим се налаже окончање свих облика дискриминације жена и девојчица, према подацима *UN Women*, у Републици Србији је највећи ниво постигнућа остварен у области запослености и економске користи (100), иза кога следе свеобухватни правни оквири и јавни живот (90), потом правни оквир који се односи на брак и породицу (72,7), а најниже постигнуће је идентификовано у области насиља над женама (58,3). У односу на потциљ 5.2, којим се налаже елиминисање свих облика насиља над женама и девојчицама, напредак није могуће пратити због недостатка временских серија, док подаци доступни за 2018. годину указују на велику распрострањеност насиља које учине интимни партнери, као и на присуство сексуалног насиља које учине особе које нису партнери. Значајно удаљавање од циља бележи се за потциљ 5.3, којим се

¹⁸⁸ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

¹⁸⁹ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

налаже елиминисање свих штетних пракси попут дечјих бракова и сакаћења женских гениталија. У односу на потциљ 5.4, којим се позива на препознавање и вредновање неплаћеног рада и старања у домаћинству, забележен је напредак. Напредак је забележен и за потциљеве: 5.5, којим се налаже да се обезбеди пуно учешће жена у одлучивању и руковођењу; 5.6, којим се захтева обезбеђивање универзалног приступа услугама сексуалног и репродуктивног здравља; 5.а, којим се позива на спровођење реформи како би жене добиле једнака права на економске ресурсе и 5.б, којим се промовише повећана употреба иновативних технологија, посебно ИКТ.

Сагледавањем показатеља утврђених документима јавних политика, у оквиру мапирања националног планског оквира релевантног за ЦОР 5, идентификовано је да се показатељи утврђени документима јавних политика у већини **не подударaju са глобалним УН показатељима у оквиру ЦОР 5** и да се могу **повезати са 6 УН показатеља, у оквиру 5 потциљева**. Сходно томе, важећи документи јавних политика релевантни за ЦОР 5 тренутно не пружају адекватан оквир за праћење глобалних УН показатеља, као и доприноса планских докумената достизању овог циља одрживог развоја. Документи јавних политика у области спречавања родно заснованог насиља и насиља у породици омогућавају праћење **једног додатног показатеља поред показатеља који прати РЗС: Удео девојака и жена старости 15–49 година које су биле подвргнуте обрезивању женских гениталија** (УН показатељ 5.3.2).

Табела 4. приказује потциљеве одрживог развоја у оквиру којих напредак Републике Србије у достизању ЦОР 5 прати РЗС преко одређених УН показатеља. С друге стране, у табели су представљени потциљеви у оквиру којих се допринос планских докумената циљевима одрживог развоја може пратити на основу показатеља утврђених документима јавних политика, које је могуће повезати са УН показатељима одрживог развоја у оквиру одређеног потциља.

Да би се омогућило ефектније праћење доприноса планских докумената ЦОР 5, у наредном периоду је приликом утврђивања показатеља за праћење спровођења планских докумената потребно узети у обзир и показатеље које прати РЗС.

Табела 4. Потциљеви ЦОР 5 у оквиру којих Републички завод за статистику прати глобалне УН показатеље одрживог развоја, и чије праћење може бити омогућено и преко докумената јавних политика

Потциљ одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих РЗС прати УН показатеље одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих се на основу показатеља утврђених ДЈП може пратити допринос ДЈП ЦОР 16
5.1	X	
5.2	X	X
5.3	X	X
5.4	X	X
5.5	X	X
5.6	X	
5.а	X	
5.б	X	X
5.ц		

ЦОР 10: Смањење неједнакости

1. Преглед оствареног напретка

Економски развој, сам по себи, неће довести до друштвеног напретка, док економске неједнакости умањују добити од развоја, па је посебан циљ одрживог развоја управо посвећен смањењу неједнакости. Један од индикатора којима се прати напредак у остваривању овог циља јесте БДП по глави становника, прилагођен куповној моћи и сходно том показатељу, Република Србија се пореди са ЕУ, тако што се стандард куповне моћи исказује као проценат у односу на стандард куповне моћи у ЕУ-27. Такво поређење указује да је стандард куповне моћи у Републици Србији на нивоу од 43% од ЕУ-27 стандарда.¹⁹⁰ Релативан јаз ризика од сиромаштва користи се за праћење напретка у погледу смањења неједнакости и за Републику Србију у 2020. години износи 27,1%.¹⁹¹ Посматрано према старости, у 2020. години, лица млађа од 18 година била су највише изложена ризику од сиромаштва – 24,2%, као и лица старости од 18 до 24 година – 23,6%. Најнижу стопу ризика од сиромаштва имала су лица старости од 25 до 54 године – 19,6%.¹⁹²

ЦОР 10 има за циљ да промовише солидарност и максимално укључивање свих људи у друштво и одрживи развој, као главно средство смањења неједнакости, како на светском и регионалном нивоу, тако и између људи.

Један од показатеља којим се мере неједнакости јесте и квинтилни однос С80/С20, тј. однос дохотка 20% становништва са највишим дохотком и 20% становништва са најнижим дохотком, који је у Републици Србији у 2020. години износио 6,1,¹⁹³ што представља смањење од 0,4 у односу на 2019. годину (6,5). Квинтилни однос значи да 20% најбогатијег становништва зарађује 6,1 пута већи доходак од 20% најсиромашнијих. Вредност овог показатеља измерена у претходим годинама знатно је већа у односу на просечну вредност за ЕУ-27 – 4,90 у 2020. години и већа је од највише вредности забележене у државама чланицама ЕУ. У 2020. години Гини (Gini) коефицијент је износио 33,3, што је изнад просека за ЕУ-27 (30,0) у 2020. години, као и изнад вредности коефицијента Гини за државе ЕУ са најизраженијим неједнакостима – што захтева одговарајући одговор кроз мере политике. Гини коефицијент, мерен расподелом потрошње за Републику Србију, има релативно ниске вредности – при дну је светске листе Гини коефицијената, што значи да је неједнакост потрошње у Републици Србији доста умерена. Слично је и са другим показатељем неједнакости – квинтилним односом, који у Републици Србији бележи релативно ниску вредност у поређењу са другим земљама, указујући да неједнакост потрошње у Републици Србији није посебно изражена, односно да је умерена по светским мерилима.

У погледу **потциља 10.1. Раст нижих доходака**, напредак се прати на основу стопе раста расположивог прихода по глави становника доњих 40% становништва и укупног становништва, која у Републици Србији за 2020. годину износи 8,7% од укупног становништва, односно 14,2% за доњих 40% становништва (УН показатељ 10.1.1.).¹⁹⁴ Напредак у погледу **потциља 10.2. Оснажити и промовисати социјалну, економску и политичку инклузију**, прати се на основу удела становништва чији је расположиви приход нижи од 50% медијане еквивалентног прихода, према полу и старости (УН показатељ 10.2.1а), који је у 2020. години износио 14,1% од укупног становништва (14,0% мушкараца; 14,1% жена). Удео становништва чији је расположиви приход нижи од 50% медијане еквивалентног прихода, према типу насеља (УН показатељ 10.2.1б) је у 2020. години, износио 10,0% у градским насељима и 20,3% у осталим типовима насеља. **Потциљ 10.3. Борба против дискриминације** прати ставове становништва у погледу дискриминације или узнемиравања по неком основу дискриминације. У Републици Србији је у 2019. години, 6,9% становника изјавило да је током претходних 12 месеци имало осећај да је дискриминисано, или узнемиравано по неком основу дискриминације која је забрањена **према међународном праву људских права** (УН показатељ 10.3.1). У погледу **потциља 10.4. Усвојити политике, посебно фискалне, у области зарада и социјалне заштите**, удео прихода радне снаге у БДП-у, који се састоји од зарада и трансфера за социјалну

¹⁹⁰ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_10_10/default/table?lang=en

¹⁹¹ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_10_30/default/table?lang=en

¹⁹² <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20211015-siromastvo-i-socijalna-nejednakost-2020/?s=0102>

¹⁹³ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20211282.pdf>

¹⁹⁴ <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN10010101?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

заштиту у 2020. години, износио је 44,2%,¹⁹⁵ што представља раст у односу на 2019. годину, када је износио 41,1% (УН показатељ 10.4.1). Пре 16 година (у 2006. години), просечна нето плата у Републици Србији износила је 21.707 РСД (258 евра), да би данас достигла 65.864 РСД (561 евро) (просек за 2021. годину).¹⁹⁶

У погледу *потциља 10.6. Заступљености и гласа у доношењу одлука у глобалним међународним економским и финансијским институцијама*, Република Србија и даље није чланица Светске трговинске организације (WTO). Удео чланова и гласачких права Републике Србије у међународним организацијама (УН показатељ 10.6.1) износи: 0,52% у Генералној скупштини УН, у ММФ-у 0,53%, у ИФЦ-у 0,54% и у ИБРД-у 0,53% у 2020. години.¹⁹⁷

У погледу *потциља 10.7. олакшати уређену, безбедну, регуларну и одговорну миграцију и мобилност људи*, Република Србија спада у групу земаља које вођењем миграционе политике у великој мери (оцена 3)¹⁹⁸ доприносе стварању услова за уређену, безбедну, редовну и одговорну миграцију и мобилност људи (УН показатељ 10.7.2).¹⁹⁹ Број избеглица и тражилаца азила у Републици Србији (УН показатељ 10.7.4) износи 26.644 у 2021. години (26.472 у 2019. години).²⁰⁰

2. Допринос процеса ЕУ интеграција и других међународних процеса

Смањење неједнакости у фокусу је преговарачког поглавља **19 – Социјална политика и запошљавање**, који се налази у оквиру кластера три - Конкурентност и инклузивни раст. У погледу спремности Републике Србије за процес преговора у области социјалне политике и запошљавања, Република Србија је умерено спремна и постигнут је ограничен напредак у даљем усклађивању с правним тековинама ЕУ, међутим преговарачко поглавље још није отворено. Кључна област у оквиру преговарачког поглавља 19, у којој се врши усклађивање са политикама и законодавством ЕУ и путем које Република Србија доприноси и остваривању ЦОР 10, јесте област социјалне заштите, постизања сигурних и одрживих прихода, једнаких могућности и забрана дискриминације у области социјалне политике и запошљавања.

Република Србија доприноси напретку у оквиру ЦОР 10 и кроз процес преговора који се води кроз друге кластере и преговарачка поглавља. Кључна преговарачка поглавља у оквиру којих процес ЕУ интеграција доприноси припреми Републике Србије да се усагласи са стандардима и захтевима ЕУ и у исто време напретку у оквиру ЦОР 10, јесу поглавља из корпуса основних права, попут преговарачког поглавља **23 – Правосуђе и основна права** и преговарачког поглавља **24 – Правда слобода и безбедност**. Кључна област у оквиру преговарачког поглавља 23, која доприноси напретку Републике Србије у остваривању ЦОР 10, јесте борба против дискриминације, као и унапређење остваривања права припадника националних мањина, укључујући и Роме и Ромкиње. Кључна област у оквиру преговарачког поглавља 24, која доприноси напретку у оквиру ЦОР 10, јесте област миграторних политика.

Европски социјални фонд (ЕСФ) је главни финансијски инструмент преко којег ЕУ подржава спровођење своје Стратегије за запошљавање и доприноси социјалној инклузији.

Конвенција УН о правима лица са инвалидитетом има за циљ увођење питања инвалидитета у релевантне политике ЕУ, као и унапређење социјалне инклузије особа са инвалидитетом.

Европска платформа против сиромаштва укључује предузимање низа мера у оквиру јавних политика, веће и успешније коришћење фондова ЕУ у циљу подршке социјалном укључивању, промовисање

¹⁹⁵ <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN100401?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

¹⁹⁶ ПЗС, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/2403040401?languageCode=sr-Cyrl>

¹⁹⁷ United Nations Statistics Division, <https://ourworldindata.org/grapher/proportion-of-members-of-developing-countries-in-international-organizations?country=~SRB>

¹⁹⁸ Индикатор се састоји од 30 категорија које се оцењују кроз упит. Вредност индикатора 0-4, виша вредност (оцена) означава боље вођење миграционе политике.

¹⁹⁹ UN Department of Economic and Social Affairs,

https://www.un.org/en/development/desa/population/theme/policy/WPP_2019_Profiles.pdf

²⁰⁰ UN High Commissioner for Refugees, <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/download/?url=eBTU7w>

социјалних иновација, рад кроз партнерства и искоришћавање потенцијала социјалне економије, као и побољшање координације између земаља.

Питањима у области смањења сиромаштва ЕУ се бави у оквиру **Европског стуба социјалних права**, који обавезује све државе чланице (као и оне које су обухваћене политиком проширења ЕУ) да, између осталог, обезбеде сваком лицу које нема довољно средстава за живот да оствари „право на адекватна давања минималног прихода која обезбеђују живот у достојанству у свим његовим фазама“.

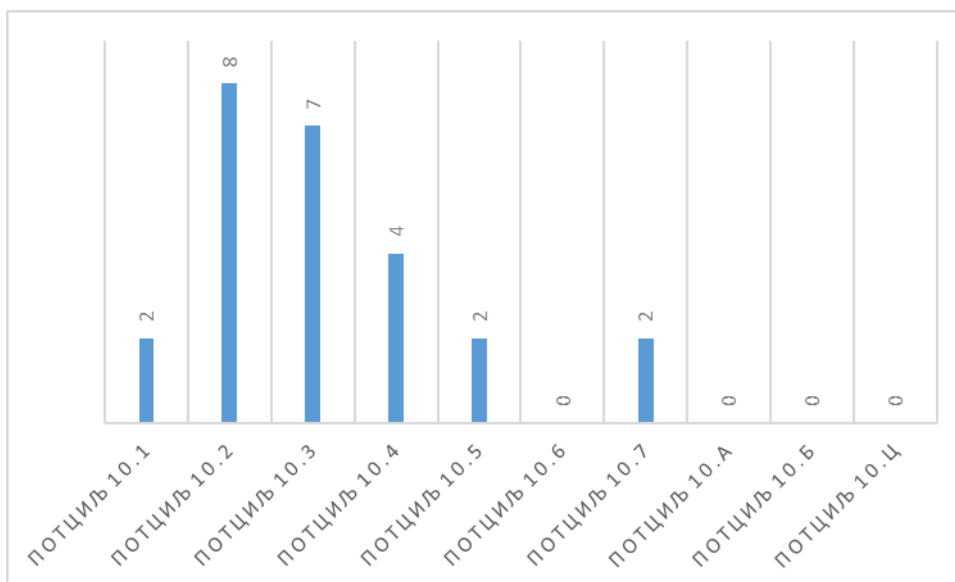
Нови пакту о миграцијама и азилу ЕУ представља одговор ЕУ на изазове са којима се суочава у области миграција. Основна намера Пакта је успостављање баланса између одговорности и солидарности међу државама чланицама, кроз боље планирање, ефективније процедуре и продубљивање међународне сарадње, како унутар Европске уније, тако и изван ње. Обострано корисна партнерства са државама порекла и транзита миграната, сматрају се кључним за креирање и спровођење успешних политика. У том смислу, у Пакту се наводи да је неопходно јасно дефинисати приступ Западном Балкану, како због његовог географског положаја, тако и због његове будућности у ЕУ.

Конвенција о заштити људских права и основних слобода (Европска конвенција о људским правима), правно је уобличио идеју земаља Европе о успостављању јединствене заштите људских права и индивидуалних политичких слобода који, уз владавину права, а према оснивачком акту Савета Европе, чине темељ демократије. Конвенција одређује садржај права и слобода и, за случај кршења, обезбеђује међународну заштиту. Држава која поднесе захтев за пријем у чланство Савета Европе, дужна је да усагласи националне законе са Конвенцијом, како би се отклониле могућности повреде основних слобода и права, а држава чланица против које је донета правноснажна пресуда, дужна је да поступи у складу са одлуком и да реформише домаће законодавство. У Преамбули је истакнуто да је основ Конвенције Универзална декларација о људским правима, коју је Генерална скупштина Уједињених нација донела 10. децембра 1948. године. Члан 1 утврђује обавезу свих држава потписница да поштују права и слободе које гарантује Конвенција. Први део Конвенције (чл. 2 – 18), садржи основна права и слободе, други (чл. 19 – 51), уређује функционисање Европског суда за људска права, а трећи (чл. 51 – 59) регулише процедурална питања и надлежност у вези са потписивањем, ратификовањем, тумачењем, предметном, територијалном и временском применом одредаба Конвенције.

3. Преглед националног планског оквира Републике Србије

Мапирање националног планског оквира у оквиру ЦОР 10: Смањење неједнакости, обухватило је преглед петнаест планских докумената у области социјалне заштите, владавине права, запошљавања, миграција, економских реформи и других сегмената, који су подједнако важни за процес европских интеграција и припрему Републике Србије за кластер – Конкурентност и инклузивни раст, као и за остваривање напретка у оквиру ЦОР 10.

У оквиру ЦОР 10, за Републику Србију је релевантно девет потциљева одрживог развоја. Потциљ *10.6. који се односи на обезбеђивање јаче заступљености земаља у развоју у доношењу одлука у глобалним међународним и финансијским институцијама*, није релевантан за Републику Србију. Важећа планска документа могу се повезати са шест од девет релевантних потциљева у оквиру ЦОР 10. Кључни документи који доприносе највећем броју потциљева, јесу планска документа из области социјалних права и заштите и запошљавања: Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године, Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од 2022. до 2026. године и Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године. С друге стране, највећи број важећих планских докумената доприноси *потциљу 10.3. Борба против дискриминације*.

Слика 5. Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима ЦОР 10 – Смањење неједнакости

Потциљ 10.1. Степен неједнакости у расподели прихода није адекватно обухваћен у националном планском оквиру, с обзиром на то да не постоје специфична планска документа која као свој главни циљ имају решавање проблема неједнакости дохотка, док се сиромаштву и социјалној инклузији поклања већа пажња. Планска документа која делимично адресирају питање неједнакости, јесу документа која се баве економским и социјалним реформама, социјалним укључивањем Рома и Ромкиња или политикама запошљавања. С тим у вези, **Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године** препознаје потребу остваривања раста запослености коју карактерише квалитет, али и смањење социјалних неједнакости, које су ограничавајући фактор економског раста и свеукупног друштвеног напретка, што ће бити остварено мерама пореске политике, како би се повећала исплативост рада, као и мерама интеграције корисника услуга социјалне заштите на тржиште рада. **Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду 2022–2030. године**, као један од приоритета, издваја повећан приступ Рома и Ромкиња квалитетном и одрживом запошљавању.

Један од потциљева ЦОР 10 јесте **10.2. Оснаживање и промовисање социјалне, економске и политичке инклузију свих**, коме ће допринети **Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од 2022. до 2026. године**, чији је циљ остваривање људских права на живот у заједници корисника социјалне заштите кроз процесе деинституционализације и социјалне инклузије, јачање установа социјалне заштите за смештај и пружаоце услуга у заједници, као и оснаживање корисника за процесе деинституционализације и укључивање у заједницу. Промовисање социјалне и економске инклузије биће омогућено и кроз **Стратегију унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године, и припадајући Акциони план за период 2021–2022. године**, чији је циљ изједначавање могућности особа са инвалидитетом у уживању свих грађанских, политичких, економских, социјалних и културних права, уз пуно поштовање њиховог достојанства и индивидуалне аутономије, обезбеђивања независности, слободе избора и пуне и ефективне партиципације у свим областима друштвеног живота, укључујући и живот у заједници. Изједначавање могућности за припаднике група које су у ризику од дискриминације, да на равноправној основи са другима уживају основна људска права и слободе, као и унапређење ефикасности система превенције и заштите од дискриминације у свим областима и на свим нивоима, општи је циљ **Стратегије превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године**. Елиминисање дискриминације и постизање веће социјалне укључености, као и промовисање веће економске и политичке инклузије свих грађана и грађанки, биће остварено **Стратегијом за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године**.

Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године омогућиће повећање шанси и прилика за одрживо запошљавање и samozapošljavanje жена и учешћа у иновационој делатности, смањењу платног јаза на тржишту рада, препознавање, вредновање и редистрибуцију неплаћеног рада, повећано учешће жена у циркуларној, зеленој и дигиталној економији, и обезбедити унапређење здравствене заштите и социјалне сигурности за све жене и мушкарце, у складу са принципом социјалне правде, чиме ће допринети социјалној и економској инклузији, без обзира на пол, старост, инвалидитет или неки други статус.

Потциљ 10.2. делимично је препознат и у оквиру **Националне стратегије за младе за период од 2015. до 2025. године**, као и у **Стратегији одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године, са Акционим планом 2021–2022. године**. Национална стратегија за младе омогућиће стварање системских предуслова да млади у ризику од социјалне искључености буду адекватно препознати и подржани у укључивању у економске, друштвене и културне токове. **Стратегијом одрживог урбаног развоја, са Акционим планом 2021–2022. године**, биће унапређен квалитет и доступност друштвених услуга, смањен ризик од сиромаштва, решена стамбена потреба свих грађана, остварена социјална инклузија и демографска обнова урбаних подручја.

Елиминисање дискриминаторних закона, политика и пракси и промовисање одговарајућег законодавства, чини основу **потциља 10.3. Борбе против дискриминације**. У области борбе против дискриминације, кључни плански документ је **Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године**, која ће обезбедити једнаке могућности за припаднике група које су у ризику од дискриминације, да на равноправној основи са другима уживају сва људска права и слободе, као и унапређење ефикасности система превенције и заштите од дискриминације, у свим областима и на свим нивоима. Стратегија ће омогућити системско увођење антидискриминационе перспективе у креирање, спровођење и праћење јавних политика и створити услове за уживање свих права и слобода равноправно са другима, што доприноси повећавању друштвене партиципације припадника група које су у ризику од дискриминације. **Стратегијом унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године**, настоји се унапредити положај ове рањиве категорије становништва, док **Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године**, подстиче социјалну инклузију Рома и Ромкиња у свим сегментима друштва, уз уважавање људских и мањинских права, елиминисање дискриминације и циганизма као облика расизма. **Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године** и **Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од 2022. до 2026. године**, спадају у планска документа која промовишу и јачају антидискриминаторне политике. Стратегија за родну равноправност, у области промовисања родне равноправности, док Стратегија деинституционализације омогућава стварање основних услови за поштовање права на живот у заједници, учешће у процесима доношења одлука, коришћење услуга у најмање рестриктивном окружењу и пуну укљученост у свакодневне животне активности корисника социјалне заштите, пре свих лица са интелектуалним, менталним тешкоћама и физичким инвалидитетом. Усклађивање рада и родитељства, смањење родног јаза на тржишту рада, повећавање могућности за остваривање радних права запосленим родитељима, као и олакшавање запошљавања родитеља који су незапослени, а путем препознавања различитих облика рада, циљеви су **Стратегије за подстицање рађања**, чиме се жели утицати на смањивање неједнакости исхода. **Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године** дефинише читав низ мера јавне политике, које су усмерене на унапређење положаја младих, жена, особа са инвалидитетом, незапослених Рома и Ромкиња на тржишту рада, као и мера усмерених на укључивање на тржиште рада радно способних корисника услуга социјалне заштите, за које се питање њиховог запошљавања, као важног корака у процесу социјалне интеграције, не може решавати изоловано од решавања сложене животне ситуације у којој се налазе.

Већем степену остваривања једнакости и равноправности доприносе планска документа у области **потциља 10.4. Фискалне политике као и политике у области зарада и социјалне заштите**. Фискална политика у области плата дефинисана је пре свега **Фискалном стратегијом за 2023. годину са пројекцијама за 2024. и 2025. годину**, али је покривена и **Стратегијом реформе јавне управе за период 2021–2030 године (АП за период 2021–2025. године)** и **Програмом економских реформи за**

период 2022–2024. године. Иако немају непосредну надлежност над дефинисањем и спровођењем фискалне политике, елементи мера препознатих у оквиру **Стратегије запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године**, утицаће на спровођење фискалне политике у области зарада и социјалне заштите, а у циљу достизања веће равноправности на тржишту рада.

У Републици Србији постоји висок степен уређености у оквиру **потциља 10.5. Регулисање и праћења глобалних финансијских тржишта и институција**. Стање и прописи у овој области дефинишу се кроз монетарну политику Народне банке Србије. У оквиру индикатора финансијске стабилности (УН показатељ 10.5.1), прате се следећи показатељи: принос на активу, регулаторни капитал у односу на укупну активу, ликвидна актива у односу на краткорочне обавезе, проблематични кредити у односу на укупне кредите, нето отворена девизна позиција у односу на регулаторни капитал и основни капитал у односу на ризичну активу.²⁰¹ Принос на активу износи 1,2% у 2021. години. Регулаторни капитал у односу на ризичну активу 20,8% у 2021. години. Ликвидна актива у односу на краткорочне обавезе износи 49,6% у 2021. години. Проблематични кредити у односу на укупне кредите износе 3,6% у 2021. години. Нето отворена девизна позиција у односу на регулаторни капитал износи 0,4% у 2021. години. Основни капитал у односу на ризичну активу износи 19,7% у 2020. години. Кључна планска документа која доприносе овом потциљу су **Стратегија за развој тржишта капитала у Републици Србији за период 2021–2026. године, са Акционим планом за период 2021–2023. године**, чији је циљ активирање тржишта капитала у функцији економског раста, запошљавања и квалитетнијег живота грађана; и **Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године**, који ће у оквиру структурне реформе – *Развој домаћег тржишта капитала кроз увођење нових правних института и обезбеђивање већег степена заштите инвеститора*, развити конкурентно, високо ефикасно, транспарентно и продуктивно тржиште капитала, са широким спектром финансијских инструмената и услуга, упоредиво са водећим регионалним и европским финансијским тржиштима, и тиме допринети јачању тржишта капитала, побољшању пословног окружења и пружању подршке приватном сектору, посебно у периоду који је додатно оптерећен изазовима због пандемије Ковид 19.

У условима раста обима миграција на глобалном нивоу, од велике је важности примена планираних и добро вођених миграционих политика, што је у складу са **потциљем 10.7. стварањем услова за уређену, безбедну, регуларну и одговорну миграцију и мобилност људи**. Кровна стратегија у овој области је **Стратегија за управљање миграцијама**²⁰². Овом стратегијом дефинисани су стратешки циљеви како би се унапредила миграциона политика: 1. Успостављање и примена механизма за свеобухватно и конзистентно праћење миграционих токова, 2. Употпунити стратешки, правни и институционални оквир за јединствено управљање миграцијама, 3. Заштита права миграната, стварање услова за интеграцију и социјалну инклузију уз подизање свести о значају миграција. Област мобилности и миграција је додатно била обухваћена кроз стратегије којима је истекао период важења: Национална стратегија за решавање питања избеглица и интерно расељених лица за период од 2015. до 2020. године и Стратегија супротстављања ирегуларним миграцијама у Републици Србији за период од 2018. до 2020. године. **Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године, са Акционим планом за период 2021–2023 године**, има за циљ да допринесе стварању услова за ефикасније управљање унутрашњим миграционим токовима помоћу креирања подстицајних политика запошљавања, у циљу трансформације ових простора у имиграционе, пре свега за младе, и јачањем капацитета локалних актера у планирању и спровођењу пројеката миграција и развоја.

4. Институционални механизми координације, израде и праћења спровођења планских докумената

У погледу институционалних механизма за израду, праћење и координацију планских докумената у оквиру ЦОР 10, кључно је министарство надлежно за рад, запошљавање и социјална питања у области система социјалне заштите; остваривање права и интеграцију избеглих и расељених лица, повратника по основу споразума о реадмисији, ромског становништва и других социјално угрожених група; систем пензијског и инвалидског осигурања, социјално осигурање и заштиту војних осигураника и слично. У

²⁰¹ НБС, https://nbs.rs/sr_RS/drugi-nivo-navigacije/statistika/

²⁰² https://kirs.gov.rs/media/uploads/Dokumenti-i-publikacije/Strategije/strategija_upravljanje_migracijama.pdf

оперативном смислу, Социо-економски савет (СЕС) преузима неке од тих надлежности министарства и разматра питања у областима релевантним за ЦОР 10: утицај економске политике и мера за њено спровођење на социјални развој и стабилност, политике запошљавања, политике зарада и цена, образовања и професионалне обуке, здравствене и социјалне заштите и сигурности, демографских кретања и друга питања у складу са актима СЕС. Министарство надлежно за људска и мањинска права и друштвени дијалог задужено је за антидискриминациону политику, равноправност полова, заштиту и унапређење људских и мањинских права, општа питања положаја припадника националних мањина. Надлежности Министарства финансија су: политика јавних прихода и расхода, обезбеђивање финансирања обавезног социјалног осигурања, што га чини номиналним извршиоцем дистрибутивне и редистрибутивне политике.

Важан аспект спровођења Агенде 2030. јесте и укључивање заинтересованих страна и процес израде планских докумената и доношења одлука. Укључивање организација цивилног друштва и других заинтересованих страна у израду планских докумената и прописа, у областима обухваћеним ЦОР 10, реализовано је кроз јавне консултације. У погледу спровођења планских докумената, мапирањем националног планског оквира, утврђено је да плански документи имају развијене мере и активности којима се унапређује сарадња и партнерство, као и укључивање организација цивилног друштва и заинтересоване јавности у спровођење политика и прописа, у области смањења сиромаштва и унапређења доступности основних услуга свим грађанима.

5. Преглед УН показатеља за праћење напретка

На глобалном нивоу праћење напретка у остваривању ЦОР 10 омогућено је преко 14 УН показатеља.²⁰³

У Републици Србији у погледу праћења глобалних УН показатеља којима се прати напредак у остваривању ЦОР 10, важну улогу има **Републички завод за статистику (РЗС) који прати 3 потциља преко 8 УН показатеља**. Према последњем Извештају о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године,²⁰⁴ за 2021. годину напредак је остварен у односу на потциљеве: 10.1, којим се предвиђа раст прихода доњих 40% становништва по стопи вишој од националног просека; 10.3, којим се налаже да се осигурају једнаке могућности и смање неједнакости у исходу, укључујући и елиминисање дискриминаторних закона, политика и пракси. Сложену годишњу стопу раста могуће је мерити само за један потциљ (10.4), док су за преостала два (10.1 и 10.3), подаци доступни само за једну годину, па није могуће израчунати тренд промене. За потциљ 10.4, којим се предвиђа усвајање политика, нарочито фискалних у области зарада и социјалне заштите, бележи се значајан напредак.

С друге стране, сагледавањем показатеља утврђених документима јавних политика у оквиру мапирања националног планског оквира релевантног за ЦОР 10, идентификовано је да се показатељи утврђени документима јавних политика у већини **не подударују са УН показатељима у оквиру ЦОР 10** и да се могу **повезати са 2 УН показатеља, у оквиру 2 потциља**. Сходно томе, важећи документи јавних политика тренутно не пружају адекватан оквир за праћење доприноса планских докумената глобалним УН показатељима, као и доприноса планских докумената достизању ЦОР 10.

Табела 5. приказује потциљеве одрживог развоја у оквиру којих напредак Републике Србије у достизању ЦОР 10 прати РЗС преко одређених УН показатеља. С друге стране, у табели су представљени потциљеви у оквиру којих се допринос планских докумената циљевима одрживог развоја може пратити на основу показатеља утврђених документима јавних политика, које је могуће повезати са УН показатељима одрживог развоја у оквиру одређеног потциља.

Да би се омогућило ефектније праћење доприноса планских докумената ЦОР 10, у наредном периоду је приликом утврђивања показатеља за праћење спровођења планских докумената, потребно узети у обзир и показатеља које прати РЗС.

Табела 5. Потциљеви ЦОР 10 у оквиру којих Републички завод за статистику прати глобалне УН показатеље одрживог развоја, и чије праћење може бити омогућено и преко докумената јавних политика

²⁰³ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

²⁰⁴ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

Потциљеви одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих РЗС прати УН показатеље одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих се на основу показатеља утврђених ДЈП може пратити допринос ДЈП ЦОР 10
10.1	X	
10.2		
10.3	X	X
10.4	X	X
10.5		
10.6		
10.7		
10.a		
10.б		
10.ц		

ЦОР 4: Квалитетно образовање

1. Преглед оствареног напретка

Образовање је покретач одрживог развоја и економског раста. образовање и обуке омогућавају људима да се лакше запосле, да буду продуктивнији, иновативнији и конкурентнији на тржишту рада. Рано укључивање у систем образовања и приступ образовању, до нивоа стечених квалификација које омогућавају одговарајућу укљученост у тржиште рада и друге друштвене процесе, важно је и зато што повећава могућности за излазак из сиромаштва.

На глобалном нивоу остварен је велики напредак у оквиру обухвата основним образовањем. Број деце која не похађају наставу преполовљен је од 2000. године. Ово је праћено и повећањем писмености и већим бројем девојчица које се школују. Ипак, и даље постоје велике разлике у доступности образовања за разне маргинализоване групе. ЦОР 4 промовише идеју да сва деца заврше основно и средње образовање.

ЦОР 4 залаже се за бесплатно предшколско, основно и средње и приступачније универзитетско образовање, подизање нивоа укључености, посебно најосетљивијих група, у образовни систем и доступност целоживотног учења.

Република Србија је једна од ретких европских земаља у којима средње образовање није обавезно, што неповољно утиче на остварење **потциља 4.1. Обезбедити бесплатно, једнако и квалитетно основно и средње образовање за све.** У популацији старијих од 15 година, према подацима РЗС, око 35% особа или нема завршено основно образовање или има само основно образовање (13,68% без образовања и 20,76% популације са основним образовањем). Број деце на свим нивоима образовања се смањује због демографских промена, а обухват је у благом паду. Код основног образовања, обухват је био 96,6% у школској 2019/2020. години²⁰⁵ (98,1% у школској 2018/2019. години). Иако скоро сви ученици настављају образовање после основне школе, због великог осипања, обухват генерације средњим образовањем је само 87,4% у школској 2019/2020. години (87,4% и у претходној школској години). О квалитету основног образовања најбоље говори OECD PISA тест (последњи пут рађен 2018. године у Републици Србији²⁰⁶), према коме остварени резултати петнаестогодишњака из Републике Србије на тесту из читања износе 439 поена (OECD просек 487), математике 448 поена (OECD просек 489) и науке 440 (OECD просек 489). Успешност ученика у образовном систему огледа се и кроз стопу завршавања основног и средњег образовања. Стопа завршавања – први циклус основног образовања (УН показатељ 4.1.2а), износи 99,9% у 2019. години.²⁰⁷ Стопа завршавања – други циклус основног

²⁰⁵ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20212054.pdf>

²⁰⁶ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/02/PISA-2018-IZVE%C5%A0TAJ.pdf>

²⁰⁷ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN04010201?languageCode=sr-Cyrl>

образовања (УН показатељ 4.1.2б), износи 99,5% у 2019. години.²⁰⁸ Стопа завршавања – средње образовање (УН показатељ 4.1.2ц), износи 97,7% у 2019. години.²⁰⁹

Образовни систем у Републици Србији није довољно инклузиван, јер су његови капацитети да одговори на образовне потребе различитих осетљивих друштвених група недовољно развијени, као и афирмативне мере за упис ученика из породица нижег социо-економског статуса. Многе образовно-васпитне установе имају архитектонске баријере које онемогућавају већу приступачност објектима и тиме смањују доступност образовању особа са инвалидитетом. У Републици Србији постоји укупно 48 специјализованих школа за ученике са сметњама у развоју. Основно образовање за ученике са сметњама у развоју реализовано је у 163 школа са укупно 4.119 ученика у школској 2021/2022. години.²¹⁰ Средње образовање за ученике са сметњама у развоју реализовано је у 39 школа са укупно 2.208 ученика у школској 2020/2021. години.²¹¹

У вези са **потциљем 4.2. Обезбедити приступ квалитетном развоју у раном детињству, бризи и предшколском образовању**, обухват деце обавезним припремним предшколским програмом (ППП) (УН показатељ 4.2.2.), на задовољавајућем је нивоу и износи 96,4% у 2020. години.²¹² Ипак, обухват деце узраста 0–3 године предшколским програмом и образовањем износи 31,8%, док је обухват деце старости од 3 године до ППП 62,6% у 2020. години.²¹³ Велики проблем представља неадекватна мрежа предшколских установа и недовољни капацитети. Развој деце старости 24–59 месеци у доменима здравља, образовања и психо-социјалног благостања, мерен је индексом раног развоја детета²¹⁴ (УН показатељ 4.2.1), који износи 97,2% у 2019. години.²¹⁵

У вези са **потциљем 4.3. Једнака доступност јефтиног и квалитетног техничког, стручног и терцијарног образовања**, у Републици Србији је обухват генерације која похађа факултет и високе школе око 54,7% у школској 2019/2020. години.²¹⁶ Број студената на факултетима и високим школама смањен је за 3,1% у школској 2019/2020. години.

Највећи проблем представља неусклађеност квалификација са потребама тржишта рада, што је од важности за остварење **потциља 4.4. Повећати број младих и одраслих са релевантним техничким и стручним вештинама**. Учешће младих (старости 15–24 година) и одрасле популације (15+), који поседују информационо-комуникационе вештине²¹⁷ (УН показатељ 4.4.1), износи 26,84% у 2019. години.²¹⁸

У циљу остварења инклузивног образовања, неопходно је остварити напредак у оквиру **потциља 4.5. Елиминисати све облике дискриминације у образовању**. Индекси паритета²¹⁹ на нивоу основних школа (УН показатељ 4.5.1) у 2019. години износе: девојчице/дечаца 0,96; најсиромашнији/најбогатији 1,04; остало/градско 1,03. Индекси паритета на нивоу нижих средњих школа у 2019. години износе: девојчице/дечаца 0,99; најсиромашнији/најбогатији 0,97; остало/градско 1. Индекси паритета на нивоу виших средњих школа у 2019. години износе: девојчице/дечаца 0,99; најсиромашнији/најбогатији 0,8; остало/градско 0,94.²²⁰

²⁰⁸ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN04010205?languageCode=sr-Cyrl>

²⁰⁹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN04010209?languageCode=sr-Cyrl>

²¹⁰ РЗС, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Html/G20221072.html>

²¹¹ РЗС, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Html/G20221178.html>

²¹² РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN04020201?languageCode=sr-Cyrl>

²¹³ РЗС, http://devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Republika%20Srbija_EURSRB.pdf

²¹⁴ Индекс раног развоја детета (ECDI) приказује проценат деце која се правилно развијају у најмање 3 од следећа 4 домена: познавање слова и бројева, физички развој, социјално-емоционални развој и учење.

²¹⁵ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN04020101?languageCode=sr-Cyrl>

²¹⁶ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20212054.pdf>

²¹⁷ Информационо-комуникационе вештине утврђене на основу способности (вештина) за креирање електронске презентације на рачунару.

²¹⁸ United Nations Statistics Division, <https://sdg-tracker.org/quality-education>

²¹⁹ Индекс паритета у различитим нивоима образовања мери прилагођене нето стопе похађања према полу (девојчице у односу на дечаке) и према квинтилима сиромаштва (најсиромашнији у односу на најбогатије), према ISCED 2011 класификацији, за категорије ISCED 1 – основна школа (1–4. разреда у оквиру националног образовног система – НОС), ISCED 2 – нижа средња школа (еквивалентно 5–8. разреду основне школе у оквиру НОС) и ISCED 3 – виша средња школа (еквивалентно 1–4. разреду средње школе у оквиру НОС).

²²⁰ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN040501?languageCode=sr-Cyrl>

Стопа писмености (УН показатељ 4.1.1.) у Републици Србији износи 99,5%²²¹ у 2019. години, што је у директној вези са остварењем **потциља 4.6. Обезбедити језичку и нумеричку писменост за све младе и знатан број одраслих**. Проблем представља висок удео ученика старости 15 година који нису достигли најмањи фиксни ниво постигнућа на PISA скали за три основна школска предмета (УН показатељ 4.6.1). Остварени резултати по предметима износе: математика 39,7%, читање 37,7% и наука 38,3% у 2018. години.²²²

2. Допринос процеса ЕУ интеграција и других међународних процеса

У погледу обезбеђивања квалитетног образовања, оквир за напредак Републике Србије остварује се и кроз процес европских интеграција. За приступање Републике Србије Европској унији, од велике је важности чињеница да је Република Србија у фебруару 2017. године успешно отворила и **привремено затворила два преговарачка поглавља која се налазе у оквиру кластера – Конкурентност и инклузивни раст. Преговарачко поглавље 26** које се односи на образовање и културу, важно је јер је људски капитал у развијеним економијама ЕУ препознат као главни развојни ресурс, а његов квалитет првенствено зависи од понуде одговарајућег образовања и обуке. Правни оквир, у којем су смернице за креирање друштва знања у ЕУ, манифестује се кроз велики број докумената ЕУ (Болоњска декларација, Лисабонска стратегија, Копенхашка декларација итд.). За вредновање образовања и стечених вештина, успостављен је Европски квалификациони оквир као алат превођења и међународног поређења квалификација појединаца, ради њихове процене на тржишту рада. Правне тековине у области преговарачког поглавља 26 углавном се састоје од оквира сарадње који користи програме и отворени метод координације у правцу приближавања националних политика и остваривања заједничких циљева. У области образовања, обуке и младих, државе чланице треба да имају законодавни, административни и финансијски оквир, као и неопходан капацитет, како би се обезбедило добро управљање, укључујући финансијско управљање децентрализованим програмима ЕУ.

Преговарачко поглавље 25 – Наука и истраживање, препознати су од стране Европске уније као кључни носиоци развојних политика, који доприносе економском расту и стварању радних места. Наука и истраживање обавезује земље чланице да развију способност за њихову имплементацију, како би следиле циљеве и активности у области истраживања и технолошког развоја. Способност имплементације односи се на постојање услова неопходних за ефективно учешће у програмима ЕУ за истраживања и иновације, који обухватају потребне административне капацитете и изградњу капацитета у истраживању и иновацијама, како би се олакшала интеграција у Европски истраживачки простор. Европски циљ улагања од 3% БДП-а у истраживање, јачање изградње људских ресурса, модернизација истраживачке инфраструктуре и стварање одговарајућих оквирних услова, који ће допринети развоју Иновативне уније, важни су индикатори напретка у овој области.

Процес усаглашавања са стандардима ЕУ у области образовања остварује се и учешћем Републике Србије у програмима Темпус, Еразмус Мундус и „Млади у акцији”, као и у централизованим акцијама Програма целоживотног учења, а од 2014. године, Република Србија учествује у програму Еразмус+. Од јануара 2019. године Република Србија има статус програмске земље и учествује у програму Еразмус+ под истим условима и могућностима као и државе чланице ЕУ.

Привредни раст заснован на знању и иновацијама, један је од стубова развоја земаља ЕУ. Путем **Агенде вештина**,²²³ стратешког оквира за образовање и обуке, као и кроз **Еразмус+** програме,²²⁴ Европа директно подржава унапређење образовања и обука у земљама чланицама. Програми Еразмус+ се деле на неколико области: мобилност појединца, сарадња за иновације и размене добрих пракси, подршка за реформу политика и посебан програм Жан Моне.

²²¹ <http://uis.unesco.org/en/country/rs>

²²² РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN040601?languageCode=sr-Cyrl>

²²³ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223>

²²⁴ https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/node_en

У априлу месецу 2014. године, Република Србија је прихватила позив Европске комисије за учешће у **Отвореном методу координације (ОМК)** у области образовања и обука и тиме прихватила права и обавезе у овој области до пуноправног приступања Републике Србије Европској унији.

У претходном периоду, од 2001. до 2013. године, Република Србија је активно учествовала у **Темпус програму** Европске уније (пре него што је интегрисан у Еразмус+ програм). Институције из Републике Србије су привукле око 45 милиона евра из Темпус програма, и као такав, био је највећи финансијски инструмент за модернизацију високог образовања у Републици Србији и укључивање Републике Србије у актуелне токове европског простора високог образовања.

Република Србија је пуноправна чланица **програма Еразмус+** од 2019. године и има статус програмске земље, што значи да се установе и организације могу пријављивати за све врсте пројеката, као и државе чланице ЕУ. Кроз област Еразмус+ програма – Учење у иностранству у току 2019. године, 2.486 учесника је у оквиру 115 српских пројеката користило мобилност у високом образовању, стручном образовању и обукама, школском образовању, учењу одраслих и омладине за укупан износ бесповратних средстава у висини од 4,56 милиона евра. Кроз област Еразмус+ програма – Стратешка партнерства у току 2019. године, кроз 28 пројеката, 122 организације је размењивало знања и искуства у циљу стварања релевантнијих и модернијих система образовања, обуке и омладинских система у износу од 2,35 милиона евра.

Област образовања једна је од области које су обухваћене у оквиру **Стратегије развоја Југоисточне Европе до 2030. године**. Стратегија настоји да промовише и унапреди спровођење Циљева одрживог развоја УН у региону Југоисточне Европе (ЈИЕ), кроз три димензије одрживог развоја: Просперитет, Људи и Мир и Партнерства. Област образовања обрађена је у сегменту Људи у оквиру приоритета који је усмерен на олакшавање приступа образовању и побољшање његовог квалитета. Спровођење Стратегије омогућиће унапређење квалитета и доступност основног и средњошколског нивоа образовања; једнак приступ образовању свим дечацима и девојчицама, женама и мушкарцима, на свим нивоима образовања; елиминисање родних диспаритета у образовању, као и стручно оспособљавање за све подгрупе становништва које живе у ризику од сиромаштва. Један од циљева Стратегије јесте и повећање броја младих и одраслих који имају релевантне вештине, укључујући техничке и стручне вештине, за запошљавање, пристојне послове и предузетништво.

Агенда за Западни Балкан о иновацијама, истраживању, образовању, култури, омладини и спорту („Агенда иновација за Западни Балкан“), базира се на три стуба, политичком, тематском и регионалном и представља свеобухватну, дугорочну стратегију за сарадњу у овим областима са Западним Балканом и биће од суштинског значаја за поспешивање развоја људског капитала, заустављање „одлива мозга“ и подстицање „циркулације мозга“, дигиталну трансформацију, конективност и мобилност, културну и регионалну сарадњу, као и за подстицање развоја дугорочног и одрживог иновационог окружења и преласка на економију засновану на знању. Њом ће се поставити темељи за доношење политика заснованих на чињеницама и промовисаће се инклузивни и висококвалитетни систем образовања и обуке, пружајући младима у региону боље изгледе за будућност.

Република Србија учествује и у великом број регионалних иницијатива које су релевантне за остварење ЦОР 4. Посебно је важно поменути **Центар за предузетничко учење Југоисточне Европе (SEECEL)**, као и **Иницијативу за реформу образовања Југоисточне Европе (ERISEE)**. За реформе у Републици Србији важна је и сарадња са **Европском фондацијом за обуке (ETF)**, са центром у Италији, чији је циљ развој едукације и тренинг система у партнерским државама Европске уније.

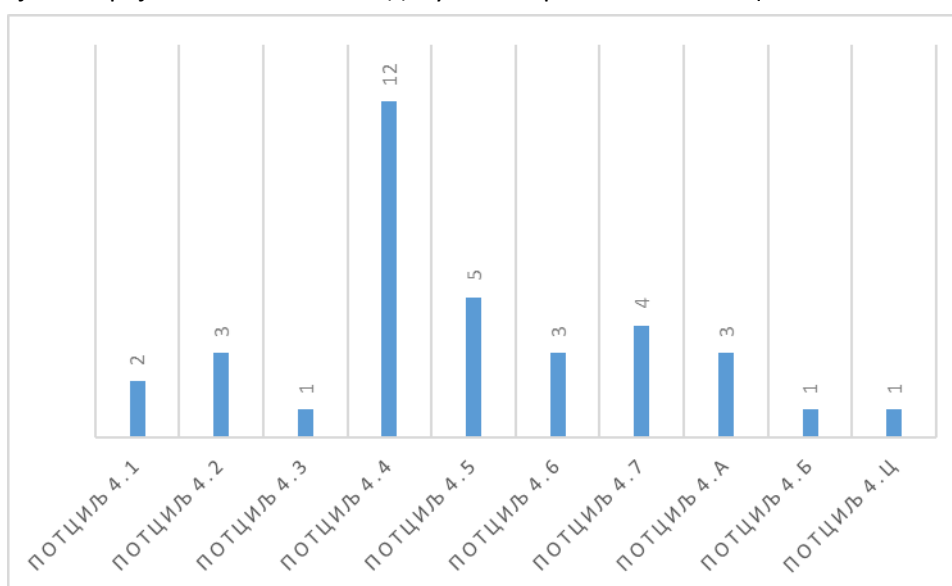
Европска комисија је у октобру 2020. године усвојила свеобухватан **Економско-инвестициони план за Западни Балкан**, са циљем да поспешу дугорочан привредни опоравак региона, подржи зелену и дигиталну транзицију, регионалну интеграцију и конвергенцију са Европском унијом. План је дефинисао десет инвестиционих приоритета, међу којима се препознаје и **Гаранција за младе**, са циљем да младима пружи подршку у погледу добијања квалитетних понуда за посао, наставак образовања, праксу или обуку у периоду од четири месеца од уласка у статус незапослености или напуштања, односно завршетка формалног образовања. Програм Гаранција за младе спроводи се у државама чланицама ЕУ и пример је интервенције у оквиру које се младима, који су неактивни и незапослени, приступа кроз сарадњу различитих сектора и социјалних партнера, укључујући и

организације цивилног друштва, а у циљу дугорочно одрживе интеграције на тржиште рада. Гаранција за младе ствара прилике за младе и снажан је покретач структурних реформи и иновација.

3. Преглед националног планског оквира Републике Србије

Мапирање националног планског оквира у оквиру ЦОР 4: Квалитетно образовање, обухватило је преглед шеснаест планских докумената у области образовања, социјалне политике и заштите, родне равноправности, антидискриминације, конкурентности и економског развоја и другим сегментима подједнако важним, како за процес европских интеграција и припрему Републике Србије за процес преговора у оквиру кластера – Конкурентност и инклузивни раст, тако и за напредак у оквиру ЦОР 4.

Важећа планска документа могу се повезати са свих десет потциљева у оквиру ЦОР 4. Кључни документ који доприноси највећем броју потциљева, јесте Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године, за спровођење Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године. С друге стране, *потциљ 4.4. Повећати број младих и одраслих са релевантним вештинама*, потциљ је коме доприноси највећи број важећих планских докумената релевантних за ЦОР 4.

Слика 6. Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима ЦОР 4 – Квалитетно образовање

Кључни плански документ Републике Србије за остварење ЦОР 4 је **Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године**²²⁵ са **Акционим планом за период од 2021. до 2023. године**, која је усвојена 2021. године. Овај кровни плански документ представља оквир за све нивое образовања у Републици Србији, као и све аспекте образовног система, укључујући инклузивност образовања, усклађивање са потребама привреде, унапређење квалитета и обухвата образовања.

У погледу **потциља 4.1. Бесплатно, једнако и квалитетно основно и средње образовање за све**, важан допринос остварује **Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године** са пратећим Акционим планом. Реализација Стратегије ће допринети унапређењу квалитета наставе и учења, праведност и доступност доуниверзитетског образовања и васпитања и јачању васпитне функција образовно-васпитних установа. Приоритети Стратегије у овој области су развијање нових и унапређивање постојећих стандарда квалификација и стандарда постигнућа, унапређење програма наставе и учења, подршка у јачању васпитне функције, унапређење система самовредновања и спољашњег вредновања рада установа, као и система и процеса за праћење напредовања ученика и нових програма наставе и учења. Унапређење доступности основног и средњег образовања препознато је као приоритет и у **Стратегији за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године**. Развијањем инклузивног,

²²⁵ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2021/06/SROVRS-2030-1.pdf>

интеркултуралног, недискриминаторног и безбедног образовања за децу ромске националности, а у циљу обезбеђивања пуне укључености у предшколско, основно, средње и високо образовање, и пружање подршке функционалном образовању одраслих Рома и Ромкиња, уз повећање делотворности и ефикасности механизма за борбу против дискриминације и циганизма као облика расизма, Стратегија ће утицати на повећање обухвата деце ромске националности основним и средњим образовањем.

У погледу напретка у области предшколског и основног образовања, приоритет **Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године са Акционим планом** усмерен је ка остварењу потциља **4.2. Приступ квалитетном развоју у раном детињству, бризи и предшколском образовању**. Стратегијом ће се омогућити унапређење едукације наставног особља, развијање и јачање мреже педагошких асистената у предшколским установама, повећање броја предшколских установа и њиховог обухвата, као и доступности материјала за праксу у предшколским установама. **Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године** бави се питањима и проблемима повећања обухвата деце ромске националности предшколским и основним образовањем. Њеном реализацијом омогућиће се унапређење приступачности предшколског образовања за све дечаке и девојчице и повећање обухвата деце ромске националности у узрасту до 3 године, од 3,5 до 5,5 година, као и обухвата деце предшколским припремним програмом. Као један од проблема са којим се суочавају млади родитељи, препознат је и проблем неадекватно развијеног система збрињавања деце. У сфери предшколског образовања и даље се бележи недовољан број објеката предшколских установа, као и недовољан обухват деце. Мајке које тренутно не раде, а хтеле би, у више од половине случајева наводе да је то због непостојања установа за чување деце у месту у коме живе.²²⁶ Развијање мреже установа за предшколско васпитање, отварање предшколских установа у новим насељима, при привредним субјектима и обезбеђивање капацитета и доступности услуга у складу са локалним потребама, препознато је као приоритет у оквиру **Измена и допуна Стратегије подстицања рађања**, која такође може допринети повећању доступности предшколског образовања.

Потциљ 4.3. Једнака доступност јефтиног и квалитетног техничког, стручног и терцијарног образовања препознат је у свим својим аспектима у оквиру постојеће **Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године са Акционим планом**. Од значаја за остваривање овог потциља је и развој оквира за праћење и вредновање квалитета високог образовања и примена добијених резултата у формулацији политике високог образовања, али и других мера предвиђених Стратегијом: унапређење система финансирања, јачање људских капацитета и повећање степена сарадње на националном и међународном нивоу. Обезбеђени су неопходни услови за несметано функционисање Агенције за квалификације током 2019. године. Акциони план у области средњег стручног образовања предвиђа унапређење планова и програма наставе, увођење нових профила, укључивање послодаваца у процес развоја овог степена образовања и праћење и вредновање ученика.

Остваривање напретка у оквиру **потциља 4.4. Повећати број младих и одраслих са релевантним вештинама**, изузетно је важно за Републику Србију, пре свега због развијања и припреме одговарајуће понуде радне снаге на тржишту рада. Због неусклађености квалификација радне снаге са потребама тржишта рада, уведен је концепт дуалног и предузетничког образовања, у складу с којим ученици средњих школа и студенти имају интензивну практичну припрему у предузећима у којима би се касније и запослили. **Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године са Акционим планом** ће омогућити развој дигиталног образовања на доуниверзитетском нивоу и унапредити релевантност високог образовања на националном и међународном нивоу, подстицањем сарадње високошколских установа са послодавцима, привредним и јавним сектором и јачање предузетничке компоненте високог образовања. Повећање компетенција ученика и одраслих припадника ромске националне мањине за улазак у свет рада и високо образовање, применом афирмативних мера у средњем и високом образовању и смањење осипања из система образовања, препознато је као приоритет **Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године**, а како би се повећала проходност ученика и ученица

²²⁶ Републички завод за статистику (2011). Жене и мушкарци.

ромске националности, и одраслих Рома и Ромкиња кроз образовни систем све до високог образовања и тиме повећала њихова конкурентност на тржишту рада. Афирмативне мере за упис на факултете и даље постоје у форми норми места која се чувају за одређене групе студената на сваком програму. За коришћење Програма афирмативне мере уписа на високошколске установе, чији је оснивач Република Србија, уписано је 120 младих Рома и Ромкиња (од укупно 170 пријављених) у школској 2019/2020. години.²²⁷

Унапређење компетенција младих и одраслих, посебно у области дигиталних компетенција, како би се повећале њихове шансе на тржишту рада и могућности за њихово запошљавање, обухваћено је у неколико планских докумената. Оспособљавање младих у области техничких вештина за предузетништво препознато је као приоритет у оквиру **Стратегије развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године**, која посебан акценат ставља на област унапређења дигиталних компетенција у образовању унапређивањем квалитета наставног плана у школама на свим нивоима образовања. Тиме ће се створити предуслови за креирање одговора на технолошке изазове и развијање компетенција појединаца и друштва које могу да одговоре на брз развој савремених технологија у свим сегментима живота и растуће потребе тржишта рада. Подстицањем дијалога између приватног сектора и образовања **Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године, са Акционим планом за период 2021–2023. године**, допринеће креирању наставних планова и програма који ће ефикасније одговорити на потребе тржишта рада, посебно у погледу стицања дигиталних вештина младих који излазе на тржиште рада, а како би се боље одговорило на потребе приватног сектора у овој области. Образовање оријентисано ка иновативности и предузетништву, путем увођења предузетничких вештина у програме на факултетима и академијама у областима 4С, један је од приоритета **Стратегије паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године (4С)**, која треба да допринесе унапређењу компетенција истраживача и ефикаснијој сарадњи са привредом. **Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године** истиче да је потребно унапредити наставне садржаје у основним и средњим школама у складу са потребама условљеним напретком вештачке интелигенције, као и повећањем заступљености вештачке интелигенције у програмима у основним студијама у областима рачунарских наука и рачунарског инжењерства, у циљу развоја образовања усмереног ка потребама савременог друштва и привреде. Развој компетенција младих у оквиру формалних и неформалних програма образовања и обуке, као и спровођење мера које треба да омогуће усклађивање знања, вештина и компетенција које се стичу у процесу целоживотног учења, са потребама тржишта рада, централни су сегменти **Националне стратегије за младе за период од 2015. до 2025. године**. Унапређење положаја незапослених лица на тржишту рада један је од приоритета **Стратегије запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године**, која између осталог пружа подршку лицима чија знања и вештине нису довољно конкурентна на тржишту, интензивнијим укључивањем у мере активне политике запошљавања које подразумевају финансијску подршку за лице или послодавца. Део образовних политика усмерених на унапређење компетенција младих и одраслих у сегменту стварања релевантних вештина и техничких компетенција потребних на тржишту рада, обухвата и **Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године са Акционим планом за период 2021–2022. године**. Стратегија ће допринети креирању вештина неопходних за развој и успех стартапа и предузетништва са фокусом на програме који се развијају за средње и високо образовање. **Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године**, у оквиру прве три структурне реформе, утицаће на стварање амбијента који ће допринети унапређењу компетенција младих и побољшању њиховог положаја на тржишту рада. Структурним реформама утицаће се на уклањање системских препрека за боље перформансе младих на тржишту рада с једне стране, и унапређење њихових знања и вештина, како би се осигурало стицање препознатих квалификација, омогућило стицање радног искуства, развијање предузетничких вештина код младих, и тиме утицало на спречавање неповољних миграторних токова и допринело развоју и већој искоришћености потенцијалне радне снаге. Следећа структурна реформа у оквиру Програма економских реформи допринеће наставку унапређивања дуалног модела студија у високом образовању, чиме ће се обезбедити услови за стицање, усавршавање и развој компетенција студената, у складу с потребама тржишта рада, лакше

²²⁷ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/10/Izvestaj-o-Realizaciji-Akcionog-Plana-za-Sprovođenje-Strategije-Razvoja-Obrazovanja-u-Srbiji-do-2020.-godine-za-2019.-godinu.pdf>

запошљавање по завршеном високом образовању, даље образовање и целоживотно учење. Дуални модел студија у високом образовању допринеће повећању релевантности високог образовања и запошљивости свршених студента и осавремењивању наставног процеса, кроз сарадњу са привредом и додир са савременим технолошким достигнућима, а допринеће се и јачању конкурентности привреде Републике Србије.

Секторски фокусиран **Програм развоја винарства и виноградарства Републике Србије за период 2021–2031. године**, такође ће допринети унапређењу специфичних компетенција произвођача вина, и то путем осигурања квалитетнијег система образовања постојећим винарима и усклађивањем програма средњег и високог образовања. Усклађивање система образовања са потребама привреде, с акцентом на праћење иновација које носи са собом четврта индустријска револуција, посебно у сфери развијања нових занимања и стручних профила и стварање услова за привлачење страних студената, дефинисано је као један од приоритета **Стратегије о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године, са Акционим планом за период 2021–2023. година**.

Један од циљева **Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године са Акционим планом**, представља и подршка образовно-васпитним установама у остваривању отворености, праведности и доступности образовања, што је у складу са **потциљем 4.5. Елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ за рањиве групе, укључујући особе са инвалидитетом и децу у рањивим ситуацијама**. Акционим планом су обухваћене области које треба да омогуће унапређење инклузивног образовања, укључујући како јачање капацитета образовно-васпитних установа и наставног особља, тако и развој посебних програма наставе у области заштите од насиља, злостављања и занемаривања, дискриминације, унапређивања родне равноправности, очувања менталног здравља, унапређења репродуктивног здравља и превенције ризичних облика понашања деце и младих.

Питање родне равноправности у образовању кроз уродњавање образовних програма и наставних садржаја за предшколско, основно и средње школско образовање, јачање капацитета свих релевантних актера и институција и подизања нивоа свести о значају остваривања родне равноправности и промоција инклузивног, родно сензитивног и доживотног учења, обухваћено је **Стратегијом за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године са пратећим Акционим планом**. Обезбеђивање једнаког приступа свим нивоима образовања и стручног оспособљавања у циљу пружања подршке функционалном образовању одраслих Рома и Ромкиња, уз повећање делотворности и ефикасности механизма за борбу против дискриминације и циганизма као облика расизма у образовању, обухваћено је **Стратегијом за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године**. Реализација **Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године** утицаће на повећану друштвену инклузију особа са инвалидитетом у контексту унапређења приступачности објеката и развијања програма, планова и пројеката са уграђеном компонентом приступачности, у складу са принципом „Универзални дизајн”, унапређивањем и што већим коришћењем асистивних технологија. **Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године**, усмериће средства на унапређење могућности равноправног приступа образовању за све и подршку младима из осетљивих друштвених група, како би се смањио број младих који напуштају школовање.

У погледу **потциља 4.6. Обезбедити језичку и нумеричку писменост за све младе и знатан број одраслих** Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године истиче проблем недовољне функционалне, математичке и научне писмености (као и информатичке и културно-уметничке писмености), код ученика основних школа у Републици Србији. Реализација Стратегије омогућиће унапређење наставе и учења у доуниверзитетском образовању, развијањем нових и унапређивањем постојећих стандарда квалификација и стандарда постигнућа, програма наставе и учења, као и развојем услова и подршком образовно-васпитним установама у унапређивању програма, наставе и учења у доуниверзитетском образовању и васпитању.

Један од приоритета **Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године**, јесте да спречи рано напуштање основног образовања од стране деце (нарочито девојчица) из ромске заједнице, посебно при преласку из четвртог у пети разред и из основног у средње образовање, као и да унапреди капацитете образовних установа за њихово

спровођење. Стицање језичке и нумеричке писмености предуслов је развијању компетенција младих и повећању њихове запошљивости и одговарању на потребе тржишта рада, чему ће допринети **Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године.**

Напредак у остваривању **потциља 4.7. Унапредити знања и вештине за одрживи развој** биће остварен реализацијом **Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године**, која препознаје важност унапређења образовања у области животне средине за потребе одрживог развоја. Стратегија ће омогућити унапређење знања и вештина наставника и ученика у области одрживог развоја, колективне добробити и демократске културе. **Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године** истиче потребу уродњавања јавних политика и законодавства на свим нивоима образовања и подизања свести о значају родне равноправности. Повећање учешћа младих у заштити животне средине и одрживог развоја спровођењем активности, које имају за циљ да унапреде информисаност и учешће младих у доношењу одлука у области заштите животне средине и одрживог развоја, предвиђено је **Националном стратегијом за младе за период од 2015. до 2025. године**. Спровођење едукативних програма усмерених на значај очувања и унапређења стања животне средине и здравља људи препознато је као један од приоритета **Стратегије јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године**.

У циљу унапређења приступачности, доступности, праведности и инклузивности образовних установа, **Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године**, омогућиће успостављање нових и унапређење постојећих механизма подршке образовно-васпитним установама у остваривању отворености, праведности и доступности и подстицаће интеркултуралност у образовању и тако допринети остваривању **потциља 4.а Изградити и побољшати образовне установе које су прилагођене деци, особама са инвалидитетом и припадницима различитог пола, и обезбедити безбедно, ненасилно, инклузивно и делотворно окружење за учење за све**. Остваривању овог потциља допринеће и **Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године**, посебно кроз сет активности креираних да унапреде инклузивно васпитање и образовање и осигурају да ромске девојчице и девојчице са инвалидитетом имају једнаке шансе у образовању.

Јачање васпитне функције школа на свим нивоима образовања са циљем превенције насиља, приоритет је у **Стратегији развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године**, што је важно за остварење **потциља 4.а. Изградити и побољшати образовне објекте (прилагођени особама са инвалидитетом, безбедна, ненасилна, инклузивна и делотворна окружења за учење)**. Значајан део Стратегије обухватају и инвестициона улагања усмерена на унапређење квалитета образовне инфраструктуре као неопходног предуслова за унапређење приступачности образовања и физичке доступности простора у којем се одвија васпитно-образовни процес. **Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године**²²⁸ са **Акционим планом за период од 2021. до 2022. године**, има за циљ да допринесе унапређењу приступачности објеката, јавних површина, информација, услуга и производа особама са инвалидитетом, како би се целокупно окружење учинило једнако доступним особама са инвалидитетом. У Стратегији се у оквиру анализе проблема наводи да државе треба да идентификују препреке и баријере у приступачности објеката (између осталог и школе).

Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године у наредном периоду ће пружити подршку интернационализацији високог образовања, обезбеђивањем подстицајних средстава (стипендије, смештај) за одлазне и долазне мобилности наставника, гостујућих професора, студената и истраживача у области науке и уметности, чиме ће допринети **потциљу 4.б. Повећати број стипендија које су доступне земљама у развоју**.

Квалификације и компетенције наставника биће унапређене кроз студијске програме за иницијално образовање наставника и васпитача, укључујући и мере подршке усмерене на унапређење концепције приправништва, као и унапређењем система сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника. Тиме ће **Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године** допринети **потциљу 4.ц. Повећати број квалификованих учитеља**.

²²⁸ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2020/44/1/reg>

4. Институционални механизми координације, израде и праћења спровођења планских докумената

Кључну надлежност у погледу креирања, спровођења и праћења образовне политике у Републици Србији има министарство надлежно за просвету, укључујући и Завод за унапређивање образовања и васпитања, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Национални просветни савет, Национално тело за акредитацију и обезбеђење квалитета у високом образовању, као и јединице локалне самоуправе. Поред тога, сваки подсистем образовања има различите механизме за координацију и сарадњу. У област паметне специјализације, вештачке интелигенције, и стартап екосистема, такође кључну надлежност има министарство надлежно за науку и технолошки развој.

У области унапређења доступности, приступачности и инклузивности образовања, у контексту обезбеђивања једнаког приступа образовању без обзира на пол, расу, националну припадност, веру, укључујући и рањиве групе, особе са инвалидитетом и децу у рањивим ситуацијама, институционални оквир је комплекснији и захтева координацију и интересорну сарадњу више различитих институција. Кључну надлежност, поред министарства просвете, има министарство надлежно за људска и мањинска права и друштвени дијалог, као и министарство надлежно за рад, запошљавање, борачка и социјална питања. У области унапређења дигиталних и техничких компетенција, као подршка министарству надлежном за науку и технолошки развој, важне послове обавља и министарство надлежно за привреду, као и министарство надлежно за телекомуникације.

Укључивање заинтересованих страна у процес израде планских докумената и доношења одлука, важан је аспект Агенде 2030. и у Републици Србији законски је регулисано Законом о планском систему, као и Пословником о раду Владе. Мапирањем националног планског оквира утврђено је да су **представници организација цивилног друштва и заинтересованих страна путем јавних консултација били укључени у израду већине планских докумената** релевантних за достизање ЦОР 4. У погледу спровођења планских докумената, ЦОР 4 обухвата политике које се традиционално реализују у сарадњи са организацијама цивилног друштва, као и заинтересованим странама у области образовања младих и одраслих. Сходно томе, важећа планска документа, чијом ће реализацијом Република Србија допринети достизању ЦОР 4, укључују и организације цивилног друштва и других заинтересованих страна у спровођење политика и прописа у области образовања.

5. Преглед УН показатеља за праћење напретка

На глобалном нивоу праћење напретка у остваривању ЦОР 4 омогућено је преко 12 УН показатеља.²²⁹

РЗС прати **5 потциљева и 6 УН показатеља**. Према последњем Извештају о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године,²³⁰ за 2021. годину остварени су следећи резултати: напредак у остваривању потциља 4.1 није могуће пратити због тога што су подаци о стопи завршавања првог и другог циклуса основног образовања и средњег образовања из MICS истраживања доступни само за 2019. годину; умерени напредак је присутан у погледу раног развоја деце (потциљ 4.2), али се у погледу учешћа деце у предшколском образовању региструје умерено удаљавање од циља, што чини тенденције у вези са остваривањем овог потциља неконзистентним; неконзистентан тренд забележен је и у односу на потциљ 4.3, којим се предвиђа остварење једнаке доступности приступачног и квалитетног стручног образовања на свим нивоима; неконзистентан тренд је забележен и у оквиру потциља 4.5, док се у оквиру потциља 4.6 бележи удаљавање од циља.

С друге стране, сагледавањем показатеља утврђених документима јавних политика у оквиру мапирања националног планског оквира релевантног за ЦОР 4, установљено је да се показатељи утврђени у документима јавних политика могу **повезати са 7 УН показатеља, у оквиру 6 потциљева**. С тим у вези, планска документа у области образовања, дигиталних вештина и вештачке интелигенције, **омогућавају праћење додатна три показатеља**, која се могу користити како би се пратио напредак Републике Србије у остваривању ЦОР 4: УН показатељ 4.4.1 – Процент младих и одраслих са вештинама информационалних и комуникационих технологија (ИКТ), према врсти вештина; УН показатељ 4.7.1 Мера у којој су (1) образовање о глобалном грађанству и (2) образовање за одрживи развој

²²⁹ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

²³⁰ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

укључени у (а) националне образовне политике; (б) наставне планове и програме; (ц) образовање наставника; и (д) оцењивање ученика; УН показатељ 4.а.1 – Процент школа које нуде основне услуге, према врсти услуге.

Републички завод за статистику прати УН показатеље у оквиру потциљева 4.5 и 4.6 који тренутно нису утврђени планским документима.

Табела 6. приказује потциљеве одрживог развоја у оквиру којих напредак Републике Србије у достизању ЦОР 4 прати РЗС преко одређених УН показатеља. С друге стране, у табели су представљени потциљеви у оквиру којих се допринос планских докумената циљевима одрживог развоја може пратити на основу показатеља утврђених документима јавних политика, које је могуће повезати са УН показатељима одрживог развоја у оквиру одређеног потциља.

Да би се омогућило ефектније праћење доприноса планских докумената ЦОР 4, у наредном периоду је приликом утврђивања показатеља за праћење спровођења планских докумената потребно узети у обзир и показатеље које прати РЗС.

Табела 6. Потциљеви ЦОР 4 у оквиру којих Републички завод за статистику прати глобалне УН показатеље одрживог развоја, и чије праћење може бити омогућено и преко докумената јавних политика

Потциљеви одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих РЗС прати УН показатеље одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих се на основу показатеља утврђених ДП може пратити допринос ДП ЦОР 4
4.1	X	X
4.2	X	X
4.3	X	X
4.4		X
4.5	X	
4.6	X	
4.7		X
4.а		X
4.б		
4.ц		

ЦОР 8: Достојанствен рад и економски раст

1. Преглед оствареног напретка

Одрживи економски раст и запосленост важни су предуслови одрживог развоја. Да би економски раст био заиста одржив, потребно је да буде праћен напретком у еколошки ефикасним технологијама, адекватном акцијом у одговору на климатске промене, мерама унапређивања отпорности на последице климатских промена, заједно са активним мерама тржишта рада и политикама социјалног укључивања.

Напредак у остваривању ЦОР 8 мери се најпре реалним БДП-ом по глави становника, који је у Републици Србији знатно испод просека ЕУ-27. Услед пандемије Ковид-19, у 2020. години и ЕУ-27 бележи негативне стопе економског раста, али је негативна стопа раста најнижа у Републици Србији. Стопа раста БДП остварена у 2021. години у односу на 2020. годину, у Републици Србији је износила 7,4%, а у ЕУ-27 је била нижа, на нивоу од 5,4%.²³¹

ЦОР 8 се залаже да подстицањем одрживог привредног раста, технолошких иновација и предузетништва буду обезбеђени услови за пуну запосленост, уз ефикасне мере искорењивања присилног рада, услове рада достојног човека и једнаке накнаде за рад.

²³¹ <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tec00115/default/table?lang=en>

На глобалном нивоу је у последњих 25 година значајно умањено сиромаштво и повећано учешће средње класе међу запосленима. Ипак, у последње време може се приметити спорији економски раст, повећање неједнакости и повећање незапослености.²³² Као одговор на овај проблем, ЦОР 8 промовише инклузиван и одржив економски раст, кроз повећање продуктивности и подршку технолошким иновацијама и предузетништву. Подстицање предузетништва и креирање нових радних места значајно доприносе остваривању одрживог развоја.

Након избијања светске економске кризе, Републику Србију је карактерисао спорији привредни раст у односу на земље у окружењу. Мере фискалне консолидације и побољшање услова пословања допринели су постепеном опоравку привреде од 2015. године. Раст реалног БДП-а по глави становника (УН показатељ 8.1.1.), у Републици Србији за период 2010–2019. године у просеку је износио 2,5%, док у 2020. години износи 0,9%.²³³

Услед пандемије Ковид-19, током 2020. године реализована су два пакета мера економске подршке привреди и становништву за превазилажење кризе изазване пандемијом. Процењени обим ова два пакета износио је 12,8% БДП, док су, према прелиминарним подацима, реализоване мере у вредности од 11,6% БДП. Економски пакет подршке привреди и становништву значајно је допринео ублажавању негативних ефеката кризе и резултирао је мањим падом привреде, посебно у поређењу са другим европским економијама, а избегнуте су и турбуленције на тржишту радне снаге. Пакет мера у 2021. години предвиђен је у обиму од 4,2% БДП. Утицај пакета мера на фискални резултат у 2021. години процењен је на 2,3% БДП.²³⁴

У вези са **потциљем 8.1. Остваривање одрживог економског раста**, програм фискалне консолидације допринео је уравнотежењу јавних финансија и остваривању привредног раста. Просечна стопа раста БДП била је 2,9% у периоду 2015–2018. године, а у 2019. години износи 4,2%.²³⁵ Као последица негативних ефеката пандемије Ковид-19, остварен је пад привредне активности од 0,9% у 2020. години²³⁶ (5,2% просечан пад земаља ЦИЕ),²³⁷ док се у 2021. години бележи раст БДП од 7,4%.²³⁸ Фискални дефицит у Републици Србији износи 4,1% БДП-а у 2021. години.²³⁹ Ниво јавног дуга у 2021. години износио је 57,1%,²⁴⁰ што представља смањење у односу на 2020. годину (57,8%), али је већи од висине јавног дуга за земље ЦИЕ, 51,9% БДП-а на крају 2021. године.²⁴¹

Индустријска производња у периоду јануар–децембар 2021. године, у поређењу са истим периодом 2020. године, већа је за 6,3%,²⁴² пре свега захваљујући расту у сектору Рударства од 27,5% и опоравку Прерађивачке индустрије, која је забележила раст од 5,5%, привукла 38% страних директних инвестиција у 2021. години²⁴³ и тиме диверсификовала области производње. Такође, процењује се да је у 2021. години, у односу на 2015. годину, остварен раст индустрије укупно од 18,5%, сектора Рударство од 33,0%, сектора Прерађивачка индустрија од 21,5%, док је сектор Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и климатизација остао на истом нивоу.²⁴⁴

Ипак, у структури производње и даље доминирају производи ниже додате вредности и степена финализације. Република Србија, према индикатору софистицираности производног процеса, заузима 72. место од укупно 138 земаља,²⁴⁵ док годишња стопа раста БДП-а по запосленом (УН показатељ 8.2.1) износи 9,8% у 2020. години,²⁴⁶ што је у вези са **потциљем 8.2. Постићи више нивое економске**

²³² <http://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-8-decent-work-and-economic-growth.html>

²³³ ЦОР, РЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN08010101?caller=SDGUN&languageCode=sr-Cyrl>

²³⁴ МФИН, Фискална стратегија за 2022. годину са пројекцијама за 2023. и 2024. годину, https://www.mfin.gov.rs/upload/media/6bzXXG_6184cf6e39c93.pdf

²³⁵ <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

²³⁶ <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

²³⁷ <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2021/April>

²³⁸ <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

²³⁹ <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti/makroekonomski-i-fiskalni-podaci/>

²⁴⁰ <https://mfin.gov.rs/dokumenti2/makroekonomski-i-fiskalni-podaci>

²⁴¹ http://www.fiskalnisavet.rs/doc/ocene-i-misljenja/2022/FS_Misljenje_Nacrt_Strategija_2023-2025.pdf

²⁴² <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20223003.pdf>

²⁴³ https://www.nbs.rs/sr_RS/drugi-nivo-navigacije/statistika/platni_bilans

²⁴⁴ РЗС, Економска кретања у Републици Србији, <https://www.stat.gov.rs/sr-Latn/oblasti/nacionalni-racuni/godisnji-nacionalni-racuni>

²⁴⁵ https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf

²⁴⁶ https://www.ilo.org/shinyapps/bulkexplorer30/?lang=en&segment=indicator&id=SDG_B821_NOC_RT_A

продуктивности преко диверсификације, технолошких унапређења и иновација. У исто време, улагања у науку и иновације у Републици Србији релативно су ниска (0,91% БДП-а у 2020. години) и пре свега долазе из јавног сектора (88,1%).²⁴⁷ Слаба веза науке и привреде одражава се у ниском броју заједнички објављених радова и малом броју регистрованих патената.

Сектор услуга, који чини око 50%²⁴⁸ БДП Републике Србије, бележи константан раст уз повећање трговинског суфицита у 2021. години.²⁴⁹ На раст утиче развој ИКТ сектора, иако су и у значајној мери присутне услуге које не захтевају посебне вештине и знања. Услуге засноване на знању²⁵⁰ чине само 25,5% БДП-а у 2020. години.²⁵¹

У вези са **потциљем 8.3. Креирање нових радних места и подстицање предузетништва**, присутан је пад неформалне запослености. Удео неформалне запосленост у делатностима које нису пољопривредне (УН показатељ 8.3.1) износи 6,8% у 2020. години (8,5% мушкараца и 4,7% жена).²⁵² Микро, мала и средња предузећа и предузетници играју важну улогу у економији Републике Србије, чинећи 99,8% од укупног броја компанија и запошљавајући 30,3% активне радне снаге у 2020. години.²⁵³ Сектор МСПП учествује са 32,2% у формирању БДП-а у 2020. години.²⁵⁴ Препреку у даљем развоју овог сектора представља ограничен приступ изворима финансирања.

Неопходно је начинити додатне напоре у погледу напретка у оквиру **потциља 8.4. Повећању ефикасности ресурса у потрошњи и производњи.** Домаћа потрошња материјала (УН показатељ 8.4.2) износи 132.211 хиљада тона у 2020. години,²⁵⁵ док продуктивност ресурса износи 37,2 РСД/кг у 2020. години.²⁵⁶

У вези са остварењем **потциља 8.5. Пуна и продуктивна запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце уз једнаке зараде за исти рад**, постоје позитивни трендови на тржишту рада у Републици Србији. У 2021. години дошло је до промене Методологије за обрачун индикатора тржишта рада.²⁵⁷ Најзначајнија методолошка промена односи се на дефиницију запослених, односно на искључивање из контингента запослених оних лица која производе пољопривредну робу и услуге намењене личној потрошњи, тј. без пласмана производа на тржиште. Повећање стопе незапослености са 9,7% у 2020. години, на 11,0% у 2021. години и смањење стопе становништва ван радне снаге са 47,8% на 45,3% у истом периоду, могу се сматрати показатељима опоравка, јер се враћају на ниво пре кризе изазване пандемијом. У истом периоду, стопа запослености повећана је са 47,1% на 48,6%.²⁵⁸

У 2021. години, број запослених је, у поређењу са 2020. годином, већи за 2,6%, број незапослених у 2021. години је у односу на 2020. годину већи за 17,8%, док је број становника ван радне снаге смањен за 5,8% у 2021. години.²⁵⁹ На међугодишњем нивоу, стопа запослености повећана је за 1,5 процентних поена (п. п.), а стопа незапослености за 1,3 п. п. и у 2021. години износиле су 48,6%, односно 11,0%, респективно.²⁶⁰ И поред позитивних показатеља, и даље постоји проблем дугорочне незапослености, као и несразмерно висок број младих и социјално угрожених група међу незапосленима. Традиционално неповољнији положај жена на тржишту рада, огледа се у знатно нижој стопи

²⁴⁷ <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/100109?languageCode=sr-Latn>

²⁴⁸ <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/0902010301?languageCode=sr-Latn>

²⁴⁹ https://nbs.rs/sr/drugi-nivo-navigacije/statistika/platni_bilans/

²⁵⁰ Сектори: Ј – Информисање и комуникације, К – Финансијске делатности и делатност осигурања, М – Стручне, научне и техничке делатности, О – Државна управа и одбрана; обавезно социјално осигурање, П – Образовање, Q – Здравствена и социјална заштита, Р – Уметност; забава и рекреација.

²⁵¹ <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/0902010301?languageCode=sr-Latn>, [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Knowledge-intensive_services_\(KIS\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Knowledge-intensive_services_(KIS))

²⁵² P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN080301?languageCode=sr-Cyrl>

²⁵³ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G202110116.pdf>, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G202110117.pdf>, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20215671.pdf>

²⁵⁴ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G202110116.pdf>, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G202110117.pdf>, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Html/G20211266.html>

²⁵⁵ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN08040201?languageCode=sr-Cyrl>

²⁵⁶ P3C, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN08040202?languageCode=sr-Cyrl>

²⁵⁷ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/pdf/G202122002.pdf>

²⁵⁸ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20225682.pdf>

²⁵⁹ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20225682.pdf>

²⁶⁰ Ibid.

запослености и вишој стопи незапослености и стопи становништва ван радне снаге у популацији жена у односу на популацију мушкараца. Стопа запослености жена у 2021. години износила је 41,3%, што у односу на 2020. годину представља повећање од 1,2 п. п. У популацији мушкараца, та стопа је у истом периоду порасла за 1,8 п. п. и у 2021. години је износила 56,5%.²⁶¹ У поређењу са 2020. годином, стопа незапослености жена повећана је за 1,9 п. п., док је стопа незапослености у мушкој популацији већа за 0,8 п. п. Ове стопе су у 2021. години износиле 12,1% и 10,2% респективно.²⁶²

И даље су присутне разлике у висини зарада између мушкараца и жена. Платни јаз између жена и мушкараца за 2018. годину износио је 8,8%, што значи да су жене биле мање плаћене од мушкараца за 8,8%.²⁶³ Овај податак сврстава Републику Србију међу земље са најнижим платним јазом у Европи. Међутим, ако се зараде посматрају према степену образовања или занимањима, разлике у зарадама између жена и мушкараца су знатно веће од просечног платног јаза, најчешће у корист мушкараца.

Стопа запослености младог становништва 15–24 године у 2021. години износила је 24,5%, што је за 4,3 п. п. више него у 2020. години. Стопа незапослености младих бележи вредност од 26,4% и мања је у односу на прошлу годину за 1,2 п. п. (у ЕУ-27 стопа незапослености младих 15–24 је 16,8% у 2020. години).²⁶⁴ Стопа становништва ван радне снаге мања је за 5,3 п. п. и у 2021. години износила је 66,7%.²⁶⁵

Од велике важности за напредак у оквиру **потциља 8.6. Умањити удео младих који нису запослени, нити су у процесу образовања**, јесте и чињеница да је удео младих (15–24) који нису запослени и нису у програму образовања и обуке (УН показатељ 8.6.1.), чак 16,4% од укупног броја младих у 2021. години.²⁶⁶ Посматрано по полу, 15,9% жена и 16,9% мушкараца узраста 15–24 нису запослени, нити су у програму образовања и обуке.

У погледу **потциља 8.7 Искоренити трговину људима и присилни рад, а нарочито рад деце**, у Републици Србији дечји рад (УН показатељ 8.7.1) чини 9,5% популације узраста 5–17 година у 2019. години.²⁶⁷ Посматрано по структури, дечји рад у Републици Србији је присутнији код деце мајки без образовања или нижег образовања, деце старости 5–11 година и код сиромашнијих породица.

Деловање и активности релевантних институција у Републици Србији у погледу остваривања **потциља 8.8. Поштовање права радника и обезбеђивање заштите и безбедности на раду** регулисано је Законом о раду у Републици Србији. У Републици Србији је забележено 11.275 случајева повреде на раду од чега смртне и тешке повреде чине 11,5% у 2021. години.²⁶⁸ Највећи број повреда је забележен у прерађивачкој индустрији (29,82%).

Сектор туризма у Републици Србији је, као и на глобалном нивоу, услед последица пандемије Ковид-19 у паду, што утиче на остваривање **потциља 8.9 Осмислити и применити политике за промовисање одрживог туризма**. У Републици Србији у јуну 2022. године, у односу на јун 2021. године, број долазака туриста већи је за 42,6%, док је број ноћења већи за 24,0%.²⁶⁹ У јуну 2022. године, у односу на јун 2021. године, број ноћења домаћих туриста већи је за 11,5%, док је број ноћења страних туриста већи за 48,3%.²⁷⁰ Учешће услуга смештаја и исхране (УН показатељ 8.9.1) у БДП-у износи 1,3% у 2021. години.²⁷¹ Од 2022. године, подаци о туристичком промету (број долазака и ноћења туриста) и

²⁶¹ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20225682.pdf>

²⁶² <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20225682.pdf>

²⁶³ РЗС, Жене и мушкарци у Републици Србији, 2020.

²⁶⁴ Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/LFSA_URGAN_custom_1356530/default/table?lang=en

²⁶⁵ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20225682.pdf>

²⁶⁶ ЦОР, РЗС <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN080601?languageCode=sr-Cyrl>

²⁶⁷ ЦОР, РЗС, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN08070101?languageCode=sr-Cyrl>

²⁶⁸ МРЗБСП, Извештај о раду 2021, <https://www.minrzs.gov.rs/sites/default/files/2022-04/%D0%98%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98%20%D0%BE%20%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%83%202021.pdf>

²⁶⁹ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221191.pdf>

²⁷⁰ Ibid.

²⁷¹ Ibid.

²⁷¹ <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/0902010301?languageCode=sr-Latn>

смештајним капацитетима, објављују се на основу статистичке обраде података преузетих из административног извора, Централног информационог система у угоститељству и туризму (eТуриста).

Учињен је напредак у односу на **потциљ 8.10. Приступу банкарским, осигуравајућим и финансијским услугама**. Број филијала комерцијалних банака на 100.000 одраслих становника (УН показатељ 8.10.1а) износи 26,90% у 2021. години (27,67% у 2020. години),²⁷² а број аутоматизованих банкомата (АТМ) (УН показатељ 8.10.1б) бележи континуирани раст и износи 55,17 у 2021. години (53,58 у 2020. години).²⁷³

2. Допринос процеса ЕУ интеграција и других међународних процеса

У процесу европских интеграција, а и када постану чланице ЕУ, државе имају обавезу да координишу националне економске политике кроз заједничко планирање интеграције привреда, подстицање привредног раста, обезбеђивање радних места и конкурентности европске привреде као целине. У оквиру трећег кластера – Конкурентност и инклузивни раст, обухваћене су области које се односе на економску и монетарну политику, царинску унију, опорезивање, социјалну политику и запошљавање, предузетништво и индустријску политику, али и науку и истраживање и образовање и културу. Усаглашавање са правним тековинама ЕУ и усклађивање са политикама ЕУ у оквиру преговарачких поглавља **17 – Економска и монетарна политика; 19 – Социјална политика и запошљавање; 20 – Предузетништво и индустријска политика; 25 – Наука и истраживање; 26 – образовање и култура**, омогућиће остваривање доприноса Републике Србије ЦОР 8.

Кластер три – Конкурентност и инклузивни раст и реформе које је потребно спровести у оквиру преговора за појединачна поглавља, имају значајне везе с Програмом економских реформи Србије као најважнијим планским документом у економском дијалогу ЕУ и кандидата (и потенцијалних кандидата) за чланство у ЕУ (**преговарачко поглавље 17**). Реализација приоритетних структурних реформи обухвата широк спектар области, док су за достизање ЦОР 8 најважније оне које се односе на повећање конкурентности националне економије, стварања привредног раста и развоја и креирања нових радних места и услова за бољи живот. Правне тековине у области социјалне политике (**преговарачко поглавље 19**) укључују минималне стандарде у областима као што су: радно право, једнак третман жена и мушкараца при запошљавању и у погледу социјалне сигурности, као и безбедности и здравља на раду. Утврђена су и одређена обавезујућа правила у погледу забране дискриминације на основу пола, расног или етничког порекла, вероисповести или уверења, инвалидности, старости или сексуалне оријентације. Реформе које се спроводе у оквиру преговарачког поглавља 19 обухватају процесе у областима политике запошљавања, социјалне инклузије и социјалне заштите, чиме доприносе и ЦОР 8 у области обезбеђивања пуне запослености, услова рада достојног човека и једнаке накнаде за рад. У оквиру **преговарачког поглавља 20**, циљ усклађивања са политикама ЕУ у области предузетништва и индустријске политике, јесте промовисање и креирање предузетничких политика и индустријских стратегија које унапређују конкурентност, утичу на убрзање структурних прилагођавања, подстичу повољни пословни амбијент, домаће и стране инвестиције, подстичу раст и развој малих и средњих предузећа, предузетништво и иновације. Напредак у процесу преговора у оквиру поглавља 20, непосредно ће утицати и на ЦОР 8 у области подстицања продуктивних активности, предузетништва, иновативности, раста микропредузећа, а све у циљу промоције инклузивног и одрживог економског раста. **Преговарачким поглављима 25 и 26** обухваћене су области образовања, културе, омладине, спорта, науке и истраживања, у оквиру којих нема преношења правних тековина ЕУ, већ се усклађивање врши на нивоу политика и механизма за сарадњу и преношење примера добре праксе, дефинисање стратешких циљева, развијање и вођење програма, чији је циљ унапређење поменутих области. Напредак у овим областима имаће непосредан утицај на ЦОР 8, посебно у области образовања младих и њиховог оспособљавања за тржиште рада.

Од велике важности за остваривање напретка у оквиру ЦОР 8 јесу и преговарачко поглавље **9 – Финансијске услуге**, преговарачко поглавље **1 – Слободно кретање робе**, преговарачко поглавље **4 – Слободно кретање капитала**, преговарачко поглавље **2 – Слободно кретање радника** у кластеру **2 – Унутрашње тржиште**. Ова преговарачка поглавља налазе се у оквиру кластера 2 и односе се на

²⁷² РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN08100101?languageCode=sr-Cyrl>

²⁷³ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN08100102?languageCode=sr-Cyrl>

слободу пружања услуга, слободу кретања роба, радника и капитала. Овај кластер обухвата и поглавља која се тичу интелектуалне својине, конкуренције, заштите потрошача и здравља, права привредних друштава и финансијских услуга, и напредак у процесу преговора у оквиру ових поглавља допринеће одрживом економском расту и остваривању економске продуктивности, у циљу остваривања могућности пуног запослења и достојанственог рада.

Један од приоритета нове стратешке агенде ЕУ за период 2019–2024,²⁷⁴ јесте одговор на глобалне изазове кроз подстицање одрживог развоја, што представља директан одговор Европске уније на ЦОР 8. Овај циљ је и дубоко усађен у десет приоритета „**Стратешке агенде Уније у временима промена**“,²⁷⁵ који је усвојио Европски савет, као што су подршка за послове, раст и инвестиције (приоритет 1), јаче и праведније унутрашње тржиште са ојачаном индустријском основом (приоритет 4), као и јача и праведнија економска и монетарна унија – са фокусом на социјалне политике и корпоративну друштвену одговорност (приоритет 5).

Инвестиционим планом за Европу планирано је да се у периоду 2021–2027. године²⁷⁶ мобилише више од 372 милијарде евра за инвестиције у четири кључне области: одржива инфраструктура (енергетика, транспорт, вода, животна средина, култура, дигитална инфраструктура), истраживање, иновације и дигитализација (иновације и истраживање пословних процеса, трансфер технологије и дигитализација пословања), мала и средња предузећа (приступ финансијским средствима и додатна подршка малим и средњим предузећима) и социјална заштита и вештине (микрофинансирање, социјално предузетништво, образовање, родна једнакост, здравство, инклузија). Пројектима из ових области ЕУ тежи да подстакне стварање нових радних места, подржи раст производње и потрошње уз ублажавање последица климатских промена. Европски оквир за науку и иновације „**Хоризонт**“ за период 2021–2027. године,²⁷⁷ у великој мери је фокусиран на већу конкурентност европске привреде кроз развој и примену нових технологија.

ЕУ Дигитална декада представља визију, циљеве и путеве за успешну дигиталну трансформацију Европе до 2030. године, што је препознато као кључна акција за постизање транзиције ка климатски неутралној, циркуларној и отпорној економији. Ово укључује решавање рањивости и зависности, као и убрзавање улагања. **Дигитални компас 2030: Европски пут за дигиталну деценију**, представља алат који треба да омогући трансформацију дигиталне амбиције ЕУ у конкретне циљеве и да омогући њихово достизање. Дигитални компас се заснива на побољшаном систему праћења напретка ЕУ у дигиталној трансформацији, недостатка у стратешким дигиталним капацитетима ЕУ, као и праћењу напретка у имплементацији дигиталних принципа. Дигитални компас се базира на 4 стратешке области: Грађани са дигиталним вештинама и висококвалификовани дигитални професионалци; Сигурне, ефикасне и одрживе дигиталне инфраструктуре; Дигитална трансформација предузећа и Дигитализација јавних услуга.

Потписивањем Софијске декларације о „**Зеленој агенди за Западни Балкан**“, земље региона обавезале су се да ће спроводити мере у области спречавања климатских промена и загађења, развоја енергије, мобилности и циркуларне економије, као и развоја биодиверзитета, одрживе пољопривреде и производње хране. У оквиру области **II Циркуларна економија** земље региона ће спроводити акције усмерене на прелазак са линеарне на циркуларну економију, уз уважавање потребе за истраживањем и иновационим системом који ће подржати ову транзицију. За потребе спровођења Софијске декларације, израђен је **Акциони план за спровођење „Зелене Агенде за Западни Балкан**“, који дефинише конкретне мере у оквиру области Циркуларна економија, којим ће допринети остваривању циљева Зелене агенде, затим дефинише организацију за подршку спровођењу, као и оквирне рокове за спровођење сваке мере.

Агенда за Западни Балкан о иновацијама, истраживању, образовању, култури, омладини и спорту („Агенда иновација за Западни Балкан“), базира се на три стуба, политичком, тематском и регионалном и представља свеобухватну, дугорочну стратегију за сарадњу у овим областима са Западним Балканом

²⁷⁴ <https://www.consilium.europa.eu/media/39914/a-new-strategic-agenda-2019-2024.pdf>

²⁷⁵ https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/143477.pdf

²⁷⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R0523&from=EN>

²⁷⁷ https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/research_and_innovation/strategy_on_research_and_innovation/documents/ec_rt_d_implementation-strategy_he.pdf

и биће од суштинског значаја за поспешивање развоја људског капитала, заустављање „одлива мозга“ и подстицање „циркулације мозга“, дигиталну трансформацију, конективност и мобилност, културну и регионалну сарадњу, као и за подстицање развоја дугорочног и одрживог иновационог окружења и преласка на економију засновану на знању. Њом ће се поставити темељи за доношење политика заснованих на чињеницама и промовисаће се инклузивни и висококвалитетни систем образовања и обуке, пружајући младима у региону боље изгледе за будућност.

Циљ **Економско-инвестиционог плана за Западни Балкан** јесте да подстакне дугорочни опоравак – потпомогнут зеленом и дигиталном транзицијом – којим ће се остварити одрживи економски раст, спровођење реформи потребних за напредак на путу ЕУ и приближавање Западног Балкана јединственом тржишту ЕУ. План је дефинисао десет инвестиционих приоритета, који ће подржати главне друмске и железничке везе у региону, обновљиву енергију и прелазак са угља на друге изворе енергије, обнављање јавних и приватних објеката како би се повећала енергетска ефикасност и смањиле емисије гасова с ефектом стаклене баште, инфраструктуру за управљање отпадом и отпадним водама, као и увођење широкопојасне инфраструктуре. Остали инвестициони приоритети обухватају веће инвестиције у двојну зелену и дигиталну транзицију и развој повезаних, конкурентних, на знању заснованих, одрживих, иновационо оријентисаних и напредних економија са све динамичнијим приватним сектором, како би се подстакле конкурентност и иновације, нарочито малих и средњих предузећа и Гаранције за младе.

Стратегија 2030. за Југоисточну Европу, заједнички је позив на акцију 13 земаља Југоисточне Европе (ЈИЕ), да кроз регионалну сарадњу промовишу и унапреде спровођење Циљева одрживог развоја УН у региону ЈИЕ. Стратегија се спроводи у оквиру **три димензије одрживог развоја**: Просперитет; Људи и мир и Партнерства, као и **три хоризонталне области**: Сиромаштво, Дигитална трансформација региона ЈИЕ и Зелена транзиција региона ЈИЕ. За ЦОР 8 најрелевантнији су приоритети у оквиру прве димензије сарадње, **Просперитет** – у оквиру које се промовишу акције усмерене на: Промовисање економског раста кроз трговинску размену, одржив и одговоран туризам и јачање саобраћајне повезаности, укључујући и дигитализацију и зелену трансформацију индустрије и пољопривредне производње; Промовисање инвестиција, истраживања и иновација у обновљивој енергији, како би се повећао удео снабдевања енергијом без угљеника и побољшала енергетска ефикасност; Повећање капацитета за побољшање откривања и смањења ризика од природних катастрофа, како би се смањило њихов утицај на економски раст; Смањење дигиталног јаза кроз бољу широкопојасну повезаност, развој дигиталних вештина и убрзану дигитализацију индустрије и јавних услуга и Јачање партнерства јавног и приватног сектора и улоге финансијског сектора/финансирања за развој за имплементацију ЦОР у ЈИЕ. У оквиру друге димензије сарадње, **Људи и мир**, ојачаће се и унапредити капацитети радне снаге, кроз акције које подржавају већу мобилност радне снаге, стварања једнаких шанси за запошљавање, затим унапређење коришћења потенцијала у области истраживања и иновација, као и олакшавање приступа образовању и подршку побољшању његовог квалитета.

Поред усклађивања регулативе, Република Србија, као земља кандидат за чланство у ЕУ, учествује у три програма Европске уније који су од изузетне важности за теме покривене ЦОР 8. Почев од 2008. године, Република Србија учествује у **европским оквирним програмима за науку, истраживање и иновације**, док од 2015. године, српске компаније могу да учествују и у **COSME** програму ЕУ за подршку конкурентности малих и средњих предузећа. Још један од кључних програма, у којима Република Србија учествује, јесте и EaSI – Програм ЕУ за запошљавање и социјалне иновације.

Тема одрживог економског раста део је и важних регионалних иницијатива у којима Република Србија учествује. Остваривање одрживог раста и регионални допринос остварењу свих ЦОР, саставни је део **Стратегија 2030. за Југоисточну Европу**.²⁷⁸ У оквиру **Берлинског процеса**, акценат је стављен на економска и социјална питања. Све макрорегионалне стратегије и процеси у којима Република Србија учествује, као што је Стратегија ЕУ за Дунавски регион, стављају фокус на улогу регионалне сарадње ка остварењу одрживог економског раста.

Европски стуб социјалних права који садржи 20 начела и права (подељених у три категорије: једнаке могућности и приступ тржишту рада, динамична тржишта рада и праведни услови рада и јавна

²⁷⁸ <https://www.rcc.int/docs/581/south-east-europe-strategy-2030>

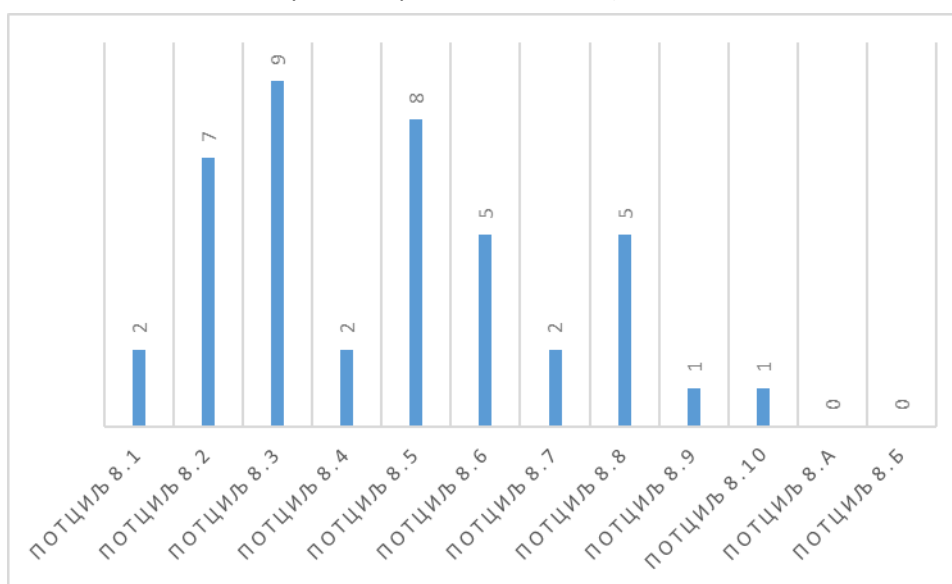
подршка/социјална заштита и инклузија), утврђује подстицање запошљавања, побољшање животних и радних услова, адекватну социјалну заштиту, дијалог између послодаваца и радника, развој људских ресурса у циљу трајне високе запослености и сузбијања искључености из друштва, као кључне циљеве Европске уније.

Глобални пакт о запошљавању је скуп уравнотежених и реалистичних мера политике запошљавања, које земље, уз подршку регионалних и мултилатералних институција, могу усвојити да би ублажиле утицај кризе и убрзале опоравак. Међународне организације рада је овај документ усвојила 2009. године, позивајући своје државе чланице да развију прилике за достојанствен рад као део својих одговора на тадашњу економску кризу. Бави се друштвеним утицајем глобалне кризе на запошљавање и предлаже политике усредсређене на запошљавање, како би се земље прилагодиле својим националним потребама.

3. Преглед националног планског оквира Републике Србије

Мапирање националног планског оквира у оквиру ЦОР 8: Достојанствен рад и економски раст, обухватило је преглед 27 планских докумената у области конкурентности и економског развоја индустрије, образовања, социјалне политике и заштите, родне равноправности, антидискриминације, и другим сегментима који су подједнако важни, како за процес европских интеграција и припрему Републике Србије за процес преговора у оквиру кластера – Конкурентност и инклузивни раст, тако и за напредак у оквиру ЦОР 8.

У оквиру ЦОР 8, за Републику Србију релевантно је једанаест потциљева одрживог развоја. **Потциљ 8.а** који се односи на иницијативу „Помоћ за трговину“ у оквиру „Унапређеног интегрисаног оквира за питања трговинско-техничке помоћи најмање развијеним земљама“, није релевантан, с обзиром на то да Република Србија није укључена у ову иницијативу. Важећа планска документа могу се повезати са десет од једанаест потциљева у оквиру ЦОР 8. Кључни документ, који доприноси највећем броју потциљева, јесте Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године, као и Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године. С друге стране, **потциљ 8.3**. Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају производне активности, стварање пристојних послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формално оснивање и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, између осталог и кроз приступ финансијским услугама и **потциљ 8.5**. Пуна и продуктивна запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, што обухвата и младе људе и особе са инвалидитетом, као и исту плату за рад једнаке вредности, потциљеви су којима доприноси највећи број важећих планских докумената релевантних за ЦОР 8.

Слика 7. Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима ЦОР 8 – Достојанствен рад и економски раст

Велики број планских докумената Републике Србије препознаје важност остварења општег циља дугорочног и одрживог економског раста. ЦОР 8 је дубоко повезан са областима образовања, запошљавања, владавине права, јачања институција, науке и иновација и многим другим сегментима који су тема других циљева одрживог развоја.

Важност и значај **потциља 8.1. Одржати економски раст по глави становника у складу са националним околностима** препознати су у великом броју планских докумената Републике Србије. Два кључна документа за постизање одрживог економског раста свакако су **Фискална стратегија за 2023. са пројекцијама за 2024. и 2025. годину**, као и **Програм економских реформи за период 2022–2024. године**.

Фискална стратегија за 2023. са пројекцијама за 2024. и 2025. годину, дефиниш сценарио који је усмерен на очување модела привредног раста, који се заснива на инвестицијама и извозу, а подржан је растом приватне потрошње на реалним и здравим изворима. Фискалном стратегијом се предвиђа да ће Република Србија, упркос светској економској кризи, остварити привредни раст од 3,5% БДП у 2022. години. У две године пандемије остварен је кумулативни раст БДП од 6,4%. Због геополитичких тензија и избијања кризе у Украјини, неизвесност је додатно повећана, што ће утицати на раст цена енергената, светских цена примарних пољопривредних производа и метала, те се у складу с тим у 2023. години очекује привредни раст од 4% БДП. Такође, раст цена током последњег квартала 2021. године, за који се очекивало да ће бити привременог карактера као последица постепеног ишчезавања ефеката пандемије, убрзан је растом цена енергената и хране изазваних сукобом у Украјини. То је условило ревизију навише очекиване просечне инфлације током ове и наредне године на 9,2% и 5,3%, респективно. Планирани фискални дефицит у 2022. години износиће 3% БДП, колико је и првобитно планирано, док се у 2023. години очекује упола мањи дефицит од 1,5% БДП, што је такође у складу са претходним пројекцијама. Када је реч о јавном дугу, процена је да ће јавни дуг опште државе на крају ове године износити 54,6% БДП (претходна пројекција 56,5% БДП), а да ће на крају 2023. године износити 53,1% БДП (претходна пројекција 55,3% БДП). Сходно томе, приоритети фискалне политике у наредном периоду, како би се остварио очекивани економски раст, усмерени су на убрзање свих административних процедура, пореско растерећење привреде са циљем подизања њене конкурентности, потписивање споразума којима се обезбеђује очување постојећих и отварање нових иностраних тржишта, интензивније и ефикасније извођење инфраструктурних радова, очување енергетске стабилности и на реализацију пројеката из Зелене агенде. Дигитална трансформација и изградња дигиталног екосистема остаје стратешка оријентација Владе, што ће, заједно са унапређењем ефикасности рада администрације и скраћивања административних процедура, убрзати конвергенцију привреде ка развијеним земљама. Нови систем фискализације и измене царинских прописа, смањиће учешће сиве економије у укупним привредним токовима, обезбедити афирмативно конкурентско надметање и побољшати економичност и ефикасност процедура. Механизам подстицаја СДИ и даље ће имати за циљ њихову секторску и регионалну дисперзију, како би биле обезбеђене претпоставке равномерног развоја и пуне искоришћености конкурентских предности. Реализације капиталних пројеката и наставак започетог инвестиционог циклуса подржани, како стабилним приливом СДИ, тако и домаћим иновативним активностима, обезбедиће све снажнији допринос капитала и факторске продуктивности расту потенцијалног БДП.

Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године врши приоритизацију структурних реформи које су већ садржане у секторским стратегијама и омогућава централизованом праћење њиховог спровођења, али и мерења њиховог друштвеног утицаја и утицаја на конкурентност. Структурне реформе у Програму економских реформи за период 2022–2024. године, дефинисане су за три кључна изазова које је Европска комисија препознала за Републику Србију и који се односе на 1. Повећање запослености, посебно младих, и усклађивање квалификација са потребама тржишта рада; 2. Унапређење пословног амбијента повољнијег за инвестиције и 3. Ефикасније коришћење енергије уз даље отварање енергетског тржишта. Како би одговорила на кључне изазове, Република Србија је у оквиру Програма економских реформи за период 2022–2024. године, дефинисала приоритетне структурне реформе које треба да одговоре на препоруке Европске комисије и допринесу стабилном и одрживом расту запослености заснованог на знању и достојанственом раду, усклађивању понуде и потражње на тржишту рада, са посебним фокусом на младе, као и успоравање одласка и привлачење радно способног становништва, подстицањем циркуларних миграција. У оквиру друге групе

структурних реформи, Програм економских реформи допринеће унапређењу пословног амбијента, кроз унапређење квалитета пружања јавних услуга, као и развојем тржишта капитала. Трећа група структурних реформи усмерена је на развој енергетског тржишта и унапређење услова за повећање енергетске ефикасности. Поред ових кључних реформи, Програм економских реформи за период од 2022. године до 2024. године дефинише приоритетне реформе и у следећим областима : Управљање јавним финансијама; Зелена транзиција; Дигитална трансформација; Пословно окружење и смањење сиве економије; Истраживање, развој и иновације; Реформе у области економских интеграција; Реформе енергетског тржишта; Реформе транспортног тржишта; Пољопривреда, индустрија и услуге; Образовање и вештине; Запошљавање и тржишта рада; Социјална заштита и инклузија; Систем здравствене заштите.

Већи број планских докумената обухвата **потциљ 8.2. Постићи више нивое економске продуктивности преко диверсификације, технолошких унапређења и иновације (фокус на радно интензивне и високо профитабилне секторе)**. Овај потциљ делимично је обухваћен **Програмом економских реформи за период 2022. до 2024. године**, у којем је као један од приоритета истакнута и дигитална трансформација и изградња дигиталне инфраструктуре, док се на сектор услуга гледа као на носиоце економског раста. **Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. године до 2025. године („Моћ знања“)²⁷⁹ са Акционим планом за период од 2021. године до 2023. године**, само делимично покрива елементе овог потциља у области унапређења квалитета и ефикасности науке, технолошког развоја и иновација, у циљу њиховог доприноса економском расту кроз развој изврсности и релевантности научних истраживања, као и јачањем повезаности науке, привреде и друштва. Фокусирањем истраживања на друштвене изазове и приоритете и јачање међународне сарадње, додатно се подстиче економски раст.

Плански оквир за унапређење општег технолошког нивоа индустрије у Републици Србији и тиме јачање доприноса индустријског развоја економском расту, додатно је унапређен у оквиру **Стратегије паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године са Акционим планом за период од 2021. до 2022. године и Стратегије индустријске политике Републике Србије од 2021. године до 2030. године, са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године**. Модел привредног раста, који обухвата Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године, подразумева динамичан раст инвестиција, раст индустријске запослености и усмереност на иновације, као и раст индустријског извоза са већом додатном вредношћу. Стратегијом паметне специјализације идентификоване су приоритетне области у које треба инвестирати, од којих су три релевантне за ЦОР 8, а то су: информационо-комуникационе технологије, креативне индустрије и индустријске иновације. Стратегијом ће се кроз циљане мере подржати повећање иновационих капацитета домаћих фирми, што ће довести до промене пословних модела и прелазак на активности са већом додатом вредношћу и креирања конкурентности која се базира на иновацијама. Као резултат планираних мера, кроз иновације производа и процеса, пословни сектор ће постати глобално конкурентнији и биће повезан са ланцима снабдевања других компанија у ширем региону на брзо растућим тржиштима. Повећаће се запосленост у софистицираном производном сектору и информатичким услугама.

Плански оквир који обухвата развој економије заснован на вештачкој интелигенцији, унапређен је кроз **Стратегију развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године**. Модел економског раста, као и раста запослености, биће омогућен развојем људских ресурса у области вештачке интелигенције. **Програм развоја винарства и виноградарства Републике Србије за период 2021–2031. године**, унапредиће конкурентност и ефикасност сектора, чиме ће непосредно допринети убрзаном развоју руралних виноградарских области, расту запослености и компетенција радне снаге у сектору виноградарства, а самим тим и јачању позиције Републике Србије на регионалним и међународним тржиштима, као и повећању квалитета живота интегрисаног у локалну заједницу, природу, односно аутентичне карактеристике сваког виноградарског подручја понаособ. Постизање виших нивоа економске продуктивности кроз диверсификацију, технолошку надоградњу и

²⁷⁹ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/12/Predlog-Strategije-naucnog-i-tehnoloskog-razvoja-java-rasprava.pdf>

иновације у области услуга, биће омогућено и спровођењем **Стратегије развоја поштанских услуга у Републици Србији за период 2021–2025. година, са Акционим планом за исти период.**

За остваривање напретка у оквиру **потциља 8.3. Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају производне активности, стварање пристојних послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формално оснивање и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, између осталог и кроз приступ финансијским услугама,** кључни приоритети развоја треба да буду усмерени на раст запослености, предузетништво, иновације и креативност, укључујући и раст и развој малих и средњих предузећа. У Републици Србији неколико планских докумената доприноси овом потциљу. **Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године,** као један од приоритета види повећање запослености, посебно младих, и усклађивање квалификација са потребама тржишта рада, затим дигиталну трансформацију и развој дигиталне инфраструктуре, као и иновације засноване на научно-технолошком раду и развоју. **Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године (4С),** допринеће развоју Републике Србије ка високо конкурентној привреди кроз истраживање, развој, иновације и предузетничке иницијативе у областима 4С, информационо-комуникационе технологије, креативне индустрије и индустријске иновације. **Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године,** допринеће овим кључним аспектима потциља 8.3. кроз развој механизма за подстицање предузетништва и иновација у индустрији, дигиталну трансформацију индустрије, развој људског капитала и унапређење дигиталних компетенција у индустрији. **Стратегија развоја слободних зона у Републици Србији за период од 2018. до 2022. године,²⁸⁰ са АП за период од 2018. до 2022. године,** кроз јачање производних капацитета и подстицање извоза у оквиру слободних зона, доприноси расту производње, запослености и степену предузетничке активности. Додатан допринос побољшању пословног окружења пружају мере и активности дефинисане у оквиру **Програма за унапређење позиције Републике Србије на ранг-листи Светске банке о условима пословања – Doing Business, за период 2020–2023. године са Акционим планом.²⁸¹** У току је израда националног програма за сузбијање сиве економије у Републици Србији за период од 2021. до 2025. године.²⁸² Стартапови су новоосновани, иновативни привредни субјекти, који имају потенцијал брзог и великог раста. Креирањем иновација које доприносе трансформацији привреде и стварању нових радних места, стартапови повећавају извоз производа са високом додатом вредношћу и доприносе економском расту. **Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године, са Акционим планом за период 2021–2022. године,** омогућиће убрзани развој стартап екосистема до фазе развоја екосистема у којој постоји између 800 и 1.200 стартапа, и који због своје атрактивности привлачи велики број талената, односно искусних оснивача, инвеститора и ментора из региона и света, који подржавају развој стартап идеја у Републици Србији. **Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године, са Акционим планом за период 2021–2022. године,** усмерена је на стварање привредног и друштвеног амбијента за успоравање одласка радно способног становништва, јачање веза са дијаспором, подстицање повратних и циркуларних миграција, као и привлачење странаца различитих образовних профила.

Наглашени и све фреквентнији захтев за одрживом, зеленом и ресурсноефикасном индустријском производњом, због ограничених природних ресурса и климатских промена и промоција био-индустријске производње и циркуларне економије, као новог извора индустријског и привредног раста, препознат је као један од приоритета у оквиру **Стратегије индустријске политике Републике Србије, са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године,** што представља одговор Републике Србије на **потциљ 8.4. Прогресивно унапредити глобалну ефикасност ресурса у потрошњи и производњи и уложити напоре да се економски раст раздвоји од деградације животне средине.** Документ јавне политике који такође представља одговор Републике Србије на потциљ 8.4, јесте и **Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године.** Програм ће

²⁸⁰ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2018/48/1/reg>

²⁸¹ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2020/89/1/reg>

²⁸² <https://mfin.gov.rs/propisi/nacionalni-program-za-suzbijanje-sive-ekonomije-u-srbiji-za-period-od-2021-do-2025-godine>

омогућити развијање одрживог система управљања отпадом у сврху очувања ресурса и смањења негативних утицаја на животну средину.

Кључни плански документ који ће допринети **потциљу 8.5. Пуна и продуктивна запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, што обухвата и младе људе и особе са инвалидитетом, као и исту плату за рад једнаке вредности**, представља Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године²⁸³ са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године. Општи циљ Стратегије запошљавања јесте успостављање стабилног и одрживог раста запослености заснованог на знању и достојанственом раду. Како би се остварио општи циљ, предвиђене су међусекторске мере које ће се реализовати у сарадњи са секторима образовања, привреде, финансија и социјалне заштите, док се са јединицама локалне самоуправе планира даљи развој локалне политике запошљавања. Ове међусекторске мере усмерене су на унапређење понуде рада и тражње за радом и треба да доведу до раста квалитетне запослености. Ради унапређења положаја незапослених лица на тржишту рада, мере предвиђене у Стратегији запошљавања односе се на реализацију мера активне политике запошљавања (АПЗ), на унапређење њиховог спровођења, на креирање нових мера АПЗ, као и на унапређење праћења стања и кретања на тржишту рада и исхода и утицаја мера АПЗ. **Посебне мере предвиђене су за унапређење положаја жена, младих, особа са инвалидитетом, корисника новчане социјалне помоћи, као и Рома и Ромкиња**, имајући у виду њихову заступљеност и друге карактеристике, које указују на неповољан положај на тржишту рада, али ће фокус бити и на другим рањивим категоријама незапослених, који без додатне и интензивне подршке у тражењу посла не могу самостално да поправе свој положај на тржишту рада. Додатни напори за остварење потциља 8.5. биће усмерени и на унапређење оквира за социјално предузетништво у контексту израде Програма за развој социјалног предузетништва, који треба да омогући стратешки оквир за развој социјалног предузетништва и спровођење Закона о социјалном предузетништву,²⁸⁴ развијање свести о значају социјалне економије и социјалног предузетништва и задовољење идентификованих друштвених потреба. Закон о родној равноправности и **Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године, са Акционим планом за 2022. и 2023. годину**, такође има за циљ да допринесе и омогући услове за унапређење положаја жена у економији, а посебно у сегменту економског оснаживања жена и смањења родног јаза у економији, укључујући и препознавање, вредновање и редистрибуцију неплаћеног кућног рада. **Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године, са Акционим планом 2021–2022. године**, доприноси запослености и достојанственом раду у сегменту унапређења урбаног оквира за одрживи, иновативни и инклузивни локални економски развој, запошљавање, јачање конкурентности и животног стандарда у урбаним насељима. Постизање пуне и продуктивне запослености и омогућавање достојанственог рада за све жене и мушкарце, укључујући и младе људе и особе са инвалидитетом, као и једнаку плату за рад једнаке вредности, обухваћено је **Стратегијом унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године, са Акционим планом за период 2021–2022. године**, као и у оквиру **Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године**, која има за циљ да додатно унапреди приступ Рома и Ромкиња квалитетном и одрживом запошљавању. Стварање услова за достојанствен рад и пуну продуктивну запосленост младих, као и усклађивање рада и родитељства, обухваћено је и у оквиру **Стратегије подстицања рађања и Националне стратегије за младе за период од 2015. до 2025. године**.

Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године питање продуктивне запослености и достојанственог рада адресира кроз две структурне реформе: прву која је усмерена на побољшање положаја младих на тржишту рада унапређењем њихових знања и вештине, стицањем препознатих квалификација, омогућавањем стицања радног искуства, развијања предузетништва међу младима и другу која ће омогућити остваривање дуалног модела студија у високом образовању, чиме ће се обезбедити услови за стицање, усавршавање и развој компетенција студената у складу с потребама тржишта рада, лакше запошљавање по завршеном високом образовању, даље образовање и целоживотно учење, а на тај начин допринеће се и јачању конкурентности привреде Републике Србије. Реализацијом структурних реформи у области повећања запослености, Програм економских реформи

²⁸³ http://www.nsz.gov.rs/live/digitalAssets/15/15855_strategija_zaposljavanja_u_rs_2021-2026.pdf

²⁸⁴ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2022/14/7/reg>

допринеће и *потциљу 8.6. Смањити удео младих који нису запослени нити су у процесу образовања, односно обуке.*

Кључни плански документи који ће допринети *потциљу 8.6. Смањити удео младих који нису запослени нити су у процесу образовања, односно обуке* јесу: Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године, која ће утицати на повећање запошљавања и запосленост младих мушкараца и жена, као и на квалитет и могућности за стицање квалификација и развој компетенција и иновативности младих; Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године са Акционим планом за период од 2021. до 2023 године, која се посебно бави побољшањем положаја младих на тржишту рада, истичући важност остваривања међусекторске сарадње у области запошљавања, образовања и социјалне политике. Од изузетне важности је и Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године²⁸⁵ са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године, чији је главни задатак да обезбеди образовање високог квалитета које служи развоју друштва у целини, као и развој система образовања које мора успешно да гради капацитете младих људи, тако да по изласку из система образовања буду компетентни за живот и рад у 21. веку. Стратегијом за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године дефинисано је пет посебних циљева, од којих је један у области запошљавања. Приоритет Стратегије у области запошљавања јесте подстицања укључивања радно способних Рома и Ромкиња на формално тржиште рада, унапређење запошљивости, запошљавање и самозапошљавање, са посебним фокусом на Роме и Ромкиње који припадају категоријама вишеструко теже запошљивих незапослених лица. Предвиђена је и реализација мера и активности за које се очекује да могу имати позитиван утицај на повећање учешћа радно способних припадника ромске националне мањине на формалном тржишту рада, смањење броја Рома и Ромкиња који су функционално неписмени, као и оних који превремено напуштају систем формалног образовања, повећање спремности послодаваца да запосле или радно ангажују Роме и Ромкиње, повећање заступљености Рома и Ромкиња у политикама запошљавања и економског развоја на локалном нивоу и др.

Проблематика трговине људима, као један од сегмената *потциља 8.7. Предузимање хитних и ефикасних мера за искорењивање присилног рада окончати савремено ропство и трговину људима*, садржана је у оквиру Стратегије превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштита жртава 2017–2022. године. Овом стратегијом се, кроз стварање услова за унапређење система превенције, помоћи и заштите жртава, доприноси сузбијању трговине људима. Безбедност жена и девојчица у јавној и приватној сфери, кроз елиминацију свих облика насиља, укључујући трговину људима, обухваћено је у оквиру Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године.

Постоји развијен плански оквир као одговор на *потциљ 8.8. Заштитити радна права и промовисати безбедно и сигурно радно окружење за све раднике*. Ова тема обухваћена је Стратегијом запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године и Стратегијом безбедности и здравља на раду у Републици Србији за период од 2018. до 2022. године са Акционим планом за период од 2018. до 2022. године.²⁸⁶ Стратегија безбедности и здравља на раду представља глобални оквир политике превенције ради спречавања и смањења броја повреда на раду и професионалних болести, којом су дефинисани минимални безбедносно-здравствени критеријуми за конкретне радне позиције, односно спецификација заштитне опреме за раднике. Питања здравља и безбедности на раду обухваћени су и Стратегијом јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године, док је питање безбедности радника миграната обухваћено Стратегијом за управљање миграцијама и Стратегијом о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године, са Акционим планом за период 2021–2023. године.

Први циљ Стратегије развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године²⁸⁷ са Акционим планом за период од 2016. до 2025. године, јесте одржив економски, еколошки и

²⁸⁵ <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2021/06/SROVRS-2030-1.pdf>

²⁸⁶ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2018/96/1/reg>

²⁸⁷ <https://mtt.gov.rs/download/3/strategija.pdf>

социјални развој туризма у Републици Србији. Принцип одрживог туризма је проткан кроз све активности, са идејом да се туризам у целини учини одрживијим – ефикасним коришћењем и заштитом природних ресурса и да тај део привреде буде генератор иновација и квалитетних радних места, посебно за младе. Ова Стратегија пружа добар оквир за постизање **потциља 8.9. Осмислити и применити политике за промовисање одрживог туризма.**

Потциљ 8.10. Јачати капацитете домаћих финансијских институција како би се подстицала и ширила доступност банкарских, осигуравајућих и финансијских услуга за све није детаљно покривен постојећим планским оквиром, иако постоје различити програми Народне банке Србије и Министарства привреде, који имају за циљ да повећају финансијску писменост свих или да унапреде приступ банкарским услугама МСПП. Усклађивање пословања домаћих финансијских институција се у највећој мери спроводи кроз монетарну политику НБС. Један од кључних корака који ће у будућности допринети остварењу овог циља, биће и успостављање институционалног и правног оквира за микрофинансирање, које се очекује у наредном периоду. Једна од стратегија која обухвата сегмент активирања тржишта капитала у функцији економског раста, запошљавања и квалитетнијег живота грађана, јесте **Стратегија за развој тржишта капитала у Републици Србији за период 2021–2026. године, са Акционим планом за период 2021–2023. године.**

Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године делимично одговара на захтеве потциља **8.6 Развити и операционализовати глобалну стратегију за запошљавање младих и применити „Глобални пакт за запошљавање“ Међународне организације рада.** Иако Глобални пакт за запошљавање није у примарном фокусу стратегије, реализација стратегије ће допринети стабилном и одрживом расту запослености заснованом на знању и достојанственом раду.

4. Институционални механизми координације, израде и праћења спровођења планских докумената

Кључну надлежност у оквиру политике запошљавања и унапређење нивоа достојанственог рада има министарство надлежно за рад и запошљавање, посебно у области: радни односи и права из рада, безбедност и здравље на раду и инспекцијски надзор у тим областима, синдикално организовање и штрајк, као и за запошљавање младих, односно смањење броја младих који нису обухваћени образовањем, запосленошћу и обуком. Питања достојанственог рада јесу и у опису задужења Социјално-економског савета, који је такође надлежан за социјални дијалог између државе, послодаваца и представника радника. Национална служба за запошљавање има оперативне надлежности у области спровођења послова запошљавања и вођења евиденција у области запошљавања. Послове у области социјалног предузетништва, поред министарства надлежног за рад, обављаће и Савет за социјално предузетништво који је основан у мају 2022. године.

У области промоције одрживог економског раста, затим унапређења продуктивности рада, предузетништва, малих и средњих предузећа, индустријског развоја, кључну надлежност има министарство задужено за привреду. Послови за које је задужено министарство привреде обухватају и сегмент унапређења продуктивности, стварање нових радних места и предузетништва и сарађивање са међународним организацијама у области рада и запошљавања. Развојна агенција Србије пружа подршку директним улагањима, подстицајима за конкурентност и промоцију извоза и подршку микро, малим и средњим предузећима и предузетницима, као и домаћим и страним инвеститорима, који желе да оснују или прошире своје пословање у Републици Србији. Министарство финансија се бави координацијом финансијских институција, које обезбеђују подстицаји и приступ финансијским средствима. Савет за економски развој има задужења у области привредног раста и развоја.

Укључивање заинтересованих страна у процес израде планских докумената и доношења одлука, важан је аспект Агенде 2030. и у Републици Србији и законски је регулисано Законом о планском систему, као и Пословником о раду Владе. Мапирањем националног планског оквира, утврђено је да су **представници организација цивилног друштва и заинтересованих страна путем јавних консултација били укључени у израду већине планских докумената** релевантних за постизање ЦОР 8. У погледу спровођења планских докумената, ЦОР 8 обухвата секторске политике чија реализација

такође подразумева укључивање представника организација цивилног друштва и других заинтересованих страна у спровођење политика и прописа у области рада и запошљавања.

5. Преглед УН показатеља за праћење напретка

На глобалном нивоу, праћење напретка у остваривању ЦОР 8 омогућено је преко 16 УН показатеља.²⁸⁸

Важну улогу у праћењу достигнућа у вези са ЦОР 8 има **Републички завод за статистику**. У Републици Србији, у погледу праћења глобалних УН показатеља којима се прати напредак у остваривању ЦОР 8, Републички завод за статистику (РЗС) **прати 7 потциљева преко 8 УН показатеља**. Према последњем Извештају о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године,²⁸⁹ за 2021. годину остварен је напредак у остваривању следећих потциљева: смањење неформалне запослености у укупној запослености допринело је значајном напретку у остваривању потциља 8.3; Остваривање продуктивне запослености и достојанственог рада, 8.5, показује значајан напредак у погледу смањења стопа незапослености младог и укупног становништва радног узраста; Значајан напредак остварен је у остваривању потциља 8.6, услед смањења удела младих који нису ни у образовању, ни на тржишту рада. У погледу потциља 8.1 и економског раста, бележи се значајно удаљавање од циља. У погледу јачања капацитета домаћих финансијских институција (потциљ 8.10), бележе се противречне тенденције.

Сагледавањем показатеља утврђених документима јавних политика у оквиру мапирања националног планског оквира релевантног за ЦОР 8, идентификовано је да се показатељи утврђени документима јавних политика могу **повезати са 6 УН показатеља, у оквиру 6 потциљева**. Такође, важно је напоменути да у оквиру УН показатеља 8.6.1 – *Удео младих (старости 15–24 године) који нису у образовању, запошљавању или обуци*, документи јавних политика омогућавају и праћење младих Рома и Ромкиња који нису у образовању, запошљавању или обуци.

Табела 7. приказује потциљеве одрживог развоја у оквиру којих напредак Републике Србије у достизању ЦОР 8 прати РЗС преко одређених УН показатеља. С друге стране, у табели су представљени потциљеви у оквиру којих се допринос планских докумената циљевима одрживог развоја може пратити на основу показатеља утврђених документима јавних политика, које је могуће повезати са УН показатељима одрживог развоја у оквиру одређеног потциља. Сходно томе, да би се омогућило ефектније праћење доприноса планских докумената ЦОР 8, у наредном периоду је приликом утврђивања показатеља за праћење спровођења планских докумената потребно узети у обзир и показатеља које прати РЗС.

Табела 7. Потциљеви ЦОР 8 у оквиру којих Републички завод за статистику прати глобалне УН показатеље одрживог развоја, и чије праћење може бити омогућено и преко докумената јавних политика

Потциљеви одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих РЗС прати УН показатеље одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих се на основу показатеља утврђених ДП може пратити допринос ДП ЦОР 8
8.1	X	X
8.2		X
8.3	X	X
8.4	X	
8.5	X	X
8.6	X	X
8.7	X	X
8.8		
8.9		
8.10	X	
8.a		

²⁸⁸ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

²⁸⁹ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

ЦОР 9: Индустија, иновације и инфраструктура

1. Преглед оствареног напретка

Технолошки напредак, индустријализација, развој инфраструктуре и иновације, основ су за одржив економски развој. Приступ квалитетној инфраструктури и информационам и комуникационим технологијама, омогућава већем броју људи да учествују у економији заснованој на знању, пружа им доступност образовању и подстиче предузетништво. Ипак, на глобалном нивоу, 4 милијарде људи и даље нема приступ интернету. Као одговор на овај проблем,

ЦОР 9 се залаже за примену нових сазнања и дигитализације у циљу коришћења еколошки исправних технологија, подршку иновативном предузетништву, посебно малих и средњих предузећа, смањење трошкова транспорта.

ЦОР 9 промовише изградњу прилагодљиве инфраструктуре, одрживу индустријализацију и подстицање иновативности. Технолошки прогрес, у синергији са унапређењем транспорта и коришћењем обновљивих извора енергије, доприноси остварењу овог циља. Иако је Република Србија доста урадила у контексту унапређења развоја технологије, иновација, инфраструктуре, још много напора је потребно уложити да би се достигао просек ЕУ. На пример, издаци за истраживање и развој у ЕУ износе 2,3% БДП, док је Република Србија одвајала 0,9% свог БДП на истраживање и развој у 2020. години.

Потциљ 9.1 Квалитетне, поуздане, одрживе и отпорне инфраструктуре у Републици Србији се разликује у односу на тип инфраструктуре. У сегменту транспорта, мрежа путева у Републици Србији је у значајној мери изграђена и реконструисана. Поред изградње, кључних деоница на Коридорима X и XI, континуирано се унапређује и мрежа локалних путева, што доприноси расту превоза робе и путника (3,5 млрд. путничких км и 10,1 млрд. нетонских км у 2021. години)²⁹⁰ – УН показатељи 9.1.2а и 9.1.2.б. Постоје бројне регулаторне баријере на граничним прелазима које неповољно утичу на трговинску размену, тако што повећавају трошкове и стварају непоузданост у транспорту робе. Застарела железничка мрежа ограничава путнички и теретни железнички саобраћај (191 мил. путничких км и 2,9 млрд. нетонских км. у 2021. години)²⁹¹ – УН показатељи 9.1.2.а и 9.1.2.б. Путнички и теретни промет железницом у Републици Србији, нижи је у односу на све земље у региону. Један од главних разлога јесте застарелост железничке мреже (ниска носивост уз ограничену максималну брзину у железничком саобраћају). Постојећи инфраструктурни капацитети у речном саобраћају ограничавају брзину претовара у лукама и утичу на конкурентност робе на тржишту. Постепено унапређење речне инфраструктуре допринело је расту превоза терета на унутрашњим водним путевима у 2021. години (1,8 млрд тонских км) у односу на 2020. годину (558 мил тонских км).²⁹² У области ваздухопловства, оперативни су међународни аеродроми „Никола Тесла“ у Београду, „Константин Велики“ у Нишу и „Морава“ код Краљева. Током 2021. године остварено је 1.983 милиона путничких километара и 17,1 млрд. тонских км робе.²⁹³ На аеродрому „Никола Тесла“ у Београду, остварени број путника је 3.285.760, док је остварена количина робе 14.736.198 кг²⁹⁴ у 2021. години.

На поузданост и прилагодљивост инфраструктуре у Републици Србији, неповољно утичу недостатак „интелигентних“ транспортних система и комбинованог/интермодалног транспорта. Инфраструктура у сектору енергетике такође је застарела (производни капацитети просечне старости преко 30 година), што доводи до непоузданог напајања, губитка у производњи електричне енергије, као и несразмерно високог утицаја на животну средину. Присутан је линијски транспортни систем природног гаса са само

²⁹⁰ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221177.pdf>

²⁹¹ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221177.pdf>

²⁹² <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221177.pdf>

²⁹³ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221177.pdf>

²⁹⁴ https://beg.aero/sites/belgrade/files/pdf/2021_ioa.pdf

два улаза (из правца Мађарске и Бугарске) у земљу, што доприноси расту енергетске зависности (увозна зависност енергената износи 119% у 2021/2020. години).²⁹⁵

Република Србија бележи раст сектора индустрије последњих година, што је од важности за остварење циљне вредности **9.2. Инклузивна и одржива индустријализација**. Опоравку сектора индустрије допринела је прерађивачка индустрија, која је привукла чак 38%²⁹⁶ страних директних инвестиција у 2020. години и тиме диверсификовала области производње. Производи ниже додате вредности и степена финализације и даље доминирају у структури производње. Учешће БДВ-а прерађивачке индустрије у БДП-у (УН показатељ 9.2.1а) је у паду и износи 13,3% у 2020. години,²⁹⁷ док је БДВ прерађивачке индустрије по глави становника (УН показатељ 9.2.1б) у порасту и износи 929 УСД у 2020. години.²⁹⁸ Запосленост у прерађивачкој индустрији, као удео у укупној запослености (УН показатељ 9.2.2), у порасту је и износи 19,8% (раст од 1,07 процентних поена) у 2021. години.²⁹⁹

Потциљ 9.3. односи се на **Приступ малих индустријских и осталих предузећа финансијским услугама и њихову интеграцију у ланце вредности и у тржишта**. Мала и средња предузећа у Републици Србији учествују са 44,7% у увозу роба у Републици Србији и са само 33,7%³⁰⁰ у извозу роба у 2020. години, што говори о недовољној међународној конкурентности овог сектора. Потражња МСП за финансијским услугама је значајна (процењена на 13,9% БДП-а из 2014. године од стране Европске инвестиционе банке).³⁰¹ У Републици Србији 48,9% малих и 58,9% средњих предузећа задужује се код банака у 2019. години (УН показатељ 9.3.2).³⁰² У 2020. години је удео нових кредита за мала и средња предузећа износио 43,1%.³⁰³ Потребно је проширити обухват извора финансирања за иновативне и стартап компаније у виду фондова ризичног капитала и других инструмената. Најизраженији раст профитабилности бележе мала и средња привредна друштва, која су остварила нето добитак већи за 34,2%, односно 30,4%.³⁰⁴

За постизање **потциља 9.4. Унапредити инфраструктуру и прилагодити индустрије како би постале одрживе**, за већу ефикасност у коришћењу ресурса и чисте технологије, од велике важности је и емисија CO₂ гасова у односу на БДП (УН показатељ 9.4.1.б), која је у Републици Србији дупло већа него просек земаља Европске уније (емисија CO₂ по јединици БДП износи 0,37 kg/\$ у 2018. години).³⁰⁵ Емисије CO₂ из процеса сагоревања горива (УН показатељ 9.4.1.а) износе 44,79 милиона тона у 2018. години (у прерађивачкој индустрији износи 3,78 милиона тона у 2018. години).³⁰⁶ Емисија CO₂ по јединици додате вредности у области прерађивачке индустрије (УН показатељ 9.4.1.ц) износи 0,59 kg/\$ у 2018. години.³⁰⁷

Као што је већ напоменуто у оквиру потциља 8.2, Република Србија улаже далеко мање од земаља ЕУ у науку и истраживања (УН показатељ 9.5.1.), што је неповољна полазна основа за напредак у остваривању **потциља 9.5. Наука, технологија и иновације у служби одрживог индустријског развоја**. Укупна улагања у истраживање и развој износе 0,99% БДП-а у 2021. години.³⁰⁸ Иако је број истраживача (УН показатељ 9.5.2) у Републици Србији у порасту у протеклих десет година (2.482 истраживача на милион становника 2021. години),³⁰⁹ још увек је мањи од просека земаља ЕУ (4.257

²⁹⁵ http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2020_12/SG_156_2020_009.htm

²⁹⁶ https://www.nbs.rs/export/sites/NBS_site/documents/statistika/ino_ekonomski_odnosi/platni_bilans/fdi_delatnosti_2010_2021.xls

²⁹⁷ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN09020102?languageCode=sr-Cyrl>

²⁹⁸ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN09020101?languageCode=sr-Cyrl>

²⁹⁹ РЗС, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20225682.pdf>

³⁰⁰ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20226002.pdf>, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20211196.pdf>

³⁰¹ http://www.eib.org/attachments/efs/assessment_of_financing_needs_of_smes_serbia_en.pdf

³⁰² <https://www.enterprisesurveys.org/content/dam/enterprisesurveys/documents/country/Serbia-2019.pdf>

³⁰³ <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/8bc6e718-en/index.html?itemId=/content/component/8bc6e718-en#section-d1e204516>

³⁰⁴ Агенција за привредне регистре,

https://www.apr.gov.rs/upload/Portals/0/GFI_2021/Godisnji_bilten_2020/Osnovni_nalazi_o_poslovanju_u_2020.pdf

³⁰⁵ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN09040102?languageCode=sr-Cyrl>

³⁰⁶ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN09040101?languageCode=sr-Cyrl>

³⁰⁷ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN09040103?languageCode=sr-Cyrl>

³⁰⁸ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN09050101?languageCode=sr-Cyrl>

³⁰⁹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN09050201?languageCode=sr-Cyrl>

истраживача на милион становника у 2020. години).³¹⁰ Учешће приватног сектора у развоју науке је ниско, како у нивоу инвестиција, броју истраживача и обиму истраживања која се спроводе у оквиру компанија.

Потциљ 9.ц. односи се на **Повећање приступа информационим и комуникационим технологијама**. Иако је распрострањен приступ рачунарима и интернету у привредним друштвима, Република Србија заостаје од европских земаља у приступу широкопојасном интернету (УН показатељ 9.ц.1). Приступ широкопојасном интернету имало је 81% домаћинстава у 2021. години у односу на 90% у земљама ЕУ-27.³¹¹ Удео становништва обухваћен мобилном мрежом, висок је у Републици Србији и износи 99,19% за 2Г мрежу, 98,94% за 3Г мрежу и 98,1% за 4Г мрежу у 2020. години.³¹² Република Србија је лошије пласирана од већине европских земаља према индексу мрежне спремности (NRI³¹³) зауевши 57. позицију од 134 земље у 2021. години, што указује на ограничену могућност за укључивање и јачање ИКТ сектора.³¹⁴

2. Допринос процеса ЕУ интеграција и других међународних процеса

Кључна преговарачка поглавља у оквиру кластера три – Конкурентност и инклузиван раст која доприносе напретку Републике Србије у оквиру ЦОР 9, јесу преговарачко поглавље **20 – Предузетништво и индустријска политика**, преговарачко поглавље **25 – Наука и истраживање** и преговарачко поглавље **10 – Информационо друштво и медији**.

У оквиру **преговарачког поглавља 10**, од заједничког интереса за достизање ЦОР 9 су реформе и процес усаглашавања са правним тековинама ЕУ у области регулације тржишта електронских комуникација и информационог друштва; обезбеђивања правичног приступа основним услугама (телефон, факс, интернет, бесплатни хитни позиви) по оптималној цени свим корисницима, укључујући особе са инвалидитетом; обезбеђивање независности регулатора; успостављање и унапређење фиксне широкопојасне мреже и широкопојасне мобилне телефоније. У области информационог друштва, највећи изазови у области интернета, активности на интернету и ИКТ (информационих и комуникационих технологија) стандарда, свакако су снабдевање великог броја виртуелних адреса, складиштење и трансфер капацитета, као и развој техничких стандарда како би се гарантовала интероперабилност, интернет приватност и приступачност интернета. За допринос остваривању ЦОР 9, важан је напредак који Република Србија остварује у оквиру **преговарачког поглавља 25**, у оквиру којег је обавеза земаља кандидата, али и земаља чланица ЕУ, да јачају своје капацитете у области науке и истраживања, како би следиле циљеве и активности ЕУ у области истраживања и технолошког развоја и тиме допринеле развоју одрживе индустријализације и подстицању иновација. Јачање научно-истраживачких капацитета омогућава и ефективно учешће у програмима ЕУ за истраживања и иновације, како би се олакшала интеграција у Европски истраживачки простор. Можда и најзначајније поглавље за достизање ЦОР 9, јесте **преговарачко поглавље 20**, у оквиру којег се земље кандидати за чланство припремају за промовисање стварања конкурентности којом се побољшавају политика предузетништва и стратегије у области индустрије; убрзање структурних прилагођавања, подстицање стварања окружења повољног за покретање послова, домаћих и страних инвестиција, промовисање малих и средњих предузећа, као и предузетништва и иновација.

Одржива индустријализација тема је и бројних преговарачких поглавља кроз које Република Србија усклађује своју регулативу са правним тековинама ЕУ, а која се налазе у оквиру других кластера. Поред преговарачких поглавља која припадају кластеру три, напредак у остваривању ЦОР 9 остварује се и кроз активности у другим преговарачким поглављима и кластерима: преговарачко поглавље **14 – Транспортна политика**, преговарачко поглавље **15 – Енергетика**, преговарачко поглавље **21 – Трансевропска мрежа** и преговарачко поглавље **27 – Животна средина**, која припадају кластеру

³¹⁰ World Bank, https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.SCIE.RD.P6?name_desc=false&locations=EU

³¹¹ Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tin00073/default/table?lang=en>

³¹² РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN090801?languageCode=sr-Cyrl>

³¹³ Индекс мрежне спремности (*Network Readiness Index NRI*) мери способност земље да искористи могућности које нуде информационе и комуникационе технологије (ИКТ). Састоји се од три компоненте: Окружење за ИКТ, спремност кључних актера да користе ИКТ и коришћење ИКТ.

³¹⁴ <https://networkreadinessindex.org/countries/serbia/>

четири – Зелена агенда и одржива повезаност, и преговарачко поглавље 9 – **Финансијске услуге у кластеру два – Унутрашње тржиште.**

Процес преговора кроз **поглавље 14** омогућиће усаглашавање са правним тековинама и транспортном политиком ЕУ у области друмског и железничког транспорта, унутрашње пловидбе, комбинованог транспорта, ваздушног и поморског транспорта. За ефикасно функционисање заједничког тржишта ЕУ, осмишљена је заједничка транспортна политика у циљу омогућавања рационалног превоза робе и путника унутар ЕУ, као и на међународном нивоу, чиме се даље уклањају ограничења међу државама. Напредак у оквиру **поглавља 15** важан је у контексту унапређења извора обновљиве енергије, енергетске ефикасности у циљу ефикасног коришћења ресурса и прилагођавању на одрживу индустрију. Процес преговора кроз **поглавље 27** омогућиће усаглашавање са правним тековинама у великом броју области које су значајне за очување природних ресурса, промоцију ресурсно-ефикасне економије и бригу о јавном здрављу, док је за допринос остваривању ЦОР 9 важно усаглашавање са правилима ЕУ, посебно у области контроле индустријског загађења. У погледу **поглавља 9**, најважнији циљеви правних тековина ЕУ у области финансијских услуга јесу обезбеђивање финансијске стабилности и адекватна заштита потрошача, инвеститора и осигураника, укључујући и стварање услова за унапређење понуде и доступности финансијских услуга. **Поглавље 21** састоји се из три дела: трансевропске транспортне мреже (ТЕН-Т), трансевропске енергетске мреже (ТЕН-Е) и трансевропске комуникационе мреже. Због садржине, ово поглавље је у великој мери повезано с поглављем 14, поглављем 15 и поглављем 10. Европска унија ради на јачању поменутих мрежа како би допринела расту, запошљавању и јачању унутрашњег тржишта, што доприноси и ЦОР 9 у области развијања поуздане, одрживе и отпорне инфраструктуре.

Европске политике и инструменти су у великој мери усклађени са ЦОР 9. **Инвестициони план за Европу**, који је описан у оквиру ЦОР 8, покрива стратешке инвестиције у областима инфраструктуре, науке, иновација и финансијских инструмената за подршку иновативним компанијама.

Европски оквир за науку и иновације „**Хоризонт 2021–2027**“, у коме Република Србија учествује равноправно са земљама чланицама, генерише значајне инвестиције у науку и нове технологије и у великој мери фокусира научна истраживања на развој нових технологија и решавање великих друштвених изазова.

У погледу развоја транспортне инфраструктуре на нивоу ЕУ, усвојена је **Стратегија одрживе и паметне мобилности**.³¹⁵ Овом стратегијом је издвојено десет кључних области, у којима је неопходно предузети одговарајуће активности у циљу развоја транспортног система заснованог на принципима одрживости, отпорности, иновативности и дигитализације. У сектору транспорта, од велике важности је и учешће Републике Србије у **Транспортној опсерваторији за југоисточну Европу**, са седиштем у Београду. Потписивањем споразума у Трсту, ова опсерваторија је од 2019. године прерасла у Транспортну заједницу региона. Циљ Транспортне заједнице јесте развој саобраћајне мреже између Европске уније и земаља Југоисточне Европе, чији чланови су Европска унија и шест земаља Западног Балкана – Албанија, Босна и Херцеговина, Северна Македонија, Косово, Црна Гора и Србија. Сврха Транспортне заједнице је да се правила, принципи и политике ЕУ за транспортно тржиште прошире на земље западног Балкана, кроз правно обавезујући оквир. Уговор се примењује у подручју друмског, железничког, унутрашњег водног и поморског саобраћаја.

За развој енергетске инфраструктуре, изузетно је битна **Енергетска заједница за Југоисточну Европу**, основана Уговором о оснивању Енергетске заједнице, који је потписан 25. октобра 2005. године у Атини, а ступио је на снагу 1. јула 2006. године. Уговорне стране су Европска заједница на једној страни, а на другој Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Северна Македонија, Црна Гора, Румунија, Србија и Привремена мисија Уједињених нација на Косову у складу са Резолуцијом 1244 СБ УН. Овим Уговором се отвара могућност за успостављање чвршћих међусобних веза у сектору енергетике између уговорних страна из Југоисточне Европе (ЈИЕ), као и веза са Аустријом, Италијом, Словенијом, Мађарском и Грчком, и у оквиру њега се дефинишу регионални приоритети у сектору енергетике.

³¹⁵ https://platformduurzamebiobrandstoffen.nl/wp-content/uploads/2021/05/2021_EC_mobility-strategy-and-action-plan_in-lay-out.pdf

Регионални приоритети у области развоја информационих и комуникационих технологија дефинисани су у оквиру **Дигиталне агенде за западни Балкан 2018. године**.³¹⁶ Дигитална агенда за западни Балкан је иницијатива ЕУ која има за циљ увећање користи од дигиталне трансформације путем брзог интернета и међусобно усаглашених апликација. Општи циљ је да се подстакну иновације, привредни раст и да се унапреди живот за грађане и привреду. Дигитална агенда усмерена је на развој дигиталних услуга еУправе и еЗдравства, у складу са потребама грађана, затим дигиталних вештина, дигиталног поверења и безбедности.

Стратегија 2030. за Југоисточну Европу, заједнички је позив на акцију 13 земаља Југоисточне Европе, да кроз регионалну сарадњу промовишу и унапреде спровођење Циљева одрживог развоја УН у региону ЈИЕ. Стратегија се спроводи у оквиру три димензије одрживог развоја: Просперитет; Људи и мир и Партнерства, као и три хоризонталне области: Сиромаштво, Дигитална трансформација региона ЈИЕ и Зелена транзиција региона ЈИЕ. За ЦОР 9, најрелевантнији су приоритети у оквиру прве димензије сарадње, **Просперитет**, у оквиру које се афирмишу акције усмерене на: Промовисање економског раста кроз трговинску размену, одржив и одговоран туризам и јачање саобраћајне повезаности, укључујући и дигитализацију и зелену трансформацију индустрије и пољопривредне производње; Промовисање инвестиција, истраживања и иновација у обновљивој енергији, како би се повећао удео снабдевања енергијом без угљеника и побољшала енергетска ефикасност; Повећање капацитета за побољшање откривања и смањења ризика од природних катастрофа, како би се смањило њихов утицај на економски раст; Смањење дигиталног јаза кроз бољу широкопојасну повезаност, развој дигиталних вештина и убрзану дигитализацију индустрије и јавних услуга и Јачање партнерства јавног и приватног сектора и улоге финансијског сектора/финансирања за развој за имплементацију ЦОР у ЈИЕ.

Циљ **Економског и инвестиционог плана за Западни Балкан** у томе је да подстакне дугорочни опоравак – потпомогнут зеленом и дигиталном транзицијом – којим ће се остварити одрживи економски раст, спровођење реформи потребних за напредак на путу ЕУ и приближавање Западног Балкана јединственом тржишту ЕУ. План је дефинисао десет инвестиционих приоритета који ће подржати главне друмске и железничке везе у региону, обновљиву енергију и прелазак са угља на друге изворе енергије, обнављање јавних и приватних објеката, како би се повећала енергетска ефикасност и смањиле емисије гасова с ефектом стаклене баште, инфраструктуру за управљање отпадом и отпадним водама, као и увођење широкопојасне инфраструктуре. Остали инвестициони приоритети обухватају веће инвестиције у двојну зелену и дигиталну транзицију и развој повезаних, конкурентних, на знању заснованих, одрживих, иновационо оријентисаних и напредних економија, са све динамичнијим приватним сектором, како би се подстакле конкурентност и иновације, нарочито малих и средњих предузећа и Гаранције за младе.

У оквиру **Акционог плана за спровођење Зелене агенде за Западни Балкан** Република Србија се, између осталог, обавезала да ће спроводити мере у области борбе против климатских промена и смањења загађења, енергетске транзиције, мобилности и циркуларне економије, што ће допринети достизању потциља 9.4. Посебан акценат на достизању потциља 9.4, биће остварен кроз област II – **Циркуларна економија**, у смислу преласка са линеарне на циркуларну економију, уз уважавање потребе за истраживањем и иновационим системом који ће подржати ову транзицију.

Агенда за Западни Балкан о иновацијама, истраживању, образовању, култури, омладини и спорту („Агенда иновација за Западни Балкан”), базира се на три стуба, политичком, тематском и регионалном и представља свеобухватну, дугорочну стратегију за сарадњу у овим областима са Западним Балканом и биће од суштинског значаја за поспешивање развоја људског капитала, заустављање „одлива мозгова“ и подстицање „циркулације мозгова“, дигиталну трансформацију, конективност и мобилност, културну и регионалну сарадњу, као и за подстицање развоја дугорочног и одрживог иновационог окружења и преласка на економију засновану на знању. Њом ће се поставити темељи за доношење политика заснованих на чињеницама и промовисаће се инклузивни и висококвалитетни систем образовања и обуке, пружајући младима у региону боље изгледе за будућност.

Макрорегионалне стратегије су важне зато што представљају добар оквир за развој специфичних политика у области Стратегије паметне специјализације, посебно у погледу интегрисања у ланце

³¹⁶ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_18_4242

вредности и сарадње у областима истраживања и развоја на регионалном нивоу. У складу са Агендом 2030, покривајући скоро све циљеве одрживог развоја, јесте **ЕУ Стратегија за Дунавски регион (2011)**,³¹⁷ која обухвата 4 повезане области: заштиту животне средине, повезивање и јачање региона и изградња просперитетног друштва. Теме које ове области покривају су: мобилност (сви транспортни модалитети), одржива енергија, култура и туризам, ризици по животну средину, биодиверзитет и квалитет ваздуха и земљишта, квалитет воде, друштво знања, људи и вештине, конкурентност, институционални капацитети и сарадња и сигурност. Стратегија Европске уније за Дунавски регион пружа добар оквир и прилику за регионалну сарадњу унутар приоритетних области паметне специјализације. Најрелевантнија приоритетна област ове стратегије јесте приоритетна област 7 „Развој друштва знања (истраживање, образовање и ИКТ)”. **Ревидирани Акциони план за спровођење ЕУ Стратегије за Дунавски регион**,³¹⁸ званично је представљен у априлу 2020. године и документ је који ће дати стратешке смернице за имплементацију ЕУ Стратегије за Дунавски регион, као и успостављање боље компатибилности са другим програмима и инструментима финансирања (програми кохезионе политике, остали инструменти и програми финансирања ЕУ – IPA, NDICI, ENI, CEF, LIFE, Horizon Europe, и др, као и национално/регионално/локално финансирање подунавских земаља).

У домену унапређења приступа ИКТ, не постоје значајнији регионални или европски процеси у којима Република Србија учествује. *Савет за регионалну сарадњу* започео је активности на унапређењу регионалне сарадње у овој области. *Берлински процес* препознаје ову тематику као важну, али још увек не постоје конкретни програми за инвестиције или унапређење регионалне сарадње.

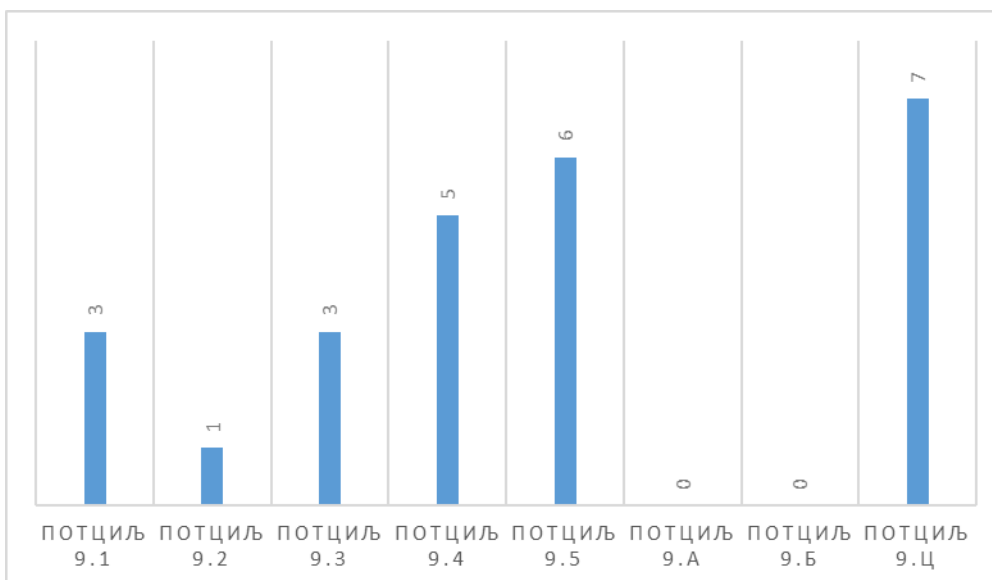
3. Преглед националног планског оквира Републике Србије

Мапирање националног планског оквира у оквиру ЦОР 9: Индустрија, иновације и инфраструктура, обухватило је преглед 19 планских докумената у области конкурентности, саобраћаја и комуникација, јавне управе, заштите животне средине, енергетике и другим сегментима који су подједнако важни како за процес европских интеграција и припрему Републике Србије за процес преговора у оквиру кластера – Конкурентност и инклузивни раст, тако и за напретка у оквиру ЦОР 9.

Важећа планска документа могу се повезати са шест од осам потциљева у оквиру ЦОР 9. Кључни документ, који доприноси највећем броју потциљева, јесте Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године, као и Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. до 2030. године, са Акционим планом за период 2021–2023. године. С друге стране, *потциљ 9.ц. Значајно повећати приступ информационим и комуникационим технологијама и уложити напоре да се обезбеди универзалан и приуштив приступ интернету у најмање развијеним земљама до 2020. године и потциљ 9.5. Проширити научна истраживања, унапредити технолошке капацитете и подстицати иновације*, потциљеви су којима доприноси највећи број важећих планских докумената релевантних за ЦОР 9.

³¹⁷<http://www.evropa.gov.rs/Documents/Home/DACU/12/71/72/EU%20Strategy%20for%20Danube%20Region.pdf>

³¹⁸<https://danube-region.eu/wp-content/uploads/2020/04/EUSDR-ACTION-PLAN-SWD202059-final-1.pdf>

Слика 8. Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима ЦОР 9 – Индустија, иновације и инфраструктура

Кључни плански документи за остварење ЦОР 9 су **Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. до 2030. године са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године** и **Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године**. Велики број других планских докумената такође доприносе остваривању овог циља и постоји јака веза између овог циља и планских докумената који се односе на одрживу индустријализацију, са областима одрживог економског раста, науком и иновацијама, заштитом животне средине, одрживим управљањем ресурсима и другим темама.

За остварење **потциља 9.1. Развити квалитетну, поуздану, одрживу и прилагодљиву инфраструктуру**, важна су секторска планска документа у области транспорта и енергетике. У области транспорта тренутно је важећа само **Стратегија развоја водног саобраћаја од 2015. до 2025. године**³¹⁹, с обзиром на то да је Стратегија развоја железничког, друмског, водног, ваздушног и интермодалног транспорта у Републици Србији од 2008. до 2015. године истекла.

Кључни плански документ у погледу доприноса Републике Србије **потциљу 9.2. Инклузивна и одржива индустријализација**, представља **Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. године до 2030. године са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године**. Стратегија наглашава да је **динамичан** (довољан волумен), **паметан** (базиран на знању и иновацијама), **одржив** (води рачуна о ресурсној расположивости и ефикасности употребе) и **инклузиван** (тежи социјалној кохезији) **раст** – приоритет број један за индустријску политику Републике Србије и да ће сви циљеви, мере и активности индустријске политике бити оцењени из перспективе доприноса подизању конкурентности индустрије и општем привредном расту у Републици Србији. Конкурентна индустрија Републике Србије даје значајан допринос високом одрживом економском расту, мереним стопом раста националног БДП и бољем квалитету живота грађана Републике Србије, мереног вредности БДП по становнику.

Програми за интеграцију малих и средњих предузећа и предузетника (МСПП) у ланце вредности, као и друге мере финансијске подршке, спроводе се од стране Развојне агенције Србије и других државних институција и битни су за остварење **потциља 9.3. Повећати приступ малих индустријских и осталих предузећа финансијским услугама и повећати њихову интеграцију у ланце вредности и у тржишта**. Кључни плански документи који доприносе напретку у овом потциљу су: **Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. године до 2030. године са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године**, која ће омогућити олакшавање услова за добијање кредита МСПП

³¹⁹ <http://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti/strategija-razvoja-vodnog-saobratshaja-republike-srbije-od-2015-do-2025-godine>

која реализују иновативне пројекте; **Стратегија за развој тржишта капитала у Републици Србији за период 2021–2026. године, са Акционим планом за период 2021–2023. година**, која ће развијањем свих сегмената и услуга које се нуде на домаћем тржишту капитала омогућити услове за креирање додатне вредности за домаће и међународне учеснике, у складу са конкурентним предностима Републике Србије, као и **Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године**, који ће реформама у оквиру тржишта капитала омогућити развијање конкурентног, високо ефикасног, транспарентног и продуктивног тржишта капитала са широким спектром финансијских инструмената и услуга, упоредиво са водећим регионалним и европским финансијским тржиштима. Циљ реформе је креирање и развој финансијских услуга које се нуде на тржишту капитала, ради повећања атрактивности домаћег тржишта, како за домаће, тако и за стране инвеститоре.

За реализацију **потциља 9.4. Одрживе индустрије, већа ефикасност у коришћењу ресурса и чисте технологије** кључна је **Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године, са Акционим планом за период 2021–2023. године**, која садржи свеобухватне реформске кораке у области индустријског развоја, са акцентом на трансформацију индустријске као одрживој и ресурсно ефикасној производњи. **Стратегија развоја енергетике до 2025. године, са пројекцијом до 2030. године**,³²⁰ са припадајућим **Програмом остваривања Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године, за период од 2017. до 2023. године**, такође доприносе напретку Републике Србије у оквиру овог потциља, реализацијом мера у области унапређења инфраструктуре и индустрије са циљем ефикаснијег коришћења ресурса и усвајања чистих и еколошки исправних технологија за производњу енергије. Реализација Стратегије и Програма допринеће смањивању утицаја постројења за производњу енергије на емисију гасова са ефектом стаклене баште. Један од основних принципа Стратегије јесте одржива енергетика са фокусом на унапређење енергетске ефикасности, повећање удела енергије из обновљивих извора, унапређење заштите животне средине у свим областима енергетике и стварање услова за динамичније инвестирање у енергетику. Услови, начин, динамика и мере за остваривање Стратегије енергетике, утврђени су **Програмом остваривања Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године, за период од 2017. до 2023. године**.³²¹ Примена мера енергетске ефикасности, коришћење обновљивих извора енергије и заштита животне средине и смањење утицаја на климатске промене, кључни су елементи транзиције као одрживом развоју енергетике Републике Србије, те ће сходно томе, реализација ових планских докумената допринети остваривању **потциља 9.4 Одрживе индустрије, већа ефикасност у коришћењу ресурса и чисте технологије**. **Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године**, бави се мерама за смањивање количине отпада који се одлаже у животну средину од стране домаћинства, али и индустрије. Неки од приоритета Програма свакако су повећање стопе рециклаже, унапређење управљања комуналним отпадом, успостављање система одрживог управљања опасним и индустријском отпадом, као и смањено одлагање отпада на депоније, што ће допринети напорима Републике Србије у остваривању потциља 9.4. Усвојен је Закон о климатским променама који треба да уреди систем за ограничење емисија гасова са ефектом стаклене баште, систем за прилагођавање на измењене климатске услове, као и систем за мониторинг, извештавање и верификацију. Одређене секторске политике и регулативе такође узимају у обзир одрживост ресурса и чисте технологије. Дobar пример је промовисање енергетске уштеде у сектору јавног саобраћаја и зграда којима располаже држава, у циљу остваривања две групе циљева: економичности која се постиже по основу мање потрошње енергије и еколошког циља који се огледа у смањењу емисије гасова и мање емисије угљендиоксида, као и примена модела стандардних „еколошких” техничких спецификација за одређене производе. Иако не доприноси директно потциљу 9.4, интегрисаним приступом и усмеравањем активности различитих актера, **Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године** има за циљ да укаже на важност здруженог деловања великог броја актера из области енергетике,

³²⁰ http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/akta_procedura/2014/113-14Lat.pdf

³²¹ <http://arhiva.mre.gov.rs/doc/efikasnost->

<izvori/UREDBA%20O%20UTVRDJIVANJU%20PROGRAMA%20OSTVARIVANJA%20STRATEGIJE%20RAZVOJA%20ENERGETIKE%20ZA%20PERIOD%20OD%202017%20DO%202023.pdf>

управљања отпадом, заштите животне средине, у циљу унапређивања одрживе индустрије и чистих технологија и истицања важности њиховог утицаја на здравље становништва.

У области **потциља 9.5. Проширити научна истраживања, унапредити технолошке капацитете и подстицати иновације**, кључни плански документ је **Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године**³²² са **Акционим планом за период од 2021. до 2023. године**. Од посебне важности за достизање ЦОР 9 су елементи Стратегије који се односе на повећање улагања у науку и истраживање, јачање веза између науке и привреде, као и развој научноистраживачке инфраструктуре и кадрова. **Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године (4С)**, у оквиру области *Машина и производних процеса будућности*, указује на потребе спровођења примењених истраживања, достизање виших нивоа технолошке спремности нових производа, информација у служби паметног управљања, односно индустрије 4.0 и паметних компоненти и алата. Један од важних циљева ове области јесте унапређење сарадње фирми с научноистраживачким организацијама, кроз иницирање заједничких истраживачко-развојних пројеката. Унапређена хоризонтална сарадња утицаће на повећање интерних иновационих и истраживачких капацитета фирми у овој области. **Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године**, такође ће допринети овом потциљу стварањем услова за развој индустрије базиране на иновацијама и развоју виших фаза технолошке производње. Реализацијом Стратегије, унапредиће се сарадња између индустријских привредних субјеката и научно-истраживачких тимова, као и сарадња и учешће на међународним програмима у циљу развоја иновативних решења и унапређења конкурентности индустрије.

Област вештачке интелигенције налази се у фази развоја, када се у индустријској пракси срећу проблеми за чије решавање је потребан научно-истраживачки приступ. Резултат тога је и да се значајан део истраживања пренео у индустрију, али и да индустрији све више требају универзитети и институти, јер се научно-истраживачки кадар и даље примарно развија у академском окружењу. Сходно томе, **Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године**, пружаће подршку истраживачима у области вештачке интелигенције, посебно кроз учешће истраживача из Републике Србије на водећим светским конференцијама из области вештачке интелигенције, као и подршком истраживањима и иновацијама у областима у којима постоји изразити потенцијал иновативне примене вештачке интелигенције, и тиме допринети **потциљу 9.5. Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године** ће, у оквиру пројекта *Србија на дохват руке – Дигитална трансформација за развој*, обезбедити неопходну техничку инфраструктуру, чиме ће се стимулирати стартапи и иновативна привреда да користе доступну инфраструктуру за креирање и тестирање својих решења. **Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године, са Акционим планом 2021–2023. године**, такође доприноси потциљу 9.5, кроз усклађивање система образовања са потребама привреде, са акцентом на праћењу иновација које носи са собом четврта индустријска револуција, посебно у сфери развијања нових занимања и стручних профила и стварање услова за привлачење страних студената.

Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности³²³ у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године са **Акционим планом за период од 2021. до 2023. године**, чини дигиталну агенду Републике Србије. На овај начин су обједињени циљеви развоја информационог друштва и информационе безбедности. Овај стратешки оквир, заједно са **Стратегијом развоја мрежа нове генерације до 2023. године**³²⁴, као и **Програмом економских реформи за период 2022–2024. године**, преко Структурне реформе 12 – Развој и унапређење националне информационо-комуникационе инфраструктуре, доприноси остваривању потциља **9.ц Повећати приступ информационом и комуникационим технологијама**. На овај начин ће се извршити додатно усклађивање са Директивом 2014/61/ЕУ о мерама за смањење трошкова постављања електронских комуникационих мрежа великих брзина. Планиране су и друге активности и инвестиције ради унапређења широкопојасне инфраструктуре. **Стратегијом реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године, са Акционим планом за период 2021–2025. године**, јавна управа

³²² <http://www.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/Strategija-srpski.pdf>

³²³ <https://mtt.gov.rs/download/strategija%20info.pdf>

³²⁴ https://mtt.gov.rs/download/3/2A_Strategija%20razvoja%20mreza%20-%202023.pdf

на ефикасан и иновативан начин жели да унапреди пружање услуга које одговарају на потребе крајњих корисника и унапређују њихово корисничко искуство, што ће заједно са **Програмом развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2020. до 2022. године са Акционим планом за његово спровођење**, допринети развоју инфраструктуре у електронској управи и обезбеђивање интероперабилности и тиме допринети овом потциљу. Напредак у остваривању потциља 9.ц може се остварити не само физичким унапређењем информационо-комуникационе инфраструктуре и повећањем доступности интернета, већ и јачањем дигиталних вештина и компетенција. Сходно томе, **Стратегијом развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године**³²⁵, омогућиће се унапређење дигиталних знања и вештина свих грађана, укључујући припаднике осетљивих друштвених група и тиме на непосредан начин омогућити приступ информационим и комуникационим технологијама. **Националном стратегијом за младе за период од 2015. до 2025. године**, унапредиће се систем информисања младих што, између осталог, укључује и омогућавање адекватног приступа и знања за коришћење нових технологија и интернета.

4. Институционални механизми координације, израде и праћења спровођења планских докумената

Политике развоја индустрије, иновација и инфраструктуре представљају комплексне области које се налазе у надлежности више министарства. Кључно министарство за индустријску политику је Министарство привреде, док је за научно технолошки развој, паметну специјализацију и развој вештачке интелигенције, одговорно Министарство науке, технолошког развоја и иновација. Министарство државне управе и локалне самоуправе надлежно је за област развоја електронских услуга за грађане и привреду. Поред ових министарства, надлежност за планирање и спровођење јавних политика које такође непосредно доприносе ЦОР 9, јесу Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре, Министарство заштите животне средине, Министарство рударства и енергетике, Министарство информисања и телекомуникација, Канцеларија за информационе технологије и електронску управу. Сходно томе, може се закључити да у области ЦОР 9 не постоји изграђен јединствен координациони механизам у процесу израде, спровођења и праћења јавних политика.

Укључивање заинтересованих страна у процес израде планских докумената и доношења одлука, важан је аспект Агенде 2030. и у Републици Србији законски је регулисано Законом о планском систему, као и Пословником о раду Владе. Мапирањем националног планског оквира, утврђено је да су **представници организација цивилног друштва и заинтересованих страна путем јавних консултација били укључени у израду већине планских докумената**, која су релевантна за достизање ЦОР 9. У погледу спровођења планских докумената, важећа планска документа обухватају и активности које су усмерене на јачање сарадње и партнерства са организацијама цивилног друштва и другим заинтересованим странама у области ЦОР 9.

5. Преглед УН показатеља за праћење напретка

На глобалном нивоу праћење напретка у остваривању ЦОР 9 омогућено је преко 12 УН показатеља.³²⁶

У Републици Србији, у погледу праћења глобалних УН показатеља којима се прати напредак у остваривању ЦОР 9, важну улогу има Републички завод за статистику (РЗС) који **прати 5 потциљева преко 7 УН показатеља**. Према последњем Извештају о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године,³²⁷ за 2021. годину остварен је напредак у остваривању следећих потциљева: у оквиру потциља 9.5 и унапређења научних истраживања и побољшање технолошких могућности индустријског сектора, видљиво је значајно повећање укупних улагања у истраживање и развој као удела у БДП-у, као и услед умереног повећања броја истраживача, значајан напредак остварен је у погледу потциља 9.5. и повећања удела становништва обухваћеног мобилном мрежом 4G. У односу на потциљеве 9.1, 9.2 и 9.4, Извештај региструје противречне тенденције, тако да у оквиру потциља 9.1 – значајно удаљавање од циља региструје у области путничког саобраћаја, док је значајан напредак присутан у погледу теретног саобраћаја; у погледу потциља 9.2 – значајно удаљавање од циља

³²⁵ <https://mtt.gov.rs/download/Strategija%20razvoja%20digitalnih%20vestina%20u%20RS%20za%20period%202020-2024.pdf>

³²⁶ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

³²⁷ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

региструје у погледу учешћа бруто додате вредности прерађивачке индустрије у БДП-у, значајан напредак се бележи када се бруто додата вредност прерађивачке индустрије прати по глави становника, док се у оквиру потциља 9.4 бележи умерен напредак услед смањења емисије CO₂, али се емисија у сектору прерађивачке индустрије повећава, тако да указује на значајно удаљавање од циља.

С друге стране, сагледавањем показатеља утврђених документима јавних политика у оквиру мапирања националног планског оквира релевантног за ЦОР 9, утврђено је да се показатељи утврђени документима јавних политика могу **повезати са 6 УН показатеља, у оквиру 5 потциљева**. На основу мапирања националног планског оквира, може се закључити да документима јавних политика нису утврђени показатељи који се односе на потциљеве 9.4 и 9.ц, а које прати Републички завод за статистику. У наредном периоду, приликом израде планских докумената која се односе на ова два потциља, треба узети у обзир и ове показатеље у циљу још ефикаснијег праћења доприноса планских докумената остваривању ЦОР 9.

Табела 8. приказује потциљеве одрживог развоја у оквиру којих напредак Републике Србије у достизању ЦОР 9 прати РЗС преко одређених УН показатеља. С друге стране, табелом су представљени потциљеви у оквиру којих се допринос планских докумената циљевима одрживог развоја може пратити на основу показатеља утврђених документима јавних политика, које је могуће повезати са УН показатељима одрживог развоја у оквиру одређеног потциља.

Табела 8. Потциљеви ЦОР 9 у оквиру којих Републички завод за статистику прати глобалне УН показатеље одрживог развоја, и чије праћење може бити омогућено и преко докумената јавних политика

Потциљеви одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих РЗС прати УН показатеље одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих се на основу показатеља утврђених ДП може пратити допринос ДП ЦОР 9
9.1	X	X
9.2	X	X
9.3		X
9.4	X	
9.5	X	X
9.a		
9.6		X
9.ц	X	

2.2.4. Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Зелена агенда и одржива повезаност

Четврти кластер – Зелена агенда и одржива повезаност обухвата **преговарачка поглавља која се тичу 14 – Транспортне политике, 15 – Енергетике, 21 – Трансевропских мрежа и 27 – Животне средине**. Кластер 4 је од изузетног значаја у процесу преговора, јер се у оквиру њега регулишу бројна кључна питања: од квалитета услуга и сигурности превоза и транспорта, развијене путне и железничке мреже, доступности и сигурности снабдевања енергијом, преко питања квалитета ваздуха, воде, заштите природе, индустријског загађења, управљања отпадом, борбе против климатских промена, па до повезаности с регионом и Европском унијом. Ово је и најзахтевнији кластер и кластер за који су потребна највећа финансијска средства у процесу приступних преговора. Република Србије је отворила сва преговарачка поглавља у овом кластеру и у складу са новом методологијом преговора, а **овај кластер је отворен на међувладиној конференцији одржаној 14. децембра 2021. године**.

У погледу припремљености Републике Србије за преузимање правних тековина према проценама Европске комисије, Република Србија је добро припремљена у оквиру преговарачког поглавља 14, умерено припремљена у оквиру поглавља 15 и 21, и до извесног нивоа је припремљена у оквиру поглавља 27. Извештај Европске комисије о процени напретка у процесу преговора за 2021. годину, констатује да је добар напредак остварен у поглављу 15, извесни напредак у поглављу 21, а ограничени

напредак је остварен у оквиру поглавља 14 и 27. **У оквир поглавља 27 ситуација је најкомплекснија**, јер поред тога што је усаглашавање са законодавством ЕУ захтеван посао, Република Србија ће морати да уложи велика финансијска средства како би обезбедила и њихову пуну примену. Из тог разлога, у оквиру преговарачке позиције за поглавље 27, Република Србија је тражила одлагање спровођења за чак 19 различитих директива, у периоду од неколико до преко 20 година. Ово потврђује да је поглавље 27 најкомплекснија и најзахтевнија област, како у погледу финансијских средства, тако и у погледу административних капацитета неопходних за пуну примену законодавства.

У складу са методологијом мапирања националног планског оквира, циљеви одрживог развоја који се везују за кластер – Зелена агенда и одржива повезаност су: **ЦОР 6** – Чиста вода и санитарни услови, **ЦОР 7** – Доступна и обновљива енергија, **ЦОР 11** – Одрживи градови и заједнице, **ЦОР 12** – Одговорна потрошња и производња, **ЦОР 13** – Акција за климу и **ЦОР 15** – Живот на земљи. Сходно методологији, планска документа која се израђују у процесу европских интеграција, како би одговорила на захтеве преговарачких поглавља и преговарачких позиција, могу се повезати са већим бројем потциљева одрживог развоја у областима заштите животне средине, унапређења квалитета воде, ваздуха, земљишта, борбе против климатских промена, енергетске ефикасности и обновљивих извора енергије, транспортних система и безбедности на путевима, управљања отпадом, одрживог управљања и коришћења екосистема, заштитом природе.

ЦОР 6: Чиста вода и санитарни услови

1. Преглед оствареног напретка

Важан аспект одрживог развоја и део основних потреба и права грађана и грађанки, јесте и приступ безбедној пијаћој води по приступачним ценама, адекватним санитарним и хигијенским условима живота.

На глобалном нивоу учињени су бројни напори како би се остварио напредак у погледу **потциља 6.1. Безбедна и приступачна вода за пиће** и проширио обухват људи који имају приступ пијаћој води. Приступ изворима пијаће воде (УН показатељ 6.1.1а) у Републици Србији има 75% популације у 2020. години.³²⁸ У руралним срединама 67% становништва има приступ пијаћој води, док у урбаним срединама 81,5% у 2020. години³²⁹ (УН показатељ 6.1.1.б).

ЦОР 6 залаже се за приступ безбедној води по приступачној цени у циљу очувања здравља. Поред тога, потребно је заштитити и обновити шуме, планине, мочваре и реке и остварити рационалније трошење пијаће воде.

У циљу побољшања основних животних услова, неопходно је остварити напредак у оквиру **потциља 6.2. Постићи адекватан и једнак приступ санитарним и хигијенским условима за све уз окончање праксе обављања дефекације на отвореном**. Удео становништва које користи основне санитарне услуге, укључујући прање руку сапуном и водом (УН показатељ 6.2.1а) износи 18% у 2020. години.³³⁰ Удео становништва који уклања отпадне материје ради третмана ван домаћинства (УН показатељ 6.2.1ц) износи 15,2% у 2019. години.³³¹

На резултате у оквиру **потциља 6.3. Унапређења квалитета воде**, у великој мери утичу: смањење загађења, елиминисање одлагања и испуштања опасних хемикалија, смањење удела непречишћених вода и повећање рециклирања. У Републици Србији, на канализациони систем је било прикључено 65,9% становника, у 2020. години.³³² Према подацима Републичког завода за статистику, у 2020. години 89,9% становништва је било прикључено на водоводну мрежу.³³³ Процент популације прикључен на третман урбаних отпадних вода са најмање секундарним третманом (УН показатељ 6.3.1) износи 9,7% у 2020. години.³³⁴ Пречишћавање отпадних вода је на ниском нивоу, с обзиром на то да у Републици

³²⁸ <https://washdata.org/data/household#!/dashboard/new>

³²⁹ <https://washdata.org/data/household#!/dashboard/new>

³³⁰ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN06020104?languageCode=sr-Cyrl>

³³¹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN06020101?languageCode=sr-Cyrl>

³³² <https://publikacije.stat.gov.rs/G2020/pdf/G20205663.pdf>

³³³ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20215676.pdf>

³³⁴ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20215676.pdf>

Србији у 68 градова и општина постоји тек четрдесетак погона за пречишћавање и да се пре испуштања у реципијенте пречисти свега 17,9% отпадних вода (од укупно испуштених 306 милиона м³ отпадних вода у 2020. години пречишћено је само 55 милиона м³).³³⁵ Најзаступљенији тип третмана је секундарни са 64,9% пречишћене воде, затим терцијарни са 27,6% и примарни са 7,5% у 2020. години. Београд, као највећи произвођач отпадних вода, још увек нема изграђено постројење за прераду отпадних вода. Најважнији предуслов за спровођење Директиве о води за пиће и Директиве о пречишћавању комуналних отпадних вода је реструктурирање јавних предузећа, побољшање наплате трошкова и динамичко усклађивање тарифа за финансирање рада развијене инфраструктуре. Удео водних тела која имају добар статус воде (УН показатељ 6.3.2) износи 67,8% у 2017. години.³³⁶

Брига о водним ресурсима утиче и на резултате остварене у оквиру **потциља 6.4. Ефикасно коришћења воде у свим секторима, као и одржива експлоатација и снабдевање водом**. Промене у ефикасности коришћења вода (WUE)³³⁷ (УН показатељ 6.4.1) износе 740,47 РСД/м³ у 2019. години.³³⁸ Индекс експлоатације воде (WEI)³³⁹ (УН показатељ 6.4.2) износи 3,11 % у 2020. години.³⁴⁰

Прекогранична сарадња је од великог значаја за достизање **потциља 6.5. Спровођење интегрисаног управљања водним ресурсима на свим нивоима**. Удео подручја под прекограничним сливовима и са оперативним аранжманима за сарадњу у области вода (УН показатељ 6.5.2), износи 89,65% у 2019. години.³⁴¹

У вези са **потциљем 6.6 Укљученост јединица локалне самоуправе у управљању водоснабдевањем и санитацијом**, присутан је висок ниво учешћа корисника услуга/заједница у програмима планирања урбаног/руралног снабдевања питком водом³⁴² (УН показатељ 6.б.1а), као јасно дефинисане процедуре за учешће³⁴³ (УН показатељ 6.б.1б) у 2019. години. Постоји висок ниво учешћа корисника/заједница у програмима планирања и управљања водним ресурсима³⁴⁴ (УН показатељ 6.б.1ц), уз јасно дефинисане законске или политичке процедуре за учешће³⁴⁵ (УН показатељ 6.б.1д) у 2019. години.

2. Допринос процеса ЕУ интеграција и других међународних процеса

Политика и захтеви у области заштите животне средине морају бити интегрисани у креирање и спровођење свих политика и активности ЕУ, првенствено у погледу промовисања принципа одрживог развоја (чл. 11 Уговора о функционисању ЕУ). Правне тековине ЕУ у области животне средине садржане су у оквиру **преговарачког поглавља 27 – Заштита животне средине**, и обухватају хоризонтално законодавство (процесни аспекти права животне средине кроз које се обезбеђује право на приступ информацијама, учешће јавности у процесу доношења одлука, судска заштита права на приступ информацијама и учешће јавности, као и одговорност за штету према животној средини), квалитет ваздуха, климатске промене, управљање отпадом, **управљање водама**, заштиту природе и биодиверзитета, контролу индустријског загађења и управљање ризицима, контролу хемикалија, генетски модификоване организме (ГМО), управљање буком, цивилну заштиту и сарадњу са трећим земљама.

Водно законодавство ЕУ је од изузетног значаја не само за државе чланице, већ и за све земље које намеравају да сарађују или постану чланице ЕУ. Најважнији акт у области вода је **Оквирна директива о водама** (Директива 2000/60/ЕС),³⁴⁶ која представља оперативни алат за остварење кључних циљева

³³⁵ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20215676.pdf>

³³⁶ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN060302?languageCode=sr-Cyrl>

³³⁷ Промена у ефикасности коришћења вода (WUE) представља однос бруто додате вредности и укупно захваћених вода према груписаним секторима економских делатности.

³³⁸ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN060401?languageCode=sr-Cyrl>

³³⁹ Индекс експлоатације воде (WEI) је удео укупно захваћених у укупно расположивим водним ресурсима.

³⁴⁰ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN060402?languageCode=sr-Cyrl>

³⁴¹ УН, <https://sdg-tracker.org/water-and-sanitation>

³⁴² РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN06080101?languageCode=sr-Cyrl>

³⁴³ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN06080102?languageCode=sr-Cyrl>

³⁴⁴ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN06080103?languageCode=sr-Cyrl>

³⁴⁵ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN06080104?languageCode=sr-Cyrl>

³⁴⁶ <http://www.rdvode.gov.rs/doc/dokumenta/direktive-eu/1.%20Direktiva%20o%20vodama%202000-%20tekst%20i%20anex%20I-X-prec.tekst.pdf>

европске политике о водама: свеобухватна заштита свих вода, узимајући у обзир природну интеракцију међу њима у квантитативном и квалитативном смислу, уз примену принципа интегралног управљања водним ресурсима. Концепт интеграције свих релевантних сегмената (водни ресурси на нивоу слива, заштита животне средине, коришћење вода, легислатива, нивои доношења одлука, управљање водама прекограничних сливова кроз међународну сарадњу и др.), кључ је за достизање прокламованих циљева.

Процес европских интеграција у оквиру поглавља 27, обухвата захтеван посао на усаглашавању са законодавством и стандардима ЕУ у области управљања водама, унапређења квалитета воде и заштите од загађења вода. Република Србија по питању квалитета воде још увек није у довољној мери усклађена са стандардима Европске уније. Главни проблеми који се односе на квалитет воде, свакако су непречишћени канализациони муљ и отпадне воде, док су недовољан ниво усклађености националног законодавства с правним тековинама ЕУ и недостатак административних капацитета за праћење и спровођење прописа, као и међуинституционалну сарадњу, кључне препреке за бржи напредак у овој области. У преговарачкој позицији за поглавље 27, Република Србија је изјавила да јој је потребан период до 2045. године за потпуно достизање циљева из Оквирне директиве о водама, када се у обзир узме тренутно стање у овој области, као и значајна финансијска средства која су неопходна да би се квалитет воде унапредио.

Оквирна директива укључује и повезује друге директиве³⁴⁷ које се непосредно или посредно односе на област вода, од којих су две најзначајније: Директива о пречишћавању комуналних отпадних вода и Директива о квалитету воде намењене за људску употребу, односно Директива о води за пиће.

Република Србија учествује у међународним активностима на сливовима Дунава, Саве и Тисе. Као резултат вишегодишњих активности **Међународне комисије за заштиту Дунава (ICPDR)** на спровођењу Оквирне директиве о водама први План управљања сливом Дунава усвојен је 2009. године, други План управљања сливом Дунава је усвојен 2015. године, док је План управљања сливом Тисе усвојен 2011, а затим 2014. године. **Оквирни споразум о сливу реке Сава (ISRBC)**, први је развојно оријентисан мултилатерални споразум закључен у региону 2002. године у Крањској Гори и ратификован 2004. године. Оквирни споразум обезбеђује Међународној комисији за слив реке Саве (Савска комисија) најшири обим рада у поређењу са другим европским сливним организацијама, укључујући питања развоја и одрживости, узимајући у обзир различита коришћења вода, заштиту екосистема, заштиту од штетних утицаја вода и акцидента који укључују загађење вода и повезује питања развоја пловидбе и заштите животне средине. План управљања сливом Саве је усвојен на Петом састанку Страна Оквирног споразума о сливу реке Саве (децембар 2014. године). Сваки од поменутих планова утврђује и Заједнички програм мера које треба спроводити ради побољшања стања животне средине на сливу.

У оквиру преговарачког поглавља 27 – Заштита животне средине, достизање стандарда Европске уније у области вода је важан услов у процесу европских интеграција. Једна од активности која води ка усаглашавању са европским стандардима и тиме доприноси ЦОР 6, јесте и примена директива ЕУ у области вода, посебно кроз сарадњу у оквиру активности ICPDR-а и Дунавске комисије. Релативна усклађеност **Директиве о води за пиће**, постигнута је на многим пољима, али постоје велики проблеми на делу територије АП Војводине када је реч о присуству арсена у подземним водама. Инвестиционе потребе у погледу спровођења **Директиве о води за пиће**, а нарочито **Директиве о пречишћавању**

³⁴⁷ Директива о пречишћавању комуналних отпадних вода (Директива 91/271/ЕЕС), Директива о квалитету воде намењене за људску употребу (Директива 98/83/ЕС), Директива о заштити вода од загађивања проузрокованог нитратима из пољопривредних извора (Директива 91/676/ЕЕС), Директива о хватању воде за пиће (Директива 75/440/ЕЕС), Директива о управљању квалитетом воде за купање (Директива 2006/7/ЕС), Директива о загађењу узрокованом одређеним опасним супстанцама које се испуштају у акватичну животну средину заједнице (Директива 2006/11/), Директива о заштити подземне воде од загађења и погоршавања квалитета (Директива 2006/118/ЕС), Директива која се односи на интегрално спречавање и контролу загађивања (Директива 2008/1/ЕС), Директива о стандардима квалитета животне средине у области политике вода (Директива 2008/105/ЕС), Директива која утврђује техничке спецификације за хемијске анализе и мониторинг статуса воде (Директива 2009/90/ЕС), Директиве о процени и управљању ризицима од поплава (Директива 2007/60/).

комуналних отпадних вода, огромне су. Од укупно 19 директива у области заштите животне средине за које је Република Србија затражила одлагање обавезе спровођења у оквиру преговарачке позиције, чак пет се односи на област квалитета воде, што указује на чињеницу да је ова област изузетно сложена, да обилује препрекама и да ће њихово превазилажење бити изузетно финансијски захтевно. Наиме, област управљања водама заузима највише место у уделу укупних трошкова апроксимације у области животне средине. Према проценама за достизање стандарда ЕУ у управљању водама, потребно је издвојити 5,5 млрд. евра (1,3 млрд. евра за воду за пиће, 3,3 млрд. евра за отпадне воде и 0,9 млрд. евра за смањење загађења вода од пољопривреде)³⁴⁸ у периоду 2011–2030. године.

Активности које Република Србија спроводи у оквиру **ЕУ Стратегије за Дунавски регион – Дунавске стратегије (2011)**,³⁴⁹ релевантне су и за достизање ЦОР 6. Дунавска стратегија обухвата 4 повезане области: заштиту животне средине, повезивање и јачање региона и изградња просперитетног друштва, од којих свака у различитим сегментима доприноси потциљевима обухваћеним ЦОР 6. Теме које ове области покривају су: мобилност (сви транспортни модалитети), одржива енергија, култура и туризам, ризици по животну средину, биодиверзитет и квалитет ваздуха и земљишта, квалитет воде, друштво знања, људи и вештине, конкурентност, институционални капацитети и сарадња и сигурност. **Ревидирани Акциони план за спровођење ЕУ Стратегије за Дунавски регион**³⁵⁰ даје стратешке смернице за спровођење Дунавске стратегије, и успоставља бољу везу са другим програмима и инструментима финансирања (програмима кохезионе политике, осталим ЕУ инструментима и програмима финансирања – ИПА, NDICI, ENI, CEF, LIFE, Horizon Europe, и др., као и национално/регионално/локално финансирање подунавских земаља).

Софијска декларација о **„Зеленој агенди за Западни Балкан“**,³⁵¹ поставља оквир земљама Западног Балкана у погледу спровођења мера у области спречавања климатских промена и загађења, развоја енергије, мобилности и циркуларне економије, као и развоја биодиверзитета, одрживе пољопривреде и производње хране. За потребе спровођења Софијске декларације, израђен је Акциони план за спровођење **„Зелене Агенде за Западни Балкан“**, који дефинише мапу пута у оквиру области **III Смањења загађења ваздуха, воде и земљишта на западном Балкану** – земље потписнице Софијске декларације ће заједнички са ЕУ усмеравати своје активности у циљу спровођења релевантних правних тековина ЕУ у области вода (ЕУ Оквирна директива о водама, Директива о третману градских отпадних вода и Нитратна директива), модернизације инфраструктуре за праћење вода, као и изградње неопходне инфраструктуре за третман отпадних вода. Акционим планом успоставља се оквир за координацију и подршку правилном спровођењу и праћењу реализације **„Зелене агенде за Западни Балкан“**.

Стратегија 2030. за Југоисточну Европу спроводи се у оквиру три димензије одрживог развоја: Просперитет; Људи и мир и Партнерства, као и три хоризонталне области: Сиромаштво, Дигитална трансформација региона ЈИЕ и Зелена транзиција региона ЈИЕ. За ЦОР 6 најрелевантнији су приоритети у оквиру друге димензије сарадње, **Људи и мир** у оквиру које се између осталих промовишу акције усмерене на: побољшање приступа квалитетним услугама животне средине / санитарним условима и приступачном, безбеднијем и здравијем становању.

Европска унија је у оквиру **Економско-инвестиционог плана за Западни Балкан**, дефинисала десет инвестиционих приоритета који ће подржати главне друмске и железничке везе у региону, обновљиву енергију и прелазак са угља на друге изворе енергије, обнављање јавних и приватних објеката, како би се повећала енергетска ефикасност и смањиле емисије гасова с ефектом стаклене баште, инфраструктуру за управљање отпадом и отпадним водама, као и увођење широкопојасне инфраструктуре. Економско-инвестициони план за Западни Балкан подржаће иницијативе које доприносе спровођењу Агенде 2030. и **њених циљева одрживог развоја, Париског споразума о клими и међународно договорених циљева биодиверзитета.**

3. Преглед националног планског оквира Републике Србије

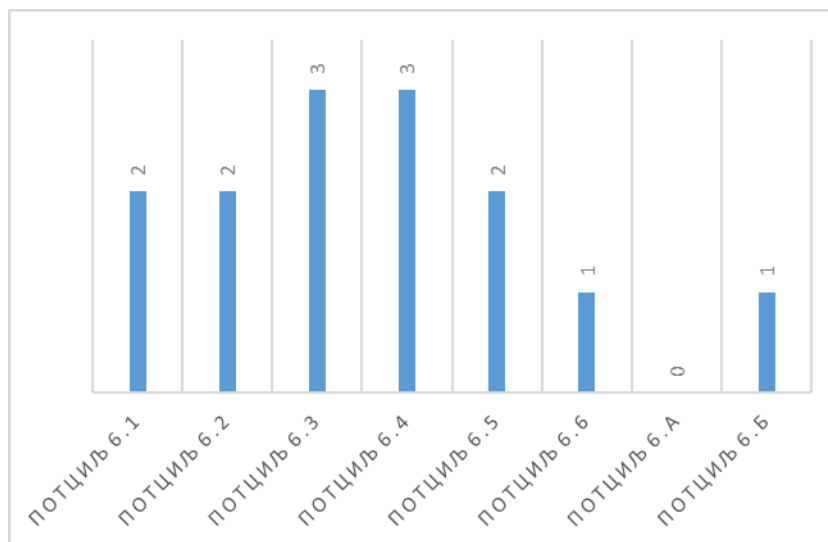
³⁴⁸ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2011/80/1/reg>

³⁴⁹ <http://www.evropa.gov.rs/Documents/Home/DACU/12/71/72/EU%20Strategy%20for%20Danube%20Region.pdf>

³⁵⁰ <https://danube-region.eu/wp-content/uploads/2020/04/EUSDR-ACTION-PLAN-SWD202059-final-1.pdf>

³⁵¹ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/green_agenda_for_the_western_balkans_en.pdf

Мапирање националног планског оквира у оквиру ЦОР 6 – Чиста вода и санитарни услови, садржало је преглед пет планских докумената која су подједнако релевантна за процес европских интеграција у оквиру кластера – Зелена агенда и одржива повезаност, посебно у контексту преговарачког поглавља 27 – Заштита животне средине и области која се односи на квалитет и управљање водама, али доприносе и остваривању ЦОР 6. Конкретније, **важећа планска документа могу се повезати са седам од осам потциљева обухваћеним ЦОР 6**. Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године доприноси највећем броју потциљева у оквиру ЦОР 6, док је *потциљеве 6.3. Унапредити квалитет воде* и *6.4. Повећати ефикасност коришћења воде у свим секторима*, могуће повезати са највећим бројем важећих планских докумената.

Слика 9. Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима ЦОР 6 – Чиста вода и санитарни услови

Кључни плански документ у овој области је **Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године**,³⁵² која доприноси већини потциљева у оквиру ЦОР 6. Циљ Стратегије је постизање интегралног управљања водама, односно усклађеног водног режима на целој територији Републике Србије и обезбеђење таквог управљања водама којим се постижу максимални економски и социјални ефекти на правичан и одржив начин и уз уважавање међународних споразума. Према процени, за развој и ефикасно управљање у сектору вода, у наредних 20 година потребно је издвојити 21,7 милијарди евра, од чега улагања за потребе канализације и заштите вода износе 43% (7,7 млрд. евра) (УН показатељ 6.5.1 и УН показатељ 6.а.1).

У фокусу Стратегије је повећање доступности пијаће воде и стабилно водоснабдевање, чиме се јасно доприноси **потциљу 6.1. Постићи универзалан и једнак приступ безбедној и приуштивој пијаћој води за све**. **Потциљ 6.2. Постићи адекватан и једнак приступ санитарним и хигијенским условима за све**, заступљен је у Стратегији у делу који се тиче обезбеђивања санитарних и хигијенских услова за живот, повећањем покривености насеља водопривредном инфраструктуром, односно опремљености канализационом мрежом и изградњом канализационих система. Међутим, овај потциљ није у потпуности адресиран Стратегијом, с обзиром на то да Стратегија не образлаже мере којима се одговара на потребе жена и деце. У Стратегији се додатно поставља циљ достизања доброг еколошког и хемијског статуса површинских вода и доброг хемијског и квантитативног статуса подземних вода, чиме се доприноси достизању **потциља 6.3. Унапредити квалитет воде** (УН показатељ 6.3.1). Аспекти овог потциља који се тичу рециклирања и поновне употребе воде, тренутно су занемарени у важећем планском оквиру. Ефикасност у потрошњи воде, која одговара **потциљу 6.4. Повећати ефикасност коришћења воде у свим секторима** (УН показатељ 6.4.1), препозната је у неколико оперативних циљева у Стратегији који се односе на рационализацију коришћења воде од становништва, у индустријској производњи и за наводњавање пољопривредних површина. **Потциљ**

³⁵² <https://www.paragraf.rs/propisi/strategija-upravljanja-vodama-u-srbiji-do-2034.html>

6.5. Интегрисано управљање водним ресурсима на свим нивоима (УН показатељ 6.5.2), има утемељење у Стратегији управљања водама у Републици Србији до 2034. године, будући да је интегрално управљање водама дефинисано као један од два циља управљања водама (уз обезбеђење целовитог и усклађеног водног система). **Потциљ 6.6. заштита и обнова водно повезаних екосистема, укључујући планине, шуме, плавна земљишта, реке, издане (аквифере) и језера**, такође је адекватно препознато у Стратегији, која као један од циљева утврђује и заштиту од ерозија и бујица, као „предуслов за стабилно и одрживо коришћење земљишта и безбедност од честих разорних бујичних поплава“. Питање улоге јединицама локалне самоуправе у контексту унапређења водоснабдевања, обрађено је у Стратегији тако да је локална самоуправа, у складу са законом, одговорна за управљање водама II реда, за издавање водних аката за објекте локалног значаја и аката за испуштање отпадних вода у јавну канализацију, да је задужена за обављање и развој комуналних делатности (пречишћавање и дистрибуција воде за пиће, прикупљање и пречишћавање отпадних вода и др.), те да се на локалном нивоу обављају и управни и други послови у вези са водама. У складу са тим, планирано је да се многи циљеви у тој области спроводе на нивоу локалне самоуправе, чиме се доприноси **потциљу 6.6. Подржати и појачати учешће локалних заједница у унапређивању управљања водоснабдевањем и санитацијом**.

Усвојен је и **Акциони план за спровођење Стратегије управљања водама на територији Републике Србије за период од 2021. до 2023. године**. Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине³⁵³, препознаје значај управљања водама и садржи план потребних активности како би се стање у овој области унапредило до 2030. године.

Допринос потциљу **6.1. Постићи универзалан и једнак приступ безбедној и приуштивој пијаћој води за све**, биће обезбеђен и спровођењем Стратегије јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године, која истиче потребу унапређења снабдевања здравствено исправном водом за пиће, како би се обезбедили услови за унапређења здравља, спречавање и сузбијање болести, продужење и побољшање квалитета живота путем организованих мера друштва. Стратегија јавног здравља наглашава да је један од приоритета унапређења јавног здравља повећање броја становника који живе на подручју покривеном канализационим системом за 20%, што ће допринети потциљу **6.2. Постићи адекватан и једнак приступ санитарним и хигијенским условима за све**. Допринос Републике Србије потциљу 6.2. остварује се и реализацијом Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године, која треба да омогући побољшање услова становања унапређењем подстандардних објеката и опремањем подстандардних ромских насеља комуналном инфраструктуром у циљу побољшања услова животног стандарда за становништво ромске националности.

Одрживо управљање ресурсима и заштита животне средине за пољопривредну производњу, важан је сегмент обезбеђивања дугорочне прехранбене сигурности и доприноси стабилности и квалитету домаће производње. Неопходност реакције на климатске промене, заштите пољопривредног земљишта од трајне промене намене, смањења емисије гасова стаклене баште, заштите биодиверзитета и типичних руралних пејзажа, рационално коришћење водних ресурса, шума и других природних потенцијала руралних средина, обухваћени су Стратегијом пољопривреде и руралног развоја за период 2014–2024. године. Стратегија посебну пажњу посвећује мерама одрживе пољопривредне праксе (агроеколошке мере, агрошумарство, интегрисано управљање природним ресурсима, интегрална заштита биља, плодност земљишта, одрживо управљање водама, органска пољопривреда), примени закона и прописа за спречавање загађења, очување земљишта и вода, контролу неселективне конверзије пољопривредног земљишта у друге сврхе, заштиту шума и области са високовредним природним ресурсима, чиме ће допринети **потциљу 6.3. Унапредити квалитет воде смањењем загађења, елиминисати одлагање и на најмању могућу мери свести испуштање опасних хемикалија и материјала, преполовити удео непречишћених отпадних вода и значајно повећати рециклирање и безбедну поновну употребу и потциљу 6.4. Повећати ефикасност коришћења воде у свим секторима и обезбедити одрживу експлоатацију воде и снабдевање слатком водом**.

³⁵³ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2011/80/1/rep>

Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију обједињује, рационализује и проширује постојећи оквир за планирање транспозиције прописа ЕУ, јача имплементацију, контролу и надзор и обезбеђује инфраструктуру која је потребна Републици Србији, њеним општинама, привредницима и грађанима, како би се омогућило њихово усклађивање са прописима ЕУ у области животне средине. Сходно томе, у области вода, Национална стратегија за апроксимацију дефинише обим посла и трошкова неопходних за усаглашавање са Оквирном директивом за воде, Директивом о третману отпадних вода, као и Директивом о ризику од поплава, затим и Директивом о испуштању опасних материја (2006/118/ЕС), Директивом о слатководним рибама, Директивом о води за купање (2006/7/ЕС), Директивом о третману отпадних вода и Нитратном директивом, за које тренутно не постоји еквивалент у законодавству Републике Србије. Реализација неопходних активности којима ће се обезбедити усаглашавање националног законодавства са ЕУ директивама и обезбедити услови за њихову ефикасну имплементацију, омогућиће достизање **потциља 6.5. Спровести интегрисано управљање водним ресурсима на свим нивоима.**

4. Институционални механизми координације, израде и праћења спровођења планских докумената

У погледу развијености институционалних механизма за израду, праћење и координацију планских докумената у кључним областима обухваћеним у оквиру ЦОР 6, примарну надлежност има министарство надлежно за пољопривреду, шумарство и водопривреду. Како то министарство обухвата више ресора, институција која заузима кључно место у погледу спровођења и праћења планских докумената у оквиру ЦОР 6, јесте Републичка дирекција за воде. Републичка дирекција за воде, као орган управе у саставу министарства, обавља послове државне управе и стручне послове који се односе на: политику водопривреде, вишенаменско коришћење вода, водоснабдевање, изузев дистрибуције воде, заштиту од вода, спровођење мера заштите вода и планску рационализацију потрошње воде, уређење водног режима, праћење и одржавање режима вода који чине и пресецају границу Републике Србије, инспекцијски надзор у области водопривреде и друге послове одређене законом.

Министарство надлежно за област заштите животне средине у области управљања водама, обавља послове из надлежности који се односе на прекогранично загађење воде, заштиту вода од загађивања ради спречавања погоршања квалитета површинских и подземних вода. Агенција за заштиту животне средине (СЕПА), као орган управе у саставу министарства, обавља послове државне управе који се односе на: спровођење државног мониторинга квалитета вода, укључујући спровођење прописаних и усаглашених програма за контролу квалитета површинских вода и подземних вода прве издани и падавина (чл. 5а). Институције које имају своје надлежности и обављају послове у вези са ЦОР 6, јесу и водопривредна предузећа (Србија воде, Воде Војводине), јединице локалне самоуправе и јавнокомунална предузећа.

Мапирањем националног планског оквира, утврђено је да су **консултације са заинтересованим странама спроведене у три од пет планских докумената** у оквиру ЦОР 6, и то: или укључивањем заинтересованих страна у радне групе за израду планских докумената, или кроз процес јавних консултација. С друге стране, плански документи релевантни за достизање ЦОР 6 предвиђају неки облик сарадње са цивилним друштвом и другим заинтересованим странама у поступку спровођења планираних активности.

5. Преглед УН показатеља за праћење напретка

На глобалном нивоу, праћење напретка у остваривању ЦОР 6 омогућено је преко 11 УН показатеља.³⁵⁴

Важну улогу у праћењу достигнућа у вези са ЦОР 6 има Републички завод за статистику, који је поставио платформу на којој корисници могу пратити доступне показатеље за праћење ЦОР Републике Србије. У Републици Србији, у погледу праћења глобалних УН показатеља којима се прати напредак у остваривању ЦОР 6, **Републички завод за статистику (РЗС) прати 6 потциљева преко 8 УН показатеља.**

³⁵⁴ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

У односу на извештај за 2020. годину, могуће је пратити два потциља и два индикатора више. Према последњем Извештају о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године,³⁵⁵ за 2021. годину напредак је остварен у односу на показатеље 6.1.1, 6.2.1.а, 6.3.1, 6.3.2, 6.4.1, 6.а.1, док су показатељи за потциљ 6.б у потпуности остварени. Стагнација се бележи у односу на показатеље 6.2.1.б и 6.2.1.ц, док се умерено удаљавање бележи у оквиру показатеља 6.4.2.

С друге стране, сагледавањем показатеља утврђених документима јавних политика у оквиру мапирања националног планског оквира релевантног за ЦОР 6, утврђено је да се показатељи утврђени документима јавних политика **у већини не подударују са УН показатељима у оквиру ЦОР 6 и да се могу повезати са 4 УН показатеља, у оквиру 3 потциља**. Сходно томе, важећи документи јавних политика тренутно не пружају адекватан оквир за праћење УН показатеља и доприноса планских докумената ЦОР 6.

Табела 9. приказује потциљеве одрживог развоја у оквиру којих напредак Републике Србије у достизању ЦОР 6 прати РЗС преко одређених УН показатеља. С друге стране, у табели су представљени потциљеви у оквиру којих се допринос планских докумената циљевима одрживог развоја може пратити на основу показатеља утврђених документима јавних политика, које је могуће повезати са УН показатељима одрживог развоја у оквиру одређеног потциља. Сходно томе, да би се омогућило ефектније праћење доприноса планских докумената ЦОР 6, у наредном периоду је приликом утврђивања показатеља за праћење спровођења планских докумената потребно узети у обзир и показатеље које прати РЗС.

Табела 9. Потциљеви ЦОР 6 у оквиру којих Републички завод за статистику прати глобалне УН показатеље одрживог развоја, и чије праћење може бити омогућено и преко докумената јавних политика

Потциљеви одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих РЗС прати УН показатеље одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих се на основу показатеља утврђених ДЈП може пратити допринос ДЈП ЦОР 6
6.1	X	X
6.2	X	X
6.3	X	X
6.4	X	
6.5		
6.6		
6.а	X	
6.б	X	

ЦОР 7: Доступна и обновљива енергија

1. Преглед оствареног напретка

Енергија омогућава несметано функционисање свих привредних сектора, али и свакодневног живота становништва. ЕУ у оквиру своје агенде за одрживи развој истиче да се и даље у великој мери ослања на фосилна горива у обезбеђивању енергије, као и да се суочава са бројним изазовима да обезбеди приступачне, поуздане и одрживе залихе енергије. Смањење укупне потрошње енергије и коришћење обновљивих извора енергије, обезбеђивање сигурности снабдевања, и омогућавање приступа доступној, поузданој, одрживој и модерној енергији за све своје грађане, важни су аспекти ЦОР 7 у ЕУ.

ЦОР 7 се залаже за јефтино и доступно снабдевање, и за повећање оног дела електричне енергије која се производи из обновљивих извора – ветра, сунца, воде, термалних извора, биомасе и биогаса.

³⁵⁵ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

У погледу финалне потрошње енергије у домаћинствима по глави становника, Република Србија је у 2020. години остварила вредност од 506 KGOE и приближава се просеку ЕУ-27 од 555 KGOE.³⁵⁶ У погледу енергије која се добија из обновљивих извора, у 2020. години је у Републици Србији удео обновљиве енергије у бруто финалној потрошњи енергије износио 26%, док је просек ЕУ-27 22,1%.³⁵⁷ Један од важних показатеља у ЕУ је и самосталност у обезбеђивању енергије. Овај се показатељ мери преко зависности од увоза енергије и указује на знатно мању зависност Републике Србије од увоза енергије у поређењу са ЕУ-27 (29,8% према 57,5% у 2020. години).

За остварење енергетске одрживости, од великог је значаја напредак у оквиру **потциља 7.1. Обезбедити универзалан приступ економски прихватљивим, поузданим и модерним енергетским услугама**. Покривеност електричном енергијом на територији Републике Србије износи 99,8% у 2019. години³⁵⁸ (УН показатељ 7.1.1.). Удео становништва које се првенствено ослања на чиста горива и технологије (УН показатељ 7.1.2) износи 52,4% у 2019. години.³⁵⁹ Посматрано по степену образовања лица на које се води домаћинство, свега 21,1% становништва без образовања или са нижим образовањем, првенствено се ослања на чиста горива и технологије, у 2019. години (51,4% са средњим и 79,5% становништва са вишим или високим образовањем).³⁶⁰ Чиста горива и технологије користи 6,1% најсиромашнијег становништва, док се 97,4% најбогатијих ослања на овај тип горива и технологија у 2019. години.³⁶¹

Веома је важно остварити напредак и у оквиру **потциља 7.2. Користити енергију добијену из обновљивих извора у што већој мери**. Напредак у достизању овог потциља мери се уделом енергије из обновљивих извора енергије у бруто финалној потрошњи енергије (УН показатељ 7.2.1) и он износи 26,3% у 2020. години.³⁶² Удео обновљивих извора енергије у сектору електричне енергије износи 30,70%, у сектору саобраћаја 1,17% и у сектору грејања и хлађења 35,68% у 2019. години.

Производња енергије уз минимизирање трошкова и максималну искоришћеност постојећих ресурса доприноси **потциљу 7.3 Побољшању енергетске ефикасности**. Енергетски интензитет (УН показатељ 7.3.1) се од 2011. године (507,18 toe/1000 EUR) полако смањује, и у 2019. години је износио 407,21 toe/1000 EUR.³⁶³ Просечна вредност овог показатеља за ЕУ-27 у 2019. години је била 119,48 toe/1000 EUR, што указује на то да српска економија троши много више енергије за производњу БДП него чланице ЕУ, и рангирана је једино испред Исланда. Укупна финална потрошња (TFEC) у 2020. години је била 9,410 Мтое, од чега на домаћинства отпада 3,507 Мтое, индустрију 1,967 Мтое и саобраћај 2,202 Мтое.³⁶⁴

2. Допринос процеса ЕУ интеграција и других међународних процеса

Процес европских интеграција у оквиру кластера – Зелена агенда и одржива повезаност, обухвата и усаглашавање са политикама и правним тековина ЕУ у области енергетике, укључујући сигурност снабдевања енергијом, питања унутрашњег тржишта енергије, коришћење обновљивих извора енергије, енергетску ефикасност, као и питања нуклеарне енергије. Област енергетике и енергетске ефикасности у Европској унији регулисана је у оквиру **преговарачког поглавља 15 – Енергетика**. Енергетика је традиционално најзначајнија област деловања Европске уније. Управљање енергетским сектором и данас представља једну од најзначајнијих области деловања институција ЕУ. Европски прописи у области енергетике састоје се од правила и политика које покривају конкуренцију и државну помоћ, унутрашње енергетско тржиште (посебно отварање тржишта електричне енергије и гаса), унапређење извора обновљиве енергије, енергетску ефикасност, управљање кризама и обавезе у односу на безбедност залиха нафте, нуклеарну енергију и нуклеарну безбедност и заштиту од радијације. Смањење коришћења енергије и елиминисање загађења животне средине, које је

³⁵⁶ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_07_20/default/table?lang=en

³⁵⁷ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_07_40/default/table?lang=en

³⁵⁸ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN070101?languageCode=sr-Cyrl>

³⁵⁹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN07010201?languageCode=sr-Cyrl>

³⁶⁰ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN07010202?languageCode=sr-Cyrl>

³⁶¹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN07010203?languageCode=sr-Cyrl>

³⁶² РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN070201?languageCode=sr-Cyrl>

³⁶³ Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NRG_IND_EI_custom_1384342/default/table?lang=en

³⁶⁴ Енергетски биланс 2021, http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2020_12/SG_156_2020_009.htm

последица енергетских трансформација, спадају у главне циљеве енергетске политике и већине других политика ЕУ. ЕУ помаже спровођење енергетске ефикасности, на такав начин – да се обезбеди конкурентност, сигурност снабдевања и преузима обавезе предвиђене Кјото протоколом. Одређени потенцијал за смањење потрошње несумњиво је присутан, посебно у енергетски интензивним секторима, као што су производња, конверзија енергије и транспорт.

Активности које Република Србија предузима у процесу европских интеграција, у оквиру преговарачког поглавља 15, а које су условљене мерилима за отварање преговарачког поглавља, као и препорукама из Годишњег извештаја о напретку у процесу европских интеграција за 2021. годину, односе се на: 1) потпуно раздвајање делатности производње и других делатности унутар сектора гаса у циљу развоја конкурентности тржишта; 2) потпуно спровођење мера повезивања енергетског тржишта у складу са међународним уговорима и 3) јачање капацитета државних органа за спровођење реформи, унапређење и промовисање енергетске ефикасности, успостављање тржишне цене електричне енергије која одражава стварне трошкове производње и која ће допринети и достизању ЦОР 7. У последњих неколико година, додате су препоруке које се тичу преласка на зелену енергију, планирање замене термоелектрана на угљь постројењима за обновљиве изворе енергије и усвајање Националног енергетског и климатског плана (НЕКП), који ће обезбедити усклађеност Републике Србије са Зеленом агендом за Западни Балкан.

Смањење потрошње енергије и загађења животне средине, као последица енергетских трансформација, кључни је циљ енергетске политике ЕУ, кроз коју се спроводи значајан део *acquis*-а за климу. **Енергетска заједница Југоисточне Европе**, чија је Република Србија чланица, усмерава спровођење енергетске ефикасности и коришћење обновљивих извора енергије, као и спровођење обавеза предвиђених Кјото протоколом. У оквиру Енергетске заједнице за Југоисточну Европу, средином 2017. године основана је „**Акциона група за климу**“ (*Climate Action Group*), као платформа за сарадњу представника министарстава и других релевантних институција надлежних за енергетику, климатске промене и животну средину. Енергетска заједница и Балканска зелена фондација организовали су тзв. **Форум одрживости** (*Sustainability Forum*), платформу на којој се окупља велики број заинтересованих страна посвећених кључним енергетским и климатским питањима, са којима се суочава регион Енергетске заједнице. Уједно је потписан и Меморандум о разумевању са ЕБРД, у циљу јачања сарадње у области развоја одрживе енергетике и климатских промена на Западном Балкану.

Према одредби члана 20. **Уговора о оснивању Енергетске заједнице**, Република Србија је прихватила обавезу да примени европске директиве у области обновљивих извора енергије. Тако је Директивом 2009/28/ЕЗ о промоцији коришћења обновљивих извора енергије, одређен обавезујући циљ за Републику Србију, који износи 27% удела обновљивих извора енергије у њеној бруто финалној потрошњи енергије у 2020. години (УН показатељ 7.2.1.). Законом о коришћењу обновљивих извора енергије подстиче се производња и потрошња електричне енергије из великих и малих водених токова, енергије ветра и сунца, производња и потрошња топлотне енергије из геотермалне енергије и чврсте биомасе. Дугорочан циљ је да се око 40% електричне и топлотне енергије производи из обновљивих извора до 2040. године, а 50% до 2050. године.

У области енергетске ефикасности и обновљивих извора енергије, посебно у контексту коришћења биомасе и геотермалних извора енергије у топланама, главни партнери Републике Србије су Савезно министарство за економску сарадњу и развој СР Немачке (*Bundesministerium für Wirtschaftliche Zusammenarbeit/BMZ*), Немачка развојна банка (*Kreditanstalt für Wiederaufbau/KfW*) и GIZ, а као део програма Немачке иницијативе за климу и технологију (*Deutsche Klima-und Technologieinitiative/DKTI*) (УН показатељ 7.а.1).

Потписивањем Софијске декларације о „**Зеленој агенди**“ за **Западни Балкан**,³⁶⁵ земље региона обавезале су се да ће спроводити мере у области спречавања климатских промена и загађења, развоја енергије, мобилности и циркуларне економије, као и развоја биодиверзитета, одрживе пољопривреде и производње хране. У оквиру **области I Климa, Енергетика, Мобилност**, земље Западног Балкана се обавезују да заједно са ЕУ иду ка циљу постизања угљеничне неутралности континента до 2050. године, увођењем строге климатске политике и реформом енергетског и транспортног сектора. За

³⁶⁵ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/green_agenda_for_the_western_balkans_en.pdf

потребе спровођења Софијске декларације, израђен је **Акциони план за спровођење „Зелене Агенде“ за Западни Балкан**, који дефинише конкретне мере у оквиру области Клима, Енергетика, Мобилност и којим ће се допринети остваривању циљева Зелене агенде, затим дефинише организације за подршку спровођењу, као и оквирне рокове за спровођење сваке мере. Акционим планом успоставља се оквир за координацију и подршку правилном спровођењу и праћењу реализације Зелене агенде за Западни Балкан.

Стратегија 2030. за Југоисточну Европу, спроводи се у оквиру три димензије одрживог развоја: **Просперитет; Људи и мир и Партнерства**, као и три хоризонталне области: **Сиромаштво, Дигитална трансформација региона ЈИЕ и Зелена транзиција региона ЈИЕ**. За ЦОР 7, најрелевантнији су приоритети у оквиру прве димензије сарадње, **Просперитет**, у оквиру које се између осталих промовишу акције усмерене на: Промовисање инвестиција, истраживања и иновација у обновљивој енергији, како би се повећао удео енергије без угљеника, снабдевање и побољшање енергетске ефикасности.

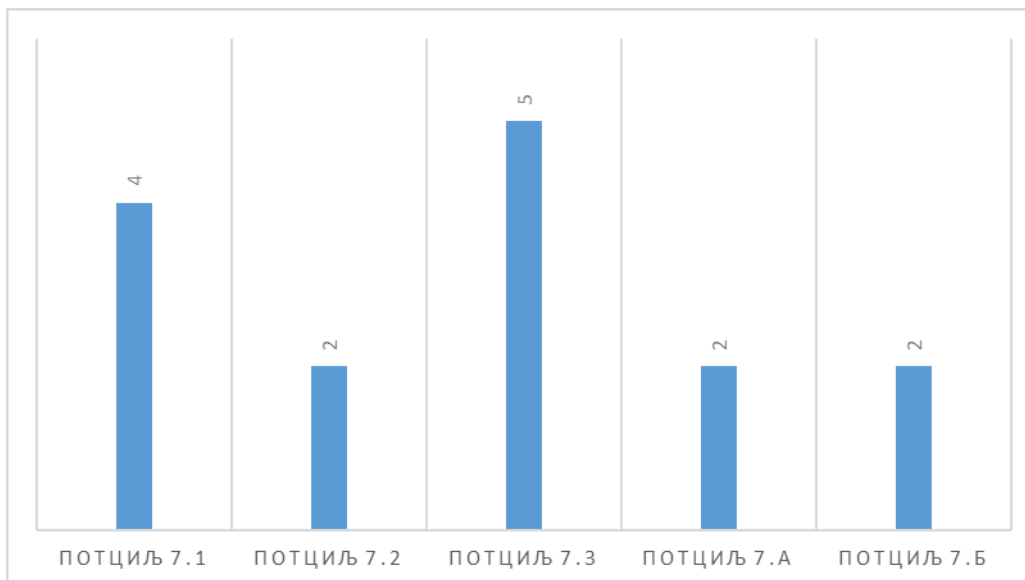
У оквиру **Економско-инвестиционог плана за Западни Балкан**, ЕУ је дефинисала десет инвестиционих приоритета који ће омогућити усмеравање средстава у неколико области кључних за кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност, као и ЦОР 7, попут саобраћаја, енергетике, животне средине, дигитализације. У области енергетике, Економско-инвестициони план за Западни Балкан обезбедиће инвестиције у обновљиве изворе енергије и прелазак са угља на друге изворе енергије, обнављање јавних и приватних објеката, како би се повећала енергетска ефикасност и смањиле емисије гасова са ефектом стаклене баште. Сходно томе, Европска унија обезбеђује да инвестиције које се усмеравају преко Економско-инвестиционог плана за Западни Балкан, такође допринесу и ЦОР 7.

У складу са Агендом 2030, покривајући скоро све циљеве одрживог развоја, јесте и **ЕУ Стратегија за Дунавски регион (2011)**, која обухвата 4 повезане области: заштиту животне средине, повезивање, јачање региона и изградња просперитетног друштва. Теме које ове области покривају су: мобилност (сви транспортни модалитети), **одржива енергија**, култура и туризам, ризици по животну средину, биодиверзитет и квалитет ваздуха и земљишта, квалитет воде, друштво знања, људи и вештине, конкурентност, институционални капацитети и сарадња и сигурност. У оквиру области **одрживе енергије**, циљ ЕУ Стратегије за Дунавски регион је подршка постизању националних циљева заснованих на клими и енергији Европа 2030, отклањање постојећа уских грла у енергетици, како би се испунили циљеви Енергетске уније у оквиру Дунавског региона и боље међусобно повезивање региона заједничким активностима, са релевантним иницијативама и институцијама. **Ревидирани Акциони план за спровођење ЕУ Стратегије за Дунавски регион**, званично је представљен у априлу 2020. године. У ревидираном Акционом плану, активности су поједностављене и смањен је њихов број (са 137 активности у документу из 2010. године, на 85 у новом акционом плану).

3. Преглед националног планског оквира Републике Србије

Мапирање националног планског оквира у оквиру ЦОР 7 – Доступна и обновљива енергија, садржало је преглед пет планских докумената. У Републици Србији ЦОР 7 се спроводи кроз сет планских докумената, који обезбеђују координисан енергетски развој региона Југоисточне Европе. ЕУ правне тековине за енергетику и део ЕУ правних тековина за животну средину, кроз које се стреми највишим европским стандардима у тој области, спроводи се под надзором Енергетске заједнице за Југоисточну Европу.

Планска документа у оквиру ЦОР 7, подједнако су релевантна за процес европских интеграција у оквиру кластера – Зелена агенда и одржива повезаност, али доприносе и потциљевима у оквиру ЦОР 7. Стратегија развоја енергетике до 2025. године, са пројекцијом до 2030. године и Програм остваривања Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, са пројекцијама до 2030. године, за период од 2017. до 2023. године, документи су јавних политика који доприносе највећем броју потциљева у оквиру ЦОР 7, док се с друге стране – *потциљ 7.3. Побољшање енергетске ефикасности*, може довести у везу са свих пет докумената јавних политика које су кључне за ЦОР 7.

Слика 10. Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима ЦОР 7 – Доступна и обновљива енергија

Кључно место у стратешком оквиру енергетске политике заузима **Стратегија развоја енергетике до 2025. године с пројекцијама до 2030. године** и с њом повезан **Програм остваривања Стратегије развоја енергетике за период од 2017. до 2023. године**. Стратегија енергетике је поставила приоритете развоја енергетике и основне циљеве према појединачним секторима енергетике. С друге стране, Програм је разрадио циљеве Стратегије и одредио показатеље за њихово праћење, укључујући и активности и пројекте чија ће реализација допринети остварењу дефинисаних циљева.

Потциљ 7.1. Обезбеђивање универзалног приступа економски прихватљивим енергетским услугама јесте прилично широк и обухвата више аспеката, који су покривени планским оквиром земље, додуше у различитој мери. **Стратегијом развоја енергетике** предвиђено је, као приоритет, тржиште енергије, пре свега „конкурентност на тржишту енергије на начелима недискриминације, јавности и транспарентности и заштита купаца енергије и енергената“, што се односи на универзални приступ предвиђен овим потциљем. Стратегија истиче важност успостављања тржишне цене енергије и енергената која би укључила и екстерне трошкове, попут трошкова заштите животне средине. У погледу обезбеђивања енергетске безбедности, Стратегија указује на потребу „поузданог, сигурног, ефикасног и квалитетног снабдевања енергијом и енергентима“. Обезбеђење у снабдевању и енергетске безбедности даље је разрађено у **Програму остваривања Стратегије развоја енергетике за период од 2017. до 2023. године**. У оквиру **Програма економских реформи за период од 2022. до 2024. године**, предвиђена је структурна реформа чијом реализацијом ће бити омогућен даљи развој енергетског тржишта, уз изградњу енергетске инфраструктуре (Структурна реформа 7), као и побољшање услова за повећање енергетске ефикасности кроз унапређење правног и институционалног оквира и обезбеђење подстицаја (Структурна реформа 8).

Стратегија развоја енергетике, као један од кључних приоритета наводи и коришћење обновљивих извора енергије, што ће допринети достизању **потциља 7.2 Повећање удела обновљивих извора енергије**, који захтева значајно повећање удела обновљивих извора енергије у Републици Србији.

Потциљ 7.3. Побољшање енергетске ефикасности обухваћен је, осим Стратегијом развоја енергетике до 2025. године са пројекцијама до 2030. године и **Програмом остваривања Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године, за период од 2017. до 2023. године**. Стратегија и Програм препознају значај енергетске ефикасности и ову област издвајају као један од сектора енергетике, који додатно разрађују мерама попут креирање одрживе енергетике – „обезбеђењем услова за унапређење енергетске ефикасности у обављању енергетских делатности и потрошњи енергије“, подизањем капацитета финансијских организација за финансирање мера енергетске ефикасности.

Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године, такође доприноси постизању енергетске ефикасности. Стратегија ће, кроз ефикаснију употребу материјалних ресурса и енергетске ефикасности у индустријским процесима, допринети глобалној стопи побољшања енергетске ефикасности.

Дугорочна Стратегија за подстицање улагања у обнову националног фонда зграда Републике Србије до 2050. године, дефинише сет мера које ће допринети унапређењу степена енергетске ефикасности (УН показатељ 7.3.1). Општи циљ Стратегије је смањење емисије CO₂ до 2050. године за 31% у односу на емисију из 2020. године, односно смањење потрошње примарне енергије у 2050. години, у износу од 38% у односу на потрошњу из 2020. године, што ће бити остварено низом мера усмерених на побољшање енергетске ефикасности у зградарству.

Енергетика је једна од инвестиционо најинтензивнијих грана привреде, а сигурно и безбедно снабдевање енергијом, њена доступност и расположивост под транспарентним и недискриминаторним условима, производња и коришћење у складу са принципима одрживог развоја, предуслови су за успешно функционисање сваког друштва, за подизање конкурентности националне привреде, и коначно – за благодатање грађана. **Потциљ 7.а. Унапређење међународне сарадње како би се олакшао приступ истраживању и технологији чисте енергије, укључујући обновљиву енергију, енергетску ефикасност и напредну и чистију технологију фосилних горива**, с једне стране обухвата унапређење међународне сарадње како би се олакшао приступ истраживању и технологији чисте енергије, док се с друге стране односи на промоцију инвестирања у енергетску инфраструктуру и технологију чисте енергије. **Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године и Програм остваривања стратегије енергетике**, истиче важност првог аспекта потциља 7.а, нарочито у области обновљивих извора енергије, док је други аспект значајно више покривен, и то стратешким приоритетом свеукупне транзиције ка одрживој енергетици.

Потциљ 7.б. Унапређење енергетске инфраструктуре, односи се на проширење инфраструктуре и унапређење технологије за снабдевање модерном и одрживом енергијом. На регионалном нивоу је подржано кроз листу приоритетних пројеката Енергетске заједнице, који задовољавају опште и посебне критеријуме за Трансевропску енергетску инфраструктуру (PECI) и чије дугорочне користи надмашују трошкове, а имају и прекограничну димензију.

Енергетска заједница Југоисточне Европе, кроз Енергетску стратегију,³⁶⁶ подстиче јачање сектора енергетике кроз међународну сарадњу (УН показатељ 7.а.1) и унапређење инфраструктурних и технолошких капацитета (УН показатељ 7.б.1). Важећа **Стратегија развоја енергетике** као приоритет предвиђа „тржиште енергије“, односно развој тржишта електричне енергије и природног гаса и њихово повезивање са јединственим тржиштем енергије ЕУ.

У складу са Програмом за остваривање стратегије енергетике, Стратегијом развоја енергетике Републике Србије до 2025, и другим релевантним планским документима, донети су нови или усклађени постојећи закони и подзаконски акти (Измене и допуне Закона о енергетици, Закон о енергетској ефикасности и рационалној употреби енергије и Закон о коришћењу обновљивих извора енергије), са директивама и препорукама ЕУ, одлукама и препорукама Енергетске заједнице, као и *Western Balkan Sustainable Charter* у оквиру Берлинског процеса.

4. Институционални механизми координације, израде и праћења спровођења планских докумената

У погледу развијености институционалних механизма за израду, праћење и координацију планских докумената у кључним областима обухваћеним у оквиру ЦОР 7, примарну надлежност за израду и координацију планских докумената има министарство надлежно за енергетику.

Институционални оквир за израду, спровођење и праћење планских докумената у областима које су обухваћене у оквиру ЦОР 7, изразито је комплексан. Кључну улогу има министарство надлежно за послове енергетике, али важну улогу у погледу потциља 7.б има министарство надлежно за грађевину, саобраћај и инфраструктуру, посебно у погледу развоја инфраструктуре за снабдевање модерном и

³⁶⁶ https://www.energy-community.org/dam/jcr:a570004e-f999-481b-8388-2ceff663b7ca/ECS_strategy_projects.pdf

одрживом енергијом. Од великог значаја су и министарство надлежно за заштиту животне средине и министарство надлежно за послове финансија.

У циљу спровођења активности дефинисаних Уредбом о утврђивању Програма остваривања Стратегије развоја енергетике, истакнуте су и друге институције, попут Агенције за енергетику, јавних предузећа као што су Јавно предузеће Електропривреде Србије (ЈП ЕПС), Електромрежа Србије, ЈКП Београдске електране, локалне топлане и компаније попут Нафтне индустрије Србије. Законом о енергетској ефикасности и рационалној употреби енергије,³⁶⁷ регулисано је и питање оснивања Управе за финансирање и подстицање енергетске ефикасности, надлежне за обављање извршних и стручних послова који се односе на финансирање или суфинансирање послова ефикасног коришћења енергије и примену мера енергетске ефикасности.

Мапирањем националног планског оквира, утврђено је да су консултације са заинтересованим странама спроведене у три од пет планских докумената у оквиру ЦОР 7, као и да је планским документима предвиђено укључивање и сарадња са заинтересованим странама у току спровођења планираних активности.

5. Преглед УН показатеља за праћење напретка

На глобалном нивоу, праћење напретка у остваривању ЦОР 7 омогућено је преко 6 УН показатеља.³⁶⁸

У Републици Србији, у погледу праћења глобалних УН показатеља којима се прати напредак у остваривању ЦОР 7, важну улогу има **Републички завод за статистику (РЗС) који прати 3 потциља преко 4 УН показатеља**. У односу на извештај из 2020. године, могу се пратити један потциљ и један индикатор више. Према последњем Извештају о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године,³⁶⁹ за 2021. годину значајан напредак се бележи у односу на потциљ 7.3 и показатељ 7.3.1, умерени напредак се бележи у односу на потциљ 7.1 и показатељ 7.1.1, као и потциљ 7.2 и показатељ 7.2.1.

Сагледавањем показатеља утврђених документима јавних политика у оквиру мапирања националног планског оквира релевантног за ЦОР 7, идентификовано је да се показатељи утврђени у документима јавних политика **у већини не подударују са УН показатељима у оквиру ЦОР 7 и да се могу повезати са једним УН показатељем, у оквиру једног потциља**. Сходно томе, важећи документи јавних политика тренутно не пружају адекватан оквир за праћење УН показатеља, као и доприноса планских докумената достизању ЦОР 7.

Табела 10. приказује потциљеве одрживог развоја у оквиру којих напредак Републике Србије у достизању ЦОР 7 прати РЗС преко одређених УН показатеља. С друге стране, у табели су представљени потциљеви у оквиру којих се допринос планских докумената циљевима одрживог развоја може пратити на основу показатеља утврђених документима јавних политика, које је могуће повезати са УН показатељима одрживог развоја у оквиру одређеног потциља. Сходно томе, да би се омогућило ефектније праћење доприноса планских докумената ЦОР 7, у наредном периоду је приликом утврђивања показатеља за праћење спровођења планских докумената потребно узети у обзир и показатеља које прати РЗС.

Табела 10. Потциљеви ЦОР 7 у оквиру којих Републички завод за статистику прати глобалне УН показатеље одрживог развоја, и чије праћење може бити омогућено и преко докумената јавних политика

Потциљеви одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих РЗС прати УН показатеље одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих се на основу показатеља утврђених ДЈП може пратити допринос ДЈП ЦОР 7
7.1	X	
7.2	X	X
7.3	X	

³⁶⁷ „Службени гласник РС“, број 40/2021.

³⁶⁸ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

³⁶⁹ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

7.a		
7.б		

ЦОР 11: Одрживи градови и заједнице

1. Преглед оствареног напретка

Живот у градским и урбаним срединама носи различите изазове са становишта квалитета живота, као и утицаја великих градова на квалитет животне средине. Овај циљ одрживог развоја посвећен је оним аспектима развоја, који се односе на инклузивне градове и отпорне и одрживе заједнице и насеља.

Успорен развој, као и бројни неадекватни одговори на изазове транзиције, који су озбиљно угрозили развој градова и насеља у Републици Србији, а нарочито квалитет живота у њима, изискује потребу за унапређењем политике урбаног развоја у Републици Србији. Постојећи правни оквир одражава начела одрживог развоја, интегралног приступа, али још увек није у потпуности усаглашен и кохерентан, па постоји потреба за увођењем модерних, савремених принципа одрживог урбаног развоја, у складу са политикама ЕУ и Урбане агенде УН.

Квалитет живота у урбаним срединама прати се најчешће преко два показатеља: стопе пренасељености и буке. У великим градовима, један од великих изазова јесте пренасељеност и **довољност** стамбеног простора. У Републици Србији, у 2020. години, стопа пренасељености од 52,5% знатно је виша него што је то случај у ЕУ-27 (17,5%),³⁷⁰ а становништво које се налази у ризику од сиромаштва, више се суочава са проблемом стамбеног простора. У погледу проблема са буком, становништво ЕУ-27 је у свом окружењу у већем проценту (17,6%) изложено проблемима са буком, и у већем проценту се са тим суочавају особе које се налазе у ризику од сиромаштва. У Републици Србији се у 2020. години, 9,8% становништва суочавало са буком у свом животном окружењу.³⁷¹ Међутим, особе које се налазе у ризику од сиромаштва, мање су пријављивале проблеме са буком, што може указивати на то да оне чешће живе у срединама које нису урбане.

Настојања да се рециклирањем комуналног отпада смањи штетни утицај градова на животну средину, изузетно су слаба у Републици Србији (стопа рециклирања комуналног отпада у 2020. години је била 15,4%), и у том погледу она се налази далеко иза просека за ЕУ-27, са стопом рециклирања комуналног отпада од 47,8%.³⁷²

Број смртних случајева и несталих лица услед катастрофа на 100.000 становника (УН показатељ 11.5.1а) износи 0,04 у 2020. години.³⁷³ Број лица директно погођених катастрофама на 100.000 становника (УН показатељ 11.5.1б) износи 22,91 у 2020. години.³⁷⁴ Губици узроковани катастрофама (УН показатељ 11.5.2.а) износе 18,1 мил. УСД у 2020. години.³⁷⁵ Од тога, пољопривредни губици износе 11,8 мил. УСД, док су губици у стамбеном сектору на нивоу од 5,98 мил. УСД у 2020. години. Укупно је забележено пет прекида рада основних услуга и четири прекида рада образовних услуга услед катастрофа (УН показатељ 11.5.2.б) у 2020. години.³⁷⁶ Директни губици настали услед катастрофа као удео БДП (УН показатељ 11.5.2.ц), износе 0,00034% у 2020. години.³⁷⁷

ЦОР 11 обухвата политике које су усмерене на одрживи развој градова и насеља, уз очување животне средине и културне баштине, урбанистичко планирање, унапређење јавног превоза и комуналних услуга, учешће грађана у одлучивању, увођење заштите животне средине у образовање, примену енергетски ефикасних и еколошких мера у привреди и становању и смањење ризика од елементарних непогода.

³⁷⁰ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_11_10/default/table?lang=en

³⁷¹ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_11_20/default/table?lang=en

³⁷² https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_11_60/default/table?lang=en

³⁷³ UN Office for Disaster Risk Reduction, <https://ourworldindata.org/grapher/deaths-and-missing-persons-due-to-natural-disasters?tab=chart&country=~SRB>

³⁷⁴ UN Office for Disaster Risk Reduction, <https://ourworldindata.org/grapher/number-of-people-directly-affected-by-natural-disasters?tab=chart&country=~SRB>

³⁷⁵ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN11050201?languageCode=sr-Cyrl>

³⁷⁶ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN11050202?languageCode=sr-Cyrl>

³⁷⁷ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN11050203?languageCode=sr-Cyrl>

2. Допринос процеса ЕУ интеграција и других међународних процеса

Допринос напретку у остваривању резултата у оквиру ЦОР 11 – Одрживи градови и заједнице, остварује се и кроз процес европских интеграција у оквиру којег се спроводе реформе у правцу унапређења политика урбаног развоја и усаглашавања са правним тековинама ЕУ у области одрживих, инклузивних и безбедних градова и људских насеља. Процес ЕУ интеграција у Републици Србији, важан за одрживи урбани развој и који се односи на суштину ЦОР 11, адресиран је кроз неколико преговарачких поглавља у оквиру кластера – Зелена агенда и одржива повезаност: преговарачко поглавље **14 – Транспортна политика** у области обезбеђивања сигурности, делотворности, доступности и квалитета транспортних услуга, као и преговарачко поглавље **27 – Животна средина и климатске промене** у области смањивања негативног утицаја градова на квалитет животне средине, укључујући квалитет ваздуха, управљање отпадом и питања буке.

Република Србија доприноси ЦОР 11 и кроз процес преговора у оквиру преговарачких поглавља која нису део кластера – Зелена агенда и одржива повезаност. Преговарачка поглавља у оквиру којих се спроводе реформе у процесу усаглашавања законодавства са правним тековинама ЕУ, или усаглашавања са политикама ЕУ у области одрживог урбаног развоја и инклузивних насеља, свакако су и: преговарачко поглавље **11 – Пољопривреда и рурални развој** и преговарачко поглавље **12 – Безбедност хране, ветеринарска и фитосанитарна политика** кроз области руралног развоја и обезбеђивања доступности квалитетне и безбедне хране; преговарачко поглавље **19 – Социјална политика и запошљавање** у области стварања једнаких могућности за све, постизања јединственог и праведног приступа основним социјалним услугама, као и постизања социјалне кохезије; преговарачко поглавље **20 – Образовање и култура** у области унапређења културне баштине и очувања културног идентитета; преговарачко поглавље **28 – Заштита потрошача и здравља** у области јавног здравља и заштите здравља од болести повезаних са загађењем околине.

Кључни документи су „**Лајпцишка повеља о одрживим европским градовима**” (2007), **Декларација о урбаном развоју из Толеда** (2010), **Декларација из Риге** (2015), **Урбана агенда ЕУ** (2016) и **Територијална агенда ЕУ 2030** (2020). На нивоу Европе постоји јасан консензус о карактеру европског града будућности и принципима на којима идеални европски град треба да буде заснован (ЕК 2011, 2014, 2020). Нова **Урбана агенда УН** усвојена је у оквиру **Хабитат III Конференције УН** о становању и одрживом урбаном развоју у Киту 2016. године. Она утврђује нове стандарде интегралног и одрживог развоја и садржи смернице за одрживи урбани развој у државама чланицама. Државе чланице су се обавезале на преношење нове Урбане агенде кроз спроводиве и партиципативне урбане политике, на националном и поднационалном нивоу (УН показатељ 11.3.2). Међународне смернице за урбанистичко и просторно планирање (*International Guidelines on Urban and Territorial Planning – IGUTP*), први су документ на глобалном нивоу за област просторног и урбанистичког планирања, усвојен од стране Управљачког савета УН Хабитата. Усвајањем **Стратегије одрживог урбаног развоја до 2030. године, са Акционим планом 2021–2022. године**, Република Србија је пренела на национални ниво нову Урбану агенду Уједињених нација. Такође, она је основ за израду новог Просторног плана Републике Србије.

Акциони план за спровођење Зелене агенде за Западни Балкан, који је обавезујући и за Републику Србију, садржи активности за борбу против климатских промена, смањење емисија загађујућих материја, трансформацију сектора енергетике и саобраћаја и развој циркуларне економије, што ће омогућити да се оствари напредак и у погледу ЦОР 11. Посебан допринос ће бити остварен кроз **област III Смањење загађења ваздуха, воде и земљишта на западном Балкану**, између осталог интервенцијама усмереним на усаглашавање са међународним захтевима из области заштите ваздуха, вода, успостављањем система за праћење квалитета ваздуха, укључујући акредитацију мрежа за праћење квалитета ваздуха, модернизовањем инфраструктуре за праћење вода и изградњом неопходне инфраструктуре за третман отпадних вода.

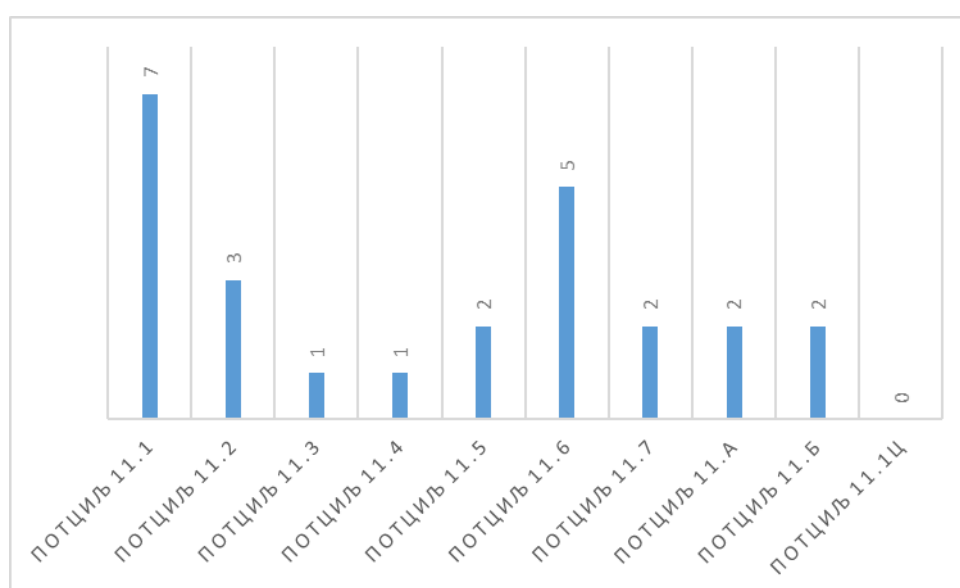
У складу са Агендом 2030, покривајући скоро све циљеве одрживог развоја, јесте и **ЕУ Стратегија за Дунавски регион** (2011), која обухвата 4 повезане области: заштиту животне средине, повезивање, јачање региона и изградња просперитетног друштва. Теме које ове области покривају су: **мобилност** (сви транспортни модалитети), одржива енергија, култура и туризам, ризици по животну средину, биодиверзитет и квалитет ваздуха и земљишта, квалитет воде, друштво знања, људи и вештине,

конкурентност, институционални капацитети и сарадња и сигурност. У оквиру области **мобилности**, циљ ЕУ Стратегије за Дунавски регион јесте унапређење секундарних и терцијалних путева у Дунавском региону, као и подршка безбедном и одрживом транспорту и мобилности у Дунавском региону. Ревидирани **Акциони план за спровођење ЕУ Стратегије за Дунавски регион** званично је представљен у априлу 2020. године и садржи поједностављене и мањи број активности.

3. Преглед националног планског оквира Републике Србије

Мапирање националног планског оквира у оквиру ЦОР 11: Одрживи градови и заједнице, обухватило је преглед 13 планских докумената у области планирања урбаног развоја и одрживих заједница, који су подједнако важни за процес европских интеграција и припрему Републике Србије за кластер – Зелена агенда и одржива повезаност, као и за остваривање напретка у оквиру ЦОР 11.

Важећа планска документа могу се повезати са девет од десет потциљева у оквиру ЦОР 11. Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године, са Акционим планом 2021–2022. године, кључни је документ који доприноси највећем броју потциљева у оквиру ЦОР 11, док с друге стране, седам планских докумената доприноси *потциљу 11.1 Приступ адекватном, безбедном и приступачном становању и основним услугама*.

Слика 11. Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима ЦОР 11 – Одрживи градови и заједнице

Кључни документи за достизање **потциља 11.1. Приступ адекватном, безбедном и приступачном становању и основним услугама**, јесу Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године са Акционим планом за спровођење Стратегије одрживог урбаног развоја до 2030. године, за период 2021–2022. године. Решена стамбена потреба свих грађана један је од посебних циљева Стратегије урбаног развоја, чиме се остварује допринос потциљу 11.1. Највећи проблем, са становишта развоја социјалног становања, настао је након масовне приватизације станова почетком 90-их, када је јавни стамбени фонд скоро потпуно ишчезао, а средства обезбеђена приватизацијом нису била довољна за задовољавање стамбених потреба становништва са нижим примањима. Велики проблем представља и низак ниво услова становања у смислу инфраструктурне опремљености станова, што се највише односи на прикључак на канализациону мрежу и даљински систем грејања, као и неформална насеља са изузетно ниским квалитетом комуналних услуга. **Национална стратегија социјалног становања**³⁷⁸ са Акционим планом до 2022. године покушава да одговори на ове проблеме повећањем нивоа инфраструктурне опремљености станова и решавањем питања неформалних насеља. Основни циљ Стратегије је да се обезбеде станови одговарајуће величине и

³⁷⁸ https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/NACIONALNA%20STRATEGIJA%20SOCIJALNOG%20STANOVANJA_0.pdf

опремљености, у функционалном окружењу и уз разумне цене, док је одабир становништва у приступу становима заснован на објективним критеријумима.

Побољшању услова становања доприноси и **Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду 2022–2030. године**, која за циљ има унапређење услова становања Рома и Ромкиња у складу са међународним стандардима о праву на адекватно становање. У току је израда Националне стамбене стратегије.³⁷⁹ Удео становништва у урбаним срединама који живе у страћарама, неформалним и неодговарајућим смештајним јединицама (УН показатељ 11.1.1), износи 3,6% у 2018. години.³⁸⁰ **Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године**, има за циљ да допринесе системском повећању друштвене инклузије особа са инвалидитетом, развијањем програма, планова и пројеката са уграђеном компонентом приступачности, као и дугорочном сарадњом и заједничким планирањем и обезбеђивањем фондова ради унапређивања стања у погледу приступачности јавних објеката, саобраћајне инфраструктуре и превозних средстава у јавном превозу путника. Непостојање услова за осамостаљивање младих (студената, запослених и незапослених младих, младих породица), услед лошег економског положаја и неразвијене стамбене политике за младе, биће адресирано у оквиру **Националне стратегије за младе за период од 2015. до 2025. године**, чија би реализација требало да допринесе решавању стамбеног питања и привременог становања младих, чиме ће се допринети повећању приступа адекватном, безбедном и приступачном становању. Према подацима Анкете о приходима и условима живота, оптерећење трошковима становања у Републици Србији веома је високо за значајан број породица са децом. Висока цена станова (за куповину или изнајмљивање), уз висок степен незапослености младих, представља препреку за формирање или проширење породице. **Стратегија подстицања рађања** ће циљаним мерама стамбене подршке за младе породице са децом, омогућити повећање доступности адекватном и приступачном становању.

Реализација **потциља 11.2. Одрживи транспортни системи и безбедност на путевима**, у недостатку адекватног планског оквира за све модалитете транспорта, спроводи се кроз **Стратегију развоја водног саобраћаја Републике Србије од 2015. до 2025. године**. Што се тиче регулисања безбедности у друмском саобраћају, једино Закон о безбедности саобраћаја на путевима уређује безбедност у друмском саобраћају.³⁸¹ **Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године, са Акционим планом 2021–2022. године**, унапређењем приступачности, саобраћаја и урбане мобилности, као и подизањем квалитета, капацитета и нивоа услуга техничке инфраструктуре, допринеће потциљу 11.2.

Потциљ 11.3. Инклузивна и одржива урбанизација тема је **Стратегије одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године**³⁸² са **Акционим планом за период од 2021. до 2022. године**. Реализацијом Стратегије биће остварен директан допринос одрживом и интегралном развоју урбаних насеља и заједница, унапређењем економског, социјалног и културног развоја, побољшањем квалитета уређења урбаног простора, заштитом животне средине и прилагођавањем на климатске промене, побољшањем друштвеног благостања (квалитета живота, здравља становништва и безбедности), приуштивим и квалитетним становањем, очувањем и афирмацијом градитељског наслеђа и урбаног идентитета.

Просторни план Републике Србије, који је истекао, као први оперативни циљ наводи заштиту, контролисано и одрживо коришћење природе, природних ресурса, природног и културног наслеђа. За остварење **потциља 11.4. Заштита културне и природне баштине**, важно је усвајање новог просторног плана Републике Србије (завршена јавна расправа).³⁸³ Стратегија урбаног развоја и Акциони план ће кроз пакет мера допринети унапређењу културне баштине и културе.

³⁷⁹ https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/Nacionalna%20stambena%20strategija_NACRT_0.pdf

³⁸⁰ <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?dsid=2&series=EN.POP.SLUM.UR.ZS>

³⁸¹ https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/Zakon%20o%20bezbednosti%20saobracaja%20na%20putevima_0.pdf

³⁸² <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/47/1/reg>

³⁸³ <https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/PPRS%20Nacrt.pdf>

Националним програмом управљања ризиком од елементарних непогода³⁸⁴, обезбеђује се подршка напорима Владе Републике Србије за усклађивање са правним тековинама ЕУ, пре свега са Директивом о управљању водама, Директивом за поплаве, Директивом за климатске промене у вези са прилагођавањем на климатске промене, као и Директивом за заштиту цивилног друштва. Такође, промовише се и јачање регионалних платформи сарадње у управљању прекограничним речним сливовима, што је од суштинске важности за управљање водама и бујицама, које Република Србија контролише само у једном свом делу (Дунав, Сава, Дрина, Тиса, итд.). Тиме се доприноси остварењу **потциља 11.5. Смањење штетних ефеката изазваних природним катастрофама.**

Потциљ 11.6. Квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском нивоу био је покривен Стратегијом управљања отпадом за период 2010–2019. године. **Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године** и Програм заштите ваздуха, који је у припреми, додатно ће допринети реализацији овог циља. Програм управљања отпадом ће развијањем одрживог система управљања отпадом, у сврху очувања ресурса и смањења негативних утицаја на животну средину, здравље људи и деградацију простора, допринети смањењу негативног утицаја градова на животну средину. То укључује: превенцију настајања отпада, смањење количина рециклабилног отпада који се одлаже на депоније, смањење удела биоразградивог отпада у одложеном комуналном отпаду, смањење негативног утицаја одложеног отпада на животну средину, климу и људско здравље и управљање насталим отпадом по принципима циркуларне економије. Тренутно је ова област уређена **Националним планом за смањење емисија главних загађујућих материја које потичу из старих великих постројења за сагоревање.**³⁸⁵ Овим програмом су дефинисане максималне емисије SO₂, NO_x и прашкастих материја, што ће допринети ограничавању степена загађења. У зонама и агломерацијама у којима је ваздух треће категорије, односно када загађење ваздуха превазилази ефекте мера које се предузимају и када је угрожен капацитет животне средине, или постоји стално загађење ваздуха на одређеном простору, надлежни орган аутономне покрајине и надлежни орган јединице локалне самоуправе дужан је да донесе **план квалитета ваздуха**, са циљем да се постигну одговарајуће граничне вредности или циљне вредности утврђене важећим прописима. Министарство заштите животне средине даје сагласност на планове квалитета ваздуха јединица локалне самоуправе. Смањење негативног утицаја градова на животну средину мерено по глави становника, са посебном пажњом на квалитет ваздуха (потциљ 11.6), обухваћено је и у оквиру **Дугорочне Стратегије за подстицање улагања у обнову националног фонда зграда Републике Србије до 2050. године**, која ће омогућити простор за смањење емисије CO₂ до 2050. године за 31% у односу на емисију из 2020. године, односно смањење потрошње примарне енергије у 2050. години, у износу од 38% у односу на потрошњу из 2020. године.

Према последњим расположивим подацима, стопа рециклирања комуналног отпада (УН показатељ 11.6.1.а) износи 0,3% у 2016. години.³⁸⁶ Генерисани отпад из кога је искључен главни минерални отпад (УН показатељ 11.6.1.б) бележи раст и износи 1.744 кг по становнику у 2019. години.³⁸⁷

Унапређење квалитета животне средине, здравља и безбедности становника у урбаним насељима и висок степен прилагођености урбаних подручја климатским променама, ублажавањем климатских промена, унапређењем квалитета свих параметара животне средине, система управљања отпадом и енергетске ефикасности, као и прилагођавањем на климатске промене и успостављање система реаговања у ризичним ситуацијама и у случају удеса у урбаним насељима, садржано је у **Стратегији одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године**, а допринеће потциљу 11.6.

Просечне средње вредности суспендованих честица у градовима – PM_{2.5} честица (УН показатељ 11.6.2), износи 24,7 мг/м³ у 2017. години. Гранична вредност за суспендоване честице PM_{2.5} је 25 µг/м³ и она је прекорачена на 15 од укупно 28 станица на којима су вршена мерења у 2020. години. Највиша просечна концентрација честица PM_{2.5} је присутна у Ваљеву, Новом Пазару и Нишу, док у Београду износи 30 µг/м³ у 2020. години. Утицај топлана снаге мање од 50 MW и индивидуалних

³⁸⁴ <http://www.obnova.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Nacionalni%20program%20upravljanja%20rizikom%20od%20elementarnih%20nepogoda.pdf>

³⁸⁵ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2020/10/1/reg>

³⁸⁶ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN11060100?languageCode=sr-Cyrl>

³⁸⁷ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN11060101?languageCode=sr-Cyrl>

ложишта, на укупне емисије суспендованих честица PM_{2.5}, био је изузетно велики и износио је 67% у 2020. години. Просечна концентрација честица PM₁₀ је била виша од дозвољених 50 µg/m³ у Ваљеву, Зајечару, Ужицу, Косјерићу и Панчеву у 2020. години. 51% емисија суспендованих честица PM₁₀ потицао је из топлана снаге мање од 50 MW и индивидуалних ложишта у 2020. години.

Унапређење животне средине, посебно у контексту утицаја загађења из ваздуха на здравље становништва, један је од циљева **Стратегије јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године**, чијом ће се реализацијом, заједно са активностима на заштити животне средине, допринети смањивању негативног утицаја градова на животну средину, са посебном пажњом на квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском и другим нивоима.

Циљеви **Националне стратегије за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију**, двоструки су: на првом месту, бављење питањима комплексности свих изазова који се односе на примену прописа ЕУ из области животне средине у Републици Србији и, на другом месту, обезбеђивање здраве основе за преговоре о приступању у вези са преговарачким поглављем 27. Циљ Стратегије је у томе да обухвати све изазове које ће процес апроксимације поставити пред националним законодавством (укључујући и одговор на недостатке садашњих правних процедура у Републици Србији), обиму промена које ће бити неопходне при организовању и раду институција надлежних за животну средину, као и приступу за превазилажење финансијских недостатака који настају као последица „убичајеног поступања или убичајених пракси”, до потпуне усклађености са правним тековинама ЕУ.

Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године, са Акционим планом за период од 2021. до 2022. године, доприноси реализацији **потциља 11.7. Омогућавање универзалног приступа безбедним, инклузивним и приступачним зеленим јавним површинама**. Унапређен квалитет животне средине, здравља и безбедности становника у урбаним насељима, као једним од посебних циљева ове стратегије, стварају се услови за напредак у овој области. Обезбеђивање пуне приступачности објеката, јавних површина, информација, услуга и производа особама са инвалидитетом, обухваћено је и у оквиру **Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године**.

Потциљ 11.а. Подржати позитивне економске, социјалне и еколошке везе оснаживањем националног и регионалног развојног планирања, садржан је у оквиру **Стратегије одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године са Акционим планом за период од 2021. до 2022. године**. Овом Стратегијом дефинисан је посебан циљ ефикаснијег управљања урбаним развојем, који директно доприноси потциљу 11.а. Захваљујући планском оквиру у области урбаног развоја, Република Србија спада у групу земаља које имају националне урбане политике, или планове регионалног развоја који прате динамику становништва, осигуравају уравнотежен територијални развој и повећавају фискални простор на локалу (УН показатељ 11.а.1). Унапређење квалитета живота у руралним подручјима и смањење сиромаштва, равноправнији удео у расподели дохотка и економских могућности, као и њихов праведнији друштвени положај, важни су аспекти одрживог развоја сеоских средина, којем Република Србија тежи. **Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године**, као један од циљева поставља и унапређење квалитета живота сеоског становништва, што ће се остварити подршком за уређење и реновирање руралног амбијента, очувањем културног наслеђа и природног богатства, кроз пројекте заштите, конзервације и промоције локалне архитектуре, пејзажа и других културних, историјских и природних вредности, и тиме допринети позитивним економским, социјалним и еколошким везама између урбаних, периферних и руралних области, оснаживањем националног и регионалног развојног планирања.

Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године са Акционим планом за период од 2021. до 2022. године одговара на **потциљ 11.б Примена интегрисаних политика и планова усмерених ка инклузији, ефикасности ресурса и смањењу ризика од природних катастрофа**, у складу са Сендаи оквиром за смањење ризика од катастрофа на нивоу градова и насеља. Оцена усвајања и спровођења националних стратегија за смањење ризика од катастрофа у

складу са Сендаи оквиром (УН показатељ 11.б.1) износи 0,025 у 2018. години.³⁸⁸ Присутан је низак удео локалних самоуправа које усвајају и примењују стратегије за смањење ризика од катастрофа на локалном нивоу, у складу са националним стратегијама смањења ризика од катастрофа (УН показатељ 11.б.2.а), који износи 4,6% у 2018. години.³⁸⁹ Свега 8 локалних самоуправа (УН показатељ 11.б.2.б), од укупно 174, усвајају и примењују горепоменуте стратегије, интегрисане политике и планове усмерене ка инклузији, ефикасности ресурса, ублажавању и прилагођавању климатским променама, отпорности на елементарне непогоде у складу са Сендаи оквиром. Потциљу 11.б. доприноси и **Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода**, чији је циљ да обезбеди општи оквир за израду свеобухватног програма заштите од елементарних непогода, као и за координацију, усмеравање фондова и спровођење активности везаних за смањење ризика и управљање истим.

4. Институционални механизми координације, израде и праћење спровођења планских докумената

У погледу развијености институционалних механизма за израду, праћење и координацију планских докумената у кључним областима обухваћеним у оквиру ЦОР 11, примарну надлежност у оквиру потциљева 11.1 и 11.3 има министарство надлежно за грађевину, саобраћај и инфраструктуру, које обавља послове државне управе који се односе на уређивање области станоградње и стамбеног фонда. У тим областима, осим министарства, значајну улогу имају и локална јавна комунална предузећа. Министарство је надлежно и за потциљ 11.2, с обзиром на то да обавља послове државне управе у области обезбеђивања услова за безбедност у саобраћају, уређење и безбедност техничко-технолошког система саобраћаја. Међутим, поред министарства, и друге организације имају надлежности у области безбедности на путевима, као што су Путеви Србије, Ауто-мото савез Србије, Агенција за безбедност саобраћаја, итд. Министарство за управљање јавним улагањима примарно је надлежна за управљање пројектима обнове и пружања помоћи након елементарних и других непогода, а пре свега пројектима обнове предшколских, школских, здравствених, као и установа социјалне заштите, односно пословима у области потциља 11.5. Послове у области санирања последица од елементарних непогода обавља и Сектор за ванредне ситуације Министарства унутрашњих послова, који унапређује капацитете државе, привреде и грађана, како да превентивно делују на ризике, да одговоре на изазове и ублаже последице катастрофа. Сектор обједињује све постојеће ресурсе у заштити, спасавању и реаговању у ванредним ситуацијама. У области управљања отпадом и квалитетом ваздуха, односно обављање послова у оквиру потциља 11.6, кључну улогу има министарство надлежно за заштиту животне средине, Агенција за заштиту животне средине, као и јавна комунална предузећа.

На основу мапирања националног планског оквира, утврђено је да су консултације са заинтересованим странама и цивилним сектором у фази израде планских докумената спроведене за пет докумената јавних политика. С друге стране, у погледу механизма сарадње са заинтересованим странама током спровођења планских докумената, мапирање националног планског оквира указало је да већина докумената јавних политика предвиђа сарадњу са цивилним друштвом и другим заинтересованим странама.

5. Преглед УН показатеља за праћење напретка

На глобалном нивоу, праћење напретка у остваривању ЦОР 11 омогућено је преко 15 УН показатеља.³⁹⁰

У Републици Србији, у погледу праћења глобалних УН показатеља којима се прати напредак у остваривању ЦОР 11, важну улогу има **Републички завод за статистику (РЗС) који прати 3 потциља преко 9 УН показатеља**. У односу на извештај за 2020. годину, могуће је пратити два потциља и пет индикатора више. Према последњем Извештају о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године,³⁹¹ за 2021. годину напредак је остварен у односу на потциљеве 11.5, док се негативан тренд бележи за потциљ 11.6. Напредак се према потциљу 11.6 не може пратити преко сложене

³⁸⁸ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN110901?languageCode=sr-Cyrl&displayMode=table>

³⁸⁹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN11090201?languageCode=sr-Cyrl>

³⁹⁰ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

³⁹¹ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

годишње стопе раста, али подаци указују на смањење оцене за примену Националне стратегије за смањење ризика од катастрофа, у складу са Сендаи оквиром у Републици Србији.

Сагледавањем показатеља утврђених документима јавних политика у оквиру мапирања националног планског оквира релевантног за ЦОР 11, идентификовано је да се показатељи утврђени документима јавних политика **у већини не подударују са УН показатељима у оквиру ЦОР 11 и да се могу повезати са 9 УН показатеља, у оквиру 7 потциљева**. Сходно томе, важећи документи јавних политика тренутно не пружају адекватан оквир за праћење УН показатеља, као и доприноса планских докумената достизању ЦОР 11.

Треба нагласити да Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године, може допринети праћењу четири потциља одрживог развоја, која Републички завод за статистику тренутно не прати, и то преко следећих показатеља: потциљ 11.2 – Број и удео урбаног становништва (домаћинстава) са десетоминутним пешачким приступом линијама јавног превоза; потциљ 11.3 – Индекс урбаног ширења (Стопа потрошње грађевинског земљишта (%) у односу на стопу раста становништва (%) у истом периоду); потциљ 11.4 – Укупна средства утрошена за заштиту, очување и конзервацију културног наслеђа и потциљ 11.7 – Површина урбаног подручја намењена отвореним јавним просторима или парковима (повезано са уделом природних простора у ЈЛС и региону). РЗС прати УН показатељ у оквиру потциља 11.5. *Смањење штетних ефеката изазваних природним катастрофама, и 11.а. Подржати позитивне економске, социјалне и еколошке везе оснаживањем националног и регионалног развојног планирања, који нису утврђени важећим планским документима.*

Табела 11. приказује потциљеве одрживог развоја у оквиру којих напредак Републике Србије у достизању ЦОР 11 прати РЗС преко одређених УН показатеља. С друге стране, табелом су представљени потциљеви у оквиру којих се допринос планских докумената циљевима одрживог развоја може пратити на основу показатеља утврђених документима јавних политика, које је могуће повезати са УН показатељима одрживог развоја у оквиру одређеног потциља.

Сходно томе, да би се омогућило ефектније праћење доприноса планских докумената ЦОР 11, у наредном периоду је приликом утврђивања показатеља за праћење спровођења планских докумената потребно узети у обзир и показатеље које прати РЗС.

Табела 11. *Потциљеви ЦОР 11 у оквиру којих Републички завод за статистику прати глобалне УН показатеље одрживог развоја, и чије праћење може бити омогућено и преко докумената јавних политика*

Потциљеви одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих РЗС прати УН показатеље одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих се на основу показатеља утврђених ДЈП може пратити допринос ДЈП ЦОР 11
11.1	X	X
11.2		X
11.3		X
11.4		X
11.5	X	
11.6	X	X
11.7		X
11.а	X	
11.б	X	X
11.ц		

ЦОР 12: Одговорна потрошња и производња

1. Преглед оствареног напретка

Велики утицај на животну и друштвену средину имају обрасци потрошње и производње. За концепт одрживог развоја посебно је значајно ефикасно коришћење ресурса и смањење притиска на природне

ресурсе и њихову експлоатацију. Показатељ којим се мери овакав однос према ресурсима, јесте продуктивност ресурса и домаћа потрошња материјала (ДПМ), исказана у еврима по килограму. Према овом показатељу, Република Србија показује лошије перформансе са вредношћу од 0,31 од ЕУ-27, за коју је у истој 2020. години вредност износила 2,08.

Напредак у остваривању ЦОР 12 може се пратити преко **потциља 12.1. Одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса.** Домаћа потрошња материјала (ДПМ) (УН показатељ 12.2.2) износи 132,211 мил. тона у 2020. години,³⁹² док продуктивност ресурса износи 37,2 РСД/кг у 2020. години.³⁹³

ЦОР 12 предвиђа да бацање хране буде преполовљено и залаже се за одрживо и ефикасно коришћење природних ресурса, односно поштовање времена које је потребно за њихово обнављање или развијање замене.

Потциљ 12.3. указује на потребу **Смањења отпада од хране по становнику на нивоу малопродаје и потрошача и смањења губитака хране у производњи и ланцима снабдевања.** Отпад од хране по становнику (УН показатељ 12.3.1) износи 104,4 кг у 2019. години.³⁹⁴ Посматрано по секторима, највећи обим овог отпада настаје у сектору домаћинства и износи 82,8 кг, затим следи малопродаја са 15,6 кг и потрошња изван домаћинства са 6 кг у 2019. години.

У погледу одрживих образаца потрошње и производње, потребно је омогућити напредак у оквиру **потциља 12.4. Еколошки исправно управљање хемикалијама и отпадом.** У којој мери Република Србија испуњава обавезе из међународних споразума о управљању хемикалијама и отпадом чија је потписница, приказује УН показатељ 12.4.1. Степен испуњења обавеза у оквиру следећих међународних споразума износи: Монреалски протокол 100%, Ротердамска конвенција 96,5%, Базелска конвенција 80% и Стокхолмска конвенција 37,5% у 2020. години.³⁹⁵ Укупна количина створеног отпада током 2021. године је око 69,5 мил. тона, што представља повећање од 23% у односу на 2020. годину.³⁹⁶ Опасни отпад чини 20,4% укупно створеног отпада у 2021. години (УН показатељ 12.4.2). Највећи део укупног и опасног отпада је створен у сектору рударства и износи 23,7 %, а затим следе сектор услужних делатности – 4,4%, снабдевање водом и управљање отпадним водама – 2,7% и прерађивачка индустрија – 2% у 2021. години. Од укупно третираних 55,9 мил. тона отпада у 2021. години, рециклирано је 16,7% више у односу на 2020. годину.

У оквиру **потциља 12.5. Смањити кроз превенцију, редукцију, рециклирање и поновно коришћење отпада** прати се напредак у погледу генерисања отпада. Национална стопа рециклирања (УН показатељ 12.5.1) износи 343.000 тона рециклираног материјала у 2020. години.³⁹⁷ Од укупне количине прерађеног отпада, највише су заступљени отпадни метали, затим отпади из термичких процеса (отпад од прерађене и непрерађене шљаке из индустрије гвожђа и челика) и папирна и картонска амбалажа.

Главни изазови управљања отпадом у Републици Србији још увек се односе на обезбеђивање добре покривености и капацитета за пружање основних услуга, као што су сакупљање, транспорт и санитарно одлагање отпада. У складу са ЕУ стандардима, до краја 2021. године укупно је изграђено десет регионалних санитарних депонија и још две које нису регионалног типа. Од 2010. године урађена су 32 пројекта санације, затварања и рекултивације сметлишта. Урађено је 18 регионалних планова управљања отпадом од 26 региона.

Свака локална самоуправа имала је обавезу израде локалног плана управљања отпадом, а сваки регион обавезу израде регионалног плана управљања отпадом. Шест општина се још није прикључило ниједном региону за управљање отпадом. Иако имају обавезу одлагања отпада на санитарне депоније, јединице локалне самоуправе још увек то не чине у довољној мери.

³⁹² РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN12020201?languageCode=sr-Cyrl>

³⁹³ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN12020202?languageCode=sr-Cyrl>

³⁹⁴ UN Environment Programme, <https://ourworldindata.org/grapher/food-waste-per-capita?country=~SRB>

³⁹⁵ UN Office of Legal Affairs, <https://ourworldindata.org/grapher/parties-to-multilateral-agreements-on-hazardous-waste?country=~SRB>

³⁹⁶ <https://www.stat.gov.rs/vesti/statisticalrelease/?p=8746&a=25&s=2502?s=2502>

³⁹⁷ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN120501?languageCode=sr-Cyrl>

Од укупног броја депонија, пријављено је да се њих 30 трајно затвара, док се осталих 107 и даље користи. Од укупног броја несанитарних депонија, на 42 се отпад одлаже без икакве контроле, на 57 несанитарних депонија врши се разврставање отпада, на 28 отпад се одлаже слој по слој, док је на девет пријављено одлагање по касетама.³⁹⁸ На основу достављених података из 131 локалне самоуправе, на територији Републике Србије има регистрованих 2.305 дивљих депонија. Чишћење простора дивљих депонија није извршено ниједном на 1.369 локација у 2019. години. Капацитети у сметлиштима на територији општина у Републици Србији већином су попуњени, а значајан број таквих депонија не поседује ни минимум техничких стандарда.

Према подацима добијеним од 144 локалне самоуправе, јавна комунална предузећа одлажу отпад на 137 несанитарних депонија. На укупно 42 несанитарне депоније, отпад се одлаже без икакве контроле. Несанитарне депоније и сметлишта су велики загађивачи, али и велика опасност, јер су на њима чести пожари, а могуће је и ширење зараза. Проблем пожара на несанитарним депонијама и сметлиштима, још увек је актуелан.³⁹⁹

На основу Извештаја⁴⁰⁰ о спровођењу Плана смањења амбалажног отпада за период од 2020. до 2024. године, може се закључити да су сви оператери система управљања амбалажним отпадом испунили опште националне циљеве за 2020. годину.

Обезбеђивању одрживих образаца потрошње и производње доприноси и увођење пракси извештавања о одрживости на нивоу предузећа, што је обухваћено у оквиру **потциља 12.6. Усвајање одрживих пракси и интегрисања информације о одрживости у циклусима извештавања на нивоу предузећа**. Овакав вид пословања на нивоу ЕУ интегрисан је у оквиру **Стратегије корпоративне друштвене одговорности 2030. (CSR Europe's 2030 Strategy)**.⁴⁰¹ У Републици Србији, само је једна компанија израдила годишњи извештај о одрживости пословања узимајући у обзир економске аспекте, социјалне аспекте и аспекте утицаја на животну средину (УН показатељ 12.6.1) у 2020. години.⁴⁰²

2. Допринос процеса ЕУ интеграција и других међународних процеса

Преговарачки процес у оквиру кластера четири – Зелена агенда и одржива повезаност, подразумева усаглашавање са правним тековинама и политикама ЕУ у области енергетике и заштите животне средине, који на непосредан начин утиче на квалитет живота грађана, али истовремено потпомаже стварање одрживих образаца потрошње и ефикасног коришћења природних ресурса, доприносећи напретку у оквиру ЦОР 12.

Одговорна потрошња и производња, као и ефикасно коришћење природних ресурса, тема је преговарачких поглавља у оквиру кластера 4, у оквиру којих Република Србија усклађује своје законодавство са правним тековинама ЕУ, и то пре свега кроз преговарачко поглавље **15 – Енергетика**, и преговарачко поглавље **27 – Животна средина**. Правне тековине у оквиру поглавља 15 регулишу питања коришћења обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности, чиме се непосредно утиче и на одрживо управљање и коришћење природних ресурса, док усаглашавање са правним тековинама у оквиру поглавља 27, регулише питања у области управљања отпадом у циљу смањивања негативног и штетног утицаја на животну средину и здравље људи. Кључни плански документ за ЦОР 12, Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године, у потпуности је израђен у складу са постављеним стандардима ЕУ у области интегрисаног управљања отпадом, чија реализација ће омогућити даље усклађивање са ЕУ директивама и њихову примену.

Напредак у оквиру ЦОР 12 и области ефикасног коришћења природних ресурса, одрживог управљања отпадом, као и повећања свести људи о одрживом развоју, остварује се и усклађивањем политика и

³⁹⁸ https://www.koalicija27.org/wp-content/uploads/2021/10/Upravljanje-otpadom_2021.pdf

³⁹⁹ <https://www.koalicija27.org/wp-content/uploads/2021/03/Upravljanje-otpadom-2020-web.pdf>;
https://www.koalicija27.org/wp-content/uploads/2021/10/Upravljanje-otpadom_2021.pdf

⁴⁰⁰ <http://www.sepa.gov.rs/download/AMB20.pdf>

⁴⁰¹ <https://static1.squarespace.com/static/5df776f6866c14507f2df68a/t/5e675f0e420f293bb2ef3936/1583832851658/CSR+Europe+2030+Strategy+Brochure.pdf>

⁴⁰² UN Conference on Trade and Development, <https://ourworldindata.org/grapher/companies-publishing-sustainability-reports-minimum-requirements?region=Europe&country=~SRB>

усаглашавањем са правним тековинама ЕУ у оквиру преговарачког поглавља **11 – Пољопривреда и рурални развој** у области одрживе пољопривредне производње, прераде и смањивања отпада од хране; преговарачког поглавља **12 – Сигурност хране, ветеринарска и фитосанитарна политика** у области производње хране; преговарачког поглавља **20 – Предузетништво и индустријска политика** у области усклађивања индустријске политике са принципима ЕУ, као и преговарачког поглавља **26 – Образовање и култура** у области усклађивања образовних политика са принципима одрживог развоја.

Транзиција ка унапређеној циркуларној економији у ЕУ спроводи се кроз тзв. „**Пакет за циркуларну економију**“, који је Европска комисија усвојила крајем 2015. године. Пакет подразумева различите инструменте, укључујући законске предлоге за отпад, са показатељима које се односе на смањење одлагања отпада на депоније и повећање рециклирања и поновне употребе. Како би се затворио круг животног циклуса производа, овај пакет мера обухвата и Акциони план који треба да подржи принципе циркуларне економије у сваком кораку ланца вредности, од производње до потрошње. Очита је непосредна синергија са ЕУ циљевима који се односе на климу и енергетику и усвојен пакет мера кроз документ „Чиста енергија за све Европљане“ (**Clean Energy for all Europeans**).⁴⁰³

За ЦОР 12, од непосредног значаја је ЕУ Оквирна директива за отпад (**EU Waste Framework Directive**),⁴⁰⁴ са два кључна циља: превенција и смањење негативног утицаја проистеклог стварањем и управљањем отпадом и побољшање ресурсне ефикасности. Превенција стварања и поновно коришћење отпада јесу пожељне опције, затим рециклажа и повраћај енергије. Седми акциони програм за животну средину (**7th Environment Action Programme**),⁴⁰⁵ као један од циљева наводи ресурсно ефикасну, зелену и конкурентну ниско-карбонску економију. Припремљен је предлог осмог акционог програма за животну средину (Proposal for 8th Environment Action Programme),⁴⁰⁶ чији је основни циљ климатска неутралност. Мапа пута (**Roadmap to resource efficient Europe**)⁴⁰⁷ ка ресурсно ефикасној Европи даје смернице за повећање ресурсне продуктивности и раздвајање економског раста од коришћења ресурса и утицаја на животну средину.

У складу са Агендом 2030, покривајући скоро све циљеве одрживог развоја, јесте и **ЕУ Стратегија за Дунавски регион** (2011), која обухвата 4 повезане области: заштиту животне средине, повезивање, јачање региона и изградња просперитетног друштва. Теме које ове области покривају су: мобилност (сви транспортни модалитети), одржива енергија, култура и туризам, ризици по животну средину, биодиверзитет и квалитет ваздуха и земљишта, квалитет воде, друштво знања, људи и вештине, конкурентност, институционални капацитети и сарадња и сигурност. **Ревидирани Акциони план за спровођење ЕУ Стратегије за Дунавски регион**, званично је представљен у априлу 2020. године. У ревидираном Акционом плану активности су поједностављене и смањен је њихов број (са 137 активности у документу из 2010. године, на 85 у новом акционом плану).

Потписивањем Софијске декларације о „**Зеленој агенди**“ за **Западни Балкан**,⁴⁰⁸ земље региона обавезале су се да ће спроводити мере у области спречавања климатских промена и загађења, развоја енергије, мобилности и циркуларне економије, као и развоја биодиверзитета, одрживе пољопривреде и производње хране. У оквиру области **II Циркуларна економија**, земље Западног Балкана су се обавезале да ће радити на преласку са линеарне на циркуларну економију, уз уважавање потребе за истраживањем и иновационим системом који ће подржати ову транзицију. У циљу даљег оваквог доприноса заштити животне средине и минимизирању количине произведеног отпада у региону, акције које ће бити подржане у оквиру Зелене агенде за Западни Балкан, усмерене су на изградњу и одржавање инфраструктуре за управљање отпадом за градове и регионе, као и подизање свести код потрошача и грађана о отпаду, одвојеном сакупљању и одрживој потрошњи, и напредак у изради стратегија циркуларне економије. За потребе спровођења Софијске декларације, израђен је **Акциони план за спровођење „Зелена Агенде“ за Западни Балкан**, који дефинише конкретне мере у оквиру

⁴⁰³ https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b4e46873-7528-11e9-9f05-01aa75ed71a1/language-en?WT.mc_id=Searchresult&WT.ria_c=null&WT.ria_f=3608&WT.ria_ev=search

⁴⁰⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02008L0098-20180705>

⁴⁰⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013D1386>

⁴⁰⁶ <https://ec.europa.eu/environment/pdf/8EAP/2020/10/8EAP-draft.pdf>

⁴⁰⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52011DC0571>

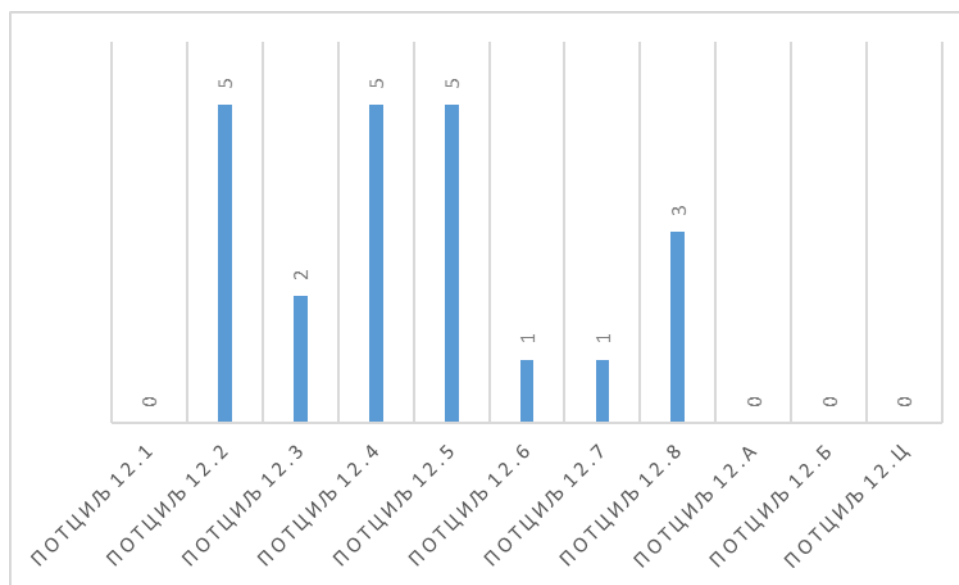
⁴⁰⁸ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/green_agenda_for_the_western_balkans_en.pdf

области Клима, Енергетика, Мобилност, којима ће допринети остваривању циљева Зелене агенде, затим дефинише организације за подршку спровођењу, као и оквирне рокове за спровођење сваке мере. Акционим планом успоставља се оквир за координацију и подршку правилном спровођењу и праћењу реализације Зелене агенде за Западни Балкан.

3. Преглед националног планског оквира Републике Србије

Мапирање националног планског оквира у оквиру ЦОР 12: Одговорна потрошња и производња обухватило је преглед тринаест планских докумената у области управљања водама и отпадом, обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности, урбаног развоја, образовања, индустријске политике и других, који су подједнако важни за процес европских интеграција и припрему Републике Србије за кластер – Зелена агенда и одржива повезаност, као и за остваривање напретка у оквиру ЦОР 12.

Важећа планска документа могу се повезати са седам од једанаест потциљева у оквиру ЦОР 12. Кључни документ који доприноси највећем броју потциљева јесте **Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године**, са Акционим планом за период 2022–2024. године за његово спровођење. С друге стране, пет планских докумената доприноси потциљу 12.2. *Одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса*, 12.4. *Постизање еколошки исправног управљања хемикалијама и свим врстама отпада и смањење њиховог испуштање у ваздух, воду и земљиште и значајно смањити производњу отпада кроз превенцију, редукуцију, рециклирање и поновно коришћење*, као и потциљу 12.5. *Значајно смањити производњу отпада кроз превенцију, редукуцију, рециклирање и поновно коришћење*.

Слика 12. Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима ЦОР 12 – Одговорна потрошња и производња

Кључни плански документи у области одговорне потрошње и производње који ће допринети **потциљу 12.2 Одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса** су **Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године** и **Акциони план за период 2022–2024. године за спровођење Програма управљања отпадом у Републици Србији за период 2022–2031. године**, који ће развијањем одрживог система управљања отпадом допринети очувању ресурса и смањењу негативних утицаја на животну средину, здравље људи и деградацију простора. Програм ће омогућити превенцију настајања отпада, смањење количина рециклабилног отпада који се одлаже на депоније, смањење удела биоразградивог отпада у одложеном комуналном отпаду, смањење негативног утицаја одложеног отпада на животну средину, климу и људско здравље и управљање насталим отпадом по принципима циркуларне економије, чиме ће Република Србија допринети смањењу експлоатацији природних ресурса. **Стратегија развоја енергетике до 2025.**

године са пројекцијама до 2030. године, промовише и обухвата подстицање коришћења обновљивих извора енергије и јачања енергетске ефикасности, док **Програм остваривања Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године за период од 2017. до 2023. године**, у сегменту транзиције ка одрживој енергетици, обезбеђује услове за унапређење енергетске ефикасности и обезбеђује услове за повећавање удела енергије из обновљивих извора енергије. Увођење концепта циркуларне економије који повезује многе области, има за циљ покретање зелене привредне транзиције Републике Србије, уз ефикасно коришћење ресурса и енергије и очување и унапређење животне средине и здравља људи, један је од структурних реформи обухваћених **Програмом економских реформи за период од 2022. до 2024. године**. Развојем иновативног дизајна, дигитализације и нових технолошких достигнућа, допринеће се стварању модерног, конкурентног и климатски неутралног друштва и допринети потциљу 12.2. **Стратегија индустријске политике Републике Србије до 2030. године у сегменту циркуларне економије**, кроз посебни циљ трансформације индустрије од линеарног до циркуларног модела, подстаћи ће ефикаснију употребу материјалних ресурса у индустријским процесима, и тиме омогућити унапређење ефикасности коришћења природних ресурса.

Фокус потциља 12.3. Смањити глобални отпад од хране по глави становника и губитке хране у производњи и ланцима снабдевања, представља смањивање прехранбеног отпада хране по глави становника на одређеним нивоима, и смањивање губитака хране у производњи и снабдевању, укључујући и губитке после жетве. Овом потциљу најпре доприноси **Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године**, која је усмерена на контролисано управљањем отпадом из примарне пољопривредне производње, развојем и унапређењем система управљања споредним производима прехранбене индустрије, као и очувањем и одрживим управљањем биљним и животињским генетичким ресурсима. Стратегија препознаје проблем застареле механизације, што ће у будућности спровођењем подстицаја за замену механизације, довести до смањења жетвених остатака. Циљ **Програма управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године**, и **Акционог плана за период 2022–2024. године за спровођење Програма управљања отпадом у Републици Србији за период 2022–2031. године**, јесте да допринесе смањењу одлагања биоразградивог отпада на депоније до 2028. године, на 75% укупне количине биоразградивог отпада створеног 2008. године, као и да се повећа стопа рециклаже биоотпада на 20% до 2025. године, односно 40% до 2029. године, што непосредно утиче и на смањивање глобалног отпада од хране по глави становника.

Потциљ 12.4. Постићи еколошки исправно управљање хемикалијама и свим врстама отпада и смањити њихово испуштање у ваздух, воду и земљиште и значајно смањити производњу отпада кроз превенцију, редукацију, рециклирање и поновно коришћење односи се на одговорно управљање хемикалијама и отпадом и напоре да се оствари смањена производња отпада, као и загађење ваздуха, воде и земљишта услед испуштања хемикалија. Овом потциљу доприноси неколико планских докумената међу којима се издваја **Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године**, којој је у фокусу смањење деградације земљишта, праћење квалитета земљишта и подстицање одрживе пољопривредне праксе (агроеколошке мере, агрошумарство, интегрисано управљање природним ресурсима, интегрална заштита биља, плодност земљишта, одрживо управљање водама, органска пољопривреда), као и спречавање загађења, очување земљишта и вода. **Програм за унапређење управљања споредним производима животињског порекла за период од 2020. до 2024. године** непосредно доприноси овом потциљу у сегменту хармонизације прописа у овој области са стандардима ЕУ, као и унапређењем административних и техничких капацитета за успостављање одрживог система за сакупљање и прераду споредних производа животињског порекла. Кључни плански документ у области постизања еколошки исправног управљања отпадом јесте **Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године**, и **Акциони план за период 2022–2024. године за спровођење Програма управљања отпадом у Републици Србији за период 2022–2031. године**, који препознаје потребу унапређења управљања отпадом, превенције настајања отпада, смањења количина рециклабилног отпада који се одлаже на депоније, смањење удела биоразградивог отпада у одложеном комуналном отпаду. **Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године**, у сегменту заштите вода од загађења кроз достизање и очување доброг статуса површинских и подземних вода, смањење

хидроморфолошких притисака на природна водна тела, спречавање и контролу загађења вода и рационално коришћење расположивих ресурса, такође ће допринети достизању потциља 12.4.

Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију има за циљ да обезбеди основу за бављење питањима комплексности свих изазова који се односе на примену прописа ЕУ из области животне средине у Републици Србији и, на другом месту, да обезбеди здраве основе за преговоре о приступању у вези са Поглављем 27, и тиме створи услове за достизање **12.4 постићи еколошки исправно управљање хемикалијама и свим врстама отпада и смањити њихово испуштање у ваздух, воду и земљиште и значајно смањити производњу отпада кроз превенцију, редукуцију, рециклирање и поновно коришћење** и **12.5 значајно смањити производњу отпада кроз превенцију, редукуцију, рециклирање и поновно коришћење**.

Напредак у достизању **потциља 12.5. Смањење производње отпада кроз превенцију, редукуцију, рециклирање и поновно коришћење**, биће омогућено реализацијом неколико планских докумената. Кључан плански документ за превенцију настајања, смањење количине отпада и управљање насталим отпадом по принципу циркуларне економије, представља **Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године, и Акциони план за период 2022–2024. године за спровођење Програма управљања отпадом у Републици Србији за период 2022–2031. године**. Увођењем концепта циркуларне економије, **Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године**, директно ће утицати на остваривање стратешких циљева и достизање одговарајућих стандарда у области заштите животне средине у кратком, средњем и дужем року, посебно у области развоја конкурентне економије, која штеди ресурсе и утиче на смањење свих врста загађења. **Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године, са Акционим планом за период 2021–2023. године**, у сегменту трансформације индустрије од линеарног ка циркуларном моделу, промоцијом циркуларне економије привредним субјектима, као и ефикаснијом употребом материјалних ресурса у индустријским процесима, допринеће смањењу производње отпада. Смањење производње отпада и управљање отпадом, посебно у градским и урбаним насељима, препознато је као један од приоритета **Стратегије одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године**.

У Републици Србији не постоје прописи који обавезују компаније да уводе одрживе праксе и да интегришу информације о одрживости у своје циклусе извештавања. Међутим, **Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године и Акциони план за период 2022–2024. године за спровођење Програма управљања отпадом у Републици Србији за период 2022–2031. године**, као један од приоритета истиче и потребу јачања капацитета институција у сегменту побољшања праћења и извештавања у области управљања отпадом, јачања капацитета Агенције за заштиту животне средине и капацитета инспекције за заштиту животне средине, као и капацитета локалних самоуправа, државне управе и регионалних предузећа за управљање отпадом, што ће делимично допринети **потциљу 12.6. Интегрисање информација о одрживости у циклусе извештавања компанија**.

Дефинисање потреба да јавне набавке буду у складу са заштитом животне средине, у директној су вези са **потциљем 12.7 Промовисати праксе јавних набавки које су одрживе**, чији је фокус промовисање и подстицање еколошког и социјалног аспекта у јавним набавкама и иновација. **Програм развоја јавних набавки у Републици Србији за период 2019–2023. године, са Акционим планом за 2022. годину**, директно доприноси овом потциљу препознајући, као један од приоритета, и унапређење електронских јавних набавки.

Стратегија образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године, препознаје потребу укључивања тема одрживог развоја у наставне планове и програме, као и обуке за јачање капацитета наставног особља и ученика за остваривање активности које се односе на одрживи развој, колективну добробит и демократску културу, чиме доприноси **потциљу 12.8. Повећање релевантних информација и свести о одрживом развоју и стилу живота у хармонији са природом**. Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године препознала је проблем недовољне укљученост младих у активности у вези са заштитом животне средине, као и у доношење одлука у овој области, а као један од разлога наводи се и недовољан број информација о начинима на које могу да се укључе. Сходно томе, Стратегија као један

од приоритета наводи и повећање учешћа младих у заштити животне средине и одрживог развоја, између осталог и унапређивањем доступности информација о стању животне средине младима, њиховим укључивањем у консултативне процесе у области заштите животне средине и развијањем одговорности младих према очувању животне средине.

4. Институционални механизми координације, израде и праћење спровођења планских докумената

Институционални механизми за израду, праћење и координацију планских докумената у кључним областима у оквиру ЦОР 12, изузетно су комплексни, пре свега због сложености политика обухваћених ЦОР 12, као и поделе надлежности између различитих министарстава и органа. У погледу кључног планског документа за ЦОР 12, Програма управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године, примарну надлежност за израду и праћење има министарство надлежно за животну средину и Агенција за заштиту животне средине, док се спровођење планског документа омогућава у сарадњи са бројним другим институцијама, укључујући и министарство надлежно за грађевину, саобраћај и инфраструктуру.

У погледу израде и праћења осталих планских докумената чијом реализацијом се доприноси ЦОР 12, надлежно је министарство рударства и енергетике у области обновљивих извора енергије, министарство за пољопривреду у области управљања отпадом из пољопривредне производње и прехрамбене индустрије, канцеларија за јавне набавке у области одрживих пракси јавних набавки, министарство привреде у области трансформације индустрије ка циркуларном моделу, министарство надлежно за образовање у погледу унапређења свести и капацитета о значају одрживог развоја, као и министарство надлежно за омладину у погледу активнијег укључивања младих у доношење одлука о одрживом развоју и заштити животне средине.

На основу мапирања националног планског оквира, утврђено је да су консултације са заинтересованим странама и цивилним сектором у фази израде планских докумената спроведене за девет докумената јавних политика. С друге стране, већина планских докумената обухваћених мапирањем предвиђа сарадњу са грађанима, организацијама цивилног друштва и другим заинтересованим странама у поступку реализације и спровођења активности.

5. Преглед УН показатеља за праћење напретка

На глобалном нивоу, праћење напретка у остваривању ЦОР 12 омогућено је преко 13 УН показатеља.⁴⁰⁹

У Републици Србији, у погледу праћења глобалних УН показатеља којима се прати напредак у остваривању ЦОР 12, важну улогу има **Републички завод за статистику (РЗС) који прати 3 потциља преко 3 УН показатеља**. Према последњем Извештају о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године,⁴¹⁰ за 2021. годину Република Србија је развила инструменте политике чији је циљ подршка преласку на одрживу производњу и потрошњу, чиме је испунила обавезу према првом потциљу у оквиру циља 12. Што се тиче напретка у погледу ефикасног коришћења и управљање природним ресурсима, остварени резултати нису конзистентни, јер се у погледу домаће потрошње материјала бележи значајно удаљавање од циља, а у погледу продуктивног коришћења ресурса бележи се значајан напредак.

С друге стране, сагледавањем показатеља утврђених документима јавних политика у оквиру мапирања националног планског оквира релевантног за ЦОР 12, утврђено је да се показатељи утврђени документима јавних политика **у већини не подударају са УН показатељима у оквиру ЦОР 12 и да се могу повезати са 2 УН показатеља, у оквиру 2 потциља**. Сходно томе, важећи документи јавних политика тренутно не пружају адекватан оквир за праћење УН показатеља, као и доприноса планских докумената достизању ЦОР 12.

Показатељи утврђени документима јавних политика садрже два додатна показатеља у односу на УН показатеље које прати РЗС. Наиме, **Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године** омогућава праћење и обезбеђује податак о количини произведеног опасног

⁴⁰⁹ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

⁴¹⁰ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

отпада (УН показатељ 12.4.2.а), док **Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године** омогућава праћење и обезбеђује податак о броју акредитованих обука за јачање капацитета ученика за остваривање активности које се односе на образовање за одрживи развој; броју обучених представника ОВУ за јачање капацитета ученика за остваривање активности које се односе на образовање за одрживи развој; броју акредитованих програма обуке за школе усмерене на интеркултурално образовање, које укључује образовање за одрживи развој и демократску културу; броју обучених представника ОВУ за интеркултурално образовање које укључује образовање за одрживи развој и демократску културу (УН показатељ 12.8.1), те се у наредном периоду може размотрити укључивање ова два показатеља у базу података Републичког завода за статистику.

Табела 12. приказује потциљеве одрживог развоја у оквиру којих напредак Републике Србије у достизању ЦОР 12 прати РЗС преко одређених УН показатеља. С друге стране, у табели су представљени потциљеви у оквиру којих се допринос планских докумената циљевима одрживог развоја може пратити на основу показатеља утврђених документима јавних политика, које је могуће повезати са УН показатељима одрживог развоја у оквиру одређеног потциља. Сходно томе, да би се омогућило ефектније праћење доприноса планских докумената ЦОР 12, у наредном периоду је приликом утврђивања показатеља за праћење спровођења планских докумената потребно узети у обзир и показатеља које прати РЗС

Табела 12. Потциљеви ЦОР 12 у оквиру којих Републички завод за статистику прати глобалне УН показатеље одрживог развоја, и чије праћење може бити омогућено и преко докумената јавних политика

Потциљеви одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих РЗС прати УН показатеље одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих се на основу показатеља утврђених ДЈП може пратити допринос ДЈП ЦОР 12
12.1	X	
12.2	X	
12.3		
12.4		X
12.5	X	
12.6		
12.7		
12.8		X
12.a		
12.б		
12.ц		

ЦОР 13: Акција за климу

1. Преглед оствареног напретка

Климатске промене манифестују се превасходно у промени тренда просечне годишње температуре и количине падавина. Процене⁴¹¹ за наше подручје указују на повећање годишње температуре ваздуха и до 1,5 °C (лети пораст преко 2,5 °C). Такође, очекује се смањење летњих падавина од 10% до 20%. Лето 2021. године је пето најтоплије лето у Републици Србији за период метеоролошких мерења од 1951. до 2021. године, а најтоплије лето је било 2012. године.⁴¹²

⁴¹¹ https://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2020/08/NDC_CCA_MirjamVujadinovicMandic.pdf

⁴¹² Сезонски билтен за Србију, Лето 2021. године, <https://www.hidmet.gov.rs/data/klimatologija/latin/leto.pdf>

На основу процена, развијени су различити сценарији раста глобалне средње температуре до краја века. Последице су приказане кроз очекивано смањење БДП-а због глобалног загревања, полазећи од четири различита сценарија (RCP 2.6, RCP 4.5, RCP 6 и RCP 8.5), која значе четири различита пораста средње глобалне температуре до краја века (1°C, 2°C, 3°C и 4°C). Пројекције су показале да би у случају да се раст средње глобалне температуре до краја века задржи у оквирима одређеним Споразумом из Париза (2°C), то би проузроковало губитак БДП-а Републике Србије до средине века од 4,53%. Тај губитак би могао бити умањен улагањем у мере прилагођавања на измењене климатске услове.⁴¹³

ЦОР 13 залаже се за хитну примену мера против климатских промена које би удружиле све земље, појединце, институције и организације из свих области, од привреде до образовања. Нежељене промене је још увек могуће зауставити уз политичку вољу, примену низа технолошких ограничења и програма прилагођених измењеним климатским условима.

У очувању животне средине, од велике важности је праћење напретка у оквиру **потциља 13.1. Степен прилагодљивости на ризике везане за климатске промене**. У борби против климатских промена битни су бројни фактори, као што су квалитет ваздуха, управљање отпадом, управљање водама, заштита природе и земљишта, контрола индустријског загађења и енергетских трансформација, управљање ризиком, ефикасност и квалитет цивилне заштите. Ваздух је у 2020. години у свим агломерацијама (Ваљево, Зајечар, Ужице, Косјерић, Панчево, Нови Пазар, Ниш, Београд, Смедерево, Бор, Суботица) био прекомерно загађен, јер су прекорачене граничне вредности за једну или више загађујућих материја. У свим од наведених агломерација, ваздух је био прекомерно загађен услед високе концентрације РМ10 и(или) РМ2.5 честица, са изузетком Бора, који је сврстан у градове у највишој категорији загађења услед прекомерне концентрације сумпор-диоксида (SO₂).⁴¹⁴ Број смртних случајева и несталих лица као последица природних катастрофа на 100.000 становника (УН показатељ 13.1.16), износи 0,04 у 2020. години.⁴¹⁵ Број интерно расељених лица као последица природних катастрофа (УН показатељ 13.1.1а) износи 880 у 2020. години. Оцена усвајања и имплементације националних стратегија за смањење ризика од катастрофа у складу са Сендаи оквиром⁴¹⁶ (УН показатељ 13.1.2), износи 0,025 у 2018. години.⁴¹⁷ Осам локалних самоуправа је у 2018. години усвојило и примењује стратегије за смањење ризика од катастрофа на локалном нивоу, у складу са Националном стратегијом смањења ризика од катастрофа (УН показатељ 13.1.3б) у 2018. години.⁴¹⁸ Удео ових локалних самоуправа у укупном броју локалних самоуправа (УН показатељ 13.1.3а) износи 4,6% у 2018. години.⁴¹⁹

У циљу јачања системске отпорности на климатске промене, неопходно је остварити напредак и у погледу **потциља 13.2 Интегрисати мере за климу у националне политике и стратегије**. Укупне емисије гасова са ефектом стаклене баште, на годишњем нивоу (УН показатељ 13.2.2) износе 61,86 Мт у 2019. години (61,5 Мт у 2017. години).⁴²⁰

Један од кључних изазова у борби против климатских промена и планирања одговарајућих митигационих мера јесте доступност и ажурирано прикупљање квалитетних података са терена. Како би се превазишао поменути изазов, Република Србија је отпочела са успостављањем система за праћење, извештавање и верификацију (МРВ), који је један од главних захтева Оквирне конвенције УН о климатским променама и у складу је са Споразумом из Париза. Пројекат Развој система праћења, извештавања и верификације климатских промена (МРВ) – Успостављање оквира транспарентности за

⁴¹³ https://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2020/04/cir_screen-06-04-2020_DRAFT_-Study-on-the-Socio-economic-Aspects-of-Climate-Change-on-the-Republic-of-Serbia_UNDP.pdf

⁴¹⁴ Агенција за заштиту животне средине, http://www.sepa.gov.rs/download/izv/Vazduh_2020.pdf

⁴¹⁵ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN13010101?languageCode=sr-Cyrl>

⁴¹⁶ Степен у којем се усвајају и примењују националне стратегије смањења ризика од катастрофа у складу са Сендаи оквиром за смањење ризика од катастрофа 2015–2030. године. Виша вредност (0–1) означава већи степен усклађености.

⁴¹⁷ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN130102?languageCode=sr-Cyrl>

⁴¹⁸ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN13010302?languageCode=sr-Cyrl>

⁴¹⁹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN13010301?languageCode=sr-Cyrl>

⁴²⁰ https://www.climatewatchdata.org/ghg-emissions?end_year=2018&gases=all-ghg®ions=SRB§ors=total-including-lucf&start_year=1990

Републику Србију, има за циљ развој ИТ система који ће омогућити ефикасно и редовно извештавање о емисијама гасова стаклене баште, али и о смерницама и мерама. Успостављање комплетног МРВ система, започет је финансијском и техничком помоћи коју пружа Европска унија (кроз ИПА пројекат „Успостављање механизма за имплементацију ММР-а“), док је министарство надлежно за заштиту животне средине и климатске промене одговорно за реализацију пројекта. У сарадњи са Агенцијом за заштиту животне средине Аустрије, развијен је МРВ систем који се састоји од шест модула: политике и мере (PAMs), финансирање у области климатских промена, прилагођавање на измењене климатске промене, национално утврђени доприноси (NDC), пројекције и сценарији ублажавања и инвентар гасова са ефектом стаклене баште.⁴²¹ Током 2021. године планиране су обуке, након чега се очекује пуна примена овог система.

2. Допринос процеса ЕУ интеграција и других међународних процеса

Процес европских интеграција од изузетне је важности за остваривање напретка и допринос Републике Србије у остваривању ЦОП 13 – Акција за климу. Кључно преговарачко поглавље у оквиру којег Република Србија усаглашава своје законодавство и политике са стандардима и захтевима ЕУ у области климатских промена, јесте преговарачко поглавље **27 – Животна средина**. ЕУ, као лидер у области политика које се односе на заштиту животне средине и ублажавање климатских промена, сетом директива намеће највише стандарде у подстицању одрживог развоја. То чини кроз прелазак на привреду ефикасних ресурса, ниске емисије гасова, принцип „загађивач плаћа“, борбу против наносења штете животној средини у самом извору, адаптације на климатске промене и повећања отпорности на катастрофе. Правне тековине ЕУ у области животне средине обухватају хоризонтално законодавство (процесни аспекти права животне средине кроз које се обезбеђује право на приступ информацијама, учешће јавности у процесу доношења одлука, судска заштита права на приступ информацијама и учешће јавности, као и одговорност за штету према животној средини), квалитет ваздуха, климатске промене, управљање отпадом, управљање водама, заштиту природе и биодиверзитета, контролу индустријског загађења и управљање ризицима, контролу хемикалија, генетски модификоване организме (ГМО), управљање буком, цивилну заштиту и сарадњу са трећим земљама.

Област **климатских промена** регулисана је са 58 одлука/уредби/директива. Превођење ЕУ директива у национално законодавство, а нарочито њихово спровођење, веома је захтевно и подразумева велике инвестиције. Трошкови апроксимације у сектору квалитета ваздуха и климатских промена износиће 652 милиона евра, што представља 6% укупног трошка апроксимације у сектору животне средине.⁴²² Инвестициони трошкови⁴²³ само за квалитет ваздуха и климатске промене, у циљу потпуне усклађености са ЕУ захтевима, процењене су на 294 милиона евра.

Смањење потрошње енергије и загађења животне средине као последица енергетских трансформација, кључни је циљ енергетске политике ЕУ, кроз коју се спроводи значајан део *acquis-a* за климу. **Енергетска заједница Југоисточне Европе**, чија је чланица Република Србија, усмерава спровођење енергетске ефикасности и коришћење обновљивих извора енергије, као и спровођење обавеза предвиђених *Кјото протоколом*. Тиме се доприноси **потциљу 13.а спровођењу обавезе преузете из „Оквирне конвенције УН о климатским променама“**.

У оквиру **преговарачког поглавља 15 – Енергетика**, које представља једну од најзначајнијих области деловања институција ЕУ, европски прописи састоје се од правила и политика које између осталог покривају и области обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности. Обновљиви извори енергије добијају све више на значају због својих особина обновљивости и знатно мањег штетног утицаја на животну средину. Употреба ових извора помаже да се смање емисије штетних гасова из производње и коришћења електричне енергије.

⁴²¹ <https://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2021/04/1.-MRV-system-for-Serbia-6-modules-in-brief.pdf>

⁴²² <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/viewdoc?uuid=b37a71ff-f24c-4fbd-ab5e-4de241d87bcc®actid=425537&doctype=reg>

⁴²³ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/viewdoc?uuid=b37a71ff-f24c-4fbd-ab5e-4de241d87bcc®actid=425537&doctype=reg>

Усвајањем **првог**⁴²⁴ и **другог**⁴²⁵ **Извештаја Републике Србије према оквирној конвенцији Уједињених нација о промени климе**, дат је приказ постојећег стања и потребе за јачањем капацитета у циљу управљања ризицима везаним за климатске промене, што је у директној вези са ЦОР 13.1.

У оквиру **Енергетске заједнице за Југоисточну Европу**, средином 2017. основана је „Акциона група за климу“ (Climate Action Group), као платформа за сарадњу представника министарстава и других релевантних институција надлежних за енергетику, климатске промене и животну средину. Циљ ове иницијативе је, како у подршци развоју климатске политике и транспоновању релевантне регулативе у национална законодавства, тако и ефективном спровођењу те политике и постављању нових показатеља за 2030. годину за све чланице потписнице. Енергетска заједница и Балканска зелена фондација организовали су тзв. Форум одрживости (Sustainability Forum), платформу на којој се окупља велики број заинтересованих страна посвећених кључним енергетским и климатским питањима са којима се суочава регион Енергетске заједнице. Уједно је потписан и Меморандум о разумевању са Европском банком за обнову и развој, с циљем јачања сарадње у области развоја одрживе енергетике и климатских промена на Западном Балкану.

Од међународних конвенција чијим спровођењем Република Србија испуњава своје међународне обавезе, а које с друге стране доприносе и остваривању резултата и напретку у оквиру ЦОР 13, треба истаћи **Оквирну УН конвенцију о климатским променама** усвојену на Рио конференцији 1992. године. Имала је за циљ стабилизацију гасова с ефектом стаклене баште. Обавезе, између осталог, обухватају развој и објављивање националних катастарских емисија и извора свих гасова стаклене баште, који се не контролишу Монреалским протоколом, формулисање, остваривање и ажурирање националних и/или регионалних програма за ублажавање неповољних последица и адаптацију на промену климе. **Протокол из Кјота** потписало је 159 држава 1997. године, док је до сада протокол подржала 191 земља. Он садржи квантификоване обавезе у погледу смањења емисија за индустријализоване државе.

Кључним одредбама **Париског споразума** из 2015. године предвиђено је следеће: ограничење повећања температуре испод 2°C у односу на прединдустријски период; усвајање националних доприноса, односно националних циљаних вредности, њихову ревизију сваких пет година и одређивање мера за њихово постизање; обавеза достављања редовних извештаја о емисијама и постигнутом напретку у односу на национално одређене мете.

Оквир за смањење ризика од катастрофа из Сендаија за период 2015–2030. циља на знатно смањење ризика од катастрофа и губитка живота, услова за стварање средстава за живот и здравља и губитка економске, физичке, културне и еколошке имовине људи, компанија, заједница и земаља.

У складу са Париским споразумом, ЕУ је покренула **Акцију за климу, са циљем да Европа постане неутрална по питању емисија GHG до 2050. године** и дефинисала **Дугорочну стратешку визију за просперитетну, модерну, конкурентну и климатски неутралну економију од 2050. године.**⁴²⁶ Кључни циљеви ЕУ су да до 2030. године, емисије GHG смањи за најмање 40% (у односу на ниво из 1990. године), да достигне најмање 32% удела обновљивих извора енергије и да за најмање 32,5% повећа енергетску ефикасност.⁴²⁷ Услед све већег значаја заштите ваздуха, планирано је додатно смањење емисије GHG за најмање 55% до 2030. године у односу на ниво из 1990. године.⁴²⁸

Софијска декларације о „Зеленој агенди“ за Западни Балкан,⁴²⁹ поставља оквир земљама Западног Балкана у погледу спровођења мера у области спречавања климатских промена и загађења, развоја енергије, мобилности и циркуларне економије, као и развоја биодиверзитета, одрживе пољопривреде и производње хране. У оквиру области **И Клима, енергетика, мобилност, земље** потписнице Софијске декларације ће заједнички са ЕУ усмеравати своје активности у циљу **постизања угљеничне неутралности континента до 2050. године, увођењем строге климатске политике и реформом енергетског и транспортног сектора.** За потребе спровођења Софијске декларације израђен је

⁴²⁴ <https://unfccc.int/resource/docs/natc/serbur1se.pdf>

⁴²⁵ https://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2017/12/Drugi-izvestaj-o-promeni-klime-SNC_Srbija.pdf

⁴²⁶ https://ec.europa.eu/clima/eu-action/climate-strategies-targets/2050-long-term-strategy_en

⁴²⁷ https://ec.europa.eu/clima/eu-action/climate-strategies-targets/2030-climate-energy-framework_en

⁴²⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0562>

⁴²⁹ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/green_agenda_for_the_western_balkans_en.pdf

Акциони план за спровођење „Зелене Агенде“ за Западни Балкан, који дефинише мапу пута у оквиру области Климатских промена и налашава потребу прилагођавања климатских политика земаља Западног Балкана ЕУ политикама, формулисања циљева у области климе (и енергије) у складу са амбициознијим плановима ЕУ за транзицију до 2030. године. Акционим планом успоставља се оквир за координацију и подршку правилном спровођењу и праћењу реализације Зелене агенде за Западни Балкан. **Акциони план за спровођење Зелене агенде за Западни Балкан**, у оквиру кога се Република Србија, између осталог, обавезала да ће спроводити мере у области спречавања климатских промена и загађења, развоја енергије, саобраћаја и циркуларне економије, допринеће достизању ЦОР 13.

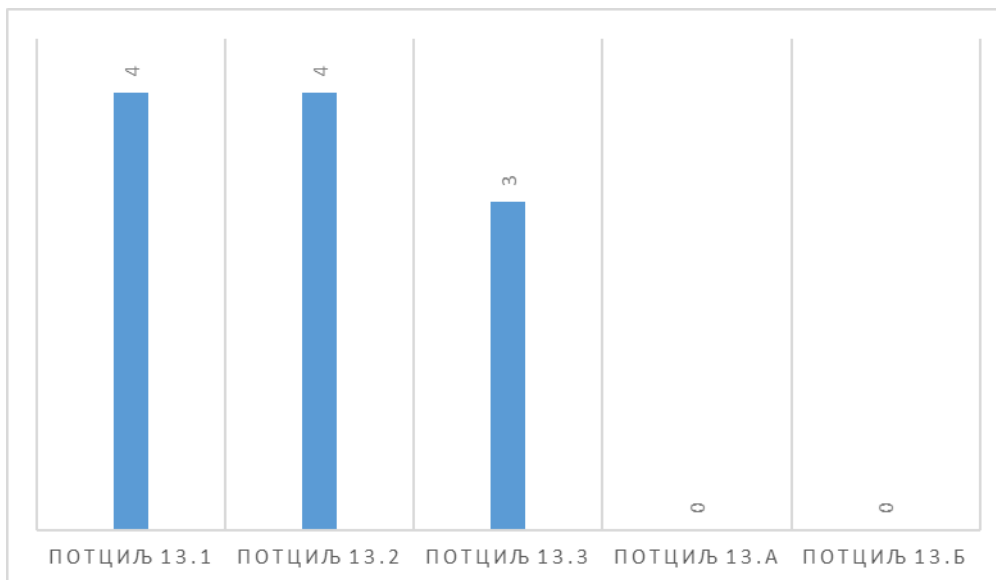
Стратегија 2030. за Југоисточну Европу спроводи се у оквиру три димензије одрживог развоја: Просперитет; Људи и мир и Партнерства, као и три хоризонталне области: Сиромаштво, Дигитална трансформација региона ЈИЕ и Зелена транзиција региона ЈИЕ. За ЦОР 13 најрелевантнији су приоритети у оквиру прве димензије сарадње, **Просперитет** у оквиру које се у првом реду спроводе акције усмерене на: промовисање економског раста кроз трговинску размену, одржив и одговоран туризам и јачање саобраћајне повезаности, укључујући и дигитализацију и зелену трансформацију индустрије и пољопривредне производње; промовисање инвестиција, истраживања и иновација у обновљивој енергији како би се повећао удео снабдевања енергијом без угљеника и побољшала енергетска ефикасност; повећање капацитета за побољшање откривања и смањења ризика од природних катастрофа, како би се смањио њихов утицај на економски раст; смањење дигиталног јаза кроз бољу широкопојасну повезаност, развој дигиталних вештина и убрзану дигитализацију индустрије и јавних услуга и јачање партнерства јавног и приватног сектора и улоге финансијског сектора / финансирања за развој за имплементацију ЦОР у ЈИЕ.

Европска унија је у оквиру **Економско-инвестиционог плана за Западни Балкан**, дефинисала десет инвестиционих приоритета који ће подржати главне друмске и железничке везе у региону, обновљиву енергију и прелазак са угља на друге изворе енергије, обнављање јавних и приватних објеката како би се повећала енергетска ефикасност и смањиле емисије гасова с ефектом стаклене баште, инфраструктуру за управљање отпадом и отпадним водама, као и увођење широкопојасне инфраструктуре. Економско-инвестициони план за Западни Балкан подржаће иницијативе које доприносе спровођењу Агенде 2030. **и њених циљева одрживог развоја, Париског споразума о клими и међународно договорених циљева биодиверзитета.**

3. Преглед националног планског оквира Републике Србије

Мапирање националног планског оквира у оквиру ЦОР 13: Акција за климу обухватило је преглед седам планских докумената у области енергетике, јавног здравља, управљања отпадом, одрживог урбаног развоја, управљање ризицима од елементарних непогода који су подједнако важни за процес европских интеграција и припрему Републике Србије за кластер – Зелена агенда и одржива повезаност, као и за остваривање напретка у оквиру ЦОР 13.

У оквиру ЦОР 13, за Републику Србију релевантно је четири потциља одрживог развоја, док потциљ 13.а. који се односи на *примену обавезе које су преузеле развијене земље потписнице „Оквирне конвенције Уједињених нација о климатским променама“ о прикупљању 100 милијарди долара годишње до 2020. године*, није применљив на Републику Србију. Важећа планска документа могу се повезати са три од четири потциља у оквиру ЦОР 13. Кључни документ који доприноси највећем броју потциљева представља Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године. С друге стране, *потциљ 13.1. Прилагодљивост на ризике везане за климатске промене као и потциљ 13.2. Мере за климу интегрисане у националне политике и стратегије*, области су у оквиру ЦОР 13 којима доприноси највећи број планских докумената.

Слика 13. Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима ЦОП 13 – Акција за климу

До сада је Република Србија у вези са обавезама према UNFCCC поднела следећа документа: **Прву националну комуникацију о климатским променама** (NC1, 2010. године),⁴³⁰ **Први извештај Републике Србије према Оквирној конвенцији Уједињених нација о промени климе**,⁴³¹ **Први двогодишњи ажурирани извештај** (BUR1, 2016. године)⁴³² и **Други национални извештаја према Оквирној конвенцији УН о промени климе** (NC2, 2017. године).⁴³³

Према **Споразуму из Копенхагена**, Република Србија је добровољно пристала на ограничење емисија гасова са ефектом стаклене баште за **18% до 2020. године, у поређењу са нивоима из 1990. године**, а такође, поднела је 2015. године, **Намеравани национално одређени допринос (INDC)**⁴³⁴ на основу Оквирне конвенције УН о климатским променама (UNFCCC), у складу са Париским споразумом о клими, да **смањи емисије гасова са ефектом стаклене баште од 9,8% до 2030. године у поређењу са 1990. годином**.

Република Србија је усвојила сет планских докумената који се односе на управљање ризицима у вези са климатским променама и којима се операционализује **потциљ 13.1. Прилагодљивост на ризике везане за климатске промене**. Међу њима треба истаћи **Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода**⁴³⁵ који садржи 6 компоненти које ће допринети побољшању постојећих система за управљање ризицима од непогода, кроз широк спектар активности и мера: од традиционалног смањења ризика кроз структурне мере у пројектовању, као што су системи заштите од поплава, до побољшања спремности кроз неструктурне мере, као што су просторно планирање базирано на познавању ризика, побољшане временске прогнозе и рано упозоравање, као и решења за финансирање управљања ризицима и осигурања. **Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године**, као један од приоритета наводи унапређење квалитета животне средине, здравља и безбедности становника у урбаним насељима и висок степен прилагођености урбаних подручја климатским променама. **Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију**⁴³⁶ је представљала један од најбитнијих докумената са аспекта

⁴³⁰ https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/old-documents/Klimatske_promene/Strategije/Prvi%20izvestaj_srp_web%5B1%5D.pdf

⁴³¹ https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/old-documents/Klimatske_promene/Strategije/Prvi%20izvestaj_srp_web%5B1%5D.pdf

⁴³² <https://unfccc.int/resource/docs/natc/serbur1se.pdf>

⁴³³ https://www.klimatskepromene.rs/wp-content/uploads/2017/12/Dруги-izvestaj-o-promeni-klime-SNC_Srbija.pdf

⁴³⁴ <https://klima101.rs/wp-content/uploads/2020/12/Nameravani-nacionalno-odredeni-doprinosi.pdf>

⁴³⁵ <http://www.obnova.gov.rs/uploads/useruploads/Documents/Nacionalni%20program%20upravljanja%20rizikom%20od%20elemenarnih%20nepogoda.pdf>

⁴³⁶ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2011/80/1/reg>

европских интеграција у области животне средине, у којој се разматрају правни, институционални и економски аспекти процеса европских интеграција у области животне средине. Стратегија је послужила као припрема за преговоре о приступању у оквиру поглавља 27. У оквиру области заштите ваздуха и климатских промена постоји преко 44 ЕУ прописа, док су трошкови апроксимације у овом сектору пропрачунати на 652 милиона евра, што представља 6% укупног трошка апроксимације у сектору животне средине. У оквиру ове стратегије планирано је бављење квалитетом ваздуха, граничним вредностима емисије, квалитетом горива, емисијом издувних гасова, квотама емисије, емисије GHG и VOC.

Кључни плански документи у овој области још увек нису усвојени. Припремљен је **Предлог стратегије нискоугљеничног развоја Републике Србије за период од 2021. до 2030. године са пројекцијама до 2050. године са акционим планом за период од 2021. до 2023. године**, као кровни документ за борбу против климатских промена, а у припреми је Програм адаптације на измењене климатске услове. У предлогу стратегије нискоугљеничног развоја, постављени су циљеви и идентификоване су приоритетне мере за смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште. Такође, идентификовани су најрањивији сектори за које су предложене мере за прилагођавање на измењене климатске услове: пољопривреда – производња хране, шумарство и водни ресурси – хидрологија. У складу разматраним сценаријима и предложеним циљевима за смањење гасова са ефектом стаклене баште, у припреми је и ревизија **намераваних национално одређених доприноса за смањење емисија гасова са ефектом стаклене баште**, као обавеза у оквиру Париског споразума.

Континуирано праћење квалитета ваздуха на нивоу Републике Србије омогућено је кроз **Извештаје са оценом квалитета ваздуха и утврђивање категорија квалитета ваздуха у зонама и агломерацијама**. Ове извештаје на годишњем нивоу публикује Агенција за заштиту животне средине. **Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године** има за циљ развијање одрживог система управљања отпадом у сврху очувања ресурса и смањења негативних утицаја на животну средину, здравље људи и деградацију простора. **Програмом за заштиту ваздуха** се укључују циљеви UNECE Гетеборшког протокола и дефинишу дугорочне мера за смањење емисија из различитих сектора релевантних за NEC директиву.

Поред ових докумената, надлежне институције планирају и израду других докумената везаних за ову област, као што су:

- **Национални програм за борбу против дезертификације и деградације земљишта**, у складу са Конвенцијом Уједињених нација о борби против дезертификације у *земљама са тешком сушом и/или дезертификацијом*.
- **Национални програм за контролу загађења ваздуха** – циљ овог националног програма биће ограничење емисија одређених загађујућих материја антропогеног порекла, како би се постигле дефинисане обавезе смањења емисија на националном нивоу.

У наредном периоду, када су у питању климатске промене, Републику Србију очекује: усвајање Стратегије нискоугљеничног развоја у складу са Законом о климатским променама, усвајање Националног климатског и енергетског плана у складу са Законом о енергетици, доношење бројних подзаконских аката којима ће се Закон о климатским променама операционализовати, затим ажурирање и усвајање Национално утврђених доприноса смањењу емисија гасова са ефектом стаклене баште, у складу са обавезама из Париског споразума.

Потциљ 13.2. Мере за климу интегрисане у националне политике и стратегије уграђен је у више планских докумената (УН показатељ 13.2.1), којима је утврђено опредељење Републике Србије за борбу против климатских промена, и то: Стратегија развоја енергетике до 2025. године, са пројекцијом до 2030. године,⁴³⁷ Програм остваривања Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године за период од 2017. до 2023. године, Национална стратегија за

⁴³⁷ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/ostalo/2015/101/1/r>

апроксимацију у области животне средине за Републику Србију⁴³⁸ и Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године.⁴³⁹

Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године, као и **Програм остваривања Стратегије развоја енергетике**, интегришу мере за климу посебно у контексту мера енергетске ефикасности и коришћења обновљивих извора енергије у циљу заштите животне средине и смањења утицаја на климатске промене.

Акциони план за енергетску ефикасност и Национални акциони план за коришћење обновљивих извора енергије, били су кључни стратешки документи у областима обновљивих извора енергије и енергетској ефикасности до 2020. године. Ове области су од 2021. године интегрисане у **Стратегију развоја енергетике до 2025. године са пројекцијама до 2030. године**.⁴⁴⁰ Овом стратегијом се као један од три приоритета наводи свеобухватна транзиција ка одрживој енергетици, кроз унапређење енергетске ефикасности у обављању енергетских делатности и потрошњи енергије; повећавање удела енергије из обновљивих извора енергије и унапређење стања и система заштите животне средине у свим областима енергетских делатности.

Програм за остваривање Стратегије развоја енергетике до 2025. године са пројекцијама до 2030. године за период од 2017. до 2023. године⁴⁴¹ садржи листу мера, активности и пројеката, укључујући циљеве и њихове показатеље, у областима: електричне енергије, топлотне енергије, обновљивих извора енергије, нафте, природног гаса, угља и енергетске ефикасности у сектору потрошње енергије, узимајући у обзир аспекте заштите животне средине и енергетску ефикасност. У областима обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности, поред преузетих мере и активности из АП за енергетску ефикасност и АП за коришћење обновљивих извора енергије, укључене су и додатне мере и активности како би се унапредило стање у овим областима.

У складу са обавезама према Енергетској заједници, Република Србија започела је са израдом Плана за енергетику и климу за период 2021–2030, са визијом до 2050. године.

Нацртом стратегије нискоугљеничног развоја⁴⁴² предвиђен је раст улагања у циљу промовисања преласка на климатски неутралну економију и друштво отпорно на климатске промене уз преузимање обавеза из „Оквирне конвенције УН о климатским променама“, што је у складу са потциљем 13.а.

Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године обухвата спектар мера које ће допринети ублажавању климатских промена у урбаним насељима.

Допринос остварењу **потциља 13.3. Побољшати капацитете за ублажавање климатских промена и прилагођавање, смањење њиховог утицаја и рано упозоравање** даће неколико докумената јавних политика идентификованих у овој области. **Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода** допринеће изградњи капацитета и унапређењу система за рано упозоравање на националном и локалном нивоу. Реализација **Стратегије одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године, са Акционим планом 2021–2022. године**, омогућиће јачање институционалних капацитета и примену стратешких и планских докумената у планирању и остваривању урбаног развоја са циљем заштите и очувања животне средине и безбедности живота.

ЦОР 13 је у непосредној корелацији са неколико других циљева одрживог развоја и очекују се синергијски ефекти у њиховом остварењу. То су **ЦОР 6**: Обезбеђени санитарни услови и приступ пијаћој води за све, **ЦОР 7**: Доступна и обновљива енергија, **ЦОР 11**: Одрживи градови и заједнице, **ЦОР 12**: Одговорна потрошња и производња и **ЦОР 15**: Одрживо управљање шумама, сузбијање дезертификације и деградације земљишта, који се налазе у оквиру кластера Зелена агенда и одржива повезаност.

⁴³⁸ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2011/80/1/reg>

⁴³⁹ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2019/47/1/reg>

⁴⁴⁰ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/ostalo/2015/101/1/r>

⁴⁴¹ <https://biogas.org.rs/wp-content/uploads/2019/11/Uredba-o-utvr%C4%91ivanju-programa-ostvarivanja-Strategije-razvoja-energetike-za-period-od-2017-do-2023.pdf>

⁴⁴² <https://balkangreenenergynews.com/rs/wp-content/uploads/2020/01/Strategija-niskougljeni%C4%8Dnog-razvoja-sa-akcionim-planom-za-javnu-raspravu.pdf>

4. Институционални механизми координације, израде и праћења спровођења планских докумената

Институционални механизми за израду, праћење и координацију планских докумената у оквиру ЦОР 13, у области климатских промена, неретко су подељени између два или више министарстава. У том контексту, кључну надлежност за израду и праћење планских докумената у области климатских промена има Министарство заштите животне средине, које је кровно министарство и има хоризонталну надлежност за климатске промене. Агенција за заштиту животне средине, као орган у саставу Министарства, између осталог надлежна је да прати стање чинилаца животне средине кроз индикаторе животне средине, регистар загађујућих материја и другог, да спроводи државни мониторинг квалитета ваздуха и вода, прикупља и обједињује податке о животној средини, врши њихову обраду и израду извештаја о стању животне средине и спровођењу политике заштите животне средине.

Прописи којима се уређује животна средина, укључујући и област климатских промена, имају снажан утицај на област енергетике и саобраћаја, те је за достизање ЦОР 13 важна координација свих државних органа надлежних за области животне средине, енергетике, зградарства и саобраћаја. Министарство надлежно за рударство и енергетику и министарство надлежно за пољопривреду, имају унутрашње организационе јединице које се баве климатским променама. Унутрашња организациона јединица министарства надлежног за енергетику, бави се унапређењем енергетске ефикасности, одрживим развојем и климатским променама у области енергетике, док се организациона јединица у оквиру Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, бави праћењем утицаја климатских промена на пољопривреду. У погледу спровођења активности у области климатских промена, надлежно је Министарство грађевине, саобраћаја и инфраструктуре, посебно у контексту одрживог урбаног развоја.

Израда прописа и докумената јавних политика, као и праћење њихове реализације у области животне средине, организују се кроз формалне *ad-hoc* радне групе у оквиру министарства надлежног за заштиту животне средине и других министарстава надлежних за поједина питања. У раду тих група могу учествовати и друга надлежна министарства и заинтересоване стране, међутим координација са заинтересованим странама није адекватна. На основу мапирања националног планског оквира, утврђено је да консултације са заинтересованим странама и организацијама цивилног друштва у фази израде планских докумената нису спроведене за већину докумената јавних политика. С друге стране, већина планских докумената обухваћених мапирањем предвиђа сарадњу са грађанима, организацијама цивилног друштва и другим заинтересованим странама у поступку реализације и спровођења активности планираних у области климатских промена.

5. Преглед УН показатеља за праћење напретка

На глобалном нивоу, праћење напретка у остваривању ЦОР 13 омогућено је преко 8 УН показатеља.⁴⁴³

У Републици Србији, у погледу праћења глобалних УН показатеља којима се прати напредак у остваривању ЦОР 13, важну улогу има **Републички завод за статистику (РЗС) који прати један потциљ преко 3 УН показатеља**. Према последњем Извештају о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године,⁴⁴⁴ за 2021. годину Република Србија у примени политика бележи смањење оцене за спровођење стратегије према Сендаи оквиру између 2017. и 2018. године, а број локалних самоуправа које примењују политике повећања отпорности на катастрофе, изузетно је мали.

С друге стране, сагледавањем показатеља утврђених документима јавних политика у оквиру мапирања националног планског оквира релевантног за ЦОР 13, види се да се показатељи утврђени документима јавних политика **у већини не подударују са УН показатељима у оквиру ЦОР 13 и да се могу повезати са 3 УН показатеља, у оквиру 2 потциља**. Сходно томе, важећи документи јавних политика тренутно не пружају адекватан оквир за праћење УН показатеља, као и доприноса планских докумената достизању ЦОР 13.

⁴⁴³ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

⁴⁴⁴ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

Праћење УН показатеља за потциљ 13.2 – *Интегрисати мере везане за климатске промене у националне политике, стратегије и планирање*, који РЗС тренутно не прати, може се омогућити и кроз важеће документе јавних политика.

Табела 13. приказује потциљеве одрживог развоја у оквиру којих напредак Републике Србије у достизању ЦОР 13 прати РЗС преко одређених УН показатеља. С друге стране, табелом су представљени потциљеви у оквиру којих се допринос планских докумената циљевима одрживог развоја може пратити на основу показатеља утврђених документима јавних политика, које је могуће повезати са УН показатељима одрживог развоја у оквиру одређеног потциља.

Табела 13. Потциљеви ЦОР 13 у оквиру којих Републички завод за статистику прати глобалне УН показатеље одрживог развоја, и чије праћење може бити омогућено и преко докумената јавних политика

Потциљеви одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих РЗС прати УН показатеље одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих се на основу показатеља утврђених ДЈП може пратити допринос ДЈП ЦОР 13
13.1	X	X
13.2		X
13.3		
13.a		
13.б		

ЦОР 15: Живот на земљи

1. Преглед оствареног напретка

Заштита екосистема и природних ресурса у Републици Србији спроводи се кроз неколико секторских политика. Поред сектора заштите животне средине, шумарства, водопривреде, сектори пољопривреде, енергетике, саобраћаја и просторног планирања, посебно су значајни за заштиту екосистема.

Површина под шумом и њена искоришћеност, значајни су за **потциљ 15.1. Очување, обнову и одрживо коришћење копнених и унутрашњих екосистема**.

Површина под шумом износи око 2.740.000 ha или 31,1% територије Србије у 2020. години⁴⁴⁵ (УН показатељ 15.1.1), док је ЕУ просек 40%. У периоду од 1953. до 2012. године, дошло је до повећања површине под шумом за преко милион хектара, што је пораст од 75% у односу на 1953. годину.⁴⁴⁶ Укупне штете у државним шумама Републике Србије у 2021. години, исказане по запремини дрвета, износе 197.774 m³, од чега на штете настале од човека отпада око 19.000 m³.⁴⁴⁷ Дејством елементарних непогода (ветар, киша, град и снег), проузрокована је штета од око 120.000 m³ запремине дрвета, што износи око 61% од укупних штета насталих у државним шумама. У 2021. години евидентирано је 34 пожара у државним шумама, при чему је оштећена запремина дрвета од 3.360 m³. Оштећена запремина дрвета у шумама на које постоји право својине, износи 6.739 m³. Штете од биљних болести у државним шумама у 2021. години износе око 45.000 m³.

Посебан проблем представља бесправна сеча шума. Укупно посечена бруто запремина дрвета износи 3.355.437 m³ у 2021. години (3.180.227 m³ у 2020. години).⁴⁴⁸ Током 2021. године, у Републици Србији

У оквиру **ЦОР 15**, Агенда 2030. промовише враћање у првобитно стање копнених екосистема, као што су шуме, мочваре, сушни терени и планине, колективно залагање свих сектора и примену конкретних мера очувања природних станишта и биодиверзитета, одрживо управљање шумама, строгу контролу криволова и трговине ретким биљкама.

⁴⁴⁵ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN150101?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁴⁶ <http://indicator.sepa.gov.rs/pretrazivanje-indikatora/indikatorilat/svefind/5cd5fd0a8a944df482165e2f246e9e98>

⁴⁴⁷ РЗС, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221138.pdf>

⁴⁴⁸ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20221133.pdf>

је пошумљено 1.203 ha шумског земљишта (1.481 ha шумског земљишта у 2020. години).⁴⁴⁹ Однос годишњег запреминског прираста и годишње сече је око 3:1.⁴⁵⁰ Удео слатководних подручја унутар заштићених подручја износи 23,2%, док је удео терестријалних подручја унутар заштићених подручја на нивоу од 24,78% у 2021. години⁴⁵¹ (УН показатељ 15.1.2).

Нека од најсложенијих ограничења из области одрживог управљања шумама, која отежавају спровођење политика, свакако су: заостајање у техничко-технолошком развоју; неодговарајуће управљање и газдовање шумама у практичном смислу, слабе везе са истраживачким аспектом, институционалне слабости и спорост у прилагођавању променама на глобалном нивоу.

На основу примењених мера институционалне заштите природе током седам деценија, површина заштићених подручја у Републици Србији тренутно износи 691.443 ha, односно 7,81% територије Републике Србије.⁴⁵² Под заштитом се налази 465 заштићених подручја: 5 националних паркова, 18 паркова природе, 23 предела изузетних одлика, 66 резервата природе, 6 заштићених станишта, 311 споменика природе, 36 подручја од културног и историјског значаја која су заштићена на основу ранијег Закона о заштити животне средине и Закона о заштити споменика културе, као и 1.784 строго заштићених дивљих врста и 865 заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива.⁴⁵³

Допринос ЦОР 15 прати се и на основу оствареног напретка у погледу **потциља 15.2 Промовисати одрживо управљање свим врстама шума (15.2)**. Присутан је годишњи нето раст површине под шумама (УН показатељ 15.2.1а) у Републици Србији од 0,04% у 2020. години.⁴⁵⁴ Надземни фонд биомасе у шуми (УН показатељ 15.2.1б) износи 156,99 тона по хектару у 2020. години (156,87 тона по хектару у 2019. години).⁴⁵⁵ Удео шумске површине која се налази унутар законом утврђених заштићених подручја (УН показатељ 15.2.1с) износи 18,42 % у 2020. години (18,42 % у 2019. години).⁴⁵⁶ Процент шумске површине према дугорочном плану газдовања шумама (УН показатељ 15.2.1д) износи 42,16% у 2020. години (42,16% у 2019. години).⁴⁵⁷ Шумско подручје у оквиру независно верификоване шеме сертификације за газдовање шумама (УН показатељ 15.2.1е) износи 948,1 хиљаду хектара у 2021. години (948,10 хиљаду хектара у 2020. години).⁴⁵⁸

У погледу **потциља 15.3. Обнављања деградираних земљишта**, пропорција земљишта које је деградирано у односу на укупну површину земљишта у Републици Србији је 6% у 2015. години.⁴⁵⁹

У погледу **потциља 15.4. Очувања планинских екосистема**, значајну улогу има степен законодавне заштите ових подручја. Удео локација планинског биодиверзитета обухваћених заштићеним подручјима (УН показатељ 15.4.1) износи 35,53% у 2021. години.⁴⁶⁰ Индекс планинског зеленог покривача⁴⁶¹ (УН показатељ 15.4.2) износи 99,15% у 2018. години.⁴⁶²

У оквиру **потциља 15.5. Заштита биодиверзитета и природних станишта**, према Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива,⁴⁶³ 1.784 дивљих врста алги, биљака, животиња и гљива, под строгом је заштитом и 860 врста под

⁴⁴⁹ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20211126.pdf>

⁴⁵⁰ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20215674.pdf>

⁴⁵¹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN150102?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁵² Завод за заштиту природе Србије, <https://www.zps.rs/wp/osnovne-informacije/>

⁴⁵³ Ibid.

⁴⁵⁴ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15020103?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁵⁵ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15020101?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁵⁶ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15020105?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁵⁷ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15020104?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁵⁸ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15020102?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁵⁹ <https://landportal.org/taxonomy/term/8744#:~:text=The%20measurement%20unit%20for%20this,SDG%20indicator%2015.3.>

⁴⁶⁰ BirdLife International, International Union for Conservation of Nature and United Nations Environment Programme,

<https://ourworldindata.org/grapher/coverage-by-protected-areas-of-important-sites-for-mountain-biodiversity?tab=chart&country=~SRB>

<https://ourworldindata.org/grapher/coverage-by-protected-areas-of-important-sites-for-mountain-biodiversity?tab=chart&country=~SRB>

⁴⁶¹ Mountain Green Cover Index – проценат површине планина који је прекривен зеленом вегетацијом (шуме, жбуње, пашњаци, усеви...).

⁴⁶² Food and Agriculture Organization of the United Nations, <https://ourworldindata.org/grapher/mountain-green-cover-index?tab=chart&country=~SRB>

<https://ourworldindata.org/grapher/mountain-green-cover-index?tab=chart&country=~SRB>

⁴⁶³ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/ministarstva/pravilnik/2010/5/3/reg>

заштитом. Скоро сви сисари, птице, водоземци и гмизавци су под неким режимом заштите, као и велики број инсеката и биљака. Преко 50% строго заштићених врста налази се на листама међународних конвенција и директива ЕУ, од тога највише са листа **Бернске и Бонске конвенције** и Директиве о птицама. Индекс Црвене листе⁴⁶⁴ (УН показатељ 15.5.1) на нивоу је од 0,95 у 2022. години.⁴⁶⁵

Потциљ 15.6. односи се на **Приступ генетским ресурсима који омогућава њихову праведну и једнаку расподелу договорену на међународном нивоу**. Република Србија спада у групу земаља које су потписнице Међународног уговора о биљним генетичким ресурсима за храну и пољопривреду (PGRFA)⁴⁶⁶ (УН показатељ 15.6.1а) и Протокола из Нагоје⁴⁶⁷ (УН показатељ 15.6.1б). Република Србија је поднела извештај о законодавним, административним и политичким оквирима кроз онлајн систем извештавања о придржавању Међународног уговора о биљним генетичким ресурсима за храну и пољопривреду⁴⁶⁸ (УН показатељ 15.6.1ц). Поднет је извештај о законодавним, административним и политичким оквирима Централној институцији за размену специјализованих информација о приступу и подели користи насталих коришћењем генетичких ресурса⁴⁶⁹ (УН показатељ 15.6.1д). Укупан број пријављених стандардних споразума о трансферу материјала (SMTA), којима се преносе биљни генетски ресурси за храну и пољопривреду у земљу (УН показатељ 15.6.1е), износи 108 у 2022. години.⁴⁷⁰

У погледу **потциља 15.8. Увођење мера како би се спречио улазак и значајно умањено утицај инвазивних страних врста на копнене и водне екосистеме**, Република Србија је у 2020. години издвајала финансијска средства из буџета за потребе управљања ризиком од инвазивних врста (УН показатељ 15.8.1а).⁴⁷¹ Национални плански документи у области биодиверзитета у складу су са глобалним стратешким циљевима биодиверзитета – Аичи циљева (Циљ 9) (УН показатељ 15.8.1б) у 2020. години.⁴⁷²

У вези са **потциљем 15.9. Кроз национално и локално планирање треба интегрисати вредности екосистема и биодиверзитета**, Република Србија спада у групу земаља које су утврдиле националне циљеве у складу са Аичи циљевима (Таргет 2) и присутан је напредак у њиховом остварењу (УН показатељ 15.9.1) у 2020. години.⁴⁷³

У погледу **потциља 15.а. Мобилисати и повећати финансијска средства из свих извора и са свих нивоа за очување и одрживо коришћење биодиверзитета и екосистема**, као и потциља 15.б. **Управљање шумама**, званична развојна помоћ и јавни расходи за очување и одрживо коришћење биодиверзитета и екосистема (УН показатељи 15.а.1 и 15.б.1) износе 19,3 мил. УСД у 2018. години (43,4 мил. УСД у 2017. години).⁴⁷⁴

2. Допринос процеса ЕУ интеграција и других међународних процеса

Процес европских интеграција важан је и за остваривање напретка и допринос Републике Србије остваривању ЦОР 15: Живот на земљи. Кључно преговарачко поглавље за остваривање напретка у оквиру ЦОР 15, представља преговарачко поглавље **27 – Заштита животне средине**, у оквиру којег Република Србија усаглашава своје законодавство и политике са стандардима и захтевима ЕУ у области

⁴⁶⁴ Red List Index – степен очувања биљних и животињских врста и у којој мери им прети истребљење. Виша вредност (0–1) означава да је мањи број биљних и животињских врста угрожен, односно да је пред истребљењем.

⁴⁶⁵ Birdlife International and International Union for Conservation of Nature, <https://ourworldindata.org/grapher/red-list-index?tab=chart&country=~SRB>

⁴⁶⁶ ПЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15060101?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁶⁷ ПЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15060102?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁶⁸ ПЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15060103?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁶⁹ ПЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15060104?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁷⁰ ПЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN15060105?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁷¹ United Nations Statistics Division, <https://ourworldindata.org/grapher/budget-to-manage-invasive-alien-species?region=Europe>

⁴⁷² United Nations Statistics Division, <https://ourworldindata.org/grapher/national-biodiversity-strategy-align-with-aichi-target-9?region=Europe>

⁴⁷³ Convention on Biological Diversity and World Environment Situation Room, <https://ourworldindata.org/grapher/countries-on-track-to-their-national-target-reflecting-aichi-biodiversity-target-2?region=Europe>

⁴⁷⁴ ПЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN151101?languageCode=sr-Cyrl>

одрживог развоја, заштите природе, биодиверзитета, борбе против дезертификације, као и одрживог коришћење екосистема.

ЕУ Стратегија биодиверзитета 2030.⁴⁷⁵ заснива се на четири стуба која су од подједнаке важности: 1. Заштита природе (проширење обухвата заштићених подручја на ниво од 30% на подручју ЕУ), 2. Обнова природе (успостављање одрживог управљања у свим секторима и екосистемима), 3. Трансформација (унапређење законодавног оквира и промовисање улагања и инвестиција) и 4. Јачање биодиверзитета на глобалном нивоу (пружање подршке јачању биодиверзитета изван ЕУ). Овом стратегијом тежи се остварењу већег степена отпорности друштва на глобалне изазове, као што су: климатске промене, шумски пожари, несташице хране и избијање заразних болести.

ЕУ стратегија шумарства 2030.⁴⁷⁶ представља оквир за јачање заштите, обнове и отпорности шума на нивоу ЕУ. Овом стратегијом се доприноси развоју руралних подручја, унапређењу биономије, смањењу губитка биодиверзитета и стварању отпорних и мултифункционалних шумских екосистема. Повећањем шумских капацитета тежи се ублажавању негативних ефеката проузрокованих климатским променама.

ЕУ је поставила визију да до 2050. године осигура да се биолошка разноврсност уважава, штити и мудро користи, одржавајући услуге екосистема ради здравља планете и постизања користи за људску заједницу.

Потписивањем Софијске декларације о „Зеленој агенди“ за Западни Балкан,⁴⁷⁷ Република Србија се обавезала да ће спроводити мере у области спречавања климатских промена и загађења, развоја енергије, мобилности и циркуларне економије, као и развоја биодиверзитета, одрживе пољопривреде и производње хране. У оквиру области **V Биодиверзитет**, земље Западног Балкана ће дефинисати **оквир за биодиверзитет после 2020. године и развити дугорочне стратегије за заустављање губитка биодиверзитета, заштиту и обнављање екосистема и богатог биодиверзитета**. За потребе спровођења Софијске декларације, израђен је **Акциони план за спровођење „Зелена Агенде“ за Западни Балкан**, који дефинише конкретне мере у оквиру области Биодиверзитет за допринос остваривању циљева Зелене агенде, затим дефинише организације за подршку спровођењу, као и оквирне рокове за спровођење сваке мере.

Ратификоване конвенције у области заштите биодиверзитета и станишта:⁴⁷⁸ Међународна конвенција за заштиту биља, Међународна конвенција за заштиту птица, Конвенција о мочварама које су од међународног значаја, посебно као пребивалиште птица мочварица, Конвенција о међународном промету угрожених врста дивље флоре и фауне, Конвенција о очувању миграторних врста дивљих животиња, Конвенција о сарадњи за заштиту и одрживо коришћење реке Дунав, Конвенција о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта, Конвенција о биолошкој разноврсности, Европска конвенција о пределу, Конвенције о заштити светске културне и природне баштине, Конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине – Архуска конвенција.

3. Преглед националног планског оквира Републике Србије

Мапирање националног планског оквира у оквиру ЦОР 15: Живот на земљи, обухватило је преглед пет планских докумената у области развоја шумарства, заштите природе, управљања водама и развоја одрживе пољопривреде, који су подједнако важни за процес европских интеграција и припрему Републике Србије за кластер – Зелена агенда и одржива повезаност, као и за остваривање напретка у оквиру ЦОР 15.

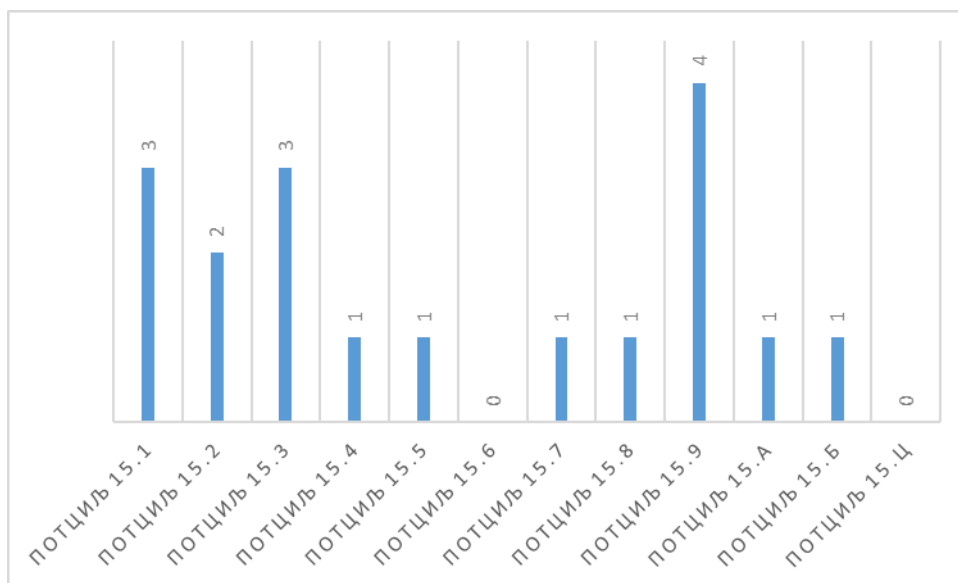
⁴⁷⁵ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/31e4609f-b91e-11eb-8aca-01aa75ed71a1>

⁴⁷⁶ https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:0d918e07-e610-11eb-a1a5-01aa75ed71a1.0001.02/DOC_1&format=PDF

⁴⁷⁷ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/green_agenda_for_the_western_balkans_en.pdf

⁴⁷⁸ International Plant Protection Convention, International Convention for the Protection of Birds, Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals, Convention on Wetlands of International Importance, particularly as the habitat of wading birds, Convention on Cooperation for the Protection and Sustainable Use of the Danube River, Convention on the Conservation of European Wild Flora and Fauna and Natural Habitats, Convention on Biological Diversity.

Важећа планска документа могу се повезати са десет од дванаест потциљева у оквиру ЦОР 15. Кључни документ, који доприноси највећем броју потциљева, свакако је Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године. С друге стране, *потциљу 15.9. Интегрисање вредности екосистема и биодиверзитета у национално и локално планирање*, доприноси највећи број планских докумената.

Слика 14. Број докумената јавних политика који доприносе ЦОР 15 – Живот на земљи

Заштита екосистема и природних ресурса у Републици Србији спроводи се путем неколико планских докумената. Осим планских докумената у области заштите животне средине, за заштиту екосистема посебно су значајни и планска документа у области шумарства, водопривреде, пољопривреде, енергетике, саобраћаја и просторног планирања.

Кључни плански документ у области заштите екосистема и природних ресурса представља **Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године са Акционим планом** који препознаје потребу за очувањем природе и очување биодиверзитета, чиме доприноси **потциљу 15.1 Очување, обнова и одрживо коришћење копнених и унутрашњих екосистема**. Плански документ који такође треба да допринесе потциљу 15.1, јесте и нови **Просторни план Републике Србије**,⁴⁷⁹ који још није усвојен. Просторним планом утврђују се дугорочне основе организације, уређења, коришћења и заштите простора Републике Србије, у циљу усаглашавања економског и социјалног развоја са природним, еколошким и културним потенцијалима и ограничењима. У нацрту Просторног плана Републике Србије од 2021. до 2035. године, као један од циљева наводи се превентивна заштита и унапређење квалитета животне средине, уз санацију и ревитализацију угрожених и деградираних подручја. У области очувања, обнове и одрживог коришћења шума, допринос ће остварити **Стратегија развоја шумарства Републике Србије**, чијом реализацијом ће се подржавати и штитити спровођење одрживог газдовања шумским ресурсима, што подразумева њихово рационално коришћење, повећање, унапређење и заштиту уз поштовање принципа вишефункционалности и одржавање еколошке равнотеже. Један од стратешких циљева **Стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године**, представља одрживо управљање ресурсима и заштита животне средине, што ће допринети очувању обнови и одрживом коришћењу копнених и унутрашњих екосистема.

Кључни плански документ за остварење **потциља 15.2. Одрживо управљање шумама** је **Стратегија развоја шумарства**⁴⁸⁰. Основни циљ ове стратегије је очување и унапређивање стања шума и развој шумарства као привредне гране. Кључни елемент за подршку имплементацији Стратегије представља

⁴⁷⁹ <https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/PPRS%20Nacrt.pdf>

⁴⁸⁰ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2006/59/1>

и **Национални шумарски програм**, који пружа акциони оквир за развој сектора шумарства. Систем планирања у шумарству одвија се на два нивоа: ниво општег шумско-развојног планирања, односно планирања намена и функција шума у оквиру већих подручја, без обзира на власништво и ниво посебног планирања газдовања шумама на нивоу газдинских јединица, где је одговорност сноси власник, односно корисника шума.

Прелиминарна процена је да у Републици Србији постоји 10 типова драгоцених подручја повезаних са пољопривредним системима и неке од тих HNVF подручја су и: листопадне шуме са високим учешћем травњака, полуинтензивна испаша брдско-планинских полуприродних травњака у зони шуме и на природним травњацима изнад границе шума, као и листопадне шуме окресане за производњу лисника. Сходно томе, **Стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године**, преко свог циља усмереног на одрживо управљање ресурсима и заштиту животне средине, допринеће и остварењу потциља 15.2.

Плански оквир за достизање **потциља 15.3. Борити се против дезертификације, обнављати деградирано земљиште и тло**, обухвата неколико докумената који ће додатно допринети резултатима Републике Србије у овој области. **Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године**, допринеће унапређењу система заштите природе и очувању биодиверзитета. **Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године** даје јасне смернице за уређење водотока и заштиту од штетног дејства вода у контексту обезбеђивања заштите од спољних и унутрашњих вода и заштиту од ерозије и бујица, ради смањења штетних последица на здравље људи, животну средину, културно наслеђе и привредне активности. Плански оквир у овој области ће бити додатно унапређен кроз **Национални програм за борбу против дезертификације и деградације земљишта** (према Конвенцији УН о борби против дезертификације у земљама са тешком сушом и/или дезертификацијом), који је у процесу израде.

Република Србија, са значајним бројем ендемичних биљних и животињских врста, има велику одговорност у очувању биодиверзитета. **Конвенција УН о биолошкој разноврсности** уважава суверена права свакога потписника Конвенције над својим ресурсима и биодиверзитетом, али се очекује да државе потписнице пруже подршку у остваривање три основна циља: заштита биолошке разноврсности, одрживо коришћење компоненти биодиверзитета и правичну расподелу добити од коришћења генетичких ресурса. Како би се постигао континуитет у заштити природе и биодиверзитета, донет је **Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године**.⁴⁸¹ Спровођењем мера и активности које су предложене у **Програму**, директно се доприноси остварењу **15.4. Очување планинских екосистема, 15.5. Смањење губитка биодиверзитета, 15.7. Окончање криволава и трговине заштићеним животињским и биљним врстама и 15.8. Смањење утицаја инвазивних врста на копнене и водне екосистеме**. Овим Програмом су усклађени национални циљеви Републике Србије са глобалним Аичи циљевима и ЕУ циљевима за заштиту биодиверзитета.

У погледу **потциља 15.9. Интегрисање вредности екосистема и биодиверзитета у национално и локално планирање и извештаје**, може се рећи да Република Србија доприноси овом потциљу, с обзиром на то да је развила планска документа која се односе на валоризацију биодиверзитета и екосистема и укључивање мера и активности у плански оквир. Конкретизација и разрада мера остварује се у оквиру **Програма заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године**, са Акционим планом за период од 2021. до 2023. године, као и **Стратегије развоја шумарства Републике Србије**. Додатно укључивање мера усмерених на заштиту природе, екосистема и биодиверзитета, остварено је и кроз **Националну стратегију за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију**, као и **Стратегију развоја пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године**.

Програмом заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године, са Акционим планом, дефинише се финансијски оквир за заштиту природе. Овим Програмом се принципи очувања биодиверзитета интегришу у процесе руковођења финансијама, што је у складу са **потциљем 15.а. Мобилисати и повећати финансијска средства потребна за очување и одрживо коришћење**

⁴⁸¹ <https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/inline-files/Program%20zastite%20prirode%20RS%202021-2023.%20godine.pdf>

екосистема и биодиверзитета. Највећи део финансијских средстава обезбеђује се из претприступних фондова ЕУ и буџета Републике Србије.

Стратегијом развоја шумарства, у оквиру општег циља, дефинисана је потреба за стабилним и сталним финансирањем активности на унапређењу и заштити шума. На овај начин се доприноси активирању свих потенцијала шума и развоју сектора шумарства у складу са **потциљем 15.б. Финансирање и подстицање одрживог управљања шумама.**

4. Институционални механизми координације израде и праћења спровођења планских докумената

У погледу институционалних механизма за израду, праћење и координацију планских докумената у оквиру ЦОР 15, велики део надлежности за достизање ЦОР 15 налази се у делокругу министарства надлежног за заштиту животне средине, у области заштите природе и вода. Значајну улогу у погледу израде и праћења планских докумената, посебно у области шумарства, управљање водама и пољопривредним земљиштем, има и министарство надлежно за пољопривреду, шумарство и водопривреду, укључујући и органе у саставу – Управа за шуме, Управа за воду, као и Управа за пољопривредно земљиште. Узимајући у обзир веома сродне надлежности ова два министарства, механизми сарадње су законски утврђени, а посебно у области заједничког доношење подзаконских аката (на пример: подзаконски акти који се односе на заштиту врста; затим одређивања минималне количине воде у природним стаништима; одређивање мера којима се обезбеђује несметана комуникација дивљих животиња; проглашење инвазивних врста и одређивање методе банке гена). Ова министарства такође заједнички утврђују карте ерозије и подручја ерозије.

Агенција за заштиту животне средине, Завод за заштиту природе Србије и Покрајински завод за заштиту природе, такође имају важну институционалну улогу у координацији активности везаних за дефинисање, спровођење и праћење докумената јавних политика у оквиру ЦОР 15.

Укључивање заинтересованих страна у израду планских докумената и прописа у областима обухваћеним ЦОР 15, спроводи се у складу са законским обавезама, међутим мапирањем националног планског оквира утврђено је да представници организација цивилног друштва нису на адекватан начин укључени у рад формалних група за израду докумената. У погледу спровођења планских докумената, мапирањем националног планског оквира утврђено је да свих пет докумената имају развијене мере, којима се унапређује сарадња и партнерство, као и укључивање организација цивилног друштва и заинтересоване јавности у спровођење политика и прописа у области заштите природе, управљања шумама и заштите од дезертификације, као и заштите биодиверзитета.

5. Преглед УН показатеља за праћење напретка

На глобалном нивоу, праћење напретка у остваривању ЦОР 16 омогућено је преко 14 УН показатеља.⁴⁸²

Важну улогу у праћењу достигнућа у вези са ЦОР 15 има Републички завод за статистику, који је поставио платформу на којој корисници могу пратити доступне показатеље за праћење ЦОР Републике Србије. У Републици Србији, у погледу праћења глобалних УН показатеља којима се прати напредак у остваривању ЦОР 15, **Републички завод за статистику (РЗС) прати 5 потциљева преко 6 УН показатеља.** У односу на 2020. годину, могуће је пратити два потциља и четири индикатора више. Према последњем Извештају о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године,⁴⁸³ за 2021. годину напредак је остварен у односу на потциљ 15.1; у односу на потциљ 15.2 који предвиђа одрживо управљање шумама, региструју се неконзистентни трендови; донекле неконзистентни трендови бележе се и у области потциља 15.6. У погледу потциљева 15.а и 15.б, иако се дугорочно региструје значајан напредак, у краткорочном оквиру региструје се значајно удаљавање од очекиваних резултата.

С друге стране, мапирање националног планског оквира у односу на ЦОР 15, указало је да се показатељи утврђени документима јавних политика у већини **не подударују са УН показатељима у оквиру ЦОР 15** и да се могу **повезати са 4 УН показатеља, у оквиру 4 потциља.** Сходно томе, важећи

⁴⁸² https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

⁴⁸³ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

документи јавних политика тренутно не пружају адекватан оквир за праћење УН показатеља и дориноса планских докумената достизању ЦОР 15.

У односу на показатеље које прати РЗС, документима јавних политика утврђена су два показатеља која могу допринети праћењу потциља 15.4 – *Очување планинских екосистема* и потциља 15.5 – *Смањење губитка биодиверзитета*.

Табела 14. приказује потциљеве одрживог развоја у оквиру којих напредак Републике Србије у достизању ЦОР 15 прати РЗС преко одређених УН показатеља. С друге стране, табелом су представљени потциљеви у оквиру којих се допринос планских докумената циљевима одрживог развоја може пратити на основу показатеља утврђених документима јавних политика, које је могуће повезати са УН показатељима одрживог развоја у оквиру одређеног потциља.

Да би се омогућило ефектније праћење доприноса планских докумената ЦОР 15, у наредном периоду је приликом утврђивања показатеља за праћење спровођења планских докумената, потребно узети у обзир и показатеља које прати РЗС.

Табела 14. Потциљеви ЦОР 15 у оквиру којих Републички завод за статистику прати глобалне УН показатеље одрживог развоја, и чије праћење може бити омогућено и преко докумената јавних политика

Потциљеви одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих РЗС прати УН показатеље одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих се на основу показатеља утврђених ДЈП може пратити допринос ДЈП ЦОР 15
15.1	X	X
15.2	X	
15.3		
15.4		X
15.5		X
15.6	X	X
15.7		
15.8		
15.9		
15.a	X	
15.б	X	
15.ц		

2.2.5. Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Ресурси, пољопривреда и кохезија

Пети кластер се односи на ресурсе, пољопривреду и кохезију и обухвата преговарачка поглавља која се односе на: **11 – пољопривреду и рурални развој, 12 – безбедност хране, ветеринарску и фитосанитарну политику, 13 – рибарство, 22 – регионалну политику и координацију структурних инструмената и 33 – финансијске и буџетске одредбе.**

У оквиру овог кластера, Републику Србију очекује усклађивање са обимним и захтевним стандардима Европске уније који се, између осталог, односе и на развој пољопривреде, осигурање безбедности хране, равномерни регионални и територијални развој.

Заједничка пољопривредна политика ЕУ обухваћена је **преговарачким поглављем 11** и представља једну од најзначајнијих области у процесу преговора, како у погледу броја прописа који регулишу ову област, тако и у погледу удела пољопривредног буџета у укупном буџету Европске уније (нешто мање од 40% укупног буџета ЕУ). Главни циљ Заједничке пољопривредне политике јесте да се обезбеди стабилно снабдевање тржишта пољопривредним производима по приступачним ценама, што с друге стране значи одговарајући приход за пољопривредне произвођаче. У погледу **преговарачког**

поглавља 12, окосницу процеса преговора чини усаглашавање са правним тековинама у области безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике. Усаглашавање законодавства и политика у оквиру поглавља 12, има за циљ да осигура високи степен безбедности хране, здравља и добробити животиња и здравља биља у оквиру Европске уније, укључујући и делотворно функционисање унутрашњег тржишта. У оквиру **преговарачког поглавља 13**, усаглашавање са заједничком политиком ЕУ у области рибарства подразумева усаглашавање са правилима за очување живих водених ресурса, ограничење еколошког утицаја рибарства и услове за приступ водама и ресурсима. **Преговарачко поглавље 22** састоји се углавном од оквирних прописа и прописа за спровођење, који не захтевају преношење у домаће законодавство. У оквиру овог поглавља дефинишу се правила за израду, одобравање и спровођење програма Структурних фондова и Кохезионог фонда (Структурни инструменти), који ће се одразити на равномерни регионални развој. **Преговарачко поглавље 33** обухвата правила која се тичу финансијских извора потребних за финансирање буџета ЕУ.

У складу са методологијом мапирања националног планског оквира, циљ одрживог развоја који се везује за кластер – Ресурси, пољопривреда и кохезија је **ЦОР 2 – Свет без глади**. Спровођење обавеза које проистичу из процес европских интеграција у оквиру кластера пет, у погледу усаглашавања са законодавством ЕУ, стандардима и политикама у области пољопривреде, безбедности хране и/или територијалног развоја, подударара се и доприноси циљу одрживог развоја, чији је фокус на обезбеђивању доступне, безбедне и квалитетне хране и промовисању одрживе пољопривреде.

ЦОР 2: Свет без глади

1. Преглед оствареног напретка

Овај циљ одрживог развоја наглашава сложене међусобне везе између сигурности хране, исхране, руралне трансформације и одрживе пољопривреде.

У народне кухиње у 77 општина Републике Србије, према подацима Црвеног крста, свакодневно по оброк долази 33.715 најсиромашнијих корисника, од којих су чак трећина деца (око 11.000). Процењује се да је око 12.000 корисника из Београда. За две трећине корисника, оброк из народне кухиње је и једини оброк који имају током дана. Током једног циклуса реализације Програма народних кухиња, направи се и дистрибуира преко 8.500.000 obroka. Када је у питању облик неухрањености деце узраста до 5 година, који се испољава као губитак у маси (умерени и тежак), јаз између деце до пет година старости из опште популације и ромских насеља, готово да је елиминисан. Стопа распрострањености овог облика неухрањености, на основу података из 2019. године, износи 2,6% у општој популацији деце, а 2,8% у популацији деце која живе у ромским насељима.⁴⁸⁴

ЦОР 2 предвиђа окончање глади и обезбеђивање квалитетне, доступне и безбедне хране, побољшање исхране и промовисање одрживе пољопривреде, која је кључна за такву исхрану.

Важни аспекти напретка у оквиру ЦОР 2 јесу и обезбеђивање здраве исхране и одрживе пољопривреде која такву исхрану омогућује. Један од важних показатеља одрживог развоја у овој области је и удео гојазног становништва, с обзиром на то да су европске државе чешће суочене са проблемом гојазности у односу на подручја у свету која се суочавају са проблемима неухрањености. Преваленција неухрањености међу децом до 5 година (гојазност), у 2019. години у Републици Србији износила је 10,9% (12,7% мушкараца и 10,9% жена).

Један од индикатора којима се мери напредак у остваривању ЦОР 2 јесте издвајање државе за истраживање и развој у пољопривреди, чиме се унапређује доступност и квалитет исхране становништва. Према подацима Евростата за 2021. годину, Република Србија бележи знатно мања издвајања по становнику него ЕУ-27 у износу од 2,9 евра према 7,3 евра.⁴⁸⁵

У погледу праћења напретка Републике Србије у вези са **потциљем 2.1. Окончати глад и осигурати приступ безбедној, нутритивној и довољној исхрани током целе године свим људима**, важно је

⁴⁸⁴ <https://opendata.stat.gov.rs/odatasdgun/#>

⁴⁸⁵ <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

пратити преваленцију умерене или тешке несигурности хране код становништва, према Скали искуства са несигурношћу хране – FIES (УН показатељ 2.1.2). Преваленција умерене или озбиљне несигурности хране код одрасле популације (УН показатељ 2.1.2а) износи 12% у 2019. години (11,8% код мушкараца и 11,8% код жена).⁴⁸⁶ Преваленција озбиљне несигурности хране код одрасле популације (УН показатељ 2.1.2б) износи 2,6% у 2019. години (2,7% код мушкараца и 2,2% код жена).⁴⁸⁷ Укупан број људи у умереној или озбиљној несигурности хране (УН показатељ 2.1.2ц) износи око 105,7 (у хиљадама) у 2019. години (42,3 мушкараца и 45,2 жена).⁴⁸⁸ Укупан број људи у озбиљној несигурности хране (УН показатељ 2.1.2д) износи 23,0 (у хиљадама) у 2019. години (9,6 мушкараца и 8,5 жена).⁴⁸⁹ Преваленција неухрањености (УН индикатор 2.1.1) износи 3,9% у 2019. години.⁴⁹⁰

У контексту **потциља 2.2. Окончање свих облика неухрањености**, неухрањеност се односи на заостајање у расту и телесној тежини деце до 5 година старости, као и задовољењу нутритивних потреба адолесценткиња, трудница, дојиља и старијих лица. Преваленција заостајања у расту⁴⁹¹ међу децом до 5 година (УН показатељ 2.2.1) износи 5,4% у 2019. години (7,4% код дечака и 3,1% код девојчица).⁴⁹² Овај вид преваленције је највише присутан у ромским насељима (16,7% деце старости до 5 година),⁴⁹³ код деце старости до 6 месеци (10,8%),⁴⁹⁴ код деце чији је родитељ/старатељ без образовања или са нижим образовањем (8,3%)⁴⁹⁵ и код деце која живе у најсиромашнијим домаћинствима (9,6%)⁴⁹⁶ у 2019. години. Преваленција неухрањености међу децом до 5 година – гојазност,⁴⁹⁷ (УН показатељ 2.2.2а) износи 10,9% у 2019. години (12,7% код дечака и 8,9% код девојчица).⁴⁹⁸ Гојазност је најзаступљенија у градским насељима (12,6% деце старости до 5 година),⁴⁹⁹ у старосној групи 36–47 месеци (16,6%),⁵⁰⁰ код деце чији је родитељ/старатељ са средњим образовањем (11,4%)⁵⁰¹ и код деце која живе у најбогатијим домаћинствима (13,8%)⁵⁰² у 2019. години. Преваленција неухрањености међу децом до 5 година – мршавост,⁵⁰³ (УН показатељ 2.2.2б) износи 2,6% у 2019. години (3,2% код дечака и 1,9% код девојчица).⁵⁰⁴ Мршавост је најзаступљенија у градским насељима (4,3% деце старости до 5 година),⁵⁰⁵ у старосној доби 48–59 месеци (3,4%),⁵⁰⁶ код деце чији је родитељ/старатељ без образовања или са нижим образовањем (3,4%)⁵⁰⁷ и код деце која живе у домаћинствима са високим дохотком – четврти квинтил (4,5%).⁵⁰⁸

Праћење напретка у контексту развоја пољопривредне производње остварује се у оквиру **потциља 2.3. Унапређење нивоа продуктивности и прихода који се остварују (2.3)**. Напредак је могуће пратити кроз БДВ пољопривреде по запосленом (УН показатељ 2.3.1), која у 2019. години износи 6.334 УСД.⁵⁰⁹

⁴⁸⁶ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02010201?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁸⁷ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02010202?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁸⁸ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02010203?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁸⁹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02010204?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁹⁰ UN Food and Agriculture Organization (FAO), <https://ourworldindata.org/grapher/prevalence-of-undernourishment?tab=chart&country=~SRB>

⁴⁹¹ Висина за узраст < -2 стандардне девијације од средње вредности према стандардима Светске здравствене организације (СЗО) за раст деце.

⁴⁹² РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020100?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁹³ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020102?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁹⁴ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020103?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁹⁵ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020104?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁹⁶ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020105?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁹⁷ Тежина према висини > +2 стандардне девијације од средње вредности према стандардима СЗО за раст деце.

⁴⁹⁸ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020206?languageCode=sr-Cyrl>

⁴⁹⁹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020207?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁰⁰ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020208?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁰¹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020209?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁰² РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020210?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁰³ Тежина према висини < -2 стандардне девијације од средње вредности према стандардима СЗО за раст деце.

⁵⁰⁴ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020200?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁰⁵ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020202?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁰⁶ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020203?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁰⁷ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020204?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁰⁸ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN02020205?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁰⁹ WB, <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.EMPL.KD?locations=RS>

У фокусу одрживог повећања пољопривредне производње, обезбеђивања сигурности хране и исхране, налази се и биодиверзитет и очување разноликости биљних и животињских генетичких ресурса. Сходно томе, напредак у обезбеђивању довољних количина хране ради окончања глади у свету, прати се и кроз допринос **потциљу 2.5. Очување генетске разноликост семена, култивисаних биљака и узгајаних и домаћих животиња уз правично и равноправно дељење користи које проистичу из коришћења генетских ресурса**, који се мери бројем биљних генетских ресурса за храну и пољопривреду који су осигурани у објектима за средњорочну или дугорочну конзервацију (УН показатељ 2.5.1а), и у 2020. години је износио 5.588.⁵¹⁰

Да би се прекинуо зачарани круг екстремног сиромаштва, потхрањености и неухрањености, неопходно је убрзати раст пољопривредне производње, што се може остварити и растом јавних улагања и инвестиција у пољопривреду. С тим у вези, **потциљ 2.а. повећати ниво инвестиција у: руралну инфраструктуру, пољопривредна истраживања и саветодавне услуге, развој технологије и банака биљног и сточног генетског материјала**, усмерен је на праћење нивоа инвестиција и улагања државе у развој пољопривредних капацитета, руралне инфраструктуре, развој технологије, пољопривредних истраживања. Кроз овај вид инвестиција, тежи се унапређењу пољопривредних производних капацитета. Индекс државних расхода усмерених на пољопривреду⁵¹¹ (УН показатељ 2.а.1) износи 0,31 у 2020. години (0,34 у 2019. години).⁵¹²

2. Допринос процеса ЕУ интеграција и других међународних процеса

Процес европских интеграција у оквиру кластера – Ресурси, пољопривреда и кохезија, поред усаглашавања са правним тековинама ЕУ у области пољопривреде, безбедности хране, рибарства, као и равномерног територијалног развоја, подразумева и усаглашавање са ЕУ политикама у овим областима. Сходно томе, Република Србија кроз процес европских интеграција израђује планска документа која доприносе и ЦОР 2, односно унапређењу безбедности хране, побољшању исхране и промовисању одрживе пољопривреде.

Кластер – Ресурси, пољопривреда и кохезија још увек није формално отворен. У оквиру овог кластера, до сада су отворена два од пет поглавља (13 – Рибарство и 33 – Финансијске и буџетске одредбе). У складу са новом методологијом преговора, кластер се формално може сматрати отвореним тек ако су сва преговарачка поглавља у оквиру кластера отворена. У наредном периоду Републику Србију **очекује отварање још три преговарачка поглавља**, што указује на то да ће сам процес преговора у оквиру овог кластера бити комплексан и захтеван. Како би започели преговори у преостала три преговарачка поглавља, Република Србија мора да испуни мерила, односно услове за отварање поглавља. **У оквиру поглавља 11, постављена су два мерила**, од којих је једно испуњено, а друго се односи на израду Акционог плана за поглавље 11, који ће бити основ за преношење, спровођење и примену правних тековина Европске уније у области пољопривреде и руралног развоја. **За отварање поглавља 12, услов су три мерила** од којих се једно односи на израду свеобухватне националне стратегије, укључујући и акциони план са конкретним роковима, који ће служити као основа за преношење, спровођење и примену правних тековина Европске уније из области безбедности хране, ветеринарске и фитосанитарне политике, укључујући и планове за развој одговарајућих административних капацитета и процену неопходних финансијских средстава. Посебно треба истаћи комплексност преговора у оквиру поглавља 12, где ситуацију, уз захтеван посао на усаглашавању законодавства и развоју административних капацитета, додатно усложњава чињеница да за поједине прописе постоји надлежност неколико министарстава (нпр. министарства задужена за пољопривреду, трговину, здравље итд.). **За отварање поглавља 22, Република Србија ће морати да испуни једно мерило** и то да изради детаљан Акциони план, којим ће се одредити јасни циљеви и

⁵¹⁰ United Nations Statistics Division, <https://ourworldindata.org/grapher/number-of-accessions-of-plant-genetic-resources-secured-in-conservation-facilities?tab=chart&country=~SRB>

⁵¹¹ Индекс државних расхода усмерених на пољопривреду (АОИ) је количник учешћа издатака за пољопривреду у укупним државним расходима и учешћа пољопривреде у БДП-у. Вредност већа од 1 означава да су државни издаци у пољопривреди већи од економске вредности (БДВ) која се ствара у овој делатности.

⁵¹² РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN020601?languageCode=sr-Cyrl>

временски оквир за испуњавање захтева кохезионе политике Европске уније. Република Србија је припремила Акциони план за испуњење захтева у области кохезионе политике Уније.

Од европских стратегија које се односе и на Републику Србију, а у складу су и промовишу достизање већине потциљева одрживог развоја у области ЦОР 2, треба истаћи:

Стратегија прехранбеног система⁵¹³ разматра све аспекте одрживости производње и потрошње хране на нивоу ЕУ. Циљ ове стратегије је развој прехранбеног система који ће бити правичан и еколошки прихватљив, уз промовисање навика о конзумирању здравих намирница.

Потписивањем **Софијске декларације о „Зеленој агенди“ за Западни Балкан**,⁵¹⁴ земље региона обавезале су се да ће спроводити мере у области спречавања климатских промена и загађења, развоја енергије, мобилности и циркуларне економије, као и развоја биодиверзитета, одрживе пољопривреде и производње хране. У оквиру **области IV Одржива пољопривредна и прехранбена производња**, земље Западног Балкана ће кроз активности којима се обезбеђује трансформација пољопривредног сектора, допринети минимизирању његовог негативног утицаја на животну средину и климу и омогућити заштиту приступачне и здраве хране за грађане западног Балкана и извозна тржишта. За потребе спровођења Софијске декларације, израђен је **Акциони план за спровођење „Зелена Агенде“ за Западни Балкан**, који дефинише конкретне мере, организације за подршку спровођењу и оквирне рокове за спровођење мера. Акционим планом успоставља се оквир за координацију и подршку правилном спровођењу и праћењу реализације.

Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима у члану 11 прописује обавезу држава да признају право сваког лица на животни стандард довољан за њега и његову породицу, подразумевајући ту и одговарајућу исхрану, одевање и становање, као и стално побољшање животних услова.

Конвенција о правима детета, чији је Република Србија потписник, у члану 24. прописује обавезу предузимања одговарајућих мера за борбу против неухрањености.

Као земља кандидат, Република Србија је корисник претприступне помоћи ЕУ намењене пољопривреди и руралном развоју – ИПАРД. Средства обезбеђена кроз **ИПАРД II програм за Републику Србију за период 2014–2020. године**, у износу од 175 милиона евра, била су намењена јачању конкурентности сектора производње и прераде хране, постепеном прилагођавању стандардима ЕУ у областима хигијене, безбедности хране, ветерине и заштите животне средине, као и диверсификацији руралне економије. Од укупно опредељених средстава ЕУ за период 2014–2020. године (175,0 мил. евра), за све мере до краја августа 2021. године одобрено је 26,93%. Од укупно одобреног износа доприноса ЕУ, 66,07% се односило на Меру 1, 31,62% на Меру 3 и 2,31% на Меру 7.⁵¹⁵

Одлуком Европске комисије од 9. марта 2022. године, **усвојен је ИПАРД III програм Републике Србије за период 2021–2027. године**. Финансијски допринос Европске уније за ИПАРД III програм повећан је у односу на претходни програмски период и износи 288 милиона евра. Инвестиције које ће бити подржане ИПАРД III програмом односе се на набавку опреме и машина, изградњу и реконструкцију објеката. Крајњи циљ ових улагања јесте, пре свега, достизање европских стандарда у области хигијене, безбедности хране, добробити животиња и заштите животне средине, оснаживање пољопривредних произвођача за пласман производа на тржиште ЕУ, као и припрема за коришћење европских фондова који ће домаћим пољопривредним произвођачима и прерађивачима бити доступни ступањем у чланство ЕУ.

3. Преглед националног планског оквира Републике Србије

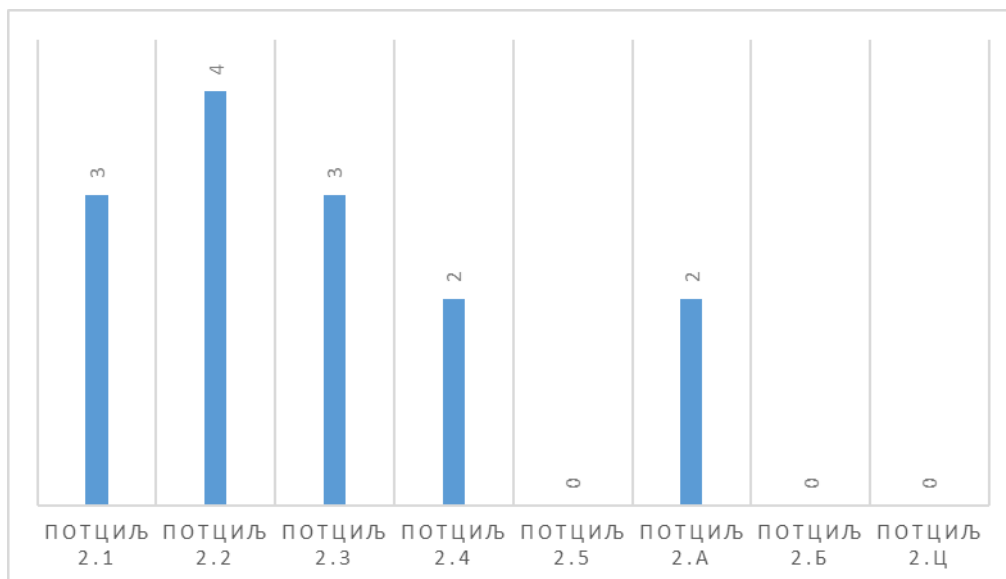
⁵¹³ https://ec.europa.eu/food/system/files/2020-05/f2f_action-plan_2020_strategy-info_en.pdf

⁵¹⁴ https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/green_agenda_for_the_western_balkans_en.pdf

⁵¹⁵ <http://uap.gov.rs/wp-content/uploads/2022/06/polugodisnji-izvestaj-o-sprovodjenju-ipard-ii-programa-za-period-01.01-31.08.2021.-godine.pdf>

Мапирање националног планског оквира у оквиру ЦОР 2 – Свет без глади, садржало је преглед девет планских докумената која су подједнако релевантна за процес европских интеграција у оквиру кластера – Пољопривреда, ресурси и кохезија, али и доприносе остваривању ЦОР 2.

Конкретније, важећа планска документа могу се повезати са пет од осам потциљева обухваћеним ЦОР 2. Стратегија пољопривреде и руралног развоја доприноси највећем броју потциљева у оквиру ЦОР 2, док потциљу 2.2 До 2030. окончати све облике неухрањености, уз постизање, до 2025. године, међународно договорених циљева који се односе на заостајање у расту и тежине у односу на висину код деце млађе од 5 година, и усмерити пажњу на нутритивне потребе адолесценткиња, трудница и дојиља те старијих лица, доприноси највећи број планских докумената (4).

Слика 15. Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима ЦОР 2 – Свет без глади

Пољопривреда је једна од кључних грана у привредној структури Републике Србије, а услови за њен развој су изузетно повољни. Ипак, бројни су проблеми у овом сектору, који се односе на: неповољну структуру пољопривредних газдинстава, техничко-технолошку заосталост једног дела сектора, превасходно средњих и малих газдинстава, слабу организованост у задруге, као и недовољно висок степен прераде у постојећој прехранбеној индустрији. Треба указати и на све учесталије, и по последицама све теже кризе изазване природним фактором (поплаве, суше, град и друго), али и све захтевније професионалне изазове пољопривредника који се сусрећу са појачаним притисцима због растућих стандарда и регулативе у процесу усклађивања са заједничком пољопривредном политиком ЕУ.

За развој пољопривреде и рурални развој, као и за постизање ЦОР 2, најважнији документ је **Стратегија пољопривреде и руралног развоја за период 2014–2024. године**⁵¹⁶. Стратегијом су утврђени следећи стратешки развојни циљеви: 1. раст производње и стабилност дохотка произвођача; 2. раст конкурентности уз прилагођавање захтевима домаћег и иностраног тржишта и техничко-технолошко унапређење сектора пољопривреде; 3. одрживо управљање ресурсима и заштита животне средине; 4. унапређење квалитета живота у руралним подручјима и смањење сиромаштва; 5. ефикасно управљање јавним политикама и унапређење институционалног оквира развоја пољопривреде и руралних средина. Реализацијом ових стратешких циљева, директно се доприноси остварењу потциљева 2.3, 2.4, 2.а, 2.б и 2.ц.

Програм за унапређење управљања споредним производима животињског порекла за период од 2020. до 2024. године,⁵¹⁷ са Акционим планом, фокусира се на обезбеђивање основе за почетак развоја система сакупљања споредних производа животињског порекла (СПЖП), као и објеката који

⁵¹⁶ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2014/85/1>

⁵¹⁷ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/drugiakt/2020/14/1/reg>

испуњавају услове у погледу изградње и опремљености. Спровођење Програма ће повећати конкурентност српских производа на домаћем и међународном тржишту, али и омогућити постизање високог нивоа заштите здравља људи и животиња, као и заштите животне средине. Овим Програмом се по први пут уређује управљање СПЖП, у складу са Стратегијом пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године. Реализација овог Програма допринеће **поциљу 2.4 Обезбедити одрживе системе за производњу хране.**

Циљ Програма развоја винарства и виноградарства Републике Србије за период 2021–2031. године огледа се у повећању учешће сектора винарства и виноградарства у привредном развоју Републике Србије. Реализација Програма треба да резултира повећањем укупних виноградарских површина под виновом лозом, повећањем броја запослених кроз запошљавање у сектору винарства и виноградарства, повећањем прихода од продаје вина крајњем кориснику, заштитом и развојем домаћег тржишта, као и другим аспектима који доприносе унапређењу сектора, што ће непосредно допринети **потциљу 2.3 Удвостручити пољопривредну продуктивност и приходе малих произвођача хране**, посебно у контексту унапређења продуктивности и јачања конкурентности произвођача вина у Републици Србији, као и оснаживању микропроизвођача који доминирају на тржишту производње вина у Републици Србији.

Програм руралног развоја налази се у припреми и додатно ће допринети напретку у достизању потциљева 2.3, 2.4 и 2.а.

Спровођење Стратегије јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године, има за циљ да развија и примењује систем знања, вештина и активности усмерених на унапређење здравља, спречавање и сузбијање болести, продужење и побољшање квалитета живота путем организованих мера друштва. Реализација Стратегије, посебно у области унапређење исхране и физичке активности становништва Републике Србије, унапређења доступности и безбедности хране, као и превенције гојазности код деце и одраслих, индиректно ће утицати на допринос остварењу **потциља 2.1. Окончати глад и осигурати приступ безбедној, нутритивној и довољној исхрани током целе године свим људима и потциља 2.2. Окончати све облике неухрањености.**

Примена одговарајућих мера система социјалне заштите и мера за све, укључујући најугроженије, а посебно сиромашне и рањиве, како би имали једнака права на економске ресурсе, као и приступ основним услугама, обухваћена је у оквиру Стратегије подстицања рађања, чијом реализацијом ће се утицати на смањење директних трошкова подизања деце и финансијске мере за подстицање рађања, као и очувању и унапређењу репродуктивног здравља адолесцената, жена и мушкараца и тиме допринети **потциљевима 2.1 Окончати глад и осигурати приступ безбедној, нутритивној и довољној исхрани током целе године свим људима и 2.2 Окончати све облике неухрањености.**

Национални програм подршке дојењу, породичној и развојној нези новорођенчета усмерен је на обезбеђивање услова који ће сваком детету омогућити најбољи почетак у животу и заштиту њиховог психофизичког здравља. Реализација Програма интензивираће промоцију и повећање свести о значају дојења и створити повољно окружење као подршку за успостављање и одржавање дојења, а у циљу унапређења исхране новорођенчади и одојчади и тиме допринети **потциљу 2.1. Окончати глад и осигурати приступ безбедној, нутритивној и довољној исхрани током целе године свим људима и потциљу 2.2. Окончати све облике неухрањености.**

Циљ Националног програма за превенцију гојазности код деце и одраслих, свакако је промоција и очување здравља стварањем окружења за одрживе активности, које ће довести до смањења броја оболелих и умрлих лица због болести повезаних са неправилном исхраном и физичком неактивношћу. Реализацијом Програма, посебно у области промоције правилне исхране у складу с смерницама за исхрану, као и подстицања развоја здравствене културе и информисаности о важности нормалне ухрањености у очувању здравља и физичке способности, доприноси се **потциљу 2.2. Окончати све облике неухрањености.**

Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године, у оквиру структурне реформе 18. „Унапређење конкурентности пољопривреде“, у оквиру које је планирано усмеравање инвестиција на развој конкурентности у руралним подручјима, путем подизања складишних и прерадних капацитета, допринеће достизању **потциља 2.3. Удвостручити пољопривредну продуктивност и приходе**

малих произвођача хране и потциља 2.а. Повећати инвестирање, у руралну инфраструктуру, пољопривредна истраживања и саветодавне услуге, развој технологије и банака биљног и сточног генетског материјала.

4. Институционални механизми координације, израде и праћења спровођења планских докумената

У погледу развијености институционалних механизма за израду, праћење и координацију планских докумената у кључним областима обухваћеним у оквиру ЦОР 2, примарну надлежност имају министарства надлежна за политике развоја пољопривреде и руралног развоја, бриге о породици, као и министарство надлежно за управљање здравственим системом и очувањем и унапређењем здравља људи. Области развоја пољопривреде, безбедности хране, очување и одрживо коришћење биљних и животињских генетичких ресурса за исхрану и пољопривреду, повезане су са потциљевима 2.3, 2.4, 2.5 и 2.а, и у тим областима примарну надлежност за израду и праћење планских докумената има Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде. Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, надлежно је за израду, праћење и координацију политика у области породице и деце, које доприносе потциљевима 2.1 и 2.2. Министарство здравља надлежно је за израду, праћење и координацију политика у области очувања и унапређења здравља грађана, које такође делимично доприносе потциљевима 2.1 и 2.2. РЗС учествује у праћењу података релевантних за ЦОР 2, између осталог и преко надлежности које има у спровођењу Истраживања вишеструких показатеља (Multiple Indicator Cluster Survey – MICS), а које се користи у циљу праћења показатеља који се везују за ЦОР 2.

С обзиром на то да мапирањем националног планског оквира није утврђено да постоји посебан плански документ у области искорењивања глади и свих облика неухрањености становништва, постојећи институционални и координациони механизми нису у потпуности адекватни за израду и синхронизовано праћење доприноса планских докумената ЦОР 2. Координационо тело за праћење реализације Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године, или Савет за права детета Владе Републике Србије, прате одређене сегменте области које су обухваћене ЦОР 2, али не могу обезбедити свеобухватно праћење напретка у остваривању ЦОР 2.

Сарадња са заинтересованим странама и цивилним сектором у фази спровођења и праћења планских докумената у области искорењивања глади и свих облика неухрањености може бити унапређена. Већина планских докумената која доприносе ЦОР 2 и која су израђена након усвајања Закона о планском систему, задовољила су законску обавезу у погледу консултација са заинтересованим странама. С друге стране, у погледу механизма сарадње у процесу спровођења планских докумената, мапирање националног планског оквира указало је да **пет од осам планских докумената има развијене мере укључивања и сарадње са заинтересованим странама у току спровођења планских докумената.**

5. Преглед УН показатеља за праћење напретка

На глобалном нивоу, праћење напретка у остваривању ЦОР 2 омогућено је преко 14 УН показатеља.⁵¹⁸

У Републици Србији, у погледу праћења глобалних УН показатеља којима се прати напредак у остваривању ЦОР 2, важну улогу има **Републички завод за статистику (РЗС) који прати 4 потциља преко 6 УН показатеља.** Према последњем Извештају о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030 године,⁵¹⁹ за 2021. годину напредак је остварен у односу на потциљеве 2.1.2.а, 2.1.2.ц, 2.2.1, 2.2.2.а, 2.2.2.б, и 2.а.1, док се негативни трендови бележе у односу на потциљеве 2.1.2.б и 2.1.2.д.

Мапирање националног планског оквира у односу на ЦОР 2, указало је да се показатељи утврђени у документима јавних политика **у већини не подударују са УН показатељима у оквиру ЦОР 2 и да се могу повезати са 5 УН показатеља, у оквиру 4 потциља.** Сходно томе важећи, документи јавних

⁵¹⁸ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

⁵¹⁹ <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

политика тренутно не пружају адекватан оквир за праћење УН показатеља и доприноса планских докумената достизању ЦОР 2.

Табела 15. приказује потциљеве одрживог развоја у оквиру којих напредак Републике Србије у достизању ЦОР 2 прати РЗС преко одређених УН показатеља. С друге стране, табелом су представљени потциљеви у оквиру којих се допринос планских докумената циљевима одрживог развоја може пратити на основу показатеља утврђених документима јавних политика, које је могуће повезати са УН показатељима одрживог развоја у оквиру одређеног потциља. На основу података из Табеле 15, може се закључити да РЗС прати УН показатељ у оквиру потциља 2.а *Повећати инвестирање, у руралну инфраструктуру, пољопривредна истраживања и саветодавне услуге, развој технологије и банака биљног и сточног генетског материјала*, који није обухваћен важећим планским документима.

Да би се омогућило ефектније праћење доприноса планских докумената ЦОР 2, у наредном периоду је, приликом утврђивања показатеља за праћење спровођења планских докумената, потребно узети у обзир и показатеље које прати РЗС.

Табела 15. Потциљеви ЦОР 2 у оквиру којих Републички завод за статистику прати глобалне УН показатеље одрживог развоја, и чије праћење може бити омогућено и преко докумената јавних политика

Потциљеви одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих РЗС прати УН показатеље одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих се на основу показатеља утврђених ДП може пратити допринос ДП ЦОР 2
2.1	X	
2.2	X	
2.3		X
2.4		X
2.5	X	X
2.а	X	
2.б		X
2.ц		

2.2.6 Национални плански оквир и циљеви одрживог развоја у оквиру кластера – Спољни односи

Шести кластер обухвата економске односе са иностранством, спољну безбедносну и одбрамбену политику. Преговарачка поглавља које се налазе у кластеру шест су: **преговарачко поглавље 30 – Економски односи са иностранством и преговарачко поглавље 31 – Спољна, безбедносна и одбрамбена политика**. У овом кластеру, за сада је отворено поглавље 30, док поглавље 31, које се односи на спољну безбедносну и одбрамбену политику, још увек није отворено.

Правне тековине у **области поглавља 30** – заједничке трговинске политике, састоје се углавном од директно примењивих прописа ЕУ који не захтевају преношење у национално законодавство. Преговори у оквиру ових поглавља углавном се односе на мултилатералне и билатералне обавезе ЕУ у области трговине. Од земаља кандидата, захтева се да своје трговинске политике према трећим земљама и у оквиру међународних организација постепено усклађују са политиком и ставовима усвојеним од стране Европске уније и њених држава чланица, како би се оспособиле да спроводе заједничку трговинску политику ЕУ након датума приступања. У области хуманитарне помоћи и развојне политике, државе чланице морају да изврше усклађивање са прописима ЕУ и међународним обавезама ЕУ, те да обезбеде капацитете за учешће у развојним и хуманитарним политикама Европске уније. Сходно томе, од држава чланица се очекује да формулишу националне политике за пружање развојне и хуманитарне помоћи земљама у развоју и неразвијеним земљама.

Спољна, безбедносна и одбрамбена политика, темеље се на правним актима, укључујући правно обавезујуће међународне споразуме и политичке документе. Правну тековину сачињавају политичке декларације, активности и споразуми. Заједничка спољна и безбедносна политика јесте организована и договорена спољна политика ЕУ, која се односи на безбедност и одбрану. Бави се одређеним делом

спољних односа ЕУ, у чијем домену се углавном налазе трговинска и комерцијална политика, али и друге области, као што су обезбеђивање новчаних средстава за треће земље, и остало.

У складу са методологијом мапирања националног планског оквира, циљ одрживог развоја који се везује за кластер – Спољни односи, јесте **ЦОР 17 – Партнерством до циља**. Спровођење обавеза које проистичу из процеса европских интеграција у оквиру кластера шест, у погледу усаглашавања са законодавством ЕУ, стандардима и политикама, првенствено у области економских односа са иностранством, подудара се и доприноси циљу одрживог развоја чији је фокус на глобалном партнерству, обезбеђивању макроекономске стабилности и мобилизацији финансијских средстава за постизање циљева одрживог развоја.

ЦОР 17: Партнерством до циљева

1. Преглед оствареног напретка

Средства (ресурси) су од пресудне важности за имплементацију Агенде 2030, због чега је дефинисан посебан **ЦОР 17 Партнерством до циљева**. Обим и амбициозност Агенде 2030. у оквиру ЦОР 17, намеће укључивање бројних партнера, као што су национални парламенти, регионалне и локалне власти, академска заједница, цивилно друштво и приватни сектор, како би се мобилисали сви расположиви ресурси неопходни за остварење свих 17 циљева одрживог развоја. У том смислу, овај циљ је тематски неодређенији од осталих, јер покрива читав спектар поља деловања. Покрива потциљеве у области **финансија, технологије, размене, изградње капацитета, и системских питања**. Односи се на домаће буџете, управљање дугом, међународно пословање и финансије, међународну развојну сарадњу, међународну трговину, системска питања, науку, технологију, иновације и изградњу капацитета, као и област од кључне важности за планирање показатеља и циљних вредности, а то су подаци, праћење и извештавање о постигнутим резултатима.

ЦОР 17 Од пресудне важности за спровођење Агенде 2030. и циљева одрживог развоја, јесте чврста опредељеност свих земаља у погледу адекватне алокације средстава (ресурса) за спровођење Агенде 2030, успостављања и јачања механизма сарадње и партнерског односа свих релевантних актера, као и обезбеђивање брзог протока информација и изградње заједничких механизма

У области **финансија** кључни је **потциљ 17.1. Мобилисати ресурсе и капацитете за прикупљање пореза и осталих прихода**. У оквиру овог потциља, Република Србија остварује позитивне резултате. Укупни државни приходи као удео у БДП-у порасли су за 6 процентних поена у периоду 2013–2021. године (са 37,3% у 2013. години на 43,3% у 2019. години).⁵²⁰ На боље остварење прихода утицали су: базни ефекат (боље остварење на крају 2020. године), већа стопа реалног раста БДП, конзервативност у планирању одређених пореских категорија, наплата пореских прихода током првог квартала 2021. године, повољнија кретања на тржишту рада, опоравак спољнотрговинске размене, уплата непланираних непореских прихода, позитиван утицај програма економских мера на привредну активност и личну потрошњу и сл.⁵²¹ Остварени укупни државни приходи (УН показатељ 17.1.1) износе 43,3% БДП-а у 2021. години (раст од 1,3 процентни поен у односу на 2020. годину).⁵²² Укупан износ пореских прихода (УН показатељ 17.1.2.) у 2021. години износе 38,6% БДП,⁵²³ што представља стопу раста од 20,4% у односу на 2020. годину. Реализацијом пакета економских мера, у вредности од 15,6% БДП, значајно су ублажени негативни ефекти кризе, забележен је мањи пад економске активности у поређењу са другим европским економијама, а избегнуте су и турбуленције на тржишту радне снаге. Крајем 2021. и почетком 2022. године долази до интензивног слабљења пандемије, као и негативних здравствених последица по становништво, добрим делом и услед процеса масовне вакцинације на глобалном нивоу. Изласком из ове кризе очекивао се мирнији период, који би омогућио економској, пре свега фискалној политици, довољно времена да се врати на одрживу путању.

⁵²⁰ МФИН, <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti2/makroekonomski-i-fiskalni-podaci>

⁵²¹ МФИН, Фискална стратегија за 2023, са пројекцијама за 2024. и 2025. годину.

⁵²² МФИН, <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti2/makroekonomski-i-fiskalni-podaci>

⁵²³ МФИН, <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti2/makroekonomski-i-fiskalni-podaci>

Средњорочном макроекономском пројекцијом предвиђен је просечан раст БДП-а од 3,6% у 2022. години, док је у 2023. години планиран раст од 3,6% и 3,4% у 2024. и 2025. години. Пројекција бруто инвестиције за 2022. годину износи 3,0%, док би раст износио 6,1%, 6,8% и 7,6% sukcesивно у наредне три године.⁵²⁴ Реализација јавних инвестиција у 2021. години је износила рекордних 7,4% БДП и премашила је план за 2,2% БДП, док планирани капитални расходи за 2022. годину износе 7,2% БДП.⁵²⁵

У оквиру **потциља 17.3. Мобилисати додатна финансијска средства**, нето страних директних инвестиција (СДИ) и дознака, значајно доприносе укупном привредном развоју. Удео нето СДИ у БДП-у (УН показатељ 17.3.1) износи 6,8% у 2021. години (6,2% у 2020. години).⁵²⁶ Дознаке (USD), као удео у укупном БДП-у (УН показатељ 17.3.2) износе 7,2% у 2021. години (7,3% у 2020. години).⁵²⁷

Солидан позитиван тренд од 2015. године може да се уочи и за **потциљ 17.4. Дугорочна одрживост дуга**. Након спроведене фискалне консолидације, учешће јавног дуга у БДП од 2015. године је са 71,2% у 2015. години, опао на 57,1% БДП у 2021. години.⁵²⁸ Због економске контракције изазване пандемијом Ковида-19 и последичне експанзивне фискалне политике, остварен је раст јавног дуга на ниво од 57,8% у 2020. години (са 52,8% у 2019. години), да би, због реализованих економских мера фискалне политике, удео јавног дуга био враћен на силазну путању. Отплата дуга као удео у извозу роба и услуга (УН показатељ 17.4.1) износи 6,1% у 2021. години (7% у 2020. години).⁵²⁹

У области технологија, **потциљ 17.6. Успостављање регионалне и међународне сарадње у области науке, технологије и иновација**, од великог је значаја за Републику Србију, која тренутно у међународним научним пројектима учествује кроз тзв. *European Research Area* – европску истраживачку област. У периоду 2014–2020. године, Република Србија је била пуноправна чланица европског програма **Horizon 2020** и профилисала се као лидер у ефикасном коришћењу овог фонда, али је и чланица друге регионалне мреже за науку и иновације: „Западни Балкан“ и „Дунавски регион“. Предвиђен је и наставак сарадње у оквиру програма **Horizon 2021–2027**. Број претплатника фиксног широкопојасног интернета на 100 становника (УН показатељ 17.6.1), бележи континуирани раст и износи 25,18 у 2020. години (23,44 у 2019. години).⁵³⁰

Потциљ 17.7. Развој, пренос и ширење еколошки исправних технологија, биће од пресудне важности за Републику Србију у годинама које долазе. Како би се Република Србија брже укључила у Индустрију 4.0,⁵³¹ информационе и телекомуникационе технологије постају све важније. Извоз ИКТ услуга бележи континуирани раст од преко 20% годишње у периоду од 2015. до 2019. године⁵³² према подацима Народне банке Србије. Избијањем глобалне пандемије, долази до смањења тражње у свим секторима, па је извоз ИКТ услуга порастао само за 1,2% у 2020. години у односу на 2019. годину, као последица везаности за страна тржишта. Извоз ИКТ услуга (1,86 милијарде евра) представља 23,8% укупног извоза услуга у 2021. години, док остварени суфицит у размени ИКТ услуга од 1,32 милијарде евра представља повећање од 45% у односу на 2020. годину. ИТ компаније у Републици Србији успеле су да очувају ликвидност и људске ресурсе, тако да извоз ИКТ услуга бележи раст од 40,3% у периоду јануар–јул 2022. године, у односу на исти период претходне године.⁵³³

Иако запослени у ИКТ сектору представљају само 3,7% укупне регистроване запослености, број запослених у овом сектору значајно расте из године у годину (12% у 2021, 12% у 2020, 7% у 2019. и 10%

⁵²⁴ МФИН, Фискална стратегија за 2023, са пројекцијама за 2024. и 2025. годину,

<https://www.mfin.gov.rs/dokumenti2/fiskalna-strategija-za-2023-godinu-sa-projekcijama-za-2024-i-2025-godinu>

⁵²⁵ МФИН, Фискална стратегија за 2023, са пројекцијама за 2024. и 2025. годину,

<https://www.mfin.gov.rs/dokumenti2/fiskalna-strategija-za-2023-godinu-sa-projekcijama-za-2024-i-2025-godinu>

⁵²⁶ НБС, платни биланс https://nbs.rs/sr_RS/drugi-nivo-navigacije/statistika/platni_bilans/

⁵²⁷ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN170302?languageCode=sr-Cyrl>

⁵²⁸ МФИН, Основни индикатори макроекономских кретања, <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti2/makroekonomski-i-fiskalni-podaci>

⁵²⁹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN170401?languageCode=sr-Cyrl>

⁵³⁰ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN170602?languageCode=sr-Cyrl>

⁵³¹ Индустрија 4.0 је назив за тренд аутоматизације и размене података у производним технологијама. Обухвата кибер-физичке системе, Интернет ствари, „cloud computing“ и когнитивно рачунарство.

⁵³² Извоз ИКТ услуга износио је 1.422 мил. евра у 2019, а суфицит у размени ИКТ услуга скоро 802 мил. евра.

⁵³³ Народна банка Србије, Биланс услуга, јул 2022. године.

у 2018. години).⁵³⁴ Сваке године у Републици Србији се региструје у просеку 200 нових ИКТ компанија, које су примарно оријентисане ка снажним и ликвидним међународним ИТ тржиштима.⁵³⁵ Због повећане иностране тражње за радном снагом, значајно расте број запослених у овом сектору, и то углавном програмера. Сходно томе, индекс профитабилности ИКТ сектора по запосленом, 6 пута је већи у односу на просечан индекс профитабилности за целу економију.

Република Србија улаже напоре да оствари напредак у оквиру **потциља 17.8. Унапредити коришћење иновативних технологија и ИКТ**. У Републици Србији, 81,4% домаћинства има широкопојасну интернет конекцију, што чини повећање од 0,6% у односу на 2020. годину, а 1,8% у односу на 2019. годину.⁵³⁶ Број корисника интернета се повећао за 7% у односу на 2020. годину и преко 74% лица користи интернет сваког или скоро сваког дана.⁵³⁷ Удео појединаца који користе интернет у последња три месеца (УН индикатор 17.8.1) износи 81,2% у 2021. години (78,4% у 2020. години).⁵³⁸ У погледу коришћена онлајн услуга јавне управе, 40,0% интернет популације користи интернет услуге уместо да остварује личне контакте или да посећује јавне установе и органе администрације. Током 2020. године, 27,1% предузећа у Републици Србији је продавало производе/услуге путем интернета.⁵³⁹ Фиксну широкопојасну интернет везу поседује 100% предузећа.⁵⁴⁰

У области **изградње капацитета**, за Републику Србију као земљу корисницу међународне развојне помоћи, од виталног је значаја да на најефикаснији и најефективнији начин оствари напредак у оквиру потциља 17.9. **Међународна подршка за изградњу капацитета за изразу и имплементацију националних планова**, укључујући и циљеве одрживог развоја. Доларска вредност финансијске и техничке помоћи (УН показатељ 17.9.1) износи око 480 мил. долара у 2020. години (око 573.7 мил. долара у 2019. години).⁵⁴¹

У области **размене** промовисање универзалног, отвореног, недискриминаторног и праведног мултилатералног система трговине под окриљем Светске трговинске организације, уобличеног у **потциљу 17.10 Мултилатералан систем размене под окриљем СТО**, за Републику Србију је важна тема. Процес придруживања Србије СТО састоји се из мултилатералне и билатералне компоненте. У оквиру мултилатералне компоненте, једино је отворено питање забране за генетски модификоване производе. Билатерални преговори вођени су са 18 држава, од којих је 17 приведено крају.

Још један важан потциљ у оквиру ЦОР 17 јесте **потциљ 17.11. Повећање извоза**. Укупни спољнотрговински робни извоз Републике Србије у еврима, повећан је у 2021. години за 26,8% у односу на 2020. годину.⁵⁴² Покривеност увоза извозом је 75,6% у 2021. години и већа је од покривености у истом периоду претходне године, када је износила 74,3%. Спољнотрговинска робна размена била је највећа са земљама са којима Република Србија има потписане споразуме о слободној трговини. Земље чланице Европске уније чине 60,3% укупне размене.

У области **системских питања**, усклађеност јавних политика и институционалног оквира превасходно се односи на **потциљ 17.13. Макроекономска стабилност кроз координацију и кохерентност политика**. Инфлација у Републици Србији 2021. године износила је 7,9%, док се стабилност финансијског система одражава кроз адекватност капитала банкарског сектора од 22,4%, а просечан месечни показатељ ликвидности је изнад 2,1 (2,2 у 2020. години), што је у складу са домаћим и страним законским захтевима.⁵⁴³ Остварена стопа раста БДП-а износи 7,4% у 2021. години, што је резултат пре свега раста активности у грађевинарству, индустрији и услужним секторима, а фискални дефицит је на

⁵³⁴ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Html/G20221023.html>

⁵³⁵ Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године.

⁵³⁶ РСЗ, Употреба информационо-комуникационих технологија у Републици Србији у 2021. години (Домаћинства/Појединци, Привреда), <http://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G202116016.pdf>

⁵³⁷ Ibid.

⁵³⁸ РСЗ, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN170801?languageCode=sr-Cyrl>

⁵³⁹ РСЗ, Употреба информационо-комуникационих технологија у Републици Србији, 2021, <http://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G202116016.pdf>

⁵⁴⁰ Ibid.

⁵⁴¹ Светска Банка, <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>

⁵⁴² РСЗ, <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/vesti/20220131-spoljnotrgovinska-robna-razmena-za-decembar-2021/?a=0&s=0102>

⁵⁴³ НБС, https://nbs.rs/sr_RS/drugi-nivo-navigacije/statistika/

нивоу од 4,1% БДП-а, док јавни дуг износи 57,1% у 2021. години.⁵⁴⁴ Пројектована стопа раста БДП-а износи 3,5% у 2022. години. Ови показатељи спадају у групу главних макроекономских показатеља (УН показатељ 17.13.1).

Усклађеност међусекторских политика на различитим нивоима власти, од пресудног је значаја за остварење **потциља 17.14. Кохерентности политика за потребе одрживог развоја**. Степен у коме су присутни механизми за побољшање кохерентности политика за одрживи развој⁵⁴⁵ (УН показатељ 17.14.1) износи 76,25 % у 2020. години.⁵⁴⁶

У погледу **потциља 17.16. Унапредити глобално партнерство за постизање одрживог развоја**, Република Србија је укључена у бројне регионалне иницијативе (видети следеће поглавље), а од јула 2017. године,⁵⁴⁷ део је **Регионалног економског простора** и активно учествује у изради и имплементацији Вишегодишњег акционог плана за развој Регионалног економског простора (MAP REA), који се састоји из четири димензије: трговина, инвестиције, мобилност и дигитална интеграција. Крајем 2019. године, потписана је трилатерална (Србија, Албанија и Северна Македонија) **Декларација о успостављању слободног протока људи, робе, услуга и капитала**, позната под називом „Мали Шенген“, која је у међувремену преименована у Отворени Балкан. **Декларација лидера Западног Балкана о заједничком регионалном тржишту**, катализатор је за дубљу регионалну економску интеграцију и одскочна је даска ка јединственом тржишту ЕУ, као и **Декларација о Зеленој агенди за Западни Балкан** – потписане су новембра 2020. године на видеосамиту у Софији. Акциони план за успостављање заједничког регионалног тржишта заснован је на четири слободе кретања: роба, услуга, капитала и људи, уз побољшања атрактивности региона за инвестирање, интегрисање Западног Балкана у паневропски дигитални простор и унапређење развоја индустријске базе и иновационе инфраструктуре. Потписивањем Софијске декларације о „Зеленој агенди за земље Западног Балкана“, земље региона су признале Европски зелени договор као нову стратегију раста Европске уније, у циљу модерне, климатски неутралне и конкурентне економије која ефикасно користи ресурсе. Република Србија је и потписница **Споразума о слободној трговини у оквиру Централноевропског споразума о слободној трговини** (ЦЕФТА), који је потписала са Албанијом, Босном и Херцеговином, Северном Македонијом, Молдавијом, Привременом административном мисијом Уједињених нација на Косову у складу са УН Резолуцијом Савета безбедности 1244 и Црном Гором. ЦЕФТА је споразум који дефинише јединствену зону слободне трговине у југоисточној Европи и који омогућава земљама Западног Балкана економски и привредни развој, вођењем заједничке економске политике и преузимањем одговорности за будућност читавог региона.

Развијеност институционалног окружења утиче на **потциљ 17.17. Делотворност јавног, јавно-приватног партнерства и партнерства цивилног друштва**. Износ опредељен за партнерства приватног и јавног сектора за инфраструктуру (УН показатељ 17.17.1) износи 416,3 мил. долара у 2020. години (42,5 мил. долара у 2019. години).⁵⁴⁸ Комисија за јавно-приватно партнерство је дала позитивно мишљење на 204 предлога пројеката јавно-приватног партнерства, са или без елемената концесије.⁵⁴⁹

⁵⁴⁴ МФИН, <https://www.mfin.gov.rs/dokumenti2/makroekonomski-i-fiskalni-podaci>

⁵⁴⁵ Композитни индикатор који покрива механизме који се односе на: 1) Институционализација политичке посвећености, 2) Дугорочно планирање у доношењу одлука, 3) Међуресорна и међусекторска координација, 4) Партиципативни процеси, 5) Политичка повезаност, 6) Усклађеност између нивоа власти, 7) Праћење и извештавање ради кохерентности политике, 8) Финансирање политике повезаност.

⁵⁴⁶ United Nations Statistics Division, <https://ourworldindata.org/grapher/mechanisms-to-enhance-policy-for-sustainable-development?tab=chart&country=~SRB>

⁵⁴⁷ Одржан Самит у Трсту.

⁵⁴⁸ Светска Банка,

<https://ppi.worldbank.org/en/visualization#sector=&status=&ppi=&investment=®ion=&ida=&income=&ppp=&mdb=&year=&xcel=false&map=RS&header=true>

⁵⁴⁹ Комисија за јавно-приватно партнерство, Извештај о раду Комисије за јавно-приватно партнерство Владе РС http://jpp.gov.rs/content/Datoteke/izvestaji/%D0%98%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98%D0%BE_%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%83_%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%B8%D1%98%D0%B5_%D0%B7%D0%B0_%D1%98%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%BD%D0%BE_%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%BD%D0%B5%D1%

Стање у оквиру **потциља 17.18. Доступност висококвалитетних, благовремених и поузданих података**, у великој мери је уређено захваљујући Републичком заводу за статистику (РЗС). Статистички показатељ капацитета за праћење Циљева одрживог развоја⁵⁵⁰ (УН показатељ 17.18.1) указује на висок капацитет националног статистичког система и износи 88,9 у 2020. години.⁵⁵¹ Национално законодавство у области статистике, у складу је са Основним принципима званичне статистике (УН показатељ 17.18.2) у 2020. години.⁵⁵² Република Србија спада у групу земаља које доносе национални статистички план за који су обезбеђена потребна средства (из буџета) и који су у фази имплементације (УН показатељ 17.18.3).⁵⁵³ У погледу усаглашености статистичког система са принципима Кодекса праксе Европске статистике, Република Србија је умерено припремљена; оцена 3 на скали 1–5 (иста оцена добијена је и 2015. године).⁵⁵⁴

Напредак у оквиру **потциља 17.19. Јачање капацитета за мерење напретка у остварењу одрживог развоја**, у највећој мери зависи од рада Републичког завода за статистику. Износ средстава намењених јачању националних статистичких капацитета (УН показатељ 17.19.1) износи 30,7 мил. УСД у 2018. години.⁵⁵⁵ Попис становништва је последњи пут одржан 2011. године. Услед пандемије Ковид-19, попис становништва није одржан у 2021. години, већ је одложен за 2022. годину. У складу са тим, Република Србија спада у групу земаља које спроводе попис на сваких 10 година (УН показатељ 17.19.2а). У матичну књигу рођених, укупно је уписано (УН показатељ 17.19.2б) 99,9% популације у Републици Србији у 2019. години.⁵⁵⁶

2. Допринос процеса ЕУ интеграција и других међународних процеса

Ступањем на снагу Споразума о стабилизацији и придруживању, Република Србија је постала држава придружена ЕУ, са јасном перспективом чланства у ЕУ. Преговори о приступању Европској унији отворени су 21. јануара 2014. године, а нова методологија ЕУ о виђењу приступних преговора, усвојена је у фебруару 2020. године. До фебруара 2020. године, Република Србија је отворила 18, а привремено затворила 2 поглавља. Након усвајања нове методологије, Република Србија је до децембра 2021. године отворила два кластера, кластер један – Основе и кластер четири – Зелена агенда и одрживо повезивање. Република Србија је **закључно са децембром 2021. године, отворила 22** од укупно 35 поглавља о којима се преговара, а **привремено је затворила 2 поглавља**. Република Србија је за још пет поглавља предала преговарачке позиције. Пред Републиком Србијом је обавеза да испуни прелазна мерила у поглављима 23 и 24, будући да је испуњавање ових мерила услов за отварање преосталих кластера и за затварање било ког поглавља. Поред испуњавања ових прелазних мерила, Република Србија такође треба да испуни мерила за отварање и поднесе преговарачке позиције у преосталих седам преговарачких поглавља. Суштина нове методологије приступања свакако јесте стављање акцента на кластер – Основе и проширивања концепта фундаменталних питања која обухватају економске критеријуме, реформу државне управе, функционисање демократских институција, али и поглавља 5 – Јавне набавке, 18 – Статистика, 23 – Правосуђе и основна права, 24 – Правда слобода и безбедност и 32 – Финансијски надзор.

[80%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE %D0%92%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B5 %D0%A0%D0%B5%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B5 %D0%A1%D1%80%D0%B1%D0%B8%D1%98%D0%B5 %D0%B7%D0%B0 2020. %D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D1%83.pdf](#)

⁵⁵⁰ Statistical Capacity Indicator – мери капацитет националне статистике за прикупљање и обраду података на основу три димензије: методологија, извор података и периодичност. Вредност је на скали 0–100, виша вредност указује на бољи капацитет националне статистике.

⁵⁵¹ <https://datatopics.worldbank.org/statisticalcapacity/SCIdashboard.aspx>

⁵⁵² United Nations Statistics Division, <https://ourworldindata.org/grapher/national-statistical-legislation?region=Europe>

⁵⁵³ United Nations Statistics Division,

<https://ourworldindata.org/grapher/countries-with-stats-plan-funded-by-source?country=~SRB>

⁵⁵⁴ Извештај о напретку Србије за 2021,

https://www.mei.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/izvestaj_ek_oktobar_21.PDF

⁵⁵⁵ United Nations Statistics Division, <https://ourworldindata.org/grapher/resources-statistical-capacity?country=~SRB>

⁵⁵⁶ РЗС, ЦОП, <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/SDGUN16090101?languageCode=sr-Cyrl>

Приступни преговори обухватају веома комплексне процесе и процедуре усаглашавања са правним тековинама ЕУ, успостављање и јачање система за њихово спровођење, као и усаглашавање са секторским политикама у разним областима деловања ЕУ.

Спровођење неопходних реформи делимично се реализује и коришћењем средстава доступних кроз Инструмент за претприступну помоћ (ИПА), а делом од стране држава чланица у виду бесповратне билатералне финансијске подршке. У последњих 15 година, ЕУ је навећи донатор (са реализованих преко 3 млрд. евра бесповратних средстава) и највећи кредитор (са зајмовима од 4.3 млрд. евра).⁵⁵⁷ Банке (Европска инвестициона банка – ЕИБ, Европска банка за обнову и развој – ЕБРД, Развојна банка Савета Европе) су обезбедиле укупно 4,377 милијарди евра у периоду између 2007. и 2018. године. Од тог износа, ЕИБ је обезбедила 2,913 милијарди евра у истом периоду.⁵⁵⁸

У оквиру ИПА II за Републику Србију, била је предвиђена индикативна алокација бесповратних средстава од 1,5 млрд. евра за период 2014–2020. године, у областима од владавине права, реформе јавне управе, друштвеног развоја, до животне средине и пољопривреде. Циљ ИПА II је да помогне Републици Србији да се припреми за преузимање и ефикасно спровођење обавеза будућег чланства у ЕУ. Бесповратна помоћ држава чланица ЕУ достигла је 523,86 мил. евра (у периоду од 2007. до 2016. године).⁵⁵⁹ Новим програмом претприступне помоћи ИПА III за период 2021–2027. године, предвиђен је буџет од 14,2 млрд. евра за Западни Балкан и Турску.⁵⁶⁰

Инвестициони оквир за Западни Балкан (*Western Balkan Investment framework WBIF*) је финансијски инструмент у коме имају удела Европска комисија, међународне финансијске институције, билатерални донатори и шест држава Западног Балкана. То је фонд који омогућује регионални инфраструктурни развој у области животне средине, енергетике, саобраћаја, друштвеног и приватног сектора. Агенда за повезивање (*Connectivity agenda*) промовише се кроз политичко лидерство у склопу Берлинског процеса. То је, наравно, повезано са значајним техничким напорима чланица држава, уз подршку Секретаријата енергетске заједнице и Транспортне опсерваторије за Југоисточну Европу (*SEETO – Southeast European Transport Observatory*). Берлински, или Западни Балкан 6 процес, ојачао је рад на стварању регионалног економског тржишта. Улоге су јасно подељене тако што државе чланице креирају политички подстицај, Европска комисија ствара оквир за финансирање инфраструктуре, што је условљено усвајањем и применом тзв. „меких мера“, док се Секретаријат Енергетске заједнице бави дефинисањем тих меких мера и мониторингом. Циљ *SEETO* је промоција сарадње на изградњи главне и секундарне саобраћајне инфраструктуре у региону, у складу са индикативним проширењем ТЕН-Т мреже за Западни Балкан. Приоритетним пројектима треба да се уклоне уска грла, унапреди интероперабилност и изградбе прекограничне везе које недостају.

У октобру 2020. године, Европска комисија је усвојила **Економско-инвестициони план за Западни Балкан**,⁵⁶¹ са циљем да поспеши дугорочан привредни опоравак региона, подржи зелену и дигиталну транзицију, регионалну интеграцију и конвергенцију са Европском унијом. План подразумева значајан инвестициони пакет који ће мобилисати до 9 милијарди евра финансијских средстава за регион и намењен је подршци одрживом повезивању, развоју људског капитала конкурентности и инклузивном расту, као и двојној зеленој и дигиталној транзицији. У оквиру **Економско-инвестиционог плана за Западни Балкан**, ЕУ је дефинисала десет инвестиционих приоритета који ће подржати главне друмске и железничке везе у региону, обновљиву енергију и прелазак са угља на друге изворе енергије, обнављање јавних и приватних објеката како би се повећала енергетска ефикасност и смањиле емисије гасова са ефектом стаклене баште, инфраструктуру за управљање отпадом и отпадним водама, као и увођење широкопојасне инфраструктуре. Економско-инвестициони план за Западни Балкан подржаће иницијативе које доприносе спровођењу Агенде 2030.

Паралелно са Економско-инвестиционим планом за подршку региону, Комисија је исте године усвојила и смернице за спровођење **Зелене агенде на Западном Балкану**. Акциони план за спровођење Зелене агенде предвиђа деловање у оквиру пет стубова: (1) климатска акција, укључујући

⁵⁵⁷ Европска комисија, Агенда повезивања, <https://www.wbif.eu/sectors/connectivity-agenda>

⁵⁵⁸ <https://europa.rs/pomoc-eu-republici-srbiji/>

⁵⁵⁹ <https://europa.rs/pomoc-eu-republici-srbiji/>

⁵⁶⁰ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_2810

⁵⁶¹ https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2020-10/communication_on_wb_economic_and_investment_plan_october_2020_en.pdf

декарбонизацију, енергију и мобилност, (2) циркуларна економија, која се посебно бави отпадом, рециклажом, одрживом производњом и ефикасним коришћењем ресурса, (3) биодиверзитет, чији је циљ заштита и обнављање природног богатства региона, (4) сузбијање загађења ваздуха, воде и тла, и (5) одрживи системи хране и рурална подручја. Дигитализација ће бити кључни фактор за ових пет стубова у складу са концептом двојне зелене и дигиталне транзиције.

Потписивањем Софијске декларације о „**Зеленој агенди**“ за Западни Балкан, земље региона обавезале су се да ће спроводити мере у неколико повезаних области: спречавање климатских промена и загађења, развоја енергије, мобилност и циркуларна економија, као и развој биодиверзитета, одрживе пољопривреде и производње хране, сузбијање загађења ваздуха, воде и тла. За потребе спровођења Софијске декларације, израђен је **Акциони план за спровођење „Зелене Агенде“ за Западни Балкан**, који дефинише конкретне мере у оквиру сваке од ових области, чиме ће допринети остваривању циљева Зелене агенде, као и циљевима одрживог развоја.

Републички завод за статистику (РЗС), унапредио је своје капацитете кроз ЕУ пројекат „Јачање статистичког система Србије побољшањем методологије и стандарда кроз примену добре праксе“,⁵⁶² који је спроведен у периоду од 2016. до 2017. године. Уз подршку пројекта, модернизован је ИКТ сектор РЗС-а, израђен нови сајт РЗС-а и обезбеђена интероперабилност која подразумева размену података и знања са другим институцијама и организацијама. Једна од компоненти пројекта односила се на побољшање постојећих и развој нових показатеља одрживог развоја.

Потписивањем **Оквирног споразума о општим принципима учешћа у Програмима заједнице, односно ЕУ програмима**, Република Србија је стекла право да учествује и у овом виду хоризонталне сарадње. У периоду 2014–2020. године, Република Србија је учествовала у следећим ЕУ програмима: Хоризонт 2020. – програм за истраживање и иновације, Еразмус+ – програм за образовање младих, Креативна Европа – програм намењен финансирању транснационалних пројеката у оквиру културе и стваралаштва, Европа за грађане и грађанке – програм намењен финансирању пројеката којим се шири боље разумевање Европске уније, њене историје и различитости, Царине 2020. (Customs 2020), Фискалис 2020. (Fiscalis 2020), Програм за конкурентност малих и средњих предузећа (COSME), Програм за запошљавање и социјалне иновације (Employment and Social Innovation – EaSI), Европски здравствени програм III, Механизам цивилне заштите Европске уније, Инструмент за повезивање Европе, Права, једнакост и грађанство, Европски инструмент за демократију и људска права.⁵⁶³ Већина ЕУ програма на нивоу ЕУ, трајала је до 2020. године. Настављено је спровођење програма подршке и сарадње за период 2021–2027. године и то у следећим ЕУ програмима: Царине (Customs), Хоризонт Европа (Horizon Europe), Фискалис (Fiscalis), Програм јединственог тржишта (Single Market Program), Програм за запошљавање и социјалне иновације (EaSI), Креативна Европа (Creative Europe) и Еразмус+ (Erasmus+). Приметан је раст буџета ових програма у односу на период до 2020. године.

Република Србија учествује и у програмима прекограничне и транснационалне сарадње, који се називају Програми територијалне сарадње или ИНТЕРРЕГ програми, од 2004. године.⁵⁶⁴ У финансијском периоду 2014–2020. године, Европска унија је за спровођење програма прекограничне и транснационалне сарадње у Републици Србији определила 260 милиона евра за девет програма: Бугарска–Србија; Мађарска–Србија; Румунија–Србија; Хрватска–Србија; Црна Гора – Србија; Босна и Херцеговина – Србија; Северна Македонија – Србија; ИНТЕРРЕГ Јадранско-јонски транснационални програм и Транснационални програм Дунав.

Република Србија је чланица следећих иницијатива и организација регионалног карактера: Процес сарадње у Југоисточној Европи (SEECP), Централноевропска иницијатива, Јадранско-јонска иницијатива и Стратегија ЕУ за јадранско-јонски регион, Међународна комисија за слив реке Саве, Регионална иницијатива за миграције, азил и расељена лица, Централноевропска зона слободне трговине (ЦЕФТА), Регионални савет за сарадњу, Брдо-Бриони процес, Стратегија Европске уније за Дунавски регион, Берлински процес и најновија Регионална канцеларија за сарадњу младих.

⁵⁶² <https://europa.rs/wp-content/uploads/2017/12/Jacanje-statistickog-sistema-Srbije-brosura.pdf>

⁵⁶³ Министарство за европске интеграције, <https://www.mei.gov.rs/srp/fondovi/fondovi-evropske-unije/programi-unije/>

⁵⁶⁴ Министарство за европске интеграције, <https://www.mei.gov.rs/src/fondovi/fondovi-evropske-unije/ipa-instrument-za-pretpristupnu-pomoc/prekogranicna-i-transnacionalna-saradnja/>

Још два споразума чија је потписница Република Србија, од непосредног су значаја за регионални одрживи развој. То је најпре **Конвенција о сарадњи на заштити и одрживом коришћењу реке Дунав**, која обавезује чланице да теже одрживом и праведном управљању водама, укључујући и очување, побољшање и рационалну употребу површинских и подземних вода. Конвенција има за циљ јачање економских односа у регији и упућује на потребу одржавања пловности целог Дунава. За спровођење ове конвенције формирана је Међународна комисија за заштиту реке Дунав (ICPDR), са седиштем у Бечу. У оквиру ICPDR, а на основу Меморандума о разумевању који је 2004. године потписан у Бечу, одвија се међународна сарадња на сливу реке Тисе.

Оквирни споразум о сливу реке Саве (Крањска Гора, 2002) дефинише сарадњу држава на успостављању међународног режима пловидбе, одрживог управљања водама, заштите од штетног утицаја вода, водног режима и екосистема. Посебним Протоколом о заштити од поплава, уз Оквирни споразум чија је ратификација у току, регулисаће се сарадња у циљу спречавања и/или смањивања опасности од поплава, предузимањем одговарајућих мера и активности. Питања пловидбе на међународном водном путу Саве регулисана су одговарајућим Протоколом, који је ратификован у оквиру закона који се односи на Оквирни споразум о сливу реке Саве.

Стратегија развоја Југоисточне Европе до 2030. године са развојним димензијама (стубовима): **Просперитет региона** (јачање трговине, туризма и транспорта; унапређење истраживања и развоја и промовисање обновљивих извора енергије; смањење ризика од природних непогода; дигитализација и јавно-приватно партнерство), **Људски капитал у региону** (боље коришћење људског потенцијала; подршка дијаспори; унапређење квалитета образовања и здравства; развој судства и јавних услуга и очување животне средине) и **Мир и партнерство у региону** (јачање институционалних капацитета за имплементацију Стратегије и стварање механизма финансирања мера и активности потребних за реализацију Стратегије, уз поштовање принципа транспарентности и одговорности). **ЕУ Стратегија за Дунавски регион** обухвата четири повезане области: заштиту животне средине, повезивање и јачање региона и изградња просперитетног друштва. Теме које ове области покривају јесу: мобилност (сви транспортни модалитети), одржива енергија, култура и туризам, ризици по животну средину, биодиверзитет и квалитет ваздуха и земљишта, квалитет воде, друштво знања, људи и вештине, конкурентност, институционални капацитети и сарадња и сигурност. **Ревидирани Акциони план за спровођење ЕУ Стратегије за Дунавски регион** треба да одреди стратешке смернице за спровођење ЕУ Стратегије за Дунавски регион, као и да успостави бољу компатибилност са другим програмима и инструментима финансирања (програми кохезионе политике, остали инструменти и програми финансирања ЕУ – IPA, NDICI, ENI, CEF, LIFE, Horizon Europe, и др., као и национално/регионално/локално финансирање подунавских земаља).

ЕУ Стратегија за Јадранско-јонску област састоји се из 4 стуба: **плавни раст** (рибарство и аквакултуре), **квалитет животне средине** (транснационални хабитати и биодиверзитет), **повезивање региона** (маритимни транспорт, интермодалне везе са залеђем, енергетске мреже) и **одрживи туризам** (одрживо и одговорно управљање туризмом). На сва четири стуба примењују се хоризонтални аспекти: изградња капацитета, развој и истраживање, мала и средња предузећа, климатске промене и управљање ризиком од непогода.

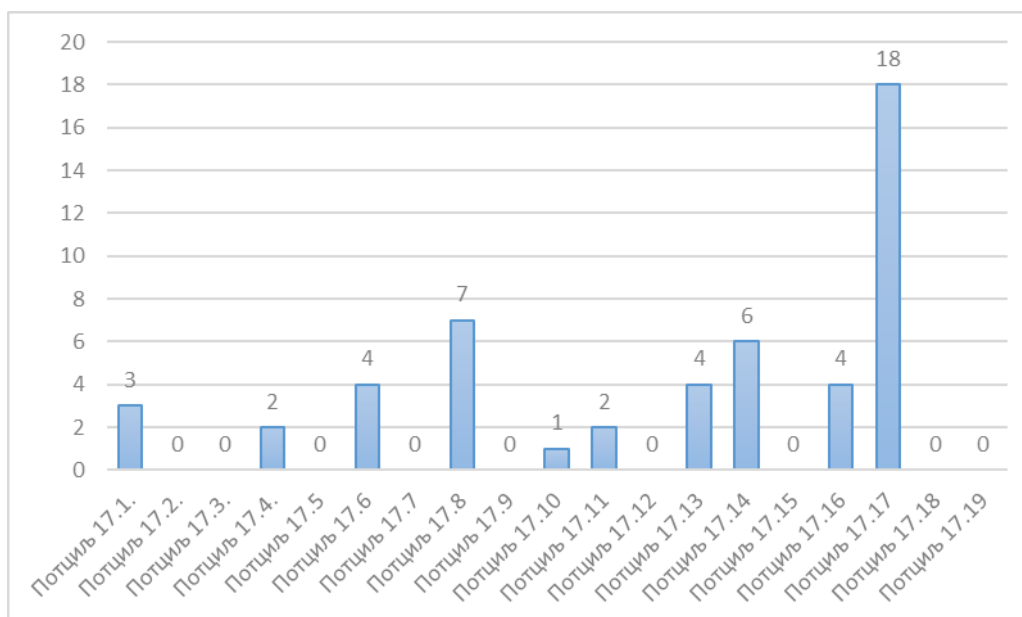
3. Преглед националног планског оквира Републике Србије

Мапирање националног планског оквира у оквиру ЦОР 17: Партнерством до циљева, обухватило је преглед 30 планских докумената у области конкурентности, јавних финансија, јавне управе, заштите животне средине, одрживог туризма, социјалне политике и људских права, пољопривреде, информационо-комуникационих технологија, индустрије и другим сегментима подједнако важним како за процес европских интеграција и припрему Републике Србије за процес преговора, тако и за напредак у оквиру ЦОР 17.

У оквиру ЦОР 17 за Републику Србију релевантно је 18 потциљева одрживог развоја, док се потциљ 17.2. односи на обавезу развијених земаља да издвоје 0,7% бруто националног дохотка у програме званичне развојне помоћи за земље у развоју – и не може се применити на Републику Србију.

Важећа планска документа могу се повезати са десет од осамнаест потциљева у оквиру ЦОР 17. Кључни документи који доприносе највећем броју потциљева свакако су Програм економских

реформи за период од 2022. до 2024. године, као и Програм реформе управљања јавним финансијама у Републици Србији за период 2021–2025. године. С друге стране, *потциљ 17.17. Подржати и промовисати делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва, изграђена на искуствима и стратегијама проналажења ресурса за партнерства*, потциљ је коме доприноси највећи број важећих планских докумената релевантних за ЦОР 17.

Слика 16. Број докумената јавних политика који доприносе потциљевима ЦОР 17 – Партнерством до циљева

У погледу планског оквира који доприноси остваривању *потциљева 17.1. Мобилизација ресурса и капацитета за прикупљање пореза и осталих прихода, 17.4. Дугорочна одрживост дуга, 17.13. Макроекономска стабилност кроз координацију политика и 17.14 Унапредити кохерентност политика за потребе одрживог развоја*, кључно је неколико планских докумената чијом реализацијом ће се остварити стабилност макроекономског оквира Републике Србије и тиме обезбедити одрживо финансирање реформи које треба да омогуће остваривање циљева одрживог развоја. **Програм реформе управљања јавним финансијама за период 2021–2025. године са Акционим планом**,⁵⁶⁵ допринеће стабилизацији јавних финансија и остваривању одрживог буџета са стабилним јавним дугом, бољим финансијским управљањем и контролом, унапређењем процеса ревизије и повезивања буџетског планирања са приоритетним циљевима Владе Републике Србије и јавним политикама. **Акционим планом** предвиђена је динамика спровођења планираних активности и мера у периоду 2021–2025. године, укључујући и процену трошкова за спровођење сваке од планираних активности. У складу са Законом о буџетском систему, донета је **Фискална стратегија за 2023. годину са пројекцијама за 2024. и 2025. годину**,⁵⁶⁶ која ће постепеном стабилизацијом јавних финансија, стабилизацијом буџета и умањивањем јавног дуга у средњем року, смањивањем јавних расхода у БДП-у, као и одржавањем јавних инвестиција на високом нивоу – допринети остваривању сва четири горе наведена потциља.

Одговарајући на проблем неефикасне пореске службе, **Програм трансформације пореске управе за период 2021–2025. године**⁵⁶⁷, омогућиће унапређење ефикасности рада Пореске управе и створити стабилне услове за повећање степена наплате пореза и тиме допринети *потциљу 17.1 Мобилизација ресурса и капацитета за прикупљање пореза и осталих прихода*.

Постепена стабилизација јавних финансија и усмеравање фискалног простора на јавне инвестиције у циљу опоравка и раста привреде, један је од основних циљева **Програма економских реформи за**

⁵⁶⁵ https://www.mfin.gov.rs/upload/media/yrndWJ_60ec21463954b.pdf

⁵⁶⁶ https://www.mfin.gov.rs/upload/media/WGJJf_629dced183ede.pdf

⁵⁶⁷ <https://www.purs.gov.rs/sr/o-nama/program-transformacije.html>

период од 2022. до 2024. године, чиме ће бити остварен допринос већем броју потциљева у оквиру ЦОР 17. Програмом економских реформи представљена су три кључна изазова на које ће Република Србија одговорити у наредном периоду, како би унапредила конкурентност и инклузивни раст: 1. повећање запослености и усклађивање квалификација са потребама тржишта рада; 2. унапређење пословног амбијента повољнијег за инвестиције и 3. ефикасније коришћење енергије уз наставак отварања енергетског тржишта. Структурне реформе организоване су у тринаест области и то: управљање јавним финансијама, зелена транзиција, дигитална трансформација, пословно окружење и смањење сиве економије, истраживање, развој и иновације, реформе у области економских интеграција, реформе енергетског тржишта, реформе транспортног тржишта, пољопривреда, индустрија и услуге, образовање и вештине, запошљавање и тржиште рада, социјална заштита и инклузија и системи здравствене заштите – чијом реализацијом ће се допринети и напретку у областима обухваћеним следећим потциљевима: **17.1. Мобилизација ресурса и капацитета за прикупљање пореза и осталих прихода и 17.13. Макроекономска стабилност кроз координацију политика**. Непосредно ће реализација Програма допринети и напретку у погледу јачања партнерстава за спровођење структурних реформи, како разменом знања ради достизања циљева одрживог развоја, тако и промовисањем партнерстава ради мобилизације финансијских ресурса за остварење циљева одрживог развоја. Тиме ће Програм омогућити достизање потциљева **17.16 Унапредити глобално партнерство за постизање одрживог развоја и 17.17. Делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва**. Структурном реформом у оквиру уклањања препрека трговини, биће створени услови за интензивирање, унапређење, диверсификација и даљи раст спољне трговине Републике Србије, како на регионалном, тако и на глобалном нивоу, укључујући и наставак активности усмерених на чланство у Светској трговинској организацији. Реализацијом ове структурне реформе, Република Србија ће допринети **потциљевима 17.10 промовисати универзални, заснован на правилима, отворен, недискриминаторан и правичан мултилатерални систем размене и 17.11 повећање извоза земаља у развоју**.

Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања“ и Акциони план за период од 2021. године до 2023. године, подстиче удруживање и сарадњу на међународном плану, чиме доприноси остварењу **потциља 17.6. Регионална и међународна сарадња у области науке, технологије и иновација**. Унапређењем комуникације и научних знања и повећањем видљивости науке путем повећане доступности остварених научноистраживачких резултата и развијених технологија заинтересованим странама – Стратегија и Акциони план доприносе остварењу **потциља 17.17 делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва**. Обезбеђивањем подршке за повећање квалитета технолошког развоја, као и фокусирањем истраживања на друштвене изазове и приоритете, Стратегија ће допринети остваривању потциља **17.8 унапређење и коришћење иновативних технологија и ИКТ**.

Поред Стратегије научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања“, **потциљ 17.8 Унапређење и коришћење иновативних технологија и ИКТ** садржан је у оквиру неколико планских докумената којима се ствара оквир даљег развоја и унапређења информационо-комуникационих технологија (ИКТ), њихове употребе и безбедности у коришћењу. **Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026**, омогућиће унапређење капацитета за коришћење ИКТ, унапређење дигиталне инфраструктуре, дигитализације услуга у пословању јавног и приватног сектора, као и информационе безбедности грађана и привреде. **Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године**, омогућиће унапређење дигиталних знања и вештина свих грађана, укључујући припаднике осетљивих друштвених група. Развојем инфраструктуре у електронској управи и повећањем доступности електронске управе грађанима и привреди кроз унапређење корисничких сервиса, **Програм развоја електронске управе Републике Србије за период од 2020. до 2022. године**, омогућиће развијање капацитета и пораст употребе и коришћења ИКТ. **Стратегијом развоја мрежа нове генерације до 2023. године**, стварају се услови за развој мрежа нове генерације, који ће представљати основу за даље ширење и употребу ИКТ у Републици Србији. **Стратегијом развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020–2025. године (АП за период 2020–2022. године)**, биће унапређени научни и иновативни капацитети за развој вештачке интелигенције и тиме створена основа за развој економије засноване на вештачкој интелигенцији.

Стратегија развоја поштанских услуга у Републици Србији за период 2021–2025. године, усмериће даљи развој поштанских услуга кроз синергију са ИКТ и саобраћајном инфраструктуром, са посебним нагласком на е-трговину. На потребу за модернизацијом постојећих и развојем нових поштанских сервиса, велики утицај имају и корисници поштанских услуга, који у последње време у великој мери утичу на оператере да креирају услуге према њиховим захтевима, те ће сходно томе напори бити усмерени на подстицање процеса иновација у области развоја и пружања поштанских услуга.

Један од приоритета **Стратегије индустријске политике Републике Србије за период од 2021. до 2030. године (АП за период од 2021. до 2023. године)**, свакако је повећање извоза, што ће допринети остваривању **потциља 17.11. Повећање извоза земаља у развоју**. Повећање извоза биће остварено унапређењем технолошке структуре извоза, али и подстицањем извозно оријентисаних сектора индустрије, као и подршком интернационализацији индустријских привредних субјеката, чиме ће се остварити допринос **потциљу 17.6 Регионална и међународна сарадња у области науке, технологије и иновација**. Пружањем подршке у области интернационализације пословања, путем учешћа на сајмовима, пословним мисијама Стратегија ће непосредно допринети и **потциљу 17.17. Делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва**.

Унапређење инфраструктурне и програмске подршке стартапима има за циљ да омогући подршку развоју стартапа од стране искусних оснивача из земље и иностранства, контакта са менторима, инвеститорима и представницима релевантних индустрија у којима се стартапи могу развијати и пласирати своја решења у оквиру високо квалитетних инкубаторских и акцелераторских програма, којима ће колективно знање домаћег и страних екосистема учинити доступним домаћим тимовима. Тиме ће **Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године** допринети **потциљу 17.6. Регионална и међународна сарадња у области науке, технологије и иновација**, као и **потциљу 17.16. Регионална и међународна сарадња у области науке, технологије и иновација**. Стратегијом се такође, кроз унапређење међународне препознатљивости српског стартап екосистема, као и промоцијом стартап културе, утиче на достизање **потциља 17.17 Делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва**.

Програмом унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021–2025. године и Акционим планом, дефинисана је ефективна координација јавних политика и унапређење планског оквира на свим нивоима власти, што ће допринети напретку у остварењу потциљева: **17.13. Макроекономска стабилност кроз координацију и кохерентност политика** и **17.14. Кохерентност политика за потребе одрживог развоја**. Операционализација Програма кроз посебан циљ усмерен на повећање степена учешћа цивилног друштва, привреде и других заинтересованих страна у раним фазама припреме ДЈП и прописа, директно ће допринети потциљу **17.17. Делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва**.

Усмерен развој Републике Србије ка високо конкурентној привреди кроз истраживање, развој, иновације и предузетничке иницијативе у областима 4С као циљ **Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године (4С)**, допринеће остварењу потциља **17.6 Регионална и међународна сарадња у области науке, технологије и иновација**.

У односу на претходни Извештај о мапирању националног стратешког оквира у односу на циљеве одрживог развоја, већи број планских документа израђених у периоду новембар 2021. године – јул 2022. године, доприноси остваривању **потциља 17.17. Делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва**. Ова област је регулисана Законом о јавно-приватном партнерству и концесијама,⁵⁶⁸ као и низом докумената јавних политика које доприносе остварењу овог потциља приказаних у Анексу. У складу са законом, образована је Комисија за јавно-приватно партнерство ради пружања стручне помоћи при реализацији пројеката јавно-приватних партнерстава и концесија. С друге стране, велики број планских докумената који су израђени и израђују се након 2019. године, морају бити усклађени и са Законом о планском систему у сегменту који се односи на сарадњу са заинтересованим странама, организацијама цивилног друштва,

⁵⁶⁸ <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2011/88/7/reg>

представницима економско-социјалних партнера, приватног и/или академског сектора, у свим фазама израде планских докумената. На тај начин се осигурава допринос планских докумената потциљу 17.17.

Унапређени су капацитети у области ЦОР 17 – **Подаци, праћење и одговорност за остварење циљева**, како би се омогућила доступност квалитетних, ажурираних, поузданих и према потреби дисагрегираних података. Иницијативе за мерење напретка остварења циљева одрживог развоја већ се спроводе у РЗС-у кроз базу података и платформе за сет показатеља за одрживи развој.⁵⁶⁹ **Програм званичне статистике у периоду од 2021. до 2025. године**,⁵⁷⁰ је документ који доприноси **потциљу 17.18. Доступности висококвалитетних, благовремених и поузданих података**. Програмом се дефинишу активности које ће допринети потпуној хармонизацији статистичких извештавања и усклађивању методологије израде резултата званичне статистике са међународним статистичким стандардима. Такође, овај Програм доприноси **потциљу 17.18. Повећати доступност висококвалитетних, благовремених и поузданих података** и **потциљу 17.19. Јачање капацитета за мерење напретка у остварењу одрживог развоја**. Статистика циљева одрживог развоја се прати у оквиру постојеће базе података (<https://data.stat.gov.rs>). Предвиђено је даље унапређење садржаја и проширење извора података из области Циљева одрживог развоја.

4. Институционални механизми координације, израде и праћења спровођења планских докумената

У погледу институционалних механизма за израду, праћење и координацију планских докумената у оквиру ЦОР 17, велики део надлежности у области унапређења информационо-комуникационих технологија, иновација и индустријског развоја, налази се у делокругу министарства надлежног за развој привреде и индустрије, као и министарства надлежног за науку и технолошки развој. У области спровођења структурних реформи, реформи јавних финансија и фискалне политике, надлежно је Министарство финансија. Унапређења квалитета услуга за грађане и привреду, као и дигитализација управе, у надлежности је Министарства државне управе и локалне самоуправе.

Укључивање заинтересованих страна у израду планских докумената и прописа у областима обухваћеним ЦОР 17 спроводи се у складу са законским обавезама и мапирањем националног планског оквира и утврђено је да су представници организација цивилног друштва и других заинтересованих страна били консултовани током израде планских докумената релевантних за ЦОР 17. У погледу спровођења планских докумената, мапирањем националног планског оквира, утврђено је да више од половине планских докумената доприноси **потциљу 17.17. Делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва**, јер предвиђају да се реализација планских докумената оствари кроз неки облик сарадње и партнерства са организацијама цивилног друштва, и других заинтересованих страна и циљних група.

5. Преглед УН показатеља за праћење напретка

На глобалном нивоу, праћење напретка у остваривању ЦОР 17 омогућено је преко 24 УН показатеља.⁵⁷¹

У Републици Србији, у погледу праћења глобалних УН показатеља којима се прати напредак у остваривању ЦОР 17, важну улогу има **Републички завод за статистику (РЗС) који прати 5 потциљева преко 6 УН показатеља**. Према последњем Извештају о напретку у остваривању циљева одрживог развоја до 2030. године,⁵⁷² за 2021. годину значајан напредак остварен је у домену потциља 17.6 којим се предвиђа унапређење регионалне и међународне сарадње у области науке, технологије и иновација, као и у домену потциља 17.8, пре свега захваљујући повећању коришћења интернета међу становницима. Умерен напредак остварен је према потциљу 17.1, којим се предвиђа појачана мобилизација домаћих ресурса како би се унапредили домаћи капацитети за прикупљање пореза и осталих прихода, док је значајно удаљавање од потциља забележено у односу на потциљ 17.3, којим се предвиђа мобилисање додатних финансијских средстава из вишеструких извора за потребе развоја, и то због пада удела дознака у укупном БДП-у.

⁵⁶⁹ РЗС, ЦОР, <https://data.stat.gov.rs/?languageCode=sr-Cyrl>

⁵⁷⁰ http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/ostala_akta/2021/RS13-21-lat..pdf

⁵⁷¹ https://unstats.un.org/sdgs/indicators/Global%20Indicator%20Framework%20after%202022%20refinement_Eng.pdf

⁵⁷² <https://www.stat.gov.rs/media/353536/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

С друге стране, мапирање националног планског оквира у односу на ЦОР 17, указало је да се показатељи утврђени у документима јавних политика у већини **не подударају са УН показатељима у оквиру ЦОР 17** и да се могу **повезати са 3 УН показатеља, у оквиру 3 потциља**. Сходно томе, важећи документи јавних политика тренутно не пружају адекватан оквир за праћење УН показатеља, као и доприноса планских докумената достизању ЦОР 17.

Табела 16. приказује потциљеве одрживог развоја у оквиру којих напредак Републике Србије у достизању ЦОР 17 прати РЗС преко одређених УН показатеља. С друге стране, табелом су представљени потциљеви у оквиру којих се допринос планских докумената циљевима одрживог развоја може пратити на основу показатеља утврђених документима јавних политика, које је могуће повезати са УН показатељима одрживог развоја у оквиру одређеног потциља. Сходно томе, да би се омогућило ефектније праћење доприноса планских докумената ЦОР 17, у наредном периоду је приликом утврђивања показатеља за праћење спровођења планских докумената потребно узети у обзир и показатеља које прати РЗС.

Табела 16. Потциљеви ЦОР 17 у оквиру којих Републички завод за статистику прати глобалне УН показатеље одрживог развоја, и чије праћење може бити омогућено и преко докумената јавних политика

Потциљеви одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих РЗС прати УН показатеље одрживог развоја	Потциљеви у оквиру којих се на основу показатеља утврђених ДЈП може пратити допринос ДЈП ЦОР 17
17.1	X	X
17.2		
17.3	X	
17.4	X	
17.5		
17.6	X	
17.7		
17.8	X	X
17.9		
17.10		
17.11		
17.12		
17.13		X
17.14		
17.15		
17.16		
17.17		
17.18		
17.19		

3. Оквир за спровођење Агенде 2030. у Србији

Влада Републике Србије је у децембру 2015. године успоставила међуресорну радну групу⁵⁷³ за циљеве одрживог развоја која има задатак да изврши национализацију, спровођење и праћење ЦОР у Републици Србији. Овим телом је до октобра 2020 године, председавао министар без портфеља задужен за демографски развој. Република Србија је свој први **Добровољни национални извештај о**

⁵⁷³ Чланови међуминистарске групе су ресорна министарства и други органи и тела владе који су задужени за праћење и координацију спровођења Агенде 2030. у Србији.

спровођењу Агенде 2030. за одрживи развој⁵⁷⁴ представила у јулу 2019. године у Уједињеним нацијама на министарском састанку Политичког форума на високом нивоу о одрживом развоју.

Праћењем доприноса планских докумената циљевима одрживог развоја, као и њиховог остваривања, Агенда 2030. ствара оквир за усмеравање Развојне агенде Републике Србије, која треба да буде формулисана кроз документа развојног планирања, у складу са Законом о планском систему.⁵⁷⁵

Такође, процес приоритизације и остваривање ЦОР на националном нивоу, отвара простор за интегрисање Развојне агенде и извештавања кроз постојећи институционални оквир успостављен у процесу приступања ЕУ, кроз *Европски семестар light*, чиме би били примењени исти принципи и стандарди извештавања успостављени у државама чланицама ЕУ.

⁵⁷⁴ <https://www.mdpp.gov.rs/doc/DNI-2019.pdf>

⁵⁷⁵ План развоја, Инвестициони план и Просторни план.

4. Закључак

Мапирање националног планског оквира омогућило је преглед и увид у покривеност циљева одрживог развоја планским документима. Европска унија посвећена је циљевима одрживог развоја, па се сходно томе, процес европских интеграција у земљама кандидатима за чланство може посматрати у светлу његовог значаја и доприноса спровођењу Агенде 2030. С тим у вези, мапирање планских докумената извршено је у односу на шест кластера у оквиру којих је организован процес преговора са ЕУ, при чему је сваки од кластера повезан са циљевима одрживог развоја којима највише доприноси:

1. Кластер 1 – Основе – веза са циљем одрживог развоја 16;
2. Кластер 2 – Унутрашње тржиште – веза са циљем одрживог развоја 3;
3. Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст – веза са циљевима одрживог развоја 1, 4, 5, 8, 9, 10;
4. Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност – веза са циљевима одрживог развоја 6, 7, 11, 12, 13, 15;
5. Кластер 5 – Ресурси, пољопривреда и кохезија – веза са циљем одрживог развоја 2;
6. Кластер 6 – Спољни односи – веза са циљем одрживог развоја 17.

Први кластер – Основе представља најважнију област у процесу европских интеграција, која се односи на **демократске институције, владавину права, политичке и економске критеријуме, реформу јавне управе, јавне набавке, финансијску контролу и статистику**. Плански оквир у оквиру овог кластера је добро дефинисан и планска документа, усвојена у периоду од 2021. до 2022. године, у области **родне равноправности, превенције и заштите од дискриминације, стварања подстицајног окружења за сарадњу са цивилним друштвом, социјалног укључивања Рома и Ромкиња, деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници, правосуђа** – доприносе даљем напретку Републике Србије у процесу европских интеграција у оквиру кластера – Основе и достизању ЦОР 16 – Мир, правда и снажне институције. Напретку Републике Србије у оквиру овог кластера и ЦОР 16 додатно су допринели **програми** усвојени у периоду 2021–2022. године у области: **јавних финансија, јавних политика, као и реформе система локалне самоуправе**. Област јавне безбедности и борбе против организованог криминала, потребно је додатно оптимизовати с обзиром на то да **Стратегија за борбу против организованог криминала** нема ограничен период важења, али нема ни акциони план за њено спровођење. Након истека Националне стратегије за борбу против корупције, ова област није адекватно обухваћена **планским документима**.

У оквиру **кластера – Унутрашње тржиште**, релевантна област за Агенду 2030. и ЦОР 3 – Добро здравље, јесте заштита здравља грађана. Област очувања и унапређења здравља и здравствене заштите у највећој мери је обухваћена у оквиру **Стратегије јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године**, као и низом планских докумената у појединачним областима заштите и унапређења здравља становништва (менталног здравља, борбе против алкохолизма, борбе против рака, превенције и контроле HIV инфекције и AIDS-а, итд). У наредном периоду неопходно је оптимизовати плански оквир у овој области планирања изразом и усвајањем свеобухватне кровне стратегије која би обухватила целу област здравствене заштите у Републици Србији. У циљу даље оптимизације, у наредном периоду би требало оптимизовати плански оквир у области контроле и превенције незаразних и заразних болести. Тим поводом, плански документ у области незаразних болести би требало да обједини и интегрише постојећа планска документа за појединачне незаразне болести и факторе који утичу на њихову појаву и превенцију (ментално здравље, борба против зависности од алкохола, гојазност, итд). С друге стране, плански документ за заразне болести би био од изузетне важности за подизање спремности земље за супротстављање новим претњама изазваним заразним болестима. Такође, усвајање **Програма за животну средину и здравље**, допринело би усклађивању ових стратешки важних области.

У оквиру **кластера – Конкурентност и инклузиван раст**, обухваћене су области одрживог развоја које се односе на економску политику, социјалну политику и запошљавање, предузетништво и индустријску политику, науку, истраживање и образовање и културу. Овај кластер обухвата и циљ одрживог развоја који се односи на родну равноправност и иницијално припада кластеру – Основе,

али се у овом случају посматра кроз призму обезбеђивања једнаког приступа ресурсима и постизања економске једнакости мушкараца и жена, у функцији одрживог економског раста и инклузивног друштва; област саобраћаја, иако иницијално припада кластеру – Зелена агенда и одржива повезаност, овде се посматра у контексту ЦОР 9 и обезбеђивања одрживе инфраструктуре у функцији подршке одрживом економском развоју.

У области циља одрживог развоја који се односи на **смањење сиромаштва** (ЦОР 1), плански оквир је делимично развијен и оптимизован. С тим у вези, област смањења сиромаштва је обухваћена Стратегијом запошљавања у Републици Србији за период 2021. до 2026. године, са Акционим планом за период 2021–2032. године, као и Стратегијом развоја образовања и васпитања до 2030. године, са Акционим планом за период 2021–2023. године. Обе стратегије садрже мере које треба да допринесу смањењу стопе сиромаштва у Републици Србији. Међутим, два кључна планска документа која се директно тичу политике смањења сиромаштва, **Стратегија социјалне заштите** и **Стратегија за смањење сиромаштва**, још увек нису усвојена.

У области циља одрживог развоја који се односи на **родну равноправности** (ЦОР 5), плански оквир је у току 2021. и 2022. године унапређен. Усвојен је Закон о родној равноправности, као и **Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године**, са Акционим планом за период 2022–2023. године. Тиме је област родне равноправности, унапређење положаја жена, њихове безбедности, економске једнакости, као и социјалне заштите, у потпуности покривена планским документима. Проблематика родне равноправности и неједнакости обухваћена је и другим планским документима: Стратегијом превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштита жртава, Стратегијом за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици и Стратегијом образовања и васпитања, Стратегијом за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији, Стратегијом превенције и заштите од дискриминације.

У области циља одрживог развоја који је усмерен на **смањење неједнакости** (ЦОР 10), посебно у односу на приступ ресурсима, социјалним, економским и политичким правима, не постоји јединствен и свеобухватни плански документ, већ је овај циљ одрживог развоја обухваћен у оквиру неколико планских докумената: Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године, Стратегије деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од 2022. до 2026. године, Фискалне стратегије за 2022. са пројекцијама за 2023. и 2024. годину, Стратегије превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године, Стратегије унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године, Програма економских реформи за период од 2022. до 2024. године.

У области образовања (ЦОР 4), плански оквир је адекватно покривен **Стратегијом развоја образовања и васпитања до 2030. године са Акционим планом за период 2021–2023. година**.

Област **одрживог економског раста уз повећање степена запослености** (ЦОР 8), обухваћена је у оквиру неколико кључних планских докумената: Фискалне стратегије за 2022. са пројекцијама за 2023. и 2024. годину, Стратегије научног и технолошког развоја Републике Србије 2021–2025. године, Стратегије паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године (4С), Стратегије развоја образовања и васпитања до 2030. године, Стратегије индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године, Стратегије запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године. Од кључне важности је и Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године, који садржи структурне реформе као одговор на кључне изазове у области повећања запослености, посебно младих, и усклађивања квалификација са потребама тржишта рада, које имају за циљ да допринесу остварењу одрживог економског раста. Унапређење планског оквира у области ЦОР 8, као и планирање дугорочног и одрживог економског раста, свакако би додатно било ојачано израдом Плана развоја Републике Србије као хијерархијски највишег планског документа који садржи визију, односно приоритетне циљеве развоја Републике Србије и региона, као и смернице за њихово остварење.

У области **одрживе индустријализације, инфраструктуре и иновативности** (ЦОР 9), плански оквир је непотпун. **Стратегија индустријске политике од 2021. до 2030. године** детаљно покрива стање у области индустрије и обухвата мере за унапређење степена индустријализације. **Стратегија научног и**

технолошког развоја од 2021. до 2025. године и Стратегија паметне специјализације од 2020. до 2027. године, у великој мери доприносе унапређењу нивоа иновативности и истраживања (ЦОР 9). У наредном периоду потребно је ојачати плански оквир **у области развоја културе као и области развоја малих и средњих предузећа уз успостављање институционалног и правног оквира за микрофинансирање**, како би се остварио већи напредак у области ЦОР 9, посебно у контексту приступа малих и осталих предузећа финансијским услугама.

Континуитет у развоју и унапређењу саобраћајне инфраструктуре (ЦОР 9), након истека Стратегије развоја железничког, друмског, водног, ваздушног и интермодалног транспорта у Републици Србији од 2008. до 2015. године, дефинисан је кроз **Стратегију развоја водног саобраћаја**. За даље јачање саобраћајне инфраструктуре, од велике је важности израда и усвајање **нове националне стратегије транспорта**, односно кровног документа који би обухватио развој свих модалитета саобраћаја.

У оквиру кластера – **Зелена агенда и одржива повезаност**, обухваћени су циљеви одрживог развоја који се односе на животну средину, управљање водама, енергетику и климатске промене. У оквиру овог кластера су посматране и теме одрживости и инклузивности градова и насеља и одрживост производње и потрошње. У области животне средине, кровни документ **Национални програм заштите животне средине** је истекао. Унапређење санитарних услова и повећање степена приступа пијаћој води (ЦОР 6), дефинисано је кроз **Стратегију управљања водама**. Очување шума, земљишта и биодиверзитета (ЦОР 15), обухваћено је кључним документима у овој области – **Националном стратегијом одрживог коришћења природних ресурса и добара, Стратегијом развоја шумарства, и Програмом заштите природе**. Развијање одрживог система управљања отпадом (ЦОР 11), обухваћено је **Програмом управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године**. У циљу очувања природних ресурса, како би се оптимизовао плански оквир, потребно је усвојити нови Просторни план Републике Србије и Национални програм заштите животне средине.

У области енергетике (ЦОР 7), **Стратегија развоја енергетике до 2025. са пројекцијама до 2030. године**, кровни је документ који, између осталог, представља оквир за обезбеђење доступне енергије свим грађанима, подстицање учешћа обновљивих извора енергије у укупној производњи и потрошњи и јачање институционалних капацитета за остварење енергетске ефикасности. У поступку израде је и Интегрисани национални енергетски и климатски план Републике Србије за период од 2021. до 2030. године, укључујући перспективу до 2050. године, који ће омогућити усклађивање Републике Србије са циљевима Енергетске заједнице, односно циљевима Париског споразума из 2015. године, у погледу обновљивих извора енергије, енергетске ефикасности и смањења емисија гасова са ефектом стаклене баште. Уговорне стране Енергетске заједнице, у које спада и Република Србија, у обавези су да припреме Интегрисане националне енергетске и климатске планове, да прате наведене области и да извештавају о њима. Осим тога, Република Србија је потписница и Софијске декларације о Зеленој агенди за Западни Балкан, која нас такође обавезује и на израду Интегрисаног енергетског и климатског плана.

Тема одрживости и инклузивности градова и насеља (ЦОР 11), у највећој је мери обухваћена **Стратегијом одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године, као и Програмом остваривања Стратегије развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године за период од 2017. до 2023. године**. Како би се омогућио системски развој градова и насеља, неопходно је у наредном периоду усвојити Националну стамбену стратегију, Стратегију безбедности саобраћаја на путевима, нови Просторни план Републике Србије, Стратегију развоја културе, Стратегију заштите ваздуха.

Одрживост производње и потрошње (ЦОР 12), делимично је садржана у оквиру **Стратегије развоја енергетике, Стратегије развоја индустрије и Програма развоја јавних набавки**.

Посматрано на нивоу свих циљева одрживог развоја, у области климатских промена (ЦОР 13) недостаје кровни плански документ који се односи на спречавање и адаптацију на климатске промене, као и документи јавних политика за заштиту ваздуха и заштиту земљишта од деградације. Република Србија још увек није израдила документ којим би се уредио плански оквир за борбу против климатских промена. Очекује се усвајање Стратегије нискоугљеничког развоја, Програма за прилагођавање на измењене климатске услове и Интегрисаног националног енергетског и климатског план Републике

Србије за период од 2021. до 2030. године, као и Програма за заштиту ваздуха и националног програма за контролу загађења ваздуха.

У оквиру **кластера – Ресурси, пољопривреда и кохезија**, обухваћени су циљеви одрживог развоја у области пољопривреде, руралног развоја, као и теме глади и безбедности хране (ЦОР 2). Кључни плански документ је **Стратегија пољопривреде и руралног развоја за период 2014–2024. године**. Програмом за унапређење управљања споредним производима животињског порекла и Стратегијом за унапређења објеката у којима се послује храном животињског порекла, доприноси се повећању степена безбедности хране и очувању здравља људи и животиња. У погледу дугорочне политике смањења глади, потребно је усвајање одговарајућег планског документа, како би се систематски приступило окончању глади. Дефинисању дугорочног планског оквира и праваца за смањење степена глади, значајно би допринело усвајање Стратегије за смањење сиромаштва.

У оквиру **кластера – Спољни односи**, обухваћен је циљ одрживог развоја који се односи на партнерство између државних институција, приватног сектора и цивилног друштва (ЦОР 17). Ова област обухвата низ секторских политика које имају за циљ унапређење степена сарадње на домаћем и међународном плану. Од кључног значаја за достизање ЦОР 17 су планска документа усвојена у периоду 2021–2022. године: Фискална стратегија за 2022. са пројекцијама за 2023. и 2024. годину, Програм унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021–2025 године, Програм реформе управљања јавним финансијама, Стратегија научног и технолошког развоја, Стратегија развоја вештачке интелигенције, Стратегија индустријске политике, Стратегија за стварање подстицајног окружења за развој цивилног друштва у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године, Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године. Поред ових докумената јавних политика, за достизање ЦОР 17 важни су и Програм трансформације пореске управе, као и Програм званичне статистике у периоду од 2021. до 2025. године. Програм трансформације пореске управе не спада у документе јавних политика; он представља оперативни план Пореске управе којим се доприноси испуњавању обавеза које произлазе из Програма управљања јавним финансијама Републике Србије за период 2021–2025. године, и тиме непосредно доприноси и реализацији напретка у оквиру ЦОР 17. Програм званичне статистике такође није документ развојног планирања, као ни документ јавне политике, већ је усвојен одлуком Народне скупштине и њиме се дефинишу активности званичне статистике и остварује допринос Републике Србије ЦОР 17. У наредном периоду, допринос Републике Србије достизању ЦОР 17 требало би да омогући и План развоја Републике Србије.

Такође, напретку Републике Србије у достизању неколико потциљева одрживог развоја, у наредном периоду би омогућила и национална стратегија развојне и хуманитарне помоћи Републике Србије земљама у развоју и неразвијеним земљама.

У складу са методологијом мапирања планског оквира у односу на циљеве одрживог развоја, у табели је представљена покривеност потциљева одрживог развоја релевантних за Републику Србију планским документима.

Табела 17. Покривеност потциљева одрживог развоја планским оквиром Републике Србије

ЦОР	Укупан број потциљева одрживог развоја	Релевантни потциљеви одрживог развоја за РС	Покривеност потциљева одрживог развоја планским оквиром РС	Процент покривености у односу на релевантне потциљеве одрживог развоја
ЦОР 1	7	7	6	86%
ЦОР 2	8	8	5	63%
ЦОР 3	13	13	8	62%
ЦОР 4	10	10	10	100%
ЦОР 5	9	9	9	100%
ЦОР 6	8	8	7	88%
ЦОР 7	5	5	5	100%
ЦОР 8	12	11	10	91%
ЦОР 9	8	8	6	75%

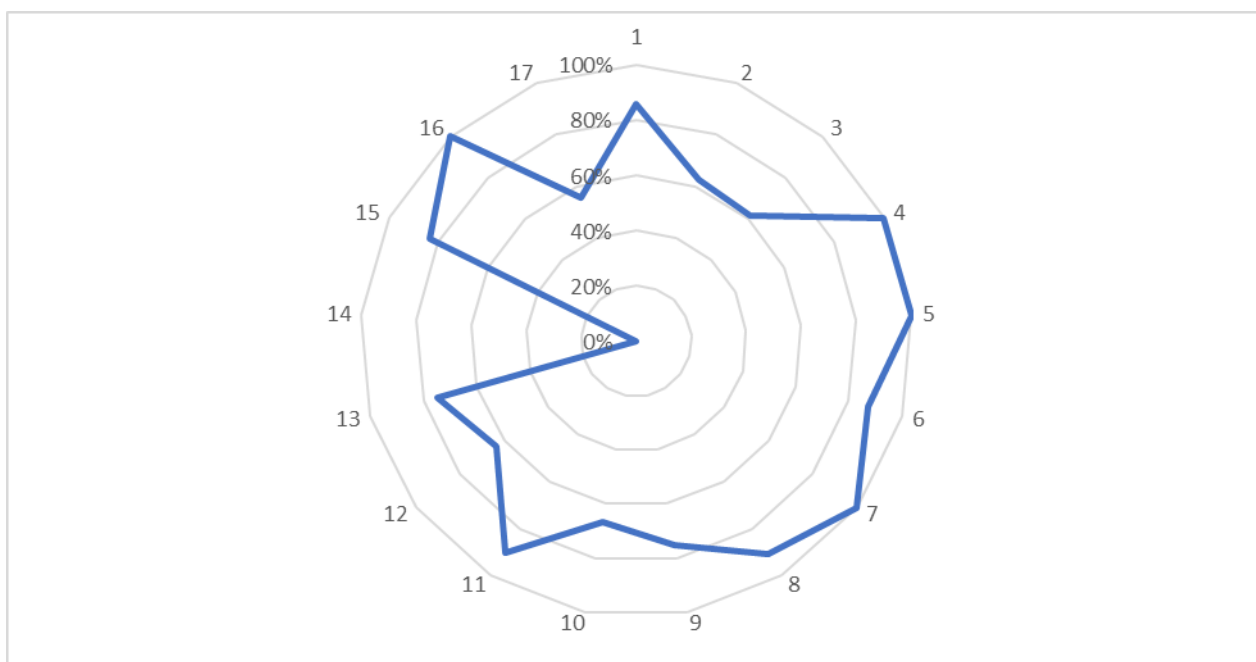
ЦОР 10	10	9	6	67%
ЦОР 11	10	10	9	90%
ЦОР 12	11	11	7	64%
ЦОР 13	5	4	3	75%
ЦОР 14	10	2	0	0%
ЦОР 15	12	12	10	83%
ЦОР 16	12	11	11	100%
ЦОР 17	19	18	10	56%
Укупно	169	156	122	78%

Приликом утврђивања покривености циљева одрживог развоја планским оквиром Републике Србије, у обзир нису узети потциљеви одрживог развоја који су препознати као нерелевантни за Републику Србију. Циљ одрживог развоја 14 – Живот под водом – није био предмет мапирања, с обзиром на то да се односи на очување океана и мора.

Укупна покривеност циљева и потциљева одрживог развоја планским оквиром Републике Србије износи 78% у 2022. години (степен покривености је износио 68,9% у 2021. години).

Може се закључити (Слика 18) да је најбоља покривеност потциљева у оквиру ЦОР: 1, 4, 5, 6, 7, 8 и 11, док су циљеви одрживог развоја у области заштите животне средине и климатских промена (ЦОР 13), као и циљева одрживог развоја у области доступности хране, здравља, смањења неједнакости и индустријализације – слабо обухваћени, ЦОР: 2, 3, 9, 10, 12. Највећи напредак у погледу степена покривености је остварен у оквиру следећих циљева одрживог развоја: 4 (квалитетно образовање), 5 (родна равноправност), 7 (доступна и обновљива енергија), 8 (достојанствен рад и економски раст) и 11 (одрживи градови и заједнице), и то примарно као резултат усвајања припадајућих планских докумената у овим областима, који са друге стране препознају важност приоритета Агенде 2030. у области образовања, људских права, енергетике и одрживог коришћења ресурса. Поред тога, у одређеним областима Агенде 2030. потребно би било оснажити плански оквир како би Република Србија допринела напретку, и то пре свега у области смањивања глади (ЦОР 2), заштите здравља (ЦОР 3), смањења неједнакости (ЦОР 10), одговорне потрошње и производње (ЦОР 12) и климатских промена (ЦОР 13), развоја одрживе и доступне инфраструктуре (ЦОР 9). Тим поводом, у наредном периоду би напретку у овим областима значајно допринели следећи плански документи: стратегија за смањење сиромаштва, стратегија социјалне заштите, стратегија безбедности саобраћаја на путевима, стратегија развоја саобраћаја, стратегија развоја културе, просторни план и програм заштите ваздуха.

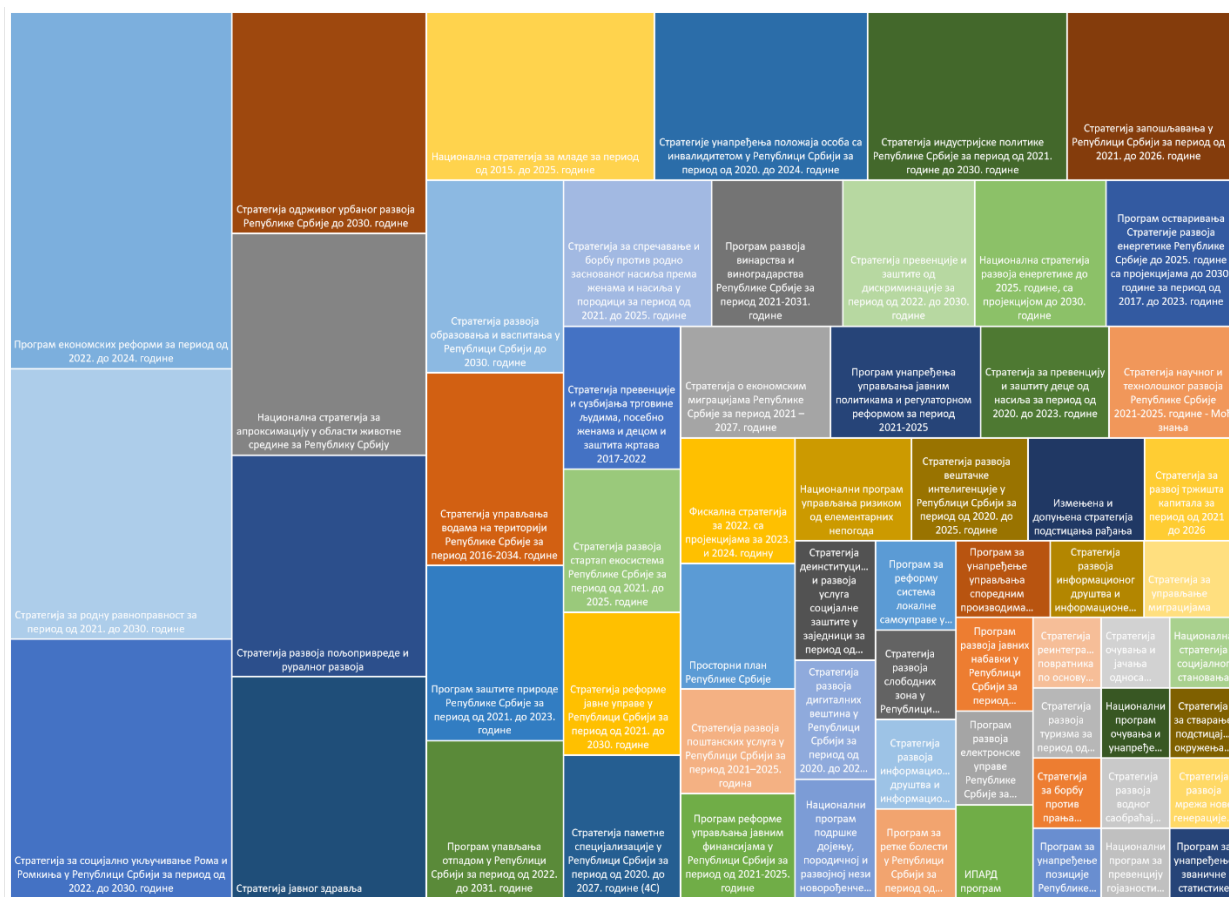
Слика 17. Покривеност циљева одрживог развоја планским оквиром Републике Србије

Мапирањем националног планског оквира утврђено је да **допринос важећих планских докумената циљевима одрживог развоја није уједначен**. С тим у вези, разликују се две групе планских докумената: прву групу чине планска документа која имају кључни допринос потциљевима, односно директно су повезана са већим бројем потциљева у оквиру једног ЦОР; другу групу докумената чине планска документа која нису директно повезана са потциљевима одрживог развоја и не доприносе великом броју потциљева у оквиру једног ЦОР. С друге стране, одређена планска документа, као на пример она из сегмента људских права, социјалне заштите или образовних политика, доприносе већем броју циљева и потциљева одрживог развоја, односно не само у областима са којима су директно повезана, већ и потциљевима у оквиру осталих циљева одрживог развоја. Тако на пример, Стратегија за родну равноправност, кључни је плански документ у оквиру ЦОР 5, међутим, ова стратегија доприноси и потциљевима у оквиру ЦОР 1 (Свет без глади), ЦОР 3 (Добро здравље), ЦОР 4 (Квалитетно образовање), ЦОР 8 (Достојанствен рад и економски раст), ЦОР 10 (Смањење неједнакости) и ЦОР 16 (Мир, правда и снажне институције).

Релативна важност планских докумената за циљеве одрживог развоја утврђена је у односу на број циљева и потциљева одрживог развоја којима доприносе важећа планска документа. Сходно томе, представљена су (Слика 19) важећа планска документа која се могу повезати са више од једног потциља одрживог развоја.

Слика 19. Релевантна важност планских докумената за циљеве и потциљеве одрживог развоја

Највећу релативну важност за достизање циљева одрживог развоја има **Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године**. Овим документом је обухваћено укупно 33 потциља одрживог развоја. Затим следе Стратегија за родну равноправност за период 2021–2030. године, са 25 потциљева и Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2022. до 2030. године, која обухвата 24 потциља. Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године обухвата 18 потциљева и Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја од 2014. до 2024. године обухвата 18 потциљева.

Анекс 1: Табела са свеобухватниг мапирања националног планског оквира у односу на циљеве одрживог развоја и ЕУ преговарачка поглавља

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
Свет без сиромаштва (ЦОР 1)			
<p>Сиромаштво (1.1), (1.2), Социјална заштита (1.3)</p> <p>1.1 До 2030. искоренити екстремно сиромаштво свуда и за све људе, које се мери као број људи који живе са мање од 1,25 долара на дан</p> <p>1.2 До 2030. најмање за половину смањити број мушкараца, жена и деце свих узраста који живе у било ком облику сиромаштва, према националним дефиницијама сиромаштва</p> <p>1.3 Применити одговарајуће националне системе социјалне заштите и мере за све, укључујући најугроженије, и до 2030. постићи довољно велики обухват сиромашних и рањивих</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године и АП за период од 2021. до 2023. године. • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2016. до 2025. године (нема АП од 2018. године) • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од 2022. до 2026. године • Стратегија подстицања рађања • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године 	2, 19, 23, 28	Кластер 1 – Основе Кластер 2 – Унутрашње тржиште Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
<p>Једнака права (1.4)</p> <p>1.4 До 2030. обезбедити да сви мушкарци и жене, а посебно сиромашни и припадници рањивих група, имају једнака права на економске ресурсе, као и приступ основним услугама, власништву и управљању земљиштем, односно другим облицима својине, наследству, природним богатствима, одговарајућим новим технологијама и финансијским услугама, укључујући микрофинансирање</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Национална стратегија социјалног становања за период од 2012. до 2022. године са АП до 2022. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2016. до 2025. године (нема АП од 2018. године) • Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године. • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија управљања водама на територији Републике Србије за период 2016–2034. године 	2, 10, 19 20, 23, 24, 26, 28	Кластер 1 – Основе Кластер 2 – Унутрашње тржиште Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
<p>Отпорност сиромашних и оних у стањима рањивости (1.5)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода 	27	Кластер 4 - Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
1.5 До 2030. изградити отпорност сиромашних и оних у стањима рањивости и смањити њихову изложеност и рањивост од екстремних климатских догађаја, као и других економских, друштвених и еколошких шокова и катастрофа			
Мобилисати ресурсе (1.а) 1.а Осигурати значајну мобилизацију ресурса из различитих извора, између осталог и кроз повећану развојну сарадњу, како би се обезбедила адекватна и предвидљива средства за земље у развоју, посебно најмање развијене земље, да примењују програме и политике за окончање свих облика сиромаштва	<ul style="list-style-type: none"> Фискална стратегија за 2022. годину са пројекцијама за 2023. и 2024. годину 	17, 32	Кластер 1 Основе Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
Политике за борбу против сиромаштва (1.б) 1.б Креирати јасне оквире политика на националном, регионалном и међународном нивоу, засноване на развојним стратегијама за борбу против сиромаштва и родну осетљивост, како би се подржало убрзано инвестирање у акције на искорењивању сиромаштва	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
Свет без глади (ЦОР 2)			
Окончати глад и осигурати приступ исхрани (2.1) 2.1 До 2030. окончати глад и осигурати приступ безбедној, нутритивној и довољној исхрани током целе године свим људима, а посебно сиромашнима и лицима у стањима рањивости, укључујући одојчад	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија подстицања рађања Национални програм подршке дојењу, породичној и развојној нези новорођенчета Стратегија јавног здравља 	19, 28	Кластер 2 – Унутрашње тржиште Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
Окончати све облике неухрањености (2.2) 2.2 До 2030. окончати све облике неухрањености, уз постизање, до 2025. године, међународно договорених циљева који се односе на заостајање у расту и тежине у односу на висину код деце млађе од 5 година, и усмерити пажњу на нутритивне потребе адолесценткиња, трудница и дојиља, те старијих лица	<ul style="list-style-type: none"> Националним програм за превенцију гојазности код деце и одраслих Национални програм подршке дојењу, породичној и развојној нези новорођенчета Стратегија подстицања рађања Стратегија јавног здравља 	19, 28	Кластер 2 – Унутрашње тржиште Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
Удвостручити пољопривредну продуктивност и приходе малих произвођача хране (2.3), Одрживи системи за производњу хране (2.4)	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија пољопривреде и руралног развоја за период од 2014. до 2023. године Програм за унапређење управљања споредним производима животињског порекла за период од 2020. до 2024. године, са АП за период 2020–2024. године 	11, 12	Кластер 5 – Ресурси, пољопривреда и кохезија

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>2.3 До 2030. удвостручити пољопривредну продуктивност и приходе малих произвођача хране, а посебно жена, аутохтоних народа, породичних пољопривредних произвођача, сточара и рибара, кроз безбедан и једнак приступ земљишту, другим производним ресурсима и подацима, сазнањима, финансијским услугама, тржиштима и могућностима за остваривање додатне вредности, односно за запошљавање ван пољопривреде</p> <p>2.4 До 2030. обезбедити одрживе системе за производњу хране и применити отпорне пољопривредне праксе за повећање продуктивности и производње, које помажу у одржавању екосистема, које јачају капацитет за прилагођавање климатским променама, екстремним временским условима, сушама, поплавама и осталим катастрофама, и које прогресивно побољшавају квалитет земљишта и тла</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм развоја винарства и виноградарства Републике Србије за период 2021–2031. године Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године 		
<p>Генетска разноликост у производњи хране (2.5)</p> <p>2.5. До 2020. одржавати генетску разноликост семена, култивисаних биљака и узгајаних и домаћих животиња, односно њихових сродних дивљих врста, између осталог и преко правилно вођених и разноврсних банака семена и биљака на националним, регионалним и међународном нивоу, и обезбедити приступ користима, односно правично и равноправно дељење користи које проистичу из коришћења генетских ресурса и са њима повезаних традиционалних облика знања, а према међународном договору</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 	11, 12	Кластер 5 – Ресурси, пољопривреда и кохезија
<p>Повећати инвестирање (2.а)</p> <p>2.а Повећати инвестирање, између осталог и кроз побољшану међународну сарадњу, у руралну инфраструктуру, пољопривредна истраживања и саветодавне услуге, развој технологије и банака</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија пољопривреде и руралног развоја за период од 2014. до 2023. године (нема АП) Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године 	11, 12	Кластер 5 – Ресурси, пољопривреда и кохезија

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
биљног и сточног генетског материјала, како би се унапредили пољопривредни производни капацитети у земљама у развоју, а посебно у најмање развијенијим земљама			
Трговинска ограничења (2.б) 2.б Исправити и спречити трговинска ограничења и деформације на пољопривредним тржиштима у свету, између осталог и кроз истовремено елиминисање свих врста извозних субвенција у пољопривреди и свих извозних мера са еквивалентним ефектом, у складу са мандатом из Развојне агенде из Дохе	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 	11, 12	Кластер 5 – Ресурси, пољопривреда и кохезија
Функционисање тржишта прехранбених производа (2.ц) 2.ц Усвојити мере које ће обезбедити правилно функционисање тржишта прехранбених производа и њихових деривата и олакшати правовремени приступ тржишним информацијама, укључујући и резерве хране, како би се ограничила екстремна нестабилност цена хране	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 	11, 12	Кластер 5 – Ресурси, пољопривреда и кохезија
Добро здравље (ЦОР 3)			
Смртност мајки при порођају (3.1.), смртност новорођенчади и деце (3.2), 3.1 До 2030. смањити глобални однос матерналне смртности на мање од 70 на 100.000 живорођених 3.2 До 2030. окончати смртне случајеве који се могу спречити код новорођенчади и деце млађе од 5 година, где ће све земље имати за циљ смањење неонаталне смртности на не више од 12 на 1000 живорођених и смртности деце испод 5 година на не више од 25 на 1000 живорођених	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 	28	Кластер 2 – Унутрашње тржиште
Универзални обухват здравственом заштитом (3.8)	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018-2026. године са АП за период од 2018. до 2026. године и пратећи програми 	28, 19	Кластер 2 – Унутрашње тржиште

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
3.8 Постићи универзални обухват здравственом заштитом, укључујући заштиту од финансијског ризика, доступност квалитетних основних здравствених услуга и доступност безбедних, делотворних, квалитетних и приступачних основних лекова и вакцина за све	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године • Програм економских реформи за период 2022–2024. 		Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
Заразне болести (3.3) 3.3 До 2030. окончати епидемије АИДС-а, туберкулозе, маларије и занемарених тропских болести и борити се против хепатитиса, болести које се преносе водом и осталих заразних болести	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године са АП за период од 2018. до 2026. године • Стратегија за превенцију и контролу HIV инфекција и АИДС-а за период од 2018–2025. године са АП за период од 2018. до 2021. године • Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године 	28	Кластер 2 – Унутрашње тржиште
Незаразне болести и ментално здравље (3.4) 3.4 До 2030. смањити за једну трећину превремени морталитет од непрениосивих болести кроз превенцију и лечење и промовисати ментално здравље и благостање	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године са АП за период од 2018. до 2026. године • Национални програм за заштиту менталног здравља у Републици Србији за период 2019–2026. године са АП за период 2019–2022. године • Програм за ретке болести у Републици Србији за период 2020–2022. године са АП за период 2020–2022. • Програм унапређења контроле рака у Републици Србији за период 2020–2022. године са АП за период 2020–2022. године • Национални програм за превенцију гојазности код деце и одраслих • Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године 	28	Кластер 2 – Унутрашње тржиште
Превенција и лечење од злоупотребе опојних дрога и алкохола (3.5) 3.5 Појачати превенцију и лечење од злоупотребе супстанци, укључујући и злоупотребу наркотика и штетну употребу алкохола	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија јавног здравља • Национални програм превенције штетне употребе алкохола и алкохолем узрокованих поремећаја • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године 	28, 19	Кластер 2 – Унутрашње тржиште Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Превенција и смањење саобраћајних несрећа (3.6)</p> <p>3.6 До 2020. преполовити број смртних случајева и повреда у друмском саобраћају на глобалном нивоу</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
<p>Полна и репродуктивна здравствена заштита (3.7)</p> <p>3.7 До 2030. обезбедити универзални приступ услугама које се односе на полну и репродуктивну здравствену заштиту, укључујући планирање породице, информисање и образовање, као и интеграцију репродуктивног здравља у националне стратегије и програме</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године са АП за период од 2018. до 2026. године Национални програм очувања и унапређења сексуалног и репродуктивног здравља грађана Републике Србије Стратегија подстицања рађања Национални програм подршке дојењу, породичној и развојној нези новорођенчета (није временски ограничен, нема АП) Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године 	28	Кластер 2 – Унутрашње тржиште
<p>Смртност и обољевање од опасних хемикалија и загађења (3.9)</p> <p>3.9 До 2030. значајно смањити број смртних случајева и обољења од опасних хемикалија и загађења, и контаминације ваздуха, воде и земљишта</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године и АП за период од 2021. до 2023. године Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године са АП за период од 2018. до 2026. године Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године 	28, 27	Кластер 2 – Унутрашње тржиште Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Примена „Оквирне конвенције Светске здравствене организације о контроли дувана“ (3.а)</p> <p>3.а Појачати примену „Оквирне конвенције Светске здравствене организације о контроли дувана“ у свим земљама, према потребама</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године са АП за период од 2018. до 2026. године 	28	Кластер 2 – Унутрашње тржиште
<p>Истраживања и развој вакцина и лекова (3.б)</p> <p>3.б Подржати истраживања и развој вакцина и лекова за преносиве и непреносиве болести које примарно погађају земље у развоју, обезбедити приступачност основних лекова и вакцина у складу са „Декларацијом</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 	28	Кластер 2 – Унутрашње тржиште

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
из Дохе о Споразуму о трговинским аспектима права интелектуалне својине (TRIPS) и јавном здрављу“, којом се потврђује право земаља у развоју да у потпуности користе одредбе „Споразума о трговинским аспектима права интелектуалне својине“, које се односе на флексибилност у погледу заштите јавног здравља и посебно, обезбеђују доступност лекова за све			
Финансирање у области здравства (3.ц) 3.ц Значајно повећати финансирање у области здравства, као и регрутовање, развијање, обучавање и задржавање здравствених радника у земљама у развоју, посебно у најмање развијеним земљама и малим острвским државама у развоју	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 	28	Кластер 2 – Унутрашње тржиште
Рано упозоравање, смањење ризика и управљање националним и глобалним здравственим ризицима (3.д) 3.д Јачати капацитете свих земаља, посебно земаља у развоју, за рано упозоравање, смањење ризика и управљање националним и глобалним здравственим ризицима	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године са АП за период од 2018. до 2026. године Програм за ретке болести у Републици Србији за период од 2020–2022. године 	28	Кластер 2 – Унутрашње тржиште
Квалитетно образовање (ЦОР 4)			
Квалитетно основно и средње образовање (4.1), предшколско (4.2), терцијарно образовање (4.3) 4.1 До 2030. обезбедити да све девојчице и дечаци заврше бесплатно, равноправно и квалитетно основно и средње образовање које води ка релевантним и ефикасним исходима учења 4.2 До 2030. обезбедити да све девојчице и дечаци имају приступ квалитетном развоју у раном детињству, бризи и предшколском образовању, како би били спремни за основно образовање	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2016. до 2025. године Стратегија подстицања рађања 	23, 26	Кластер 1 – Основе Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
4.3 До 2030. обезбедити једнаку доступност приступачног и квалитетног стручног образовања на свим нивоима, укључујући и универзитетско, за све жене и мушкарце			
<p>Релевантне техничке и стручне вештине (4.4)</p> <p>4.4 До 2030. значајно повећати број младих и одраслих који имају одговарајуће вештине, укључујући техничке и стручне, за запошљавање, достојне послове и предузетништво</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. • Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године • Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године • Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године (4С) • Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године • Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године • Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године • Програм развоја винарства и виноградарства Републике Србије за период 2021–2031. године • Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године • Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године 	19, 20, 25, 26	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
<p>Дискриминација у образовању (4.5)</p> <p>4.5 До 2030. елиминисати родну неједнакост у образовању и обезбедити једнак приступ свим нивоима образовања и стручном оспособљавању за рањиве групе, укључујући особе са инвалидитетом, аутохтоно становништво и децу у рањивим ситуацијама</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. • Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2016. до 2025. године • Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године 	23, 26	Кластер 1 – Основе Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године и АП за период од 2021. до 2022. године • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године 		
Језичка и нумеричка писменост (4.6) 4.6 До 2030. обезбедити да сви млади и знатан део одраслих (мушкараца и жена) постигну језичку и нумеричку писменост	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године • Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2016. до 2025. године • Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године 	26	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
Знања и вештине ученика из области одрживог развоја (4.7) 4.7 До 2030. обезбедити да сви ученици стекну знања и вештине потребне за промовисање одрживог развоја, између осталог и путем едукације о одрживом развоју и одрживим стиловима живота, људским правима, родној равноправности, као и о промовисању културе мира и ненасиља, припадности глобалној заједници и поштовања културне разноликости и доприноса културе одрживом развоју	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године 	26	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
Инклузивне и безбедне образовне установе (4.а) 4.а Изградити и побољшати образовне установе које су прилагођене деци, особама са инвалидитетом и припадницима различитог пола, као и обезбедити безбедно, ненасилно, инклузивно и делотворно окружење за учење за све	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године и АП за период од 2021. до 2022. године • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године 	23, 26	Кластер 1 – Основе Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
Повећати број стипендија које су доступне земљама у развоју (4.б)	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. 	26	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
4.б До 2020. на глобалном нивоу повећати број стипендија које су доступне земљама у развоју, посебно најмање развијеним земљама, малим острвским државама у развоју и афричким земљама, за похађање вишег образовања, укључујући стручну обуку и информационе и комуникационе технологије, као и техничке, инжењерске и научне програме, у развијеним земљама и осталим земљама у развоју			
<p>Повећати број квалификованих учитеља (4.ц)</p> <p>4.ц До 2030. значајно повећати број квалификованих учитеља, између осталог и кроз међународну сарадњу за обуку учитеља у земљама у развоју, посебно у најмање развијеним земљама и малим острвским државама у развоју</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. 	26	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
Родна равноправност (ЦОР 5)			
<p>Борба против свих облика дискриминације и насиља против жена (5.1), (5.2) и Руковођење жена на свим нивоима доношења одлука (5.5)</p> <p>5.1 Окончати свуда и све облике дискриминације жена и девојчица</p> <p>5.2 Елиминисати све облике насиља над свим женама и девојчицама у јавној и приватној сфери, укључујући трговину људима, сексуалне и друге облике експлоатације</p> <p>5.5 Обезбедити да жене у потпуности и ефективно учествују и имају једнаке могућности за руковођење на свим нивоима доношења одлука у политичком, привредном и јавном животу</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године и АП за период 2022–2023. година Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштита жртава 2017–2022. године Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља над женама и насиља у породици за период 2021–2025. године и АП за период 2021. до 2023. године Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године са АП за период 2022–2023. године Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године са АП за период 2021–2022. године 	19, 23, 24	<p>Кластер 1 – Основе</p> <p>Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст</p>

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године са АП за период 2022–2024. године • Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године 		
<p>Елиминисати све штетне праксе као што су дечји, рани и присилни бракови и сакаћење женских гениталија (5.3)</p> <p>5.3 Елиминисати све штетне праксе као што су дечји, рани и присилни бракови и сакаћење женских гениталија</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године и АП за период 2022–2023. година • Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља над женама и насиља у породици за период 2021–2025. године и АП за период 2021. до 2023. године 	23, 24	Кластер 1 – Основе
<p>Неплаћени рад, брига и старање у домаћинству (5.4)</p> <p>5.4 Препознати и вредновати неплаћени рад, бригу и старање у домаћинству, кроз обезбеђивање јавних услуга, инфраструктуре и политике социјалне заштите, и кроз промовисање заједничке одговорности у домаћинству и породици, на национално прикладан начин</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године са АП за период 2022–2023. године • Стратегија подстицања рађања 	19, 23	Кластер 1 – Основе Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
<p>Универзалан приступ услугама сексуалног и репродуктивног здравља и остварење репродуктивних права (5.6)</p> <p>5.6 Обезбедити универзалан приступ услугама сексуалног и репродуктивног здравља и репродуктивних права, како је договорено у складу са „Програмом акције Међународне конференције о становништву и развоју“ и „Пекиншком платформом за акцију“, односно са документима који су настали као резултат њихових аналитичких конференција</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Национални програм очувања и унапређења сексуалног и репродуктивног здравља грађана Републике Србије • Национални програм подршке дојењу, породичној и развојној нези новорођенчета • Стратегија подстицања рађања • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године са АП за период 2022–2023. године 	23, 24, 28	Кластер 1 – Основе Кластер 2 – Унутрашње тржиште
<p>Једнака права на ресурсе и власништво (5.а) и Промоција заштите жена (5.б)</p> <p>5.а Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године са АП за период 2022–2023. године • Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године 	10, 19, 23	Кластер 1 – Основе Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наследству и природним ресурсима, у складу са националним законима</p> <p>5.б Повећати употребу иновативних технологија, посебно информационих и комуникационих технологија, како би се промовисало оснаживање жена</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. 		
<p>Промовисање родне равноправности и оснаживање жена на свим нивоима (5.ц)</p> <p>5.ц Усвојити и оснажити добру политику и извршно законодавство за промовисање родне равноправности и оснаживање свих жена и девојчица на свим нивоима</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године са АП за период 2022–2023. године • Програм унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021–2025. 	23	Кластер 1 – Основе
Чиста вода и санитарни услови (ЦОР 6)			
<p>Безбедна и приступачна вода за пиће (6.1)</p> <p>6.1 До 2030. постићи универзалан и једнак приступ безбедној и приуштивој пијаћој води за све</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године и АП за период од 2021. до 2023. године • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Адекватан и једнак приступ санитарним и хигијенским условима (6.2)</p> <p>6.2 До 2030. постићи адекватан и једнак приступ санитарним и хигијенским условима за све, као и окончање праксе обављања дефекације на отвореном, уз обраћање посебне пажње на потребе жена и девојчица, односно оних у стањима рањивости</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Унапредити квалитет воде (6.3), повећати ефикасност коришћења воде (6.4), применити интегрисано управљање водним ресурсима на свим нивоима (6.5)</p> <p>6.3 До 2030. унапредити квалитет воде смањењем загађења, елиминисати одлагање и на најмању могућу</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године и АП за период од 2021. до 2023. године • Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине 	11, 27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност Кластер 5 – Ресурси, пољопривреда и кохезија

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>меру свести испуштање опасних хемикалија и материја, преполовити удео непречишћених отпадних вода и значајно повећати рециклирање и безбедну поновну употребу на глобалном нивоу</p> <p>6.4 До 2030. битно повећати ефикасност коришћења воде у свим секторима и обезбедити одрживу експлоатацију воде и снабдевање слатком водом, како би се одговорило на несташицу воде и у знатној мери смањио број људи који се суочавају са несташицом воде</p> <p>6.5 До 2030. спровести интегрисано управљање водним ресурсима на свим нивоима, између осталог и кроз прекограничну сарадњу, ако је то потребно</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја 		
<p>Заштита и обнова водно повезаних екосистема (6.6)</p> <p>6.6 До 2020. заштитити и обновити водно повезане екосистеме, укључујући планине, шуме, плавна земљишта, реке, издане (аквифере) и језера</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија управљања водама на територији Републике Србије за период 2016–2034. године 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Проширити међународну сарадњу у стварању капацитета у области водоснабдевања и санитације (6.а)</p> <p>6.а До 2030. проширити међународну сарадњу са земљама у развоју и подршку тим земљама у стварању капацитета за активности и програме везане за водоснабдевање и санитацију, укључујући прикупљање воде, десалинацију, ефикасно коришћење воде, третман отпадних вода, рециклирање и технологије поновне употребе воде</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Подржати и оснажити учешће локалних заједница у управљању водоснабдевањем и санитацијом (6.б)</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија управљања водама на територији Републике Србије за период 2016–2034. године 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
6.б Подржати и појачати учешће локалних заједница у унапређивању управљања водоснабдевањем и санитацијом			
Доступна и обновљива енергија (ЦОР 7)			
Универзални приступ економски прихватљивим, поузданим и модерним енергетским услугама (7.1) 7.1 До 2030. обезбедити универзални приступ економски прихватљивим, поузданим и модерним енергетским услугама	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја енергетике до 2025. са пројекцијама до 2030. године • Програм остваривања Стратегије развоја енергетике за период од 2017. до 2023. године. • Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године • Дугорочна Стратегија за подстицање улагања у обнову Националног фонда зграда Републике Србије до 2050. године 	15, 21, 27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
Повећана одрживост обновљивих извора енергије (7.2) 7.2 До 2030. значајно повећати удео обновљиве енергије у глобалном енергетском миксу	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја енергетике до 2025. са пројекцијама до 2030. године • Програм остваривања Стратегије развоја енергетике за период од 2017. до 2023. године. 	15, 21, 27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
Енергетска ефикасност (7.3) 7.3 До 2030. удвостручити глобалну стопу побољшања енергетске ефикасности	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја енергетике до 2025. са пројекцијама до 2030. године • Програм остваривања Стратегије развоја енергетике за период од 2017. до 2023. године • Дугорочна Стратегија за подстицање улагања у обнову Националног фонда зграда Републике Србије до 2050. године • Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године • Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године 	15, 21, 27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
Међународна сарадња и унапређена енергетска инфраструктура (7.а и 7.б) 7.а До 2030. унапредити међународну сарадњу како би се олакшао приступ истраживању и технологији чисте енергије, укључујући обновљиву енергију, енергетску	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја енергетике до 2025. са пројекцијама до 2030. године • Програм остваривања Стратегије развоја енергетике за период од 2017. до 2023. године 	15, 21, 27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>ефикасност и напредну и чистију технологију фосилних горива, и промовисати инвестирање у енергетску инфраструктуру и технологију чисте енергије</p> <p>7.б До 2030. проширити инфраструктуру и унапредити технологију за снабдевање модерном и одрживом енергијом за све у земљама у развоју, а посебно у најмање развијеним земљама и малим острвским државама у развоју, државама у развоју које немају излаз на море, у складу са њиховим програмима подршке</p>			
Достојанствен рад и економски раст (ЦОР 8)			
<p>Одржив економски раст (8.1)</p> <p>8.1 Одржати економски раст по глави становника у складу са националним околностима, а у најмање развијеним земљама одржати раст бруто домаћег производа на нивоу од најмање 7% годишње</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Фискална стратегија за 2022. годину са пројекцијама за 2023. и 2024. годину • Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године 	17, 20	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
<p>Технолошки развој и иновације (8.2)</p> <p>8.2 Постизање виших нивоа економске продуктивности кроз диверсификацију, технолошку надоградњу и иновације, укључујући фокусирање на радно интензивне и високо профитабилне секторе</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. године до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. • Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања“ и АП за период од 2021. до 2023. године • Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године и АП за период од 2021. до 2022. године • Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године • Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године • Програм развоја винарства и виноградарства Републике Србије за период 2021–2031. године • Стратегија развоја поштанских услуга у Републици Србији за период 2021–2025. година 	20, 25	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Креирати нова радна места и подстицати предузетништво (8.3)</p> <p>8.3 Промовисати развојно оријентисане политике које подржавају продуктивне активности, стварање достојанствених послова, предузетништво, креативност и иновативност и подстицати формализацију и раст микропредузећа, односно малих и средњих предузећа, укључујући и приступ финансијским услугама</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. године до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. • Стратегија развоја слободних зона у Републици Србији за период од 2018. до 2022. године са АП за период од 2018. до 2022. године • Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године (4С) • Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године • Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године • Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године • Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године • Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године • Програм за унапређење позиције Републике Србије на ранг-листи Светске банке о условима пословања – Doing Business за период 2020–2023. године са АП за период 2020–2023. године 	<p>1, 4, 7, 10, 20, 25, 26</p>	<p>Кластер 2 – Унутрашње тржиште Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Ефикасност ресурса у потрошњи и производњи (8.4)</p> <p>8.4 Прогресивно унапредити, до 2030, глобалну ефикасност ресурса у потрошњи и производњи и уложити напоре да се економски раст раздвоји од деградације животне средине у складу са 10-годишњим оквиром програма одрживе потрошње и производње, уз водећу улогу развијених земаља</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године • Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године 	<p>4, 27</p>	<p>Кластер 2 – Унутрашње тржиште Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност</p>
<p>Продуктивна запосленост и достојанствен рад уз једнакост у зарадама за исти рад (8.5)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године и АП за период од 2021. до 2023. године 	<p>2, 19</p>	<p>Кластер 2 – Унутрашње тржиште Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст</p>

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
8.5 До 2030. постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, укључујући и младе људе и особе са инвалидитетом, као и једнаку плату за рад једнаке вредности	<ul style="list-style-type: none"> • Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године • Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године • Стратегија подстицања рађања 		
<p>Промовисати запошљавање, образовање и обуку младих (8.6)</p> <p>8.6 До 2020. битно смањити удео младих који нису запослени нити у процесу образовања или обуке</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године • Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. • Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године и АП за период од 2021. до 2023. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године • Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године 	19, 26	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
<p>Искоренити трговину људима, присилни и дечији рад (8.7)</p> <p>8.7 Предузимање хитних и ефикасних мера за искорењивање присилног рада; окончати савремено ропство и трговину људима и обезбедити забрану и отклањање најгорих облика дечјег рада, укључујући регрутовање и коришћење деце војника, а до 2025. окончати дечији рад у свим његовим облицима</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштита жртава 2017–2022. године • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године 	19, 23, 24	Кластер 1 – Основе Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Радна права, заштита и безбедност на раду (8.8)</p> <p>8.8 Заштитити радна права и промовисати безбедно и сигурно радно окружење за све раднике, укључујући раднике мигранте, а посебно жене мигранте, и оне који раде опасне послове</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија безбедности и здравља на раду у Републици Србији за период од 2018. до 2022. године са АП за период од 2018. до 2022. године. • Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године и АП за период од 2021. до 2023. године • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године • Стратегија за управљање миграцијама • Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године 	<p>Поглавља: 19, 28</p>	<p>Кластер 2 – Унутрашње тржиште Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Развој одрживог туризма (8.9)</p> <p>8.9 До 2030. осмислити и применити политике за промовисање одрживог туризма који ствара радна места и промовише локалну културу и производе</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године са АП за период од 2016. до 2025. године. 	<p>30</p>	<p>Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Доступност банкарских, осигуравајућих и финансијских услуга за све (8.10)</p> <p>8.10 Јачати капацитете домаћих финансијских институција како би се подстицала и ширила доступност банкарских, осигуравајућих и финансијских услуга за све</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за развој тржишта капитала у Републици Србији за период 2021–2026. године 	<p>17</p>	<p>Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Операционализовати глобалну стратегију за запошљавање младих (8.6)</p> <p>8.6 До 2020. развити и операционализовати глобалну стратегију за запошљавање младих и применити „Глобални пакт за запошљавање“ Међународне организације рада</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Нема важећих планских докумената 	<p>19</p>	<p>Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Индустрија, иновације и инфраструктура (ЦОР 9)</p>			

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Квалитетна, поуздана, одржива и отпорна инфраструктура (9.1)</p> <p>9.1 Развити квалитетну, поуздану, одрживу и отпорну инфраструктуру, укључујући регионалну и прекограничну инфраструктуру, како би се подржали економски развој и људско благостање, са фокусом на економски прихватљивом и једнаком приступу за све</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја водног саобраћаја Републике Србије од 2015. до 2025. године • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године • Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године 	14, 21	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Инклузивна и одржива индустријализација (9.2), приступ финансијским услугама и интеграција у ланце вредности и тржишта (9.2)</p> <p>9.2 Промовисати инклузивну и одрживу индустријализацију и до 2030. значајно повећати удео индустрије у стопи запослености и бруто домаћем производу, у складу са националним околностима, а у најмање развијеним земљама удвостручити њен удео</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. године до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године 	20	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
<p>Повећати приступ малих индустријских и осталих предузећа финансијским услугама (9.3)</p> <p>9.3 Повећати приступ малих индустријских и осталих предузећа финансијским услугама, посебно у земљама у развоју, што обухвата и повољне кредите, и повећати њихову интеграцију у ланце вредности и у тржишта</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. године до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године • Стратегија за развој тржишта капитала у Републици Србији за период 2021–2026. године • Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године 	20	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
<p>Одрживе индустрије уз већу ефикасност у коришћењу ресурса и чистих технологија (9.4)</p> <p>9.4 До 2030. унапредити инфраструктуру и прилагодити индустрије како би постале одрживе, уз већу ефикасност у коришћењу ресурса и већим усвајањем чистих и еколошки исправних технологија и индустријских процеса, при чему ће све земље предузети активности у складу са својим одговарајућим капацитетима</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. године до 2030. године • Стратегија развоја енергетике до 2025. са пројекцијама до 2030. године • Програм остваривања Стратегије развоја енергетике за период од 2017. до 2023. године. • Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију • Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године 	15, 20, 27	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Наука, технологија и иновације у служби одрживог индустријског развоја (9.5)</p> <p>9.5 Унапредити научна истраживања, побољшати технолошке могућности индустријских сектора у свим земљама, посебно земљама у развоју, што подразумева да се до 2030. подстичу иновације и значајно повећа број запослених у области истраживања и развоја на милион људи, као и да се повећа јавна и приватна потрошња за истраживање и развој</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године и АП за период од 2021. до 2022. године • Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања“ и АП за период од 2021. до 2023. године • Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године • Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. до 2030. године • Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године • Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године 	<p>Поглавља: 20, 25</p>	<p>Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Развој одрживе и отпорне инфраструктуре (9.а)</p> <p>9.а Олакшати развој одрживе и отпорне инфраструктуре у земљама у развоју кроз унапређивање финансијске, технолошке и техничке подршке афричким земљама, најмање развијеним земљама, земљама у развоју које немају излаз на море и малим острвским државама у развоју</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Нема важећих планских докумената 		
<p>Развој домаће технологије, истраживања и иновације (9.б)</p> <p>9.б Подржати развој домаће технологије, истраживања и иновације у земљама у развоју, укључујући осигурање погодног окружења у погледу политика за, између осталог, индустријску диверсификацију и додатну вредност роба</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Нема важећих планских докумената 		
<p>Пристап ИКТ (9.с)</p> <p>9.с Значајно повећати пристап информационам и комуникационим технологијама и уложити напоре да се обезбеди универзалан и приуштив пристап интернету у најмање развијеним земљама до 2020. године</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности за период од 2021. до 2026. године са АП за период од 2021. до 2023. године • Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2023. године 	<p>10</p>	<p>Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст</p>

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја мрежа нове генерације до 2023. године • Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године • Програм развоја електронске управе Републике Србије за период од 2020. до 2022. године • Стратегија реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године • Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године 		
Смањење неједнакости (ЦОР 10)			
Степен неједнакости у расподели прихода (10.1) 10.1 До 2030. прогресивно постићи и одржати раст прихода доњих 40% становништва по стопи вишој од националног просека	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године 	19	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
Оснажити и промовисати социјалну, економску и политичку инклузију свих (10.2) 10.2 До 2030. оснажити и промовисати социјалну, економску и политичку инклузију свих, без обзира на старост, пол, инвалидитет, расу, етничку припадност, порекло, религију или економски и неки други статус	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од 2022. до 2026. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2016. до 2025. године • Стратегија реинтеграције повратника по основу Споразума о реадмисији • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године • Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године 	19, 23	Кластер 1 – Основе Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Борба против дискриминације (10.3)</p> <p>10.3 Осигурати једнаке могућности и смањити неједнакост исхода, укључујући елиминисањем дискриминаторних закона, политика и пракси и промовисањем одговарајућег законодавства, политика и деловања у том погледу</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године • Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од 2022. до 2026. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2016. до 2025. године • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године • Стратегија подстицања рађања 	<p>19, 23</p>	<p>Кластер 1 – Основе Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Фискална политика и политике у области зарада и социјалне заштите (10.4)</p> <p>10.4 Усвојити политике, посебно фискалне, политике у области зарада и социјалне заштите, и прогресивно постићи већу равноправност</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Фискална стратегија за 2022. годину са пројекцијама за 2023. и 2024. годину • Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године • Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године • Стратегија деинституционализације и развоја услуга социјалне заштите у заједници за период од 2022. до 2026. године 	<p>17, 19</p>	<p>Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Регулација и праћење глобалних финансијских тржишта и институција (10.5)</p> <p>10.5 Побољшати регулисање и праћење глобалних финансијских тржишта и институција, те појачати примену тих прописа</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за развој тржишта капитала у Републици Србији за период 2021–2026. године • Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године 	<p>17</p>	<p>Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Уређене, безбедне, регуларне и одговорне миграције и мобилност људи (10.7)</p> <p>10.7 Олакшати уређену, безбедну, регуларну и одговорну миграцију и мобилност људи, укључујући</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за управљање миграцијама • Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године 	<p>23, 24, 31</p>	<p>Кластер 1 – Основе Кластер 6 – Спољни односи</p>

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
примену планираних и добро вођених миграционих политика			
Примењивати принцип специјалног и диференцијалног третмана (10.а) 10.а Примењивати принцип специјалног и диференцијалног третмана за земље у развоју, посебно за најмање развијене земље, у складу са споразумима Светске трговинске организације	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
Подстицати званичну развојну помоћ и финансијске токове (10.б) 10.б Подстицати званичну развојну помоћ и финансијске токове, укључујући директне стране инвестиције, за државе у којима постоји највећа потреба, а посебно за најмање развијене земље, афричке земље, мале острвске државе у развоју и земље у развоју које немају излаз на море, у складу са њиховим националним плановима и програмима	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
Дознаке за мигране (10.ц) 10.ц До 2030. снизити на мање од 3% трошкове трансакција за дознаке миграната и елиминисати токове дознака са трошковима вишим од 5%	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
Одрживи градови и заједнице (ЦОР 11)			
Приступ адекватном, безбедном и приступачном становању и основним услугама (11.1) 11.1 До 2030. осигурати да сви имају приступ адекватном, безбедном и приступачном становању и основним услугама, унапредити неусловна насеља	<ul style="list-style-type: none"> Национална стратегија социјалног становања за период од 2012. до 2022. године са АП до 2022. године Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године Дугорочна Стратегија за подстицање улагања у обнову Националног фонда зграда Републике Србије до 2050. године Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији у периоду од 2016. до 2025. године. (нема АП од 2018. године) 	15, 19, 23	Кластер 1 – Основе Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Националне стратегије за младе за период од 2015. до 2025. године • Стратегија подстицања рађања 		
<p>Одрживи транспортни системи и безбедност на путевима (11.2)</p> <p>11.2 До 2030. обезбедити приступ сигурним, приуштивим, доступним и одрживим транспортним системима за све, побољшати безбедност на путевима, пре свега проширењем јавног превоза, с посебном пажњом на потребе оних у стањима рањивости, жена, деце, особа са инвалидитетом и старијих лица</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја водног саобраћаја Републике Србије од 2015. до 2025. године (Влада је донела Одлуку о допунама ове стратегије 7. маја 2020. године) (АП истекао) • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године 	14, 19	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Инклузивна и одржива урбанизацију (11.3)</p> <p>11.3 До 2030. унапредити инклузивну и одрживу урбанизацију и капацитете за партиципативно, интегрисано и одрживо планирање и управљање људским насељима у свим земљама</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године и АП за период од 2021. до 2022. године 	20	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
<p>Заштита културне и природне баштине (11.4)</p> <p>11.4 Појачати напоре да се заштити и очува светска културна и природна баштина</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године и АП за период од 2021. до 2022. године 	26	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
<p>Штетни ефекти изазвани природним катастрофама (11.5)</p> <p>11.5 До 2030. значајно смањити број смртних случајева, број угрожених људи и директне економске губитке у односу на глобални бруто домаћи производ изазван катастрофама, укључујући и оне повезане са водом, усмеравајући пажњу на заштиту сиромашних и оних у стањима рањивости</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године и АП за период од 2021. до 2022. године 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском нивоу (11.6)</p> <p>11.6 До 2030. смањити негативан утицај градова на животну средину мерен по глави становника, са посебном пажњом на квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинским и другим нивоима</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Национални план за смањење емисија главних загађујућих материја које потичу из старих великих постројења за сагоревање – НЕРП (обавеза према енергетској заједници) • Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године • Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године • Дугорочна Стратегија за подстицање улагања у обнову Националног фонда зграда Републике Србије до 2050. године • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године 	27	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Универзалан приступ безбедним, инклузивним и приступачним зеленим и јавним површинама (11.7)</p> <p>11.7 До 2030. омогућити универзални приступ безбедним, инклузивним и приступачним зеленим и јавним површинама, посебно за жене и децу, старија лица и особе са инвалидитетом</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године и АП за период од 2021. до 2022. године • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године 	19, 27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Оснажити национално и регионално развојно планирање (11.а)</p> <p>11.а Подржати позитивне економске, социјалне и еколошке везе између урбаних, периферних и руралних области оснаживањем националног и регионалног развојног планирања</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године и АП за период од 2021. до 2022. године • Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године 	11, 27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност Кластер 5 – Ресурси, пољопривреда и кохезија
<p>Применити интегрисане политике и планове усмерене ка инклузији, ефикасности ресурса и смањењу ризика од природних катастрофа (11.б)</p> <p>11.б До 2020. значајно повећати број градова и људских насеља који усвајају и примењују интегрисане политике и планове усмерене ка инклузији,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године и АП за период од 2021. до 2022. године • Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
ефикасности ресурса, ублажавања и прилагођавања климатским променама, отпорности на елементарне непогоде, такође развити и применити, у складу са Сендаи оквиром за смањење ризика од будућих катастрофа 2015–2030, холистичко управљање ризицима од елементарних непогода на свим нивоима			
Изградња одрживих и отпорних зграда (11.ц) 11.ц Подржати најмање развијене земље, између осталог и кроз финансијску и техничку помоћ, у изградњи одрживих и отпорних зграда користећи локалне материјале	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
Одговорна потрошња и производња (ЦОР 12)			
Спровести Десетогодишњи оквир програма за одрживу потрошњу и производњу (12.1) 12.1 Спровести Десетогодишњи оквир програма за одрживу потрошњу и производњу, у коме ће учествовати све земље, а развијене земље ће преузети руководећу улогу, узимајући у обзир степен развоја и капацитете земаља у развоју	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
Одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса (12.2) 12.2 До 2030. постићи одрживо управљање и ефикасно коришћење природних ресурса	<ul style="list-style-type: none"> Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. године до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године Програм остваривања Стратегије развоја енергетике за период од 2017. до 2023. године. Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године 	27	Кластер 4 Зелена агенда и одржива повезаност
Смањити отпад од хране (12.3)	<ul style="list-style-type: none"> Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године 	12, 27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
12.3 До 2030. преполовити глобални отпад од хране по глави становника на нивоу малопродаје и потрошача и смањити губитке хране у производњи и ланцима снабдевања, укључујући губитке после жетве	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године 		Кластер 5 – Ресурси, пољопривреда и кохезија
Еколошки исправно управљање хемикалијама (12.4) 12.4 До 2020. постићи еколошки исправно управљање хемикалијама и свим врстама отпада током читавог њиховог употребног циклуса, у складу са договореним међународним оквирима, и значајно смањити њихово испуштање у ваздух, воду и земљиште, како би се што више умањили њихови негативни утицаји на здравље људи и животну средину	<ul style="list-style-type: none"> Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године Стратегија управљања водама на територији Републике Србије за период 2016–2034. године Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију Програм за унапређење управљања споредним производима животињског порекла за период од 2020. до 2024. године Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године 	12, 27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност Кластер 5 – Ресурси, пољопривреда и кохезија
Смањити генерисање отпада (12.5) 12.5 До 2030. значајно смањити производњу отпада кроз превенцију, редукцију, рециклирање и поновно коришћење	<ul style="list-style-type: none"> Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. до 2030. године Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
Одрживе праксе и интегрисање информација о одрживости у циклусима извештавања на нивоу предузећа (12.6) 12.6 Подстицати компаније, посебно велике и међународне компаније, да усвоје одрживе праксе и да интегришу информације о одрживости у своје циклусе извештавања	<ul style="list-style-type: none"> Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Јавне набавке усклађене са принципима одрживости (12.7)</p> <p>12.7 Промовисати праксе јавних набавки које су одрживе, у складу са националним политикама и приоритетима</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм развоја јавних набавки у Републици Србији за период 2019–2023. године и (АП постојао за 2021. годину) 	5	Кластер 1 – Основе
<p>Образовање за одрживи развој (12.8)</p> <p>12.8 До 2030. осигурати да људи свуда имају релевантне информације и свест о одрживом развоју и стилевима живота који су у хармонији са природом</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. Програм управљања отпадом у Републици Србији за период од 2022. до 2031. године Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године 	26, 27	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Јачање научних и технолошких капацитета у правцу одрживијих облика потрошње и производње (12.а)</p> <p>12.а Подржати земље у развоју да јачају своје научне и технолошке капацитете како би се кретале у правцу одрживијих облика потрошње и производње</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
<p>Развијати и примењивати алате за праћење утицаја одрживог развоја на одрживи туризам (12.б)</p> <p>12.б Развијати и примењивати алате за праћење утицаја одрживог развоја на одрживи туризам који ствара радна места и промовише локалну културу и производе</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
<p>Рационализовати неефикасне субвенције за фосилна горива (12.ц)</p> <p>12.ц Рационализовати неефикасне субвенције за фосилна горива којима се подстиче расипна потрошња отклањањем тржишних деформација, у складу са националним околностима, између осталог и кроз реструктурирање система опорезивања и фазно укидање штетних субвенција тамо где оне постоје како би дошао до изражаја њихов утицај на животну</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>средину, узимајући у обзир у потпуности специфичне потребе и услове земаља у развоју и свдећи на најмању меру могуће негативне утицаје на њихов развој, на начин који штити сиромашне и погођене заједнице</p>			
Акција за климу (ЦОР 13)			
<p>Прилагодљивост на ризике везане за климатске промене (13.1)</p> <p>13.1 Оснажити отпорност и адаптивни капацитет на опасности повезане са климатским условима и природним катастрофама у свим земљама</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода • Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године • Прва национална комуникација о климатским променама – UNFCCC • Први двогодишњи ажурирани извештај (FBUR) према Оквирној конвенцији УН о промени климе – UNFCCC • Други национални извештај према Оквирној конвенцији УН о промени климе – UNFCCC 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Мере за климу интегрисане у националне политике и стратегије (13.2)</p> <p>13.2 Интегрисати мере везане за климатске промене у националне политике, стратегије и планирање</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја енергетике до 2025. са пројекцијама до 2030. године • Програм остваривања Стратегије развоја енергетике за период од 2017. до 2023. године. • Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Побољшати образовање, подизање свести и људске и институционалне капацитете за ублажавање климатских промена (13.3)</p> <p>13.3 Побољшати образовање, подизање свести и људске и институционалне капацитете за ублажавање климатских промена и прилагођавање, смањење њиховог утицаја и рано упозоравање</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Национални програм управљања ризиком од елементарних непогода • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Промовисати механизме за подизање капацитета за делотворно планирање и управљање у вези са климатским променама (13.6)</p> <p>13.6 Промовисати механизме за подизање капацитета за делотворно планирање и управљање у вези са климатским променама у најмање развијеним земљама, и малим острвским државама у развоју, што подразумева и фокусирање на жене и младе, односно на локалне и маргинализоване заједнице</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
Живот под водом (ЦОР 14)			
<p>Делотворно регулисати експлоатацију рибе и окончати прекомерни риболов (14.4)</p> <p>14.4 До 2020. делотворно регулисати експлоатацију рибе и окончати прекомерни риболов, као и незаконит, непријављен и нерегулисан риболов, односно деструктивне рибарске праксе, и применити научно засноване планове управљања како би се обновиле залихе риба у најкраћем могућем року, бар до нивоа на којима се може произвести максимални одрживи принос који је одређен њиховим биолошким карактеристикама</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
<p>Забранити одређене облике субвенција за рибарство које доприносе прекомерном капацитету рибара и прекомерном риболову (14.6)</p> <p>14.6 До 2020. забранити одређене облике субвенција за рибарство које доприносе прекомерном капацитету рибара и прекомерном риболову, укинути субвенције које доприносе незаконитом, непријављеном и нерегулисаном риболову и уздржавати се од увођења нових сличних субвенција, уважавајући да адекватан, посебан, ефикасан и диференцијални третман за земље у развоју и најмање развијене земље треба да</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
буде интегрални део преговора о субвенцијама за рибарску производњу Светске трговинске организације			
Живот на земљи (ЦОР 15)			
Очување, обнова и одрживо коришћење копнених и унутрашњих екосистема (15.1) 15.1 До 2020. осигурати очување, обнову и одрживо коришћење копнених и унутрашњих слатководних екосистема и њиховог окружења, посебно шума, мочварног земљишта, планина и исушеног земљишта, у складу са обавезама према међународним споразумима	<ul style="list-style-type: none"> Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године са АП за период од 2021. до 2023. године Стратегија развоја шумарства Републике Србије Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја за период 2014–2024. године 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
Одрживо управљање шумама (15.2) 15.2 До 2020. промовисати имплементацију одрживог управљања свим врстама шума, зауставити крчење шума, обновити уништене шуме и повећати пошумљавање на глобалном нивоу	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија развоја шумарства Републике Србије Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја за период 2014–2024. године 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
Борба против деградације земљишта (15.3) 15.3 До 2020. борити се против дезертификације, обнављати деградирано земљиште и тло, укључујући земљиште под утицајем дезертификације, суша и поплава, и тежити да се у свету неутрализује деградација земљишта	<ul style="list-style-type: none"> Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године Стратегија управљања водама на територији Републике Србије за период 2016–2034. године Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја за период 2014–2024. године 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
Очување планинских екосистема (15.4) 15.4 До 2030. осигурати очување планинских екосистема, укључујући њихов биодиверзитет, како би се њихови капацитети унапредили тако да пружају корист која има суштински значај за одрживи развој	<ul style="list-style-type: none"> Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године са АП за период од 2021. до 2023. године 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Заштита биодиверзитета и природних станишта (15.5)</p> <p>15.5 Предузети хитне и значајне активности за смањивање деградације природних станишта, зауставити губитак биодиверзитета и до 2020. заштитити угрожене врсте и спречити њихово истребљење</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године са АП за период од 2021. до 2023. године 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Праведна и једнака расподела користи која проистиче из коришћења генетских ресурса (15.6)</p> <p>15.6 Промовисати праведну и једнаку расподелу користи која проистиче из коришћења генетских ресурса и промовисати одговарајући приступ таквим ресурсима, како је договорено на међународном нивоу</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Окончати криволов и трговину заштићеним животињским и биљним врстама (15.7)</p> <p>15.7 Предузети хитне активности како би се окончали криволов и трговина заштићеним животињским и биљним врстама и бавити се питањима потражње и понуде незаконитих производа израђених од дивљих животиња</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године са АП за период од 2021. до 2023. године 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Смањити утицај инвазивних врста на копнене и водене екосистеме (15.8)</p> <p>15.8 До 2020. увести мере како би се спречио улазак и значајно умањио утицај инвазивних страних врста на копнене и водне екосистеме и контролисати или искоренити приоритетне врсте</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године са АП за период од 2021. до 2023. године 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
<p>Интегрисати вредности екосистема и биодиверзитета у национално и локално планирање (15.9)</p> <p>15.9 До 2020. интегрисати вредности екосистема и биодиверзитета у национално и локално планирање,</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године са АП за период од 2021. до 2023. године Стратегија развоја шумарства Републике Србије (није временски ограничена и нема АП) 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
развојне процесе, стратегије за смањење сиромаштва и извештаје	<ul style="list-style-type: none"> Национална стратегија за апроксимацију у области животне средине за Републику Србију Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја за период 2014–2024. године 		
Мобилисати и повећати финансијска средства за очување и одрживо коришћење екосистема и биодиверзитета (15.а) 15.а Мобилисати и значајно повећати финансијска средства из свих извора ради очувања и одрживог коришћења биодиверзитета и екосистема	<ul style="list-style-type: none"> Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године са АП за период од 2021. до 2023. године 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
Финансирати и подстицати одрживо управљање шумама (15.б) 15.б Мобилисати значајна средства из свих извора и на свим нивоима како би се финансирало одрживо управљање шумама и пружили одговарајући подстицаји земљама у развоју за унапређење таквог управљања, укључујући очување и пошумљавање	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија развоја шумарства Републике Србије (није временски ограничена и нема АП) 	27	Кластер 4 – Зелена агенда и одржива повезаност
Унапредити глобалну подршку напорима који се улажу у борбу против криволова и трговине заштићеним врстама (15.ц) 15.ц Унапредити глобалну подршку напорима који се улажу у борбу против криволова и трговине заштићеним врстама, укључујући повећање капацитета локалних заједница да траже одрживе могућности за своје издржавање	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
Мир, правда и снажне институције (ЦОР 16)			
Смањити све облике насиља (16.1) 16.1 Свуда значајно смањити све облике насиља и са њима повезане стопе смртних случајева	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021–2025. године и АП за период 2021. до 2023. године Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године са АП за 2020. и 2021. годину 	23, 24	Кластер 1 – Основе

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Окончати све облике експлоатације и насиља над децом (16.2)</p> <p>16.2 Окончати злоупотребу, експлоатацију, трговину и све облике насиља и тортуре над децом</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштита жртава 2017–2022. • Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021–2025. године и АП за период од 2021. до 2023. године • Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године са АП за 2020. и 2021. годину • Ревидирани Акциони план за преговарачко поглавље 24 – Правда, слобода и безбедност 	24	Кластер 1 – Основе
<p>Владавина права и једнак приступ правди (16.3)</p> <p>16.3 Промовисати владавину права на националном и међународном нивоу и осигурати једнак приступ правди за све</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја правосуђа за период 2020–2025. године и ревидирани Акциони план за Поглавље 23 • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године • Национална стратегија за процесуирање ратних злочина за период од 2021. до 2026. године • Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020–2025. године • Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштита жртава 2017–2022. • Ревидирани Акциони план за преговарачко Поглавље 24 „Правда, слобода и безбедност“ • Стратегија националне безбедности 	23	Кластер 1 – Основе

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Борба против прања новца и организованог криминала (16.4)</p> <p>16.4 До 2030. значајно смањити незаконите токове новца и оружја, побољшати проналажење и враћање украдене имовине и борити се против свих облика организованог криминала</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма за период 2020–2024. године и АП за период 2020–2022. године • Стратегија контроле малог и лаког оружја за период од 2019–2024. године • Стратегија за борбу против ширења оружја за масовно уништење за период од 2021. до 2025. године • Ревидирани Акциони план за преговарачко Поглавље 24 „Правда, слобода и безбедност“ 	24	Кластер 1 – Основе
<p>Борба против корупције (16.5)</p> <p>16.5 Значајно смањити корупцију и подмићивање у свим њиховим појавним облицима</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегију реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године са АП за период од 2021. до 2025. године • Програм развоја јавних набавки у Републици Србији за период 2019–2023. године и АП за 2021. годину • Ревидирани Акциони план за преговарачко Поглавље 24 „Правда, слобода и безбедност“ • Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године 	23	Кластер 1 – Основе
<p>Делотворне, одговорне и транспарентне институције (16.6)</p> <p>16.6 Развити делотворне, одговорне и транспарентне институције на свим нивоима</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија реинтеграције повратника по основу Споразума о реадмисији • Стратегија очувања и јачања односа матичне државе и дијаспоре и матичне државе и Срба у региону • Стратегија за управљање миграцијама • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године • Стратегија за стварање подстицајног окружења за развој цивилног друштва у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године 	реформа јавне управе	Кластер 1 – Основе

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године • Национална стратегија за процесуирање ратних злочина за период од 2021. до 2026. године • Стратегија развоја правосуђа за период 2020–2025. године • Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020–2025. године • Стратегија људских ресурса у правосуђу за период од 2022. до 2026. године • Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја • Програм развоја винарства и виноградарства Републике Србије за период 2021–2031. године • Стратегија јавног здравља у Републици Србији 2018–2026. године • Програм за ретке болести у Републици Србији за период од 2020. до 2022. године • Програм дигитализације у здравственом систему Републике Србије за период од 2022. до 2026. године • Програм развоја јавних набавки у Републици Србији за период 2019–2023. године • Програм развоја електронске управе Републике Србије за период од 2020. до 2022. године • Програм за реформу система локалне самоуправе у Републици Србији за период од 2021–2025. године, са акционим планом за период од 2021. до 2023. године • Програм реформе управљања јавним финансијама у Републици Србији за период 2021–2025. године • Програм унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021–2025 . • Стратегија реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године • Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштита жртава 2017–2022. 		

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Ревидирани Акциони план за преговарачко Поглавље 24 „Правда, слобода и безбедност“ • Стратегија за борбу против високотехнолошког криминала 2019–2023. године • Стратегија контроле малог и лаког оружја у Републици Србији за период 2019–2024. године • Стратегија за борбу против ширења оружја за масовно уништавање за период од 2021. до 2025. • Стратегија развоја интелектуалне својине за период од 2018. до 2023. године • Стратегија заштите потрошача за период 2019–2024. године • Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године • Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године (4С) • Програм за унапређење позиције Републике Србије на ранг листи светске банке о условима пословања – doing business за период од 2020. до 2023. године, са акционим планом • Стратегија државног власништва и управљања привредним субјектима који су у власништву Републике Србије за период од 2021. до 2027. године • Стратегија за развој тржишта капитала у Републици Србији за период 2021–2026. године • Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године • Стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма за период 2020–2024. • Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021–2027. године • Стратегија одбране Републике Србије • Стратегија националне безбедности 		

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. • Стратегија развоја поштанских услуга у Републици Србији за период 2021–2025. године • Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године • Дугорочна Стратегија за подстицање улагања у обнову Националног фонда зграда Републике Србије до 2050. године • Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године 		
<p>Одговорно и партиципативно доношење одлука (16.7)</p> <p>16.7 Осигурати одговорно, инклузивно, партиципативно и репрезентативно доношење одлука на свим нивоима</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године и АП за период 2022–2023. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године • Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године • Стратегија за примену конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и праву на правну заштиту у питањима животне средине – Архуска конвенција • Програм за реформу система локалне самоуправе у Републици Србији за период од 2021. до 2025. године, са акционим планом за период од 2021. до 2023. године • Програм унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021–2025. године • Стратегија реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године 	<p>10, 23, реформа јавне управе</p>	<p>Кластер 1 – Основе Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст</p>
<p>Обезбеђен универзални правни идентитет (16.9)</p> <p>16.9 До 2030. за све обезбедити законски идентитет, укључујући регистрацију приликом рођења</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегији за социјално укључивање Рома и Ромкиња за период од 2016. до 2025. године 	<p>23</p>	<p>Кластер 1 – Основе</p>
<p>Јавни приступ информацијама и заштита основних слобода (16.10)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за примену конвенције о доступности информација, учешћу јавности у доношењу одлука и 	<p>23</p>	<p>Кластер 1 – Основе</p>

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
16.10 Осигурати јавни приступ информацијама и заштиту основних слобода, у складу са националним законодавством и међународним споразумима	<p>праву на правну заштиту у питањима животне средине – Архуска конвенција</p> <ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја система јавног информисања у Републици Србији за период од 2020. до 2025. године са АП за период од 2020. до 2022. године • Стратегија заштите података о личности • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године 		
<p>Ојачати националне институције за спречавање насиља и борбу против криминала и тероризма (16.а)</p> <p>16.а Оснажити релевантне националне институције, између осталог и преко међународне сарадње, за изградњу капацитета на свим нивоима, посебно у земљама у развоју, ради спречавања насиља и борбе против тероризма и криминала</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за борбу против високотехнолошког криминала 2019–2023. године • Стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма за период 2020–2024. и АП за период 2020–2022. године • Стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године са АП за 2020. и 2021. годину • Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године и АП за период од 2021. до 2023. године • Ревидирани Акциони план за преговарачко Поглавље 24 „Правда, слобода и безбедност“ • Стратегија контроле малог и лаког оружја у Републици Србији за период 2019–2024. године • Стратегија за борбу против ширења оружја за масовно уништавање за период од 2021. до 2025. године • Стратегија националне безбедности 	23, 24	Кластер 1 – Основе
<p>Промовисати и спроводити недискриминаторне законе и политике (16.б)</p> <p>16.б Промовисати и спроводити недискриминаторске законе и политике ради постизања одрживог развоја</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године 	23	Кластер 1 – Основе

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија за превенцију и заштиту деце од насиља за период од 2020. до 2023. године • Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године • Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године 		
Партнерством до циљева (ЦОР 17)			
Мобилисати ресурсе и капацитете за прикупљање пореза и осталих прихода (17.1) 17.1 Појачати мобилизацију домаћих ресурса, између осталог и преко међународне подршке за земље у развоју, како би се унапредили домаћи капацитети за прикупљање пореза и осталих прихода	<ul style="list-style-type: none"> • Фискална стратегија за 2022. годину са пројекцијама за 2023. и 2024. годину. • Програм реформе управљања јавним финансијама за период 2021–2025. године са АП за период 2021–2025. године • Програм трансформације пореске управе за период 2021–2025. године • Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године 	16	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
Мобилисати додатна финансијска средства (17.3) 17.3 Мобилисати додатна финансијска средства из вишеструких извора за потребе земаља у развоју	<ul style="list-style-type: none"> • Нема важећих планских докумената 		
Дугорочна одрживост дуга (17.4) 17.4 Помоћи земљама у развоју да постигну дугорочну одрживост дугова кроз координисане политике, усмерене ка очувању начина за финансирање дугова, отпис дугова и реструктурирање дугова на примерен начин и бавити се спољним дуговима високо задужених сиромашних земаља како би умањиле последице дуговања	<ul style="list-style-type: none"> • Фискална стратегија за 2022. годину са пројекцијама за 2023. и 2024. годину • Програм реформе управљања јавним финансијама за период 2021–2025. године са АП за период 2021–2025. године 	17, 32	Кластер 1 – Основе Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
<p>Регионална и међународна сарадња у области науке, технологије и иновација (17.6)</p> <p>17.6 Унапредити Сарадњу север–југ, југ–југ и триангуларну регионалну и међународну сарадњу у области науке, технологије и иновација, као и приступ овим областима и унапредити дељење знања према узајамно договореним условима, између осталог и кроз унапређену координацију у оквиру постојећих механизма, а посебно на нивоу Уједињених нација, као и кроз глобалне механизме управљања технологијама</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања“ и АП за период од 2021. до 2023. године • Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године • Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. до 2030. године • Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године (4С) 	20, 25	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
<p>Развој, пренос и ширење еколошки исправних технологија (17.7)</p> <p>17.7 Промовисати на позитивним основама развој, пренос, ширење и дифузију еколошки исправних технологија у земље у развоју, укључујући концесионалне и преференцијалне основе, а према узајамном договору</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Нема важећих планских докумената 		
<p>Унапредити коришћење иновативних технологија и ИКТ (17.8)</p> <p>17.8 До 2017. у потпуности операционализовати технолошке банке и механизам за изградњу капацитета у најмање развијеним земљама у области науке, технологије и иновација, те унапредити коришћење иновативних технологија, а посебно информационе и комуникационе технологије</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020–2025. године и АП за период 2020–2022. године • Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања“ и АП за период од 2021. до 2023. године • Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. • Стратегија развоја поштанских услуга у Републици Србији за период 2021–2025. године • Стратегија развоја мрежа нове генерације до 2023. године 	25	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> Програм развоја електронске управе Републике Србије за период од 2020. до 2022. године 		
<p>Међународна подршка за изградњу капацитета за израду и имплементацију националних планова (17.9)</p> <p>17.9 Унапредити међународну подршку за примену делотворне и циљане изградње капацитета у земљама у развоју како би се подржали национални планови за примену свих одрживих развојних циљева, између осталог и кроз Сарадњу север–југ, југ–југ, односно кроз триангуларну сарадњу</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		
<p>Промовисати универзални, заснован на правилима, отворен, недискриминаторан и правичан мултилатерални систем размене (17.10)</p> <p>17.10 Промовисати универзални, заснован на правилима, отворен, недискриминаторан и правичан мултилатерални систем размене под окриљем Светске трговинске организације, између осталог и преко закључивања преговора у оквиру „Развојне агенде из Дохе“</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године 	30	Кластер 6 – Спољни односи
<p>Повећати извоз (17.11)</p> <p>17.11 До 2020. значајно повећати нивое извоза земаља у развоју, посебно у циљу удвостручавања удела најмање развијених земаља у светском извозу</p>	<ul style="list-style-type: none"> Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године и АП за период од 2021. до 2023. године. Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године 	20	Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
<p>Остварити благовремену и трајну примену тржишних приступа без царина и квота (17.12)</p> <p>17.12 Остварити благовремену и трајну примену тржишних приступа без царина и квота за све најмање развијене земље у складу са одлукама Светске трговинске организације, између осталог и тако што ће се обезбедити да преференцијална правила о пореклу која се примењују на увоз из најмање развијених</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих планских докумената 		

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
земаља, буду транспарентна и једноставна, односно да олакшавају приступ тржиштима			
<p>Макроекономска стабилност кроз координацију и кохерентност политика (17.13)</p> <p>17.13 Унапредити глобалну макроекономску стабилност, између осталог и кроз координацију политика, односно кохерентност политика</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године Фискална стратегија за 2022. годину са пројекцијама за 2023. и 2024. годину Програм реформе управљања јавним финансијама за период од 2021. до 2025. године са АП за период 2021–2025. године Програм унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021–2025. године 	17,32	Кластер 1 Основе Кластер 3 Конкурентност и инклузивни раст Кластер 6 Спољни односи
<p>Кохерентност политика за потребе одрживог развоја (17.14)</p> <p>17.14 Унапредити кохерентност политика за потребе одрживог развоја</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021–2025. године Програм реформе управљања јавним финансијама у Републици Србији за период 2021–2025. године Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период од 2021. до 2025. године 	17, 23	Кластер 1 – Основе Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
<p>Политике усмерене као искорењавању сиромаштва и одрживом развоју (17.15)</p> <p>17.15 Поштовати политички простор и руководство сваке земље како би се успоставиле и примењивале политике усмерене ка искорењивању сиромаштва и одрживом развоју</p>	<ul style="list-style-type: none"> Нема важећих докумената јавних политика 		
<p>Унапредити глобално партнерства за постизање одрживог развоја (17.16)</p>	<ul style="list-style-type: none"> Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године 	3, 20, 25	Кластер 2 – Унутрашње тржиште

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
17.16 Унапредити глобално партнерство за постизање одрживог развоја, употпуњено вишестраним партнерствима која мобилишу и деле знања, стручност, технологију и финансијска средства, како би се пружила подршка за постизање циљева одрживог развоја у свим земљама, а посебно у земљама у развоју	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја поштанских услуга у Републици Србији за период 2021–2025. године • Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године 		Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст
<p>Делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва (17.17)</p> <p>17.17 Подржати и промовисати делотворна јавна, јавно-приватна партнерства и партнерства цивилног друштва, изграђена на искуствима и стратегијама проналажења ресурса за партнерства</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја туризма за период од 2016. до 2025. године • Стратегија индустријске политике Републике Србије за период од 2021. до 2030. године • Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије 2021–2025. године – „Моћ знања“ • Програм економских реформи за период од 2022. до 2024. године • Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја за период 2014–2024. године • Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године • Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године • Стратегија за стварање подстицајног окружења за развој цивилног друштва у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године • Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године • Стратегија за борбу против прања новца и финансирања тероризма за период 2020–2024. године • Програм за реформу система локалне самоуправе у Републици Србији за период од 2021. до 2025. године, са акционим планом за период од 2021. до 2023. године • Програм унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом за период 2021–2025. године 	8, 12, 20, 23, 25,	<p>Кластер 1 – Основе</p> <p>Кластер 2 – Унутрашње тржиште</p> <p>Кластер 3 – Конкурентност и инклузивни раст</p> <p>Кластер 5 – Ресурси, пољопривреда и кохезија</p>

Циљеви одрживог развоја АГЕНДА 2030	ПЛАНСКИ ОКВИР РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	ЕУ ПРЕГОВАРАЧКА ПОГЛАВЉА	Назив КЛАСТЕРА
	<ul style="list-style-type: none"> • Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године • Програм заштите природе Републике Србије за период од 2021. до 2023. године • Стратегија развоја шумарства Републике Србије • Стратегија јавног здравља 2018–2026. године • Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године 		
<p>Доступност висококвалитетних, благовремених и поузданих података (17.18)</p> <p>17.18 До 2020. унапредити подршку за изградњу капацитета земаља у развоју, укључујући најмање развијене земље и мале острвске државе у развоју, како би се значајно повећала доступност висококвалитетних, благовремених и поузданих података разврстаних према приходу, полу, старости, раси, етничкој припадности, миграторном статусу, инвалидитету, географској локацији и осталим карактеристикама које су релевантне у датим националним контекстима</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Програм званичне статистике у периоду од 2021. до 2025. године 	18	Кластер 1 – Основе
<p>Јачати капацитете за мерење напретка у остварењу одрживог развоја (17.19)</p> <p>17.19 До 2030. надоградити постојеће иницијативе за развој мерења напретка одрживог развоја, које употпуњују бруто домаћи производ и подржавају изградњу статистичких капацитета земаља у развоју</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Програм званичне статистике у периоду од 2021. до 2025. године 	18	Кластер 1 – Основе

